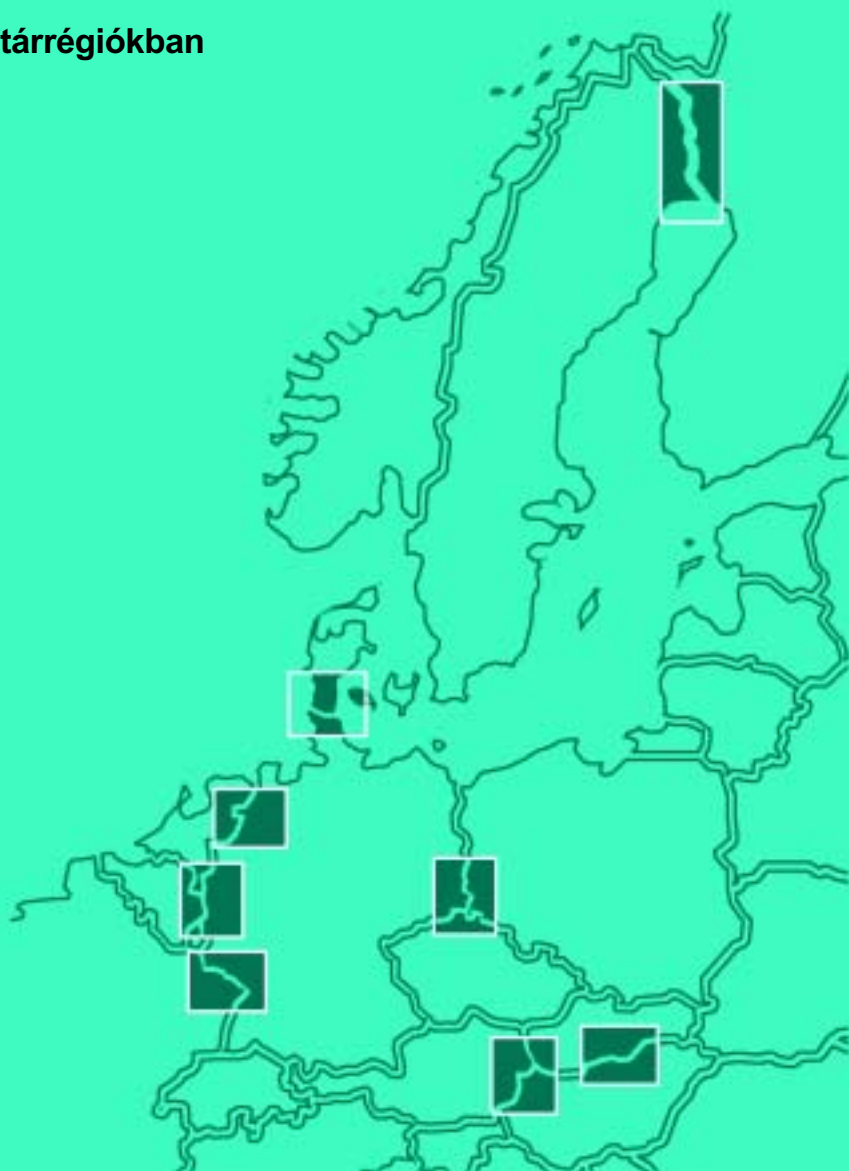

Képzés határok nélkül

Felnőttképzés az európai határrégiókban

Jelen tanulmány a CBCnet – Cross-Border Cooperation in Adult Education (Application Reference: 109770-CP-1-2003-1-AT-GRUNDTVIG-G1) keretében és az Európai Unió SOKRATES / GRUNDTVIG 1 programjának anyagi támogatásával jött létre.

A kiadvány tartalma nem az Európai Bizottság vagy valamely Sokrates Nemzeti Programirányító Iroda véleményét tükrözi. Az Európai Bizottság nem felel a jelen tanulmányban található információk további felhasználásáért.

A megjelentetésről a CBCnet Projekt megbízásából a Burgenlandi Kutatótársaság / Burgenländische Forschungsgesellschaft mint a projekt koordinátora gondoskodott. A tartalomért a CBCnet konzorcium (Ld. Partnerprofilok) felelős, melyet a kiadó képvisel.

ISBN: 3-901420-05-3

Képzés határok nélkül: Felnőttképzés az európai határrégiókban.

Szerkesztette: Alfred Lang, Nicole Ehlers, Lenny van Kempen.

Eisenstadt (Ausztria): Burgenlandi Kutatótársaság / Burgenländische Forschungsgesellschaft, 2005.

Borítóterv: Eva Brunner-Szabo

Szedésterv: Gert Tschögl

Fotók: Burgenlandi Kutatótársaság / Burgenländische Forschungsgesellschaft – Alfred Lang

Nyomdai munkák: Tischler Direktmarketing

© Burgenlandi Kutatótársaság / Burgenländische Forschungsgesellschaft 2005.

Utánnomás, akár egyes részeké is csak a forrás megjelölésével. Kérjük egy bizonylati példány megküldését.

Burgenländische Forschungsgesellschaft / Burgenlandi Kutatótársaság

Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Ausztria

phone 0043 2682 66886, fax 0043 2682 6688620

office@forschungsgesellschaft.at

www.forschungsgesellschaft.at

Előszó	7
Bevezető: Határokon átnyúló felnőttképzés Európa metszéspontjaiban <i>Alfred Lang</i>	8
Európai határvidékek	
Svédország – Finnország – Norvégia Nordkalotten – Európa csúcsa <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen</i>	17
Dánia – Németország Sønderjylland-Schleswig régió <i>Martin Klatt</i>	31
Hollandia – Németország Rajna-Waal régió <i>Roland Wolf</i>	40
Németország – Belgium – Hollandia Németország-Belgium-Hollandia „hármás államhatár régió“ <i>Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	49
Németország – Franciaország Saar-Moselle régió <i>Wilfried Schmidt</i>	59
Németország – Lengyelország Felső-Luzsica / Lausitz régió <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	68
Szlovákia – Magyarország A dél-szlovákiai határregió <i>Miroslav Michela</i>	74
Ausztria – Magyarország – Szlovákia A burgenlandi, nyugat-magyarországi és nyugat-szlovákiai határ menti területek története és az osztrák-magyar-szlovák hármás államhatár <i>Alfred Lang</i>	81
Ausztria Burgenland. A perifériáról Európa közepébe <i>Alfred Lang / Andreas Polsterer</i>	93
Magyarország A Nyugat-Dunántúli régió – Magyarország kapuja Európára <i>Csontos Kornélia</i>	98
Szlovákia Pozsony-Trnava régió – Az arany háromszögben <i>Eva Rajčáková</i>	102
Határokon átnyúló együttműködések Európában	
Svédország – Finnország – Norvégia – Oroszország Példák a határon átnyúló együttműködésekre az Északi-sarkvidéken (Nordkalotten) és a Barents régióban <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen</i>	109
Dánia – Németország Kultúrák párbeszéde. Højskolen Østersøen és Sønderjylland-Schleswig határokon átnyúló projektjei <i>Jesper Nielsen</i>	115
Hollandia - Németország A tanuló eurégió: Rajna-Waal <i>Lenny van Kempen</i>	122

Belgium – Németország – Hollandia Határok nélküli képzés és tanulás a hármas államhatár területén – Belgium-Németország-Hollandia <i>Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	126
Németország – Franciaország Határokon átnyúló tevékenységek a Saar-Moselle régióban <i>Wilfried Schmidt</i>	133
Németország – Lengyelország Felső-Luzsica / Lausitz régió <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	140
Szlovákia – Magyarország Határokon átvívelő együttműködés a Neogradiensis eurégióban <i>Tomáš Findra / Danica Hullová</i>	143
Ausztria – Szlovákia – Magyarország A vasfüggönytől a közös határvidékig <i>Alfred Lang</i>	147

Határokon átnyúló képzés Európában – esettanulmányok

Intézményi együttműködések

Svédország – Finnország – Norvégia Stiftelsen Utbildning Nordkalotten – Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo</i>	163
Belgium – Németország – Hollandia Euregionális Akadémia <i>Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	166

Interkulturális nyelvtanulás

Dánia – Németország Nyelvtanfolyamok és interkulturális tanulmányok dánok és németek részére <i>Jesper Nielsen</i>	173
Ausztria – Magyarország Interkulturális magyar-német, német-magyar „nyelvcseré” <i>Christine Teuschler / Rafaela Weninger / Elisabeth Deinhofer</i>	178
Németország – Franciaország Saar-Lor Curriculum <i>Wilfried Schmidt</i>	182

Szakmai képzés

Finnország – Svédország „Nordic Studies” / „Északi Tanulmányok” az ápolásban. Az ápoló személyzet kétnyelvű képzése a Torne-völgyben a határokon átnyúló egészségügyi szolgálatért <i>Sirpa Hyttinen</i>	191
Ausztria – Magyarország Egészségügyi tanácsadók az egészségturizmusban <i>Sabine Unger</i>	194
Hollandia – Németország IBER – Szakképzési Információs Központ Rajna-Waal eurégió <i>Lenny van Kempen</i>	197
Magyarország – Szlovákia Fiatalok határon átnyúló szakképzése a magyar-szlovák határvidéken <i>Sajtos Attila</i>	200

Magyarország – Ausztria Munkavállalási tanácsadók közös képzése Burgenlandban (Ausztria) és Vas megyében (Magyarország) <i>Csontos Kornélia</i>	202
--	-----

Képzési hálózatok

Németország – Belgium – Hollandia Képzési Hálózat Maas-Rajna Eurégió <i>Nicole Ehlers</i>	207
--	-----

Ausztria – Szlovákia A felnőttképzés hálózatának kiépítése a Pozsony-Trnava-Burgenland régióban <i>Alfred Lang / Renáta Kopaničáková</i>	212
---	-----

Németország – Lengyelország A Hoyerswerdai Népfőiskola együttműködési projektjei a rasszizmus és az idegengyűlölet ellen <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	216
--	-----

Partnerprofilok

<i>Volkshochschule Aachen</i> Aacheni Népfőiskola Németország	221
---	-----

<i>Akadémia vzdelávania (AV)</i> Képzőakadémia Szlovákia	223
--	-----

<i>Berufsförderungsinstitut Burgenland (bfi)</i> Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet Ausztria	225
--	-----

<i>Burgenländische Forschungsgesellschaft (BFG)</i> Burgenlandi Kutatótársaság Ausztria	227
---	-----

<i>Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung (BuKEB)</i> Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciája Ausztria	229
--	-----

<i>Centrum vzdelávania neziskových organizácií (CVNO)</i> Nonprofit Szervezetek Képzési Központja Szlovákia	231
---	-----

<i>Volkshochschule Hoyerswerda – Kommunalen Eigenbetrieb Kultur und Bildung (EKuB)</i> Hoyerswerdai Népfőiskola – Hoyerswerda Városának Kommunális Kulturális és Képzési Intézménye Németország	233
---	-----

<i>Kemi-Tornion Ammattiopisto</i> Kemi-Tornio Szakképző Főiskola Finnország	235
---	-----

<i>Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen</i> Burgenlandi Népfőiskolák Tartományi Szövetsége Ausztria	237
--	-----

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. Magyarország	239
--	-----

<i>Højskolen Østersøen</i> Østersøen Népfőiskola Dánia	241
--	-----

<i>Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) Rijn IJssel</i> Rijn IJssel Regionális Képzőközpont Hollandia	243
--	-----

<i>Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken</i> Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája <i>Németország</i>	_____ 245
<i>Stiftelsen Utbildning Nordkalotten</i> Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért <i>Svédország</i>	_____ 247
<i>Volkshochschule der Ostkantone</i> Keleti Kantonok Népfőiskolája <i>Belgium</i>	_____ 249

Előszó

A 2003 októberétől 2005 szeptemberéig tartó Sokrates / Grundtvig 1 Projekt CBCnet (Cross-Border Cooperation Network in Adult Education in European Border Region) elsőként valósította meg számos határon átnyúló képzést folytató intézményi együttműködését. A CBCnet elsődleges célja volt, hogy kapcsolatot teremtsen olyan felnőttképzéssel foglalkozó intézmények között, amelyek az Európai Unió belső- vagy külső határain, határokon átívelő képzést folytatnak, vagy a jövőben ilyen irányú munkát terveznek. Így akarták felhívni a figyelmet a határrégióban működő képzési intézmények speciális helyzetére, valamint a határokon átnyúló képzés jelentőségére. A projekt eredményeként Európában intenzívebbé válhat a határokon átnyúló képzés, valamint a képzéseket végző intézmények munkáját is nagyban elősegítheti ez együttműködés.

Kilenc európai állam tizenöt felnőttképzéssel foglalkozó intézménye nyolc európai határrégiót képviselve két évig tartó projektmunka keretében a fentiekben megfogalmazott célok mentén összegezte, rendszerezte és több formában konkretizálta eddigi tapasztalatait: jelen kiadványon kívül létrejött egy weblap www.crossborder-education.net címmel, valamint a „Lépünk át a határon” című brosúra, amely ajánlásokat tartalmaz a határokon átnyúló felnőttképzési formákra a politika és a gyakorlati élet területén. A projektkonzorcium tagjai voltak az általánosan képző, szakképző felnőttképzési intézmények mind a formális, mind az informális képzési területről, de együttműködő partnerek voltak a regionális fejlesztési ügynökségek és kutatótársaságok is.

Jelen kiadványban, a **bevezető** fejezetben kísérletet teszünk arra, hogy végre tisztázzuk az eddigi elméleti diskurzusokban csak marginálisan vagy egyáltalán nem taglalt fogalmi kettéválasztást a határokon átnyúló képzés és a transznacionális képzési együttműködések között.

Másik fontos célunk, hogy a határrégiókban fellelhető képzések formáit egy néglépcsős modellben rendszerezzük. Az **első fejezetben** áttekintjük a projektben képviselt nyolc határrégió történelmi, kulturális és gazdasági hátterét. A **második fejezetben** a határokon átnyúló együttműködések fontosabb aspektusait tárjuk az olvasó elé, és végül a **harmadik fejezetben** a határokon átnyúló képzési együttműködések tizenöt konkrét példáját mutatjuk be. A kiadványt a projektben résztvevő partnerintézmények (**Partnerprofilok**) leírása zárja.

A CBCnet konzorcium jelen brosúrával fel akarja hívni a figyelmet az európai határrégiókban történő képzési munka különleges szükségleteire. További fontos célkitűzése, hogy e kiadvánnyal megtegye az első lépést a határrégiókban tevékenykedő, felnőttképzéssel foglalkozó intézmények erősebb hálózatosodása felé.

Alfred Lang, Nicole Ehlers, Lenny van Kempen (szerkesztők)

Bevezető:

Határokon átnyúló felnőttképzés Európa metszéspontjaiban

Alfred Lang

2000 márciusában az Európai Tanács Lisszabonban a következő évtized stratégiai célját abban határozta meg, hogy az *unió a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasági terévé váljon, egy olyan gazdasági térré, amely képes több és jobb munkahellyel, valamint egy nagyobb szociális összetartással tartós gazdasági növekedést elérni.* A stratégia megvalósíthatóságának motorját az élethosszig tartó tanulásban határozták meg. Nemcsak a versenyképesség és a foglalkoztatottság fokozását kell elősegítenie, hanem fontos elvárás még, hogy biztosítsa az egyén szociális betagozódását, a polgári tudatát és személyes fejlődését.

Az élethosszig tartó tanulás központi szerepe egész Európában nagy jelentőséggel ruházta fel a felnőttképzést. *Lisszabon óta az európai képzési és szakképzési politika dinamikusává vált.* Ennek következménye, hogy az Európai Tanács integrált akcióprogramjának felnőttképzésről szóló tervezetében a két nagy program, a Sokrates és a Leonardo da Vinci, 2007-től történő összevonása áll, amelytől azt remélik, hogy a képzési terület mozgatórugójává válik. Céljuk, hogy az élethosszig tartó tanulást képzési projektekkel támogassák, amelynek két fontos pillérét alkotná a tanárok és tanulók cseréje, valamint az európai képzési intézmények projektorientált együttműködése. Sok felnőttképzéssel foglalkozó intézmény számára ma már átlagos dolog, hogy rendszeresen részt vesz európai kooperációs projektekben és mobilitás-programokban. Valójában a mai felnőttképzési tevékenység elképzelhetetlen az „európai dimenzió” bevonása nélkül.

Határokon átnyúló felnőttképzés, mint a transznacionális európai képzési együttműködések különleges formája

A transznacionális európai képzési együttműködések egyedi formája az Európai Unió belső és külső határain tevékenykedő képzési intézmények együttműködése. A határvidék tanulói, különböző képzések iránt érdeklődő lakosai minduntalan szembesülnek az adott képzési rendszerekbe való bejutás eltérő voltával, vagy az egymással csak nehezen összehasonlítható végzettségekkel. A nyelvek vagy a kulturális értékek különbsége, mint ahogyan az eltérő történelmi fejlődések is fontos szerepet játszanak. Azok a felnőttképzési intézmények, amelyek határokon átnyúló együttműködésekben akarnak részt venni, kénytelenek megbirkózni az egymással

csak részben vagy egyáltalán nem egyeztetett keretfeltételekkel és adminisztratív struktúrákkal is. Ezek a jellemzők többnyire a transznacionális együttműködésekénél is jelen vannak, de a határrégiók esetében a határokon átnyúló együttműködés egy szűkebb földrajzi térben valósul meg. A fentnevezett problémák ezért sokkal közvetlenebbül jelentkeznek, és sokkal intenzívebben érintik az emberek hétköznapjait. A tanulók és a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények a határvidékeken mindannyian szembesülnek e nehézségekkel.

A határokon átnyúló együttműködést a felnőttképzés területén ezért a transznacionális európai képzési együttműködések különleges formájaként kell tekintenünk.¹

A fentiek ismeretében több mint meglepő, hogy a határokon átnyúló felnőttképzést eddig többnyire figyelmen kívül hagyták mind az elméleti, mind a politikai viták során. Nem létezik egy saját európai képzési program sem, amelynek fő törekvése a határokon átnyúló képzések támogatása lenne.

A határokon átnyúló felnőttképzés, mint az európai integráció sikerességének mércéje

Az európai képzési programok közvetlen célja a képzési programok anyagi támogatása, azok korszerűsítése, a felnőttképzés egyes ágazatainak támogatása. Mind a transznacionális projekt-együttműködések, mind a mobilitás-programok közvetlen céljukon túlmenően egyrészt a közös európai képzési tér megvalósítását mozdítják elő, másrészt hozzájárulnak az Európa államai között meglévő gazdasági és kulturális korlátok megszüntetéséhez, ezáltal segítve elő az európai integrációs folyamatokat.

Itt is jelentős szerephez jutnak a határrégiók. Bizonyos mértékben ők alkotják Európa metszéspontjait és ezáltal az európai integráció sikerességének mércéjét is. Sok esetben ők határozzák meg a fejlődés ütemét. A határvidékek felnőttképzéssel foglalkozó intézményei fontos szerepet töltenek be a gazdasági és szociális harmonizációban, és jelentősen előmozdítják a határvidék kulturális és mentális integrációját.

Különös jelentőséggel bírnak a határokon átnyúló együttműködések olyan régiókban, amelyek egy vagy akár több újonnan csatlakozott EU-tagállammal határosak. Ilyen esetben az európai integrációs folyamat egy egészen különleges megmérettetés előtt áll, hiszen a gazdasági, szociális, kulturális és nem utolsósorban a képzéspolitikai adottságok harmonizálása jóval nagyobb erőfeszítést kíván, mint a régi EU-tagállamok belső határai esetében. E háttér előtt kiemelten fontosak az Unió külső határain létrejövő együttműködések.

Pontosan ebben az összefüggésben mutatható ki két aspektus segítségével, hogy a határokon átnyúló képzés a transznacionális képzési együttműködések egyedi formáját

képezi, amely fokozott figyelmet igényel. Mind a Sokrates, mind pedig a Leonardo da Vinci pályázatok sikeressége nagyban függ attól, hogy minél szélesebb földrajzi megoszlást mutassanak az együttműködő partnerek. Itt abból indulnak ki, hogy a földrajzilag egymástól távol fekvő államok esetében az interkulturális megértés szükséglete jóval nagyobb, mint a szomszédos államok esetében. Amellett, hogy a megállapítás, mely szerint a határvidékek kevesebb integrációs szükséglettel rendelkeznek, csak részben vagy egyáltalán nem igaz, jelentős akadályokat gördít a határvidékek sikeres pályázási lehetőségei elé. Hasonlóan egy további kritérium, mely szerint legkevesebb három állam pályázhat három különböző államból együttműködési projektre. Eltekintve attól a tényről, hogy a projektek elbírálásának gyakorlatában jóval több projektpartneret várnak el, ez a kritérium megakadályozza a határvidéki partnerkapcsolatok létrejöttét, amelyek általában bilaterális, vagy esetleg trilaterális alapon jönnek létre.

Határokon átnyúló képzési együttműködések modelljei

Mindenek ellenére sok európai belső határ mentén kialakultak és létjogosultságot nyertek a határokon átnyúló képzési együttműködések különböző modelljei, melyek formái és méretei jelentős eltéréseket mutatnak. A paletta a szomszédos államba szervezett tanulmányutaktól két vagy három intézmény együttműködéséig terjed. A következő rendszerben kísérletet teszünk a határokon átnyúló képzés különböző formáinak és modelljeinek kategorizálására. Az 1. és 2. fokozat olyan képzési tevékenységeket jelöl, amelyek a határ menti elhelyezkedés különleges helyzetéből erednek és alapvetően egyoldalú irányultságot mutatnak. A 3. és 4. fokon már tényleges határokon átnyúló együttműködésekről van szó, kölcsönös kapcsolattartással, személyi és intézményi cserékkel.

1. fok: a szomszédos állam felfedezése

A határokon átnyúló képzés a szomszéd iránti kíváncsisággal, érdeklődéssel kezdődik. A képzés legalsó fokán a regionális és helyi képzési intézmények által a szomszéd országba szervezett látogatások állnak, legtöbbször kulturális vagy szociális háttérrel. Így kerül sor színház-, koncert- vagy múzeumlátogatásra, kiállítások vagy kulturális emlékművek megtekintésére, stb. Jellemző erre a fokra a kapcsolatok egyoldalúsága, a tevékenységek egy bizonyos eseményre vonatkoznak, valamint az időtartam is eléggé behatárolt. Az érdeklődést gyakran a régió aktív személyiségei váltják ki, vagy a szomszédos államhoz fűződő személyes kapcsolatok. Valójában még nem beszélhetünk ezen a fokon egy igazi határokon átnyúló együttműködésről, habár már itt kialakulhat egy kooperáció a kapcsolattartó személlyel vagy a szomszédos ország intézményével, ha pl. egy személy a szomszédos államból, mint idegenvezető, vagy mint szakértő támogatja, kíséri a csoportot és annak tevékenységét.

2. fok: a szomszédos állam, mint az egyéni és szakmai tevékenységek tere

E fokra jellemzőek az olyan képzési ajánlatok, melyek egy határrégió speciális szükségleteiből adódnak. Példaértékűek a nyelvi kurzusok, melyek a szomszédos állam nyelvének elsajátítását teszik lehetővé, a szakmai képzés és továbbképzés ajánlatai, valamint tematikusan összeállított képzési rendezvények, melyek tanfolyamok vagy előadássorozatok formájában a szomszédos állam vagy határvidék történelmével, kultúrájával, hétköznapjaival vagy akár néprajzi jellegzetességeivel foglalkoznak. A képzési ajánlatok ezen a fokon a legelemibb formát jelentik, azaz szakmai képzést és továbbképzést, vagy általánosan képző előadássorozatokat, amelyeket az adott régió saját érdeklődőinek szerveznek, a saját intézmény tanára vezeti a kurzusokat, néha a szomszédos állam személyei, akik erre a célra időszakos és részleges megbízást kapnak az intézménytől. Mint ahogyan az 1. fokon, úgy a 2. fokon is a képzési ajánlatok még többségében egyoldalúak, de már hosszabb időtartamra tervezik őket. Ugyan nem jön még létre egy intenzívebb kölcsönös csere és kapcsolat, határokon átnyúlóknak azért nevezhetjük e képzéseket, mert intenzívvé teszik a másik ország iránti érdeklődést, amely elviekben egy közvetlen kapcsolatfelvételre és kölcsönös cserére irányul. Mindenek előtt a nyelvi kurzusok és a szakmai tanfolyamok esetében merül fel célként, hogy a tanulók olyan helyzetbe kerüljenek, amelynek segítségével akár a szomszédos államban is részben vagy egészében aktív szakmai tevékenységet fejthetnek ki. Az adott szomszédos állam a jövőbeni egyéni vagy szakmai tevékenység potenciális tereként jelenik meg.

3. fok: határokon átnyúló projekt-együttműködések

Szorosan véve ezen a fokon kezdődnek a határokon átnyúló együttműködések. A képzés jellemzői a vegyes csoportok a határ mindkét oldaláról érkező résztvevőkkel és ugyancsak vegyes tanári gárdával. Ezeknél a képzési ajánlatoknál jön létre intenzív és kölcsönös kapcsolat a résztvevők között. A kínálatot hosszabb időtartamra állítják össze. E képzés példaértékű formái a közös szakmai és továbbképző tanfolyamok a szakmai felnőttképzés területén. A képzési intézmények a határ mindkét oldalán általában egy projekt erejéig dolgoznak együtt, pl. bizonyos szakemberek képzésében a közös határvidék számára. A 2. foktól eltérően a csoportok már nem egynyelvűek, és nemcsak a saját ország résztvevőivel dolgoznak, hanem kétnyelvű, vegyes csoportokkal dolgoznak, amelyekben a tanulók a határ mindkét oldaláról érkeznek. Legtöbbször ilyen formában folyik a résztvevők képzése, és olyan végzettséget kapnak, amely mindkét ország munkaerőpiacán elfogadott. A határokon átnyúló projekt-együttműködések e formájához tartozik a tanárok és a tanulók cseréje is, amely azzal a céllal történik, hogy javítsák mind a szakmai képzettség minőségét, mind az interkulturális kompetenciát. A nyelvi kurzusokat ezen a fokon szintén ún. tandemkurzusok formájában ajánlják, melyeken a határ mindkét oldaláról részt vesznek

a tanulók és tanárok egyaránt. Az intézményi együttműködést ezen a fokon az együttműködő intézmények menedzsmentjének intenzív kapcsolattartása jellemzi. A 4. foktól eltérően a kapcsolatokból még nem jön létre egy tartós, az adott projekttől független, intézményi kapcsolat.

4. fok: intézményi kooperációk és határokon átnyúló képzési intézmények

A határokon átnyúló intézményi együttműködések 4. fokának legfontosabb ismertetőjegye a tartós intézményi kooperáció. Ez (a) megvalósulhat egy önállóan alapított intézmény formájában, amelyet az együttműködő felek közösen működtetnek, vagy (b) az intézményt egy bi- vagy multilaterális képző- és továbbképzőközpont formájában működtetik.

A határokon átnyúló együttműködések fenti formái és modelljei egy kezdeti rendszerező kísérlet eredményeiként tekinthetők. A gyakorlatban sok az átfedés és az átmenet, amelyek megnehezítik az egyértelmű besorolást. A határokon átnyúló együttműködés speciális esetének számít, ha pl. a saját intézmény a szomszédos államban leányvállalatot vagy kihelyezett intézményt alapít. E megoldás célja, hogy saját államban már kipróbált képzési programokat a határ túloldalán is felkínálják. A határokon átnyúló kooperáció mértéke és foka teljesen eltérő lehet.

A következő sémában összefoglalt négy fok ugyan megengedi a határokon átnyúló együttműködés differenciálását és a tevékenységek viszonylagos besorolását, de nem értendő a határokon átnyúló együttműködés fokának és minőségének értékelésének. Az értékelésnek ilyen esetben figyelembe kellene vennie a képzési tevékenység környezetét, amelyben az megvalósul, a célcsoportot, amelynek a képzést szánták, vagy az elérendő célt.

1. séma: az európai határokon átnyúló képzés modelljei és formái

	1. fok	2. fok	3. fok	4. fok
a tevékenység formája	egyoldalú	egyoldalú	kölcsönös	kölcsönös
a tevékenység tartama	egyszeri	meghatározott időre	meghatározott időre	tartós
az együttműködés formája	alkalomtól függ	eseti	projekthez kötött	intézményi

Összefoglalóan megállapítható, hogy a határvidékek felnőttképzéssel foglalkozó intézményeinek, mint ahogy más képző intézményeinek is, fel kell vállalnia az élethosszig tartó tanulás koncepciójának megvalósítását, és elő kell segítenie transznacionális együttműködések segítségével a képzés és szakképzés európaizálását és nemzetközivé válását. Különleges határvidéki elhelyezkedésük alapján ezek a képzőintézmények többletfeladatok megoldása előtt állnak, mint pl. a határokon átnyúló képzés révén segítsék a határrégiók kulturális és mentális integrációját. A határrégiók felnőttképzéssel foglalkozó intézményei ez által az európai

integrációs folyamatok fontos tényezőivé válhatnak. Ehhez azonban szükséges, hogy a politika, a felnőttképzés számára létrehozandó programok és támogatási struktúrák mind európai, mind nemzeti szinteken figyelembe vegyék a határokon átnyúló képzés speciális feltételeit.

Alfred Lang, Burgenlandi Kutatótársaság (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Ausztria

1 A két fogalmat, transznacionális és határokon átnyúló, szokásosan szinonimaként használják, még a szakirodalomban is. Itt azonban megkülönböztetjük a határokon átnyúló kooperációkat a transznacionális kooperációktól.

Európai határvidékek

Svédország – Finnország – Norvégia

Nordkalotten – Európa csúcsa

Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen

A svéd tartomány Norrbotten és a finn tartomány Lappföld¹

A svéd Norrbotten (Norbottens län) és a finn Lappföld (Lapland Lääni) a két ország legészakabbra fekvő és legnagyobb tartományai. A régió legnagyobb része az északi-sarkkörtől északra terül el és Norvégia északi területeivel együtt a régió képezi Európa csúcsát (svédül: Nordkalotten). Norrbotten és Lappföld tartományok egy nagyobb régió a Barents régió tagjai is, amely Svédország, Finnország, Norvégia és Oroszország északi területeit foglalja magában.

Torneälv – határfolyó Svédország és Finnország között.

Természeti és földrajzi adottságai miatt a Skandináv-félsziget legészakabbra fekvő része a Lappföld elnevezést kapta (Sámiföld).² A Lappföld a svéd-orosz háborúig 1808 és 1809 között svéd tartomány volt. A fredrikshamni békekötés után 1809-ben Svédország kénytelen lemondani egész Finnországról az Orosz Birodalom javára. Finnország, melyet a svédek térítettek keresztény hitre, és amely a XII. század közepe óta svéd befolyás alatt állt, az Orosz Birodalom autonóm nagyhercegségévé vált, és a Torneälv (finnül: Tornionjoki) folyó lett az új határ Svédország és az orosz nagyhercegséggé avanszált Finnország között. Így került sor Dél-Lappföld felosztására is: létrejött egy svéd nyugati rész és egy finn keleti rész. A nyugati rész ma magában foglalja mindkét svéd tartományt Norrbottent és Västerbottent, a keleti rész pedig a finn Lappföld tartományt. Lappföldön mind a mai napig 4 állam osztozik: Svédország, Finnország, Norvégia és Oroszország (Kola-félsziget).

A svéd Norrbotten és a finn Lappföldet át- meg átszövik a földrajzi és természeti ellentétek, különösen magas hegyek és mély tavak, természetes folyók, mint pl. a Torneälv és a hatalmas érintetlen természet. 1810-ben, amikor Norrbotten tartományt létrehozták 34.000 ember élt, ma 254.000 lakosa van. A lakosság számának növekedése a századfordulón indult el, amikor megkezdődött a régió természeti nyersanyagainak kiaknázása. Bányászat, acélgyártás, papíripar, erdészet, vízi energia váltak a legfontosabb iparágakká, és a mai napig ezek a vezető iparágak nemcsak Norrbotten tartományban, hanem egész Svédországban. Ezzel egyidejűleg csökkent a mezőgazdaság szerepe, a vidéki lakosság a városokba költözött. Az összes svéd tartomány közül Norrbotten rendelkezik a 4. legnagyobb bruttó regionális össztermékkel. A tartomány fővárosa Luleå, 75.500 lakosa van.

Finnországban 1936-ban Oulu tartományról leválasztották Lappföld tartományt, és így az önálló tartomány lett (Lääni). A II. világháború után az Oroszországgal határos területeket (Petsamo és Salla) át kellett adni a Szovjetunióknak. Jelenleg Lappföld finn fennhatóságú területein több mint 187.000 ember él. A világ minden tájára exportáló vállalkozások működnek itt főként a fafeldolgozás, az acélgyártás, az energia- és az építőipar területén. Fontos bevételi forrást jelent a turizmus és a mezőgazdaság is, amelynek gazdasági sikere nagyban függ a környezetvédelemtől. Az átmenet a termelőtársadalomból a szolgáltató társadalomba gyorsan lezajlott: 1950-ben Lappföld lakosságának nagy része vidéken élt, és a többség mező- és erdőgazdasággal

foglalkozott. Jelenleg a keresők 65%-a a szolgáltatói szektorban, 22%-a termelésben és több mint 10%-a mező- és erdőgazdaságban dolgozik. Az igazgatási központ Rovaniemi, több mint 35.000 lakossal. A várostól nem messze található az északi-sarkkör.

Gazdaság és társadalom

A svédek 3%-a lakik Norrbottenben, és a finnek 3,6%-a Lappföldön. A lakosság főként a városokba, turista központokba koncentrálódik, ahol magas a munkahelyek száma. Ezek a gazdaságilag virágzó városok legtöbbször a vonzás- és idegenforgalmi körzetek mellett találhatóak, lenyűgöző természeti adottságokkal, nagy történelmi múlttal és erős községi struktúrával rendelkeznek. A határokat átlépő kereskedelmi tevékenységet folytató városok is erős gazdasággal rendelkeznek. A határ mindkét oldalán nagyon alacsony a népsűrűség, 2,0 ill. 2,6 fő négyzetkilométerenként, ami jelentősen alatta marad a nemzeti átlagnak.

*Bal oldalon: Tornio (Finnország)
– Haparanda (Svédország)
közötti határ.
Jobb oldalon: egykori
határátelőhely.*

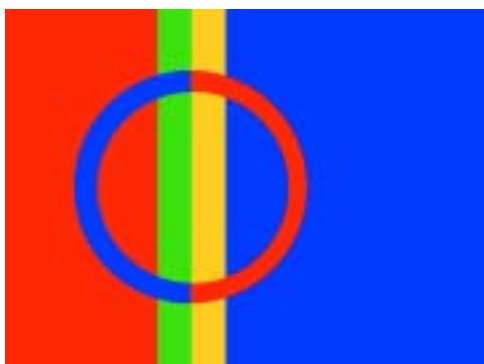
Mind a svéd Norrbottenben, mind a finn Lappföldön a munkanélküliségi ráta nemzeti munkanélküliségi ráta fölött van. Ez a különbség Finnországban nagyobb, mint Svédországban, és Lappföld munkanélküliségi ráta is magasabb, mint Norrbottené. Viszont a korábbi időkkel ellentétben alig van különbség Svédország és Finnország életszínvonala között. A 60-as évek végén még sok finn emigrált Svédországba. Ennek egyik oka a finn agrárreform volt. Azokat a parasztokat, akik feladták gazdaságaikat kárpótolták, és így új egzisztenciát teremthettek.

A határokon átnyúló együttműködések

A II. világháború alatt világossá vált, hogy a Torneälv folyó mindkét partjához – ami ma Svédország és Finnország között az államhatárt képezi – egy-egy szociális közösség tartozik. A háborút követő évek békésebbek voltak, de a gyors változások sok esetben pénzügyreformokhoz és kereskedelmi megszorításokhoz kötődtek. Ezek a gyakran előre nem látható események teljesen új feltételeket teremtettek a vállalkozások és a folyó

két partján lakók együttélése számára. A konkrét határokon átnyúló fejlesztési terveket mindkét ország európai uniós tagsága tette lehetővé.

A két „ikerváros” – Haparanda a svéd oldalon és Tornio a finn oldalon – a határokon átnyúló együttműködés legjobb példáját mutatják egy európai határrégióban. A két város balra és jobbra fekszik a Torneälv folyótól, pont azon a helyen, ahol a folyó a Botteni-öbölbe torkollik. 1809-ig a finn Tornio volt Svédország északi részének legjelentősebb városa. A svéd-orosz háború után (1808-1809) az új határ kijelölésével Svédország és Finnország között a területet kettéosztották. (ld. fentebb) A nemzeti határok ellenére tartós jószomszédi viszony alakult ki az emberek között. De a határ sok területen hátrányosnak bizonyult. A két város határokon átnyúló együttműködése a 70-es évek elején indult, igaz csak egyetlen egy projekttel, ami azonban hamar megmutatta milyen értelmes és hasznos mindkét oldal számára a határátlépő kooperáció. Sőt a sokat kritizált határ a kooperációk stimuláló erejévé vált. 1987-ben az együttműködés a „Botteni Tartomány Haparanda-Tornio” nevet kapta. Az ún.

A sámik zászlaja.

Nordkalotten Tanács, amely összefogja Norvégia, Svédország és Finnország északi területeit, döntő szerepet játszott ezekben a kooperációkban.³ Ezt a tanácsot 1967 augusztusában az Északi Tanács kezdeményezésére alapították.⁴ Először a munkaerő-piaci kooperációk tartoztak feladatkörébe, de az INTERREG programok és a helyi ügyek iránt egyre intenzívebbé váló nemzetközi elkötelezettség hatására a tanács új szerepet kapott a regionális politikában. Sok együttműködési projektet kezdeményezett és egyre inkább kiszélesítette az együttműködési hálózatot. Az 1990-es oroszországi események teljesen új helyzetet és lehetőségeket teremtettek. Lehetővé vált a kooperáció Északnyugat-Oroszországgal. A Barents régió ismét teljessé vált.

A Torne-völgy – egy nemzetközi és multikulturális tér

A Torneälv folyó völgyében (svédül Tornedalen) a mai látogató megtalálja mind a regionális, mind a svéd, finn, lappföldi és norvég kultúrát. Négy nyelvet beszélnek a svéd Norbottenben: svéd, finn, sámii, meänkieli. A Torne-völgyhöz a folyó svéd és finn

oldalán 9 város tarozik. A svéd területen található Pajala, Övertorneå és Haparanda, Finnországban pedig Enontekiö, Muonio, Kolari, Pello, Ylitornio und Tornio.⁵ A Sámi a finnugor nyelvek csoportjának gyűjtőfogalma, melyet Lappföldön (Norvégia, Svédország, Finnország, Oroszország részeit is beleértve) 70-80.000 ember beszél. A sámi nyelvet beszélők többsége Norvégiában él (40-50.000), Svédországban 17-20.000, Finnországban 6-10.000, a Kola-félszigeten Oroszországban kereken 2000 ember beszéli a nyelvet.⁶ A sámi nyelveket mint kisebbségi nyelveket ismerik el Finnországban, Norvégiában és Svédországban.

Meänkieli (szó szerint a „mi nyelvünk”) egy finn dialektus neve (svédül: Tornadelfinska), a Torne völgyében beszélik. 20.000-35.000 fő beszéli és érti meg ezt a dialektust a folyó svéd oldalán. Ezen kívül 15.000 és 20.000 között van azoknak a száma, akik Svédország más területein ezt a dialektust anyanyelvüknek vallják. Miután Finnország 1809-ben Oroszországhoz került, Svédország finn lakossága teljesen izolálódott a többi finn nyelvterülettől, így a finn nyelv további fejlődése nem hatott a tornadelfinska dialektusra. Ezzel szemben meänkielit erősen befolyásolta a svéd nyelv, mindenek előtt a modern hétköznapi kifejezései hatottak rá. Ezt a fejlődést a svéd kormány is támogatta főként azzal a céllal, hogy asszimilálja a torne-völgyi (Tornedalfinnen) finneket. Nyelvük használatát az iskolákban betiltották, így sokuknak csak passzív a nyelvtudása. 1999-ben a svéd parlament elismerte Tornedalen finn ajkú lakosságát, mint kisebbséget, a meänkieli pedig az 5 svédországi kisebbségi nyelv egyike lett.

A folyó menti területek közös nyelve a tornaälv-finn, mivel a folyó svéd oldalán sokan ezt és a svéd nyelvet beszélik. Ezzel szemben a finn oldalon csak finnül beszélnek. De a svéd nyelv a nyilvánosság uralkodó nyelve, ezt beszélik a fiatalok és a nagyobb városok lakói is. Lappföld kétnyelvű (finn és sámi nyelv), de az uralkodó nyelv a finn.

Felnőttképzés Finnországban⁷

A finn művelődéspolitikai egyik alapelve az, hogy a képzést minden korcsoportra kiterjesszék. A nevelés és képzés fontos feladata, hogy képessé tegye az egyént a társadalmi változások kezelésére, valamint megőrizze a szociális összetartozást. A változás fontos faktorai: az egyre gyorsabban terjedő globalizáció, a lakosság előregedése, a munka világának változásai, a munkanélküliség, az információs és kommunikációs technológia hatásai. E kihívásokra válaszolnak olyan célkitűzések, mint a magas színvonalú képzés, a felnőttképzés növekvő fontossága, gyakori és sokoldalú kapcsolódás a munka világhoz, az élethosszig tartó tanulás politikája.

Az óvodákban vagy iskolákban végzett előiskolai képzéshez tartozik a gyerekek 7-től 16 éves korig, 9 évig tartó iskolakötelezettsége. Minden, a kötelező iskolai oktatást befejező diák számára lehetőség nyílik arra, hogy 3 évig egy ún. második szinten folytassa tanulmányait. A 3. képzési szint a végzősök 60-65 %-át képes befogadni.

A művelődéspolitikáért és a szabad felnőttoktatásért elsősorban a Művelődésügyi Minisztérium és a Nemzeti Képzési Bizottság felelős. Ez utóbbi egy szakértőkből álló grémium és a minisztérium alá tartozik. A helyi hatóságok képzési és kulturális osztályai képezik a Művelődésügyi Minisztérium igazgatási apparátusát. A városoknak és régióknak fontos szerepe van a nevelés és képzés megvalósításában és finanszírozásában. A kormánytól független szervezeteknek erős pozíciói vannak a szabad felnőttoktatásban és a tanácsadásban. Fontos együttműködő partnereik a tanárok, a hallgatók, valamint a munkaerőpiac szervezetei.

A felnőttképzés formái

A 80-as évekig a felnőttoktatás a szabad, szakképzést nem folytató felnőttképző-intézményekre szakosodott. Azóta célzatosan azokat a képzéseket támogatják, amelyek végzettséget vagy kiegészítő szakképesítést adnak a felnőtteknek. Ennek következtében visszaszorult a szabad felnőttképzés relatív aránya, ha viszont az abszolút adatokat vesszük figyelembe, akkor még mindig sok polgárt megszólít ez a képzési forma. A végzettséget adó felnőttképzés jelentősége ezzel szemben nőtt, mivel ez a képzési forma hosszabb ideig tart. A 90-es években az egyetemeken is nőtt a felnőttoktatás jelentősége. Ezen kívül a legújabb oktatási forma a technikai rendszer is magában foglalja a felnőttek képzését és szakképzését. A technikai rendszer tartós megjelenésével a kínálat is nőtt. Amikor a 90-es évek elején a munkanélküliség elérte csúcspontját, a felnőtteket megcélzó foglalkoztatási kezdeményezések (munkaerő-piaci tréningek) is megszorodtak.

A fiatalok összes képzési és szakképzési formája megvan a felnőttképzésben is a kötelező iskolától az egyetemig. Egyes képzési intézmények csak a felnőttek képzésére és szakképzésére szakosodtak, míg mások ezt csak tevékenységük egy részének tekintik. Képzést és szakképzést felnőttek számára a vállalkozások is nyújtanak belső üzemi továbbképzés formájában.

A felnőttek pótolhatják a kötelezően teljesítendő iskolát, vagy a második szint felső tagozatát, letehetik az érettségét, vagy a felnőtteknek szánt egyetemi felvételi vizsgát. Az alaptantervű középiskolák is szerveznek számukra képzéseket. Körülbelül 30 népfőiskola rendelkezik olyan programmal, amely keretében pótolható a kötelező iskola, és egyesek magasabb végzettséget is kínálnak a felnőttek számára. A felnőttek együtt tanulhatnak a fiatalokkal a különböző szakképesítést adó képzőintézményekben. Az oktatás gyakran egy program, vagy egyetemi tanulmányok keretében valósul meg, melyeket különböző tanulási formák segítenek. A felnőttek számára létrejött szakképző központokat és a speciális állami intézményeket a felnőttképzésre és szakképzésre specializálódott intézményeknek nevezik.

A szakmai kiegészítő képzés önkéntes, nem függ a munkaadótól és a szakmai kompetenciák bővítésére irányul. A képzést bármely állami képzőintézmény indíthatja.

Kiegészítő képzéseket főleg a felnőtteknek létrehozott szakképző központok kínálnak. Legtöbbjük kommunális felnőttképzési központ.

A 90-es években Finnországban a szak- és továbbképzés számára technikai iskolákat hoztak létre. A technikai tanulmányok gyakorlatorientált magasabb szintű képzést nyújtanak, amelyet az adott szakma szükségleteihez igazítanak. A hallgatók az általuk választott szak keretében mind elméleti, mind gyakorlati képzésben részesülnek.

A legtöbb hallgatónak már van érettségije vagy szakképzettsége, és tanulmányaikat technikai végzettséggel szeretnék befejezni. Minden technikai iskola kínál nyitott oktatási formákat és távoktatást. Az iskolák fenntartói a községek, a városok, városszövetségek, városi- és magáncégek, vagy alapítványok. Az ország 20 egyeteme is kínál tanulmányi lehetőségeket felnőttek számára. Minden egyetem rendelkezik egy továbbképzőközponttal, ahol a továbbképzés minden formában megtalálható.

A felnőttképzés leggyorsabban fejlődő területét a nyitott egyetemi tanulmányokat biztosító program alkotja. Minden polgárnak iskolai végzettségétől függetlenül lehetőséget adnak arra, hogy egyetemi modulokat végezzen el. Finnországban nincs „nyitott egyetem” (Open University), így az egyetemek a felnőttképzési intézményekkel együtt decentralizált formában kínálják ezt a képzést. Az utóbbi években főként az internetes tanulmányok iránti kereslet növekedett jelentős mértékben. A „nyitott egyetem” módszereit a nyugdíjasok egyetemén is alkalmazzák.

Az ún. szabad felnőttképzés (liberal adult education) magában foglalja egyrészt a tradicionális képzőintézményeket, másrészt a szabad oktatási formákat is. Közös jellemzőjük, hogy a célokat és a tartalmat nem kívülről kapják meg, hanem az intézmények maguk határozzák meg. Ezek szervezeti formája egészen eltérő, lehetnek szövetségek, alapítványok vagy korlátolt felelősségű társaságok. Működhetnek politikai vagy vallási háttérrel, de azzal a céllal is, hogy kielégítsék a helyi, regionális képzési- és kulturális szükségleteket. Ennek megfelelően a felnőttképzési központokat főként a kommunális szinteken tekintik szabad intézményeknek. Szakképesítést nem adó ún. szabad felnőttképzés a helyi szintre jellemző. Fontos kiemelni, hogy a részvétel önkéntes alapú.

Állami szinteken döntenek egy adott intézmény vezetőségéről, arról, hogy az alapvető képzési és kulturális kereslet elegendő-e, valamint hogy a pályázó rendelkezik-e megfelelő szakmai és gazdasági tartalommal az intézmény fenntartásához. Ez az engedély átfogó autonómiát és cselekvési szabadságot biztosít, az intézmény felelős a feladatok megállapításáért és a fejlesztésért. Megfelelő törvényi keretek között garantálják az intézmény állami támogatásának keretszámait is. A népfőiskolákat a felnőttképzési központokat és a különböző tanulási központokat tradicionálisan a szabad felnőttképzési intézményekhez sorolták, de az új törvényhozás szerint ide

tartoznak a sport és egészségmegőrző központok, a nyári egyetemek is. Ezek az intézmények különböző formákban széles képzési területekkel állnak az érdeklődők rendelkezésére. Főként általános, szociális és a személyes érdeklődéshez igazított oktatást kínálnak.

Bentlakásos népfőiskolák az egész országban találhatóak. A legtöbbet (több mint 80) szövetségek, alapítványok működtetnek, csak kevés van a községek, városok tulajdonában. Több mint 30 a független kategóriába tartozik („GRUNDTVIG-iskolák”), több mint 40 keresztény háttérrel rendelkezik, kb. 10 politikai pártok, szakszervezetek tulajdonában van, és 3 intézmény fő területét a fogyatékkal élők képzése teszi ki. A népfőiskolák egyéves tanulmányokat, különböző hosszúságú nyári és hétvégi kurzusokat kínálnak. A nyelvi, művészeti, szociális és jótékonyági problémákkal foglalkozó programok a legkedveltebbek. A kurzusok témakínálata széleskörű. Az összes tevékenység kb. egynegyedét a szabad, egyéni érdeklődéshez kötődő tanulási programok (amelyek nem adnak végzettséget igazoló bizonyítványt) teszik ki. A többi képzési program a törvényhozás által jóváhagyott bizonyítványt ad. Egyes iskolák csak szabad képzésekkel foglalkoznak, míg másokban a bizonyítványt adó képzés a meghatározó.

A felnőttképzési központok (vagy munkásképzők) főként helyi képzőközpontok. Az ország minden városában működik ilyen intézmény, tevékenységük kiterjed az elővárosokra és a falvakra is. A tanítás súlypontját a helyi adottságok határozzák meg. A legkedveltebb tantárgyak a nyelvek, a zene, más művészeti területek és az iparművészet. Ezen kívül foglalkoznak még a gyerekek és fiatalok művészeti alapképzésével is. Az oktatás esténként zajlik. A legelterjedtebb forma a hosszabb ideig tartó tanulókör, amely egy héten egyszer vagy kétszer jön össze. E mellett kedveltek a rövid, intenzív kurzusok is.

A kulturális szervezetek által irányított tanulóközpontok tisztán magán felnőttképzési intézmények. Az üzemeltetők fele politikai párt és szakszervezeti mozgalom, a másik fele független ún. nem kormányzati szerv. Az egészségmegőrző- és sportcentrumok nemzeti és regionális intézmények, amelyek bentlakást biztosítanak. A nyári egyetemeket regionális szövetségek és igazgatási szervek indítják. Több mint 50 helyen rendeznek nyári egyetemeket.

Részvétel

Egy hivatalos finn statisztika szerint 1995-ben a 18 és 64 év közötti korosztály kb. fele részt vett valamilyen felnőttképzési formában. Megjegyzendő, hogy a nők aránya magasabb volt. Ez a nemi megoszlás 15 éve nem változott. A résztvevők többsége a 30-54 éves korosztályból került ki. A legnagyobb növekedés a 90-es években következett be, méghozzá az 54 éveseknél. A legaktívabb résztvevők azok voltak, akik

átlagon felüli magas képzettséggel rendelkeztek. Tanulás és képzés időtartama a felnőttoktatás keretében átlagosan 8 nap volt. A legfontosabb területek az információtechnológia, a nyelvek, a társadalom- és bölcsészettudományok voltak.

A felnőttoktatás keretében főként a szakmai képzésben a 90-es években építették ki a képzési kínálatot. Ennek egyik oka a 90-es évek elején beköszöntő gazdasági válság volt, amely a munkanélküliségi ráta emelkedését eredményezte. Megoldásként javasolták a képzési kínálat bővítését. 1992 és 1997 között jelentősen nőtt a képzésben résztvevők száma. Évente a 18 és 64 év közötti korosztály kb. fele részt vesz valamilyen formájú felnőttoktatásban.

Felnőttoktatás Svédországban⁸

A svéd állami iskolarendszer kötelező és magasabb szintű iskolákból áll. A kötelező iskolák körébe tartoznak a normáltantervű iskolák, a fogyatékkal rendelkezők iskolái, a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek számára létrehozott programok. Emellett vannak előkészítő iskolák és magasabb szintű iskolák, mint pl. a normáltantervű középiskolák, középiskolák a tanulási nehézségekkel küzdők számára, városi irányítás alá tartozó felnőttoktatás, felnőttoktatás tanulási nehézségekkel küzdő felnőttek számára. Az állami iskolarendszer ingyenes képzést nyújt. Nem kell fizetni a tankönyvekért, az étkezésért, az egészségügyi ellátásért és az utazásért.

Felnőttoktatás formái

A 60-as évek végén a svéd kormány elhatározta, hogy javítja a felnőttoktatási intézményekbe való bejutás és azok igénybevételének lehetőségeit. Célul tűzte ki az ingyenes, vagy lehetőség szerint alacsony költségekkel járó felnőttoktatást. Az egész országban létrejött a helyi felnőttoktatási intézmények képzési szervezete (KomVux). Ezekben az intézményekben a felnőttek a második képzési szint, tehát a középiskola ismeretanyagát sajátíthatták el.

A felnőttek alapképzése megfelel a 9 évig tartó kötelező iskolai képzésnek. Így az egyén számára lehetővé válik a részvétel a közösségi életben, a munka világában és a továbbképzésekben. Az előismeretektől függ, hogy milyen szinten kezdhetők meg a tanulmányok. Akkor fejeződik be a tanulás, ha a tanuló elérte a saját maga által kitűzött képzési célokat. A tanulás ütemét is a tanulók határozzák meg. Tanulmányaik mellett munkát is vállalhatnak.

A felnőttek középiskolai képzése megegyezik a fiatalok képzésével, és 1994 óta a tanterv is ugyanaz. A súlypontok, a tartalom és a terjedelem tekintetében azonban lehetnek eltérések. A tanulók határozzák meg a tantárgyak számát és kombinációját, mint ahogy a tanulás tempóját is. A kiegészítő képzés egy sajátos képzési forma, amely az új szakmákhoz kínál továbbképzést. A programok többségének időtartama 6

és 12 hónap között van. Kedvelt szakok pl. a gazdaság, elektronikus adatfeldolgozás vagy turizmus.

Svédországban a távoktatás keretében is elérhető sokféle szintű képzés. Ezt kiegészítik még azok a rendelkezések, amelyek azokra vonatkoznak, akik lakóhelyükön nem találnak megfelelő képzést. Az oktatás egyes részei távoktatásos formában folynak. Egyes programok rendszeres konzultációt írnak elő a tutorral, mások e-learning tanfolyamokkal dolgoznak.

A munkaerő-piaci tréning a munkaerőpiac-politika eszköze, amely azt célozza meg, hogy a munkanélkülieknek szakmai alapképzést vagy továbbképzést nyújtson. A svéd kormány anyagilag támogatja az országos munkaügyi központot. Ezt a támogatást a központ a regionális intézmények között osztja szét, amelyek a támogatás segítségével képzési csomagokat vásárolnak piaci szolgáltatóktól, népfőiskoláktól és a KomVux-tól.

Informális képzés / népművelés

Az informális képzés keretében széleskörűek a tevékenységek. A svédek 75%-a 18 és 75 éves kora között egyszer már csatlakozott egy tanulókörhöz, kb. 40% az elmúlt 3 évben legalább 1 tanulókör munkájában részt vett, 13% elvégzett egy népfőiskolai kurzust, 8% részt vett egy hosszabb népfőiskolai kurzuson.

A népművelést az állam a regionális kormányoknak és a helyi községi tanácsosoknak nyújtott ösztöndíjakkal finanszírozza. A parlament a következőképpen határozta meg a népművelésnek nyújtandó állami támogatás céljait és feltételeit:

Az embereknek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy befolyással bírjanak élethelyzetükre, és részt vállaljanak a társadalmi fejlődésben. A demokratikus viselkedés erősítése és fejlesztése a cél. A kulturális érdeklődést szélesíteni, az egyéni kreativitást támogatni kell.

A népművelés prioritásai olyan tevékenységekben vannak, mint a képzésbeli hiányok pótlása, képzés a kultúra területén, vagy a szociálisan hátrányos emberek felkarolása. Különösen fontos célcsoportot alkotnak a külföldiek, testi és szellemi fogyatékosok és a munkanélküliek.

A svéd népművelés tipikus formája a tanulókör. Egy kisebb csoport találkozik rendszeresen meghatározott időközönként, legtöbbször egy héten egyszer esti időpontban azzal a céllal, hogy egy adott szakot, témát elsajátítson, vagy valamilyen kulturális tevékenységben részt vegyen. A csoport létszáma 5 és 12 fő között van. Egyikük a csoportvezető. A tanulókörök demokratikus értékeken alapulnak, minden egyes részvevő felelős a munkáért. Az együtt megtervezett tanulmányokat az egyéni

szükségletek és érdeklődési körök határozzák meg. A metodológia fontos alkotóeleme a tapasztalatok és ötletek cseréje, valamint a választott tárggyal való folyamatos foglalkozás.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a kötelező képzést tekintve Finnország, Svédország és Norvégia oktatási rendszerei hasonlóak. Mindhárom országban 9 évig tart a kötelező alapfokú oktatás és 3 évet ölel fel a középiskola. A két másik országgal szemben Svédországban nincs szakképző iskola. Finnországban az alapszintű képzés után a tanuló egyrészt választhatja a középiskolát, másrészt a szakképző iskolát. Svédországban a középiskola a szakképzést is magában foglalja. Ezek a hasonlóságok teszik lehetővé, hogy az Utbildning Nord vegyes szakképző kurzusokat szervezzen finn, norvég, svéd résztvevőknek.

Felnőttképzés a Torne-völgyben

A Torne-völgy legnagyobb felnőttképzési intézménye az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (svédül: Utbildning Nord)⁹. Határon átnyúló szolgáltatásokat kínál a szakképzésben és a továbbképzésben, megbízási a svéd, finn, norvég munkaerő-piaci hatóságok. Utbildning Nord székhelye a svédországi Övertorneå közvetlenül a finn határnál fekszik. Az intézményt 1970-ben alapították. Övertorneå-ban Gränsälvgymnasiet felső tagozata a fenti alapítvánnyal dolgozik együtt és 4 szakképzésben kínál kurzusokat.

A Kutató- és Kulturcentrum Nordkalotten (Nordkalottens kultur- och forskningscentrum)¹⁰ szintén Övertorneå városában működik. Fő kutatási területe a meänkieli nyelv és a Torne-völgy finn ajkú lakossága. A centrum könyvtárában a meänkieli nyelvről szóló szakirodalmat és az északi régió irodalmát gyűjtik össze. A könyvtár szolgál továbbá a kulturális és társadalmi találkozások színteréül is.

További fontos felnőttképzési intézmények a Torne-völgy svéd oldalán Haparanda határvárosban a Svéd-Finn Népfőiskola (svédül: Sverigefinska folkhögskolan – Svefi)¹¹ és a Tornedaleni Népfőiskola (svédül: Tornedalens Folkhögskola)¹² Övertorneåban. A Svéd-Finn Népfőiskola szabad független felnőttképzési intézmény, amely az elektronikus adatfeldolgozás, számítertechnológia, művészet, nyelvek, környezetvédelem területén kínál kurzusokat. A Tornedaleni Népfőiskola az információtechnológia, kézművesség, ökológia, színház és dráma témák mellett a turizmus területén is indít kurzusokat.

A régióban a harmadik szintű képzést a Norrbotten Keleti Kutatóközpont (svédül: Högskoleförbundet Östra Norrbotten)¹³ végzi, amelyben Luleåi Műszaki Egyetem és az Umeåi Mezőgazdasági Egyetem dolgozik együtt. A központi kutatási területek: táplálkozás, turizmus, információ- és kommunikációtechnológia, valamint feldolgozás.

A lappföldi 4 népfőiskola közül 2 a Torne-völgyben található. Az egyik a Tornóban működő Peräpohjolan Opisto¹⁴. A szabad felnőttoktatáshoz tartozik, külső piaci szolgáltatóknak ad képzési megbízásokat, alapképzést kínál fiataloknak a szabadidős foglalkozások területén, szakképesítést a különböző segítő munkák területén, mint pl. ifjúságsegítő, de a szálloda-és vendéglátóipar területén is. A 2. népfőiskola e térségben a *Ylitornion kristillinen kansanopist*¹⁵, amely szakképesítést ad a gyermek- és családsegítő munkakörben. A különböző területeken rövidebb ideig tartó kurzusokat, valamint a munkaügyi szolgáltatóktól vásárolt képzéseket is szerveznek. Lappföldön 21 felnőttoktatási intézmény van. Lappföld egyetlen egyeteme a Lappföldi Egyetem (finnül: Lapin Yliopisto)¹⁶ Rovaniemiben található, amely továbbképzési centrumként foglalkozik felnőttoktatással.

A finn Kemi városában található Kemi-Tornio Technikumnak (finnül: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu)¹⁷ van egy kihelyezett intézménye a svéd határ mentén Tornóban. Ez a finn technikai képzés részét alkotja (ld. fentebb). A Kemi-Tornio Szakképző Főiskolát (finnül: Kemi-Tornion ammattiopisto)¹⁸ 2000-ben alapították Kemiben¹⁹. 5 intézete 15 programot kínál, mint pl. divat, turizmus, vendéglátóipar és wellness. Minden szak gyakorlattal párosul. A főiskola fő célkitűzése, hogy hallgatóinak alapos képzést nyújtson, és az itt kapott alapokkal képesek legyenek a szakmai önállóságra, valamint arra, hogy nemzetközi konsernekekben dolgozzanak. A főiskola

Balra: a haparandai Svéd-Finn Népfőiskola Svefi (Sverigefinska folkhögskolan).

Középen: névtábla a Kemi-Tornio Technikum épületén Kemiben.

Jobbra: hallgatók a Kemi-Tornio Technikum könyvtárában.

felnőttoktatással is foglalkozik. Előkészítő évfolyamokat is indítanak olyan felnőttek számára, akik nem rendelkeznek a tanulmányokhoz szükséges előfeltételekkel. Az előkészítő kurzust vizsgákkal is befejezheti a résztvevő, ha nem akar továbbtanulni a főiskolán. A letett vizsgákat szakképesítésként fogadják el. Itt az is lehetséges, hogy egy üzemben szereznek szakmai képesítést. A főiskola felnőttoktatási intézete

kiegészítő szakmai továbbképzéseket, de munkaerő-piaci gyakorlatokat, ügyfélközpontú képzéseket is kínál. Olyan területeken indítanak képzést, mint pl. közgazdaság, turizmus, információ- és kommunikációtechnológia, wellness, fodrászat és kozmetika, szociális és egészségügyi munkák, vendéglátóipar és ruhakészítés.

Ulf Olovzon / Anne Arrelo, *Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (Stiftelsen Utbildning Nord)*, Svédország

Sirpa Hyttinen, *Kemi-Tornio Szakképző Főiskola (Kemi-Tornion ammattiopisto)*, Finnország

További információk:

Politika és igazgatás:

Norrbotten tartomány weblapja: www.bd.lst.se

Északi Tanács weblapja: www.norden.org

A svédországi sámi parlament weblapja: www.sametinget.se

Lappföld regionális tanácsának weblapja: www.lapinliitto.fi

Övertorneå község weblapja: www.overtornea.se

Haparanda város weblapja: www.haparanda.se

Ikervárosok kooperációs hálózata (City-Twins Cooperation Network): www.citytwins.net

Képzés és munka:

Svéd Munkaügyi Minisztérium: www.mol.fi

Fejlesztési és Foglalkoztatási Hivatal: www.te-keskus.fi

Svéd munkaerő-piaci szolgáltatók: www.ams.se

Képzés:

Észak-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (Utbildning Nord), Övertorneå (Svédország): www.utbnord.se

Kemi-Tornio Technikum (finnül. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu): www.token.fi

Kemi-Tornio Szakképző Főiskola (Kemi-Tornion ammattiopisto): www.ktao.fi

Svéd-Finn Népfőiskola (Sverigefinska folkhögskolan – Svefi), Haparanda (Svédország): www.svefi.net

Tornedaleni Népfőiskola (Tornedalens Folkhögskola) in Övertorneå (Svédország): www.tornedalens.se

Peräpohjolan Opisto Népfőiskola, Tornedalen (Svédország): www.ppopisto.fi

Ylitornion kristillinen kansanopist Népfőiskola, Tornedalen (Finnország): www.myrri.fi

Nordkalotten Kutató- és Kulturális Központ (Nordkalottens kultur- och forskningscentrum), Övertorneå (Svédország): www.overtornea.se/kultur_fritid/nkfc/nkfc

Lappföldi Egyetem (Lapin Yliopisto): www.ulapland.fi

Norrbotten Keleti Kutatóközpont (Högskoleförbundet Östra Norrbotten): www.hfon.org

Svéd Nemzeti Képzési Hivatal: www.skolverket.se

Lábjegyzetek:

1 E bekezdés szövege a következő forráson alapszik: LaLapin Markkinointi Oy (2002), www.laplandfinland.com

2 A térség lakóinak gúnyneve a lapp elnevezés. Ebből ered a térség neve: Lappföld. Ma már létezik Lappföld hivatalos megnevezése is: Sápmi, habár a térség sohasem érte el, hogy önálló állammá váljék.

3 www.norden.org/Gransreg_samarbete_en/sidorna/nordkalotten-eng.htm

4 Az Északi Tanács az északi államok fóruma (Dánia, Finnország, Svédország, Norvégia, Izland). Az államok parlamentjei delegáltakat küldenek a tanácsba, akik nemzetük érdekeit képviselik. A tanácsot 1952-ben alapították.

5 www.arctic-circle.net

6 A számokat ld.: www.sametinget.se

7 Az elemzés a következő cikken alapul: Keinänen, Pirjo (2000). "Adult Education in Finland". In: Lernfeld Sprache (Ed.), Towards a framework in open flexible learning, pp 119-126

8 A következő szöveget ld.: Skolverket/Swedish National Agency of Education, www.skolverket.se; Andersson, Mikael (2000). "Short History of Adult Education". In: Lernfeld Sprache (Ed.), Towards a framework in open flexible learning, pp 127-135.

9 közelebbi információk: <http://www.utbnord.se>, továbbá a 2. és 4. fejezet tanulmányai, az intézmények

leírásai (a partnerek jellemzői) a könyv végén.

- 10 www.overtornea.se/kultur_fritid/nkfc/nkfc
- 11 további információk: <http://www.svefi.net>
- 12 további információk: <http://www.tornedalen.se>
- 13 további információk: www.hfon.org
- 14 további információk: www.ppopisto.fi
- 15 további információk: www.myrri.fi
- 16 további információk: www.ulapland.fi
- 17 további információk: www.tokem.fi
- 18 további információk: www.ktao.fi
- 19 Ld.: 5. fejezet Partnerprofilok

Dánia – Németország

Sønderjylland-Schleswig régió

Martin Klatt

Határokon átnyúló kooperációk a dán-német határrégióban

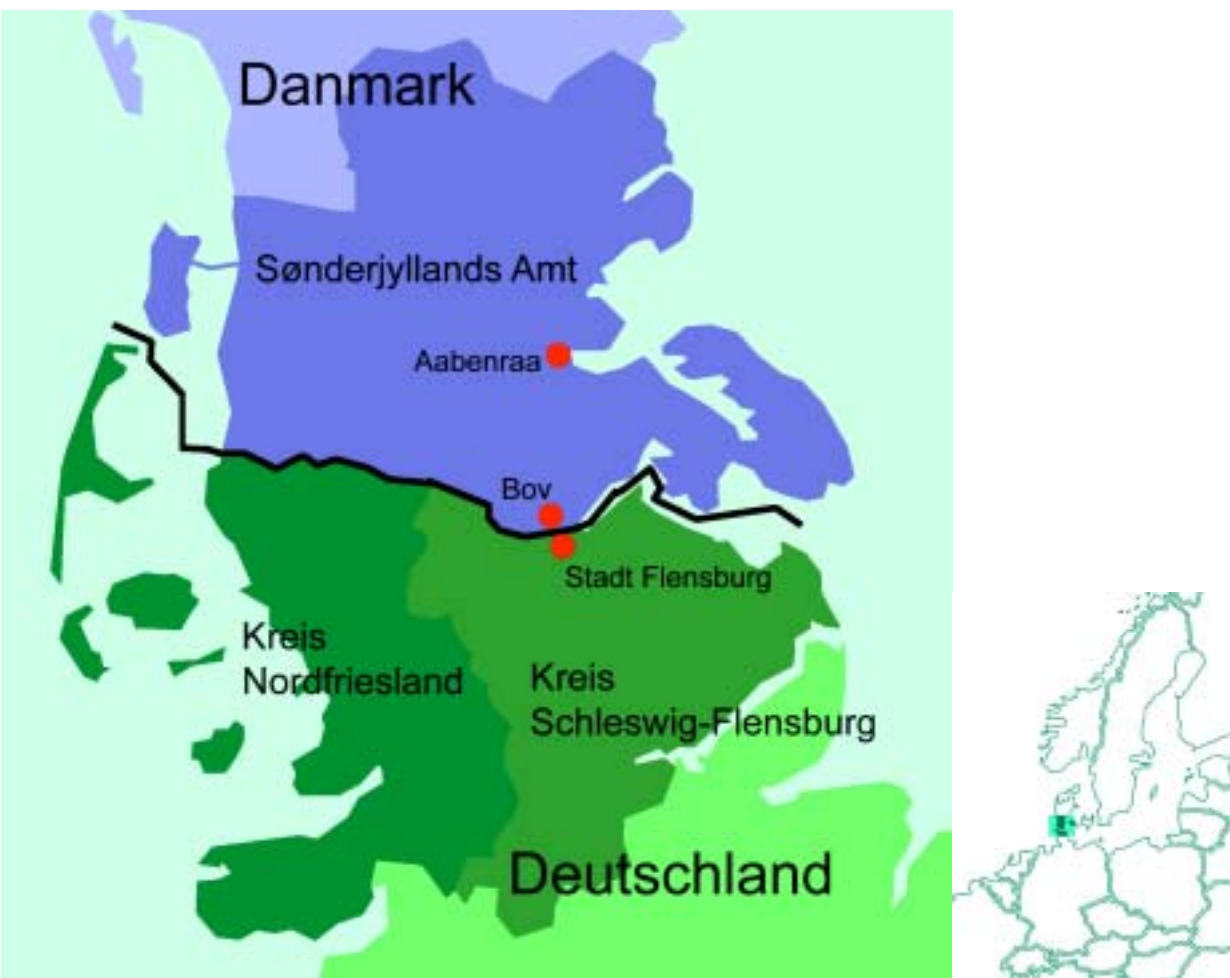
A határokon átnyúló kooperációk a dán-német határrégióban folyamatos fejlődési folyamaton mentek keresztül, amelyek szoros kapcsolatban álltak a nyugat-európai integrációs kezdeményezésekkel, és egyik központi problémájuk a nemzetiségi kérdés volt. A mai dán-német határrégió magában foglalja a dán Sønderjylland igazgatási körzetet (Sønderjyllands Amt), a szomszédos német Schleswig-Holstein tartományhoz tartozó két körzetet Észak-Frízföldet, Schleswig-Flensburgot és Flensburg városát. Az egész határrégió lakosságának száma 750.000, kerekén egyharmada a határ dán oldalán, a maradék kétharmad a német határrégiókban él. Dél-Schleswig dán kisebbsége 40.000 és 45.000 között, míg Észak-Schleswig¹ német kisebbsége 15.000 és 20.000 között van. Dél-Schleswig nyugati partján fríz kisebbség él, számuk 10.000 és 20.000 között van.²

A régió gazdasága

A Sønderjylland-Schleswig régió gazdasága egy vidéki régió struktúráit mutatja, habár a határtól északra és délre különbségek fedezhetőek fel. Az egész régióra jellemző a nemzeti átlagértékek alatt lévő alacsony képzési és ipari színvonal, valamint a térség nem igazán vonzó a magasan képzett munkaerő számára. A régióban hiányzik a magasabb képzéshez, szakképzéshez szükséges infrastruktúra, ami főként a jól képzett fiatalok elvándorlásában érhető tetten („brain-drain”). Nyugaton a régiót a turizmus formálja, ami azonban egy instabil és szezonális gazdasági ág. Mindenekelőtt a határ német oldalán hiányzik a gazdasági diverzifikáció, itt az emberek sokáig a katonai létesítményeket elősegítő állami beruházásokról, támogatásokról, a feldolgozóipartól, a hajógyáraktól és a mezőgazdaságtól függték. A munkanélküliségi ráta jelentősen a német átlag fölött van, és kétszer akkora, mint a határ északi oldalán. Az állami igazgatást a határ német oldalán lakók főként a szétaprózott, a községekre leosztott kompetenciák miatt hatástalannak és gyengének érzik.

A dán oldalt sokszínű, innovatív ipari gazdaság jellemzi. Tradicionálisan ez a régió volt Dánia Európára nyíló kapuja. Ez azonban változhat a jövőben, mivel Dél-Jütland (a dán Sønderjylland német neve) vállalkozásai számára egyre nehezebbé válik a képzett munkaerő toborzása. Ma még nem tér el Dél-Jütland munkanélküliségi rátája a dán

nemzeti átlagtól. A határátlépő ingázás hasonlóan a többi európai határrégióhoz kis mértékű (1.200 és 1.300 között van az ingázók száma mindkét irányban). E jelenség hátterében a nyelvi korlátok és a hiányzó anyagi vonzerő állnak.

Történelem

1920-ban a Dánia és Németország között létrejött új határ kettészakított egy addig összefüggő területet, a korábbi Schleswig hercegséget. Schleswig dán hűbértart volt, de 1460-tól szoros kapcsolatokat tartott fenn a német Holstein hercegséggel. A lakosság dán eredetű, de a középkor óta gyakori volt a német bevándorlás, így a német kultúra is beépült a hétköznapokba. A XIX. században mind a német, mind a dán kormány igényt tartott Schleswigre. Mindketten az ún. nemzeti építmény részeként tekintettek rá. Egy forradalmat (1848), két háborút (1848-1850 és 1864) és végül 1920-ban 2 népszavazást követően a terület felosztása lett a fenti követelés eredménye. A felosztás következményeként mindkét oldalon élnek a határ túloldaláról származó kisebbségek (ld. fentebb), ami specifikussá teszi a régiót. Mindkét kisebbség

síkraszállt a határkiigazításokért: 1920-tól 1945-ig a német ajkú kisebbség harcolt egy új határért, míg 1945-től 1955-ig a dán kisebbség emelte fel szavát a régió jövőjét garantáló referendumért.

A nemzeti kisebbségek és az utólagos határkiigazításokra irányuló törekvések határozták meg a korai 60-as évekig a dán-német regionális kapcsolatokat. A 70-es évekig más nyugat-európai határterületekkel szemben fel sem merült a dán-német kooperáció lehetősége. Addig a határokon átnyúló kapcsolatok majdnem kizárólag az adott kisebbség és a határ másik oldalán lévő anyaország együttműködésére korlátozódtak. A kétévenként megrendezésre került dán-német kulturális ünnep, az ún. „Dán-Német Napok” jelentette az egyetlen kivételt, amelyet az egyik évben Dániában, a másik évben Németországban rendeztek meg.

Az első határokon átnyúló kooperációk

Amikor 1973-ban Dánia belépett az Európai Unióba, a német politikusok megpróbálták bevonni a határrégiót széleskörű együttműködésekbe, a volt Német Szövetségi Köztársaság nyugati határán már létező eurégiók mintájára. A helyi dán politikusok a dán külügyminiszterrel együtt nem sok sikert jósoltak a vállalkozásnak. Elutasítottak

Balra: utcasarok Aabenraaban.
Középen: templom Aabenraaban.
Jobbra: német-dán házfelirat Aabenraaban.

minden olyan együttműködést és integrációt, amely német beavatkozást jelenthetett volna a dán belső ügyekbe. Kitartottak amellett, hogy a kooperációk csak konkrét tervekhez kapcsolódjanak, céljaik ne mutassanak azokon túlra. Egyetlenegy konkrét tervet valósítottak meg a 70-es években: 1971-től 1983-ig dolgozott egy testület azon, hogy megállapítsák, ellenőrizzék és csökkentsék a flensburgi fjord szennyeződését. Egy állandó intézmény felállítását a dánok elutasították, holott arra a német fél a 70-es és 80-as években folyamatosan javaslatokat tett. A dán szakmai körök vitáiban

világossá vált, hogy félnek egy német politikai, kulturális dominanciától. 1977-ben létrehoztak egy fórumot, amely évente egyszer vagy kétszer ült össze és koordinálta a határokon átnyúló tevékenységeket. A fórumtól igazából kevés kezdeményezés származott, de a kommunikáció jobb lett, a kapcsolatok gyakoribbá váltak. Hivatalnokok állami intézményekben tett kölcsönös szakmai látogatásai egyre inkább megszokottá váltak.

A 80-as évek végére az együttműködések színvonala jobb lett. Az Európai Unió újjászervezte a regionális projektek finanszírozását, ami egyúttal a határokon átnyúló tevékenységeknek is új lendületet adott.

Politikai szempontból a határ mindkét oldalán megtörtént egy generációs váltás. Fiatal politikusok váltották fel a háború utáni, még a határ problémáira koncentráció kollégáikat.

*Nyitott határátkelő Dánia és Németország között (Krusånál).
Középen: egykori határátkelő.*

Eltűnt a dánok félelme egy esetleges német beavatkozástól. Mivel láttak lehetőséget arra, hogy az Európai Unió finanszírozza regionális terveiket, megindult egy határokon átnyúló kezdeményezés, melyet Schleswig-Holstein és Sønderjylland kormányai vállaltak fel. Sikerült 5, határokon átnyúló projekt anyagi támogatását megszerezni, és egy, a határokon átnyúló akcióprogramot is kifejlesztettek 1988 és 1989 között. 1991 óta a régió részt vett az INTERREG programban, méghozzá nagyobb keretek között, mint a másik kettő dán-német régió.

A Sønderjylland-Schleswig régió

1995-ben mutatta be Schleswig-Holstein minisztere, Gerd Walter, az Aabenraaban megrendezett „határvidék konferencián” Schleswig eurégió tervét. Egy dán-német munkacsoport készítette elő a tervet, amelyet a politikusok a határ mindkét oldalán jóváhagytak. Dániában csak pár hónappal az eurégió tervezett kezdete előtt 1997-ben kezdődött meg a nyilvános vita az eurégió létjogosultságáról. A vita, amelyet heves

németellenes gyűlölködés, és a projektet támogató vezető dán politikusok folytonos támadása kísért, erős pozíciókat tárt fel mind a határátlépő projekt mellett, mind az ellen. Ez abban a kísérletben csúcsonyult ki, amikor demonstrálók egy mindig megmaradó határ szimbólumaként élőláncot alkottak a határon. „Kell egy határ, egy limit” (der må være en grænse) akció azonban csak 2.000 személyt tudott mozgósítani. 1997 őszén végül megalakult a Sønderjylland-Schleswig-régió, anélkül hogy tartalmazta volna nevében az „eurégió”, az „európai” elnevezést, ahogy azt a dánok szerették volna.³

Manapság a dán-német kooperációk 7 területre koncentrálódnak a következő tevékenységekkel:

Politikai kooperációk

Sønderjylland-Schleswig régió létrejöttével a dán-német fórumot egy regionális tanács (Regionskontor) váltotta fel. A regionális tanácsot 1997-ben német és dán érdekcsoportok alapították annak érdekében, hogy a Sønderjylland-Schleswig régió egyfajta központi régióvá váljon. A regionális tanács kinyilatkoztatott célja az, hogy a német-dán határt mindkét oldalról áteresztőbbé, átláthatóbbá tegyék. Ezzel nemcsak a hétköznapi kérdésekben akarnak könnyítést hozni, hanem mindenekelőtt a fejekben szeretnék lebontani a határokat, amelyek a közös tettek legfőbb akadályai.

Ezt éppúgy alátámaszthatja a nyelvtanulás, mint a közös és határátlépő projektek megvalósítása, amelyeket a regionális tanács anyagilag támogat.

A regionális tanács 42 tagból áll (21-et Sønderjyllandból és egyenként 7-et a három német körzetből delegálnak). A tagokat választói körzetük nevezi ki. A német tagok kivétel nélkül politikusok, míg a dánok között az igazgatás, a községek, a szakszervezet, a kereskedelmi kamara képviselői is helyet kaptak, de a német kisebbség egy tagja is tevékenyen részt vesz a munkában. Továbbá van egy-egy megfigyelő a regionális kormány részéről, és 2-2 megfigyelő, akik a két legerősebb pártot reprezentálják. Egy 8 tagból álló csoport felelős a regionális tanács munkájáért az ülések közti időszakokban. A regionális tanács 6 bizottságot hozott létre (környezetvédelem, regionális területfejlesztés és közlekedés, ifjúság és sport, képzés, munkaerőpiac, vállalkozás és gazdasági fejlesztés, kultúra, esélyegyenlőség és nyelvek). A regionális tanácsnak nincs politikai hatalma, de határozatot hozhat az egész régiót érintő, fontos ügyekben. Van saját költségvetése, és önhatalmúlag dönthet a határokon átnyúló projektek finanszírozásáról.

Vállalkozás, munkaerőpiac és közlekedés

A legfontosabb tevékenységnek tekinthető az EU által finanszírozott EURES együttműködés, amely egy integrált határátlépő munkaerőpiac feltételeinek javítására

jött létre.⁴ Míg az utóbbi évtizedben a határ német oldalán a munkanélküliség jelentősen nagyobb volt, addig a dán oldalon egyes ágazatokban munkaerőhiány volt tapasztalható. Ezzel egy időben a határátlépő ingázók száma állandóan alacsony maradt, pontosan 1.000 mindkét irányba. Sok energiát fordítottak az ingázók

Sønderjylland-Schleswig régió igazgatási hivatala a német-dán határon Bøvnál (Dánia).

problémáinak megoldására és arra is, hogy lehetővé váljon a német oldalon az álláshirdetések megjelentetése. Néhány munkanélküli németet az EURES rendszeren keresztül közvetítették ki dán munkahelyekre. Az EURES iroda tanácsot is nyújt az ingázóknak pl. a munkatörvénykönyvére, adózásra, biztosításokra vonatkozólag. Voltak közös kezdeményezések a határokon átnyúló tömegközlekedés javítására is, amelyek részben sikeresek voltak. A személyvonatok óránként közlekednek, a flensburgi városi buszhálózatot kiszélesítették Dániára is, és nemrég létrehoztak egy gyorsbusz-hálózatot Husum, Flensburg, Sønderborg között. Ezenkívül voltak tervek egy közös turizmus-marketingstratégiára vonatkozólag is.

Kultúra

Sønderjylland-Schleswig régió igazgat egy pénzalapot, melyet a határokon átnyúló kulturális tevékenységek támogatására hoztak létre. E pénzalap prioritásának tekinti a személyek közti hálózat kiépítését a határ mindkét oldalán. A regionális szimfonikus zenekarok együttműködése évek óta jól működik, de csekély a hajlandóság arra, hogy közös popkoncerteket rendezzenek. Az egyes kisebbségek is kiváló kulturális programokat nyújtanak pl. a színház vagy a komolyzene területén. Az INTERREG program keretében is létrejöttek hálózatok a művészek között. A szakemberek azonban arra hívják fel a figyelmünket, hogy viszonylag alacsony érdeklődés mutatkozik a határ túloldalán rendezett kulturális programok iránt.

Egészségügy

A rossz dán egészségügyi infrastruktúra egy sikeres, de egyoldalú együttműködést eredményezett, amelynek keretében a dán rákbetegek Flensburgba járhatnak

sugárterápiára. Így nem kell más, távolabbi, a régió kívül eső dán kórházba járniuk. A tønderi kórház szülészeti osztályának bezárása után a dán nőknek a jövőben lehetősége lesz arra, hogy a határ túloldalán lévő német Nibüll kórházában hozzák világra gyermekeiket. Egy megállapodás lehetővé teszi azt is, hogyha szükséges, akkor a német mentők Dánia határ közeli vidékein is dolgozhatnak. A németek viszont nem vehetik igénybe a dán egészségügyi szolgáltatásokat, mivel a német betegebiztosítási rendszer nem terjed ki Németországon kívüli rendszeres kezelésre.

Ifjúság és sport

Rendszeresen határokon átnyúló sportrendezvények, és a sportegyesületek hálózata is létrejött. A legtöbb határokon átnyúló sporttevékenység a fiatalokat szólítja meg.

Környezetvédelem

A Flensburgi Fjord Bizottság 1971-es felállítása óta a dán és német érintettek azon dolgoznak, hogy minél jobb legyen az együttműködés a környezetvédelem területén. Emellett van egy trilaterális együttműködési projekt, amely a régió nyugati partján található Watt-tenger védelmében jött létre. Az igazgatás területén és a kompetenciák felosztásában meglévő különbségek megnehezítették a környezetvédelmi együttműködések kialakítását.

Felnőttképzés a dán-német határrégióban

A dán-német határrégióban a felnőttképzés még nem igazán játszik központi szerepet a határokon átnyúló együttműködésekben, de ennek ellenére az INTERREG⁵ már támogatott néhány közös projektet. Az együttműködések főként a két ország felnőttképzésének eltérő szerkezete akadályozza.

Németországban a felnőttképzést állami, félig-állami és magán intézmények végzik különböző célcsoportokkal. A legfontosabb intézmények a népfőiskolák, amelyek nagyban különböznek az azonos nevű dán intézményektől. A népfőiskolák sokféle kurzust nyújtanak (nyelvek, elektronikus adatfeldolgozás, művészet és kézművesség) főként az esti órákban. Egyes tanfolyamok aktívan és rendszeresen részt vállalnak a munkanélküliek szakképzésében is. Ezen kívül vannak politikai, szakszervezeti, egyházi vagy más háttérrel rendelkező magán és félig-állami intézmények, amelyek szintén szakképzést és képzést kínálnak. Németországban az ún. képzési szabadságra vonatkozó törvény lehetővé teszi a munkavállalónak (állami- és magánszférában egyaránt), hogy évente 2 hét fizetett képzésre fordítandó szabadságot vegyen ki, amelynek keretében hivatalosan elismert felnőttképzési kurzuson vesz részt.

Dániában szakképesítést adó állami intézményekben az ún. AMU'k-ban kínálnak felnőttképzést, ezenkívül félig állami- és magánintézmények is vannak, amelyek

általános felnőttképzéssel foglalkoznak (népfőiskolák, bentlakásos népfőiskolák, esti iskolák). Ezek közül páran tradicionálisan kapcsolatban állnak politikai pártokkal és a munkásmozgalommal. A formális és informális képzés keverékét kínálják. Minden félig állami- és magánintézményt állami pénzből finanszíroznak, habár tanfolyamdíjat is szednek. Németországgal szemben Dániában nincs lehetőség fizetett, a képzésre fordítandó szabadság igénybevételére. A fentnevezett intézmények tanfolyamrésztevői túlnyomó részben fiatalok, munkanélküliek, nyugdíjasok. A keresők számára szokás szerint nyereségorientált alapon működő magántársaságok, vagy maguk a cégek szerveznek felnőttképzést.⁶

Perspektívák

Jelenleg széles a határokon átnyúló együttműködések hálózata a dán-német határvidéken. Mégis csekély a nyilvános részvétel, amely kulturális és nyelvi akadályokkal magyarázható. A határokon átnyúló együttműködések résztvevőinek véleménye megegyezik abban, hogy vannak kulturális különbségek. A dán nyelv ismeretének hiányából fakadóan a határ német oldalán a német válik a határátlépő tevékenységek nyelvévé, míg magasabb szintű találkozók, mint pl. a regionális tanács összejövetelein, rengeteg pénzt emészt fel a szimultán tolmácsolás.

A nemzeti kisebbségek de facto interkulturális intézmények. Ez azonban nem tükröződik vissza az önértékelésükben. A határrégió lakosai közül egyesek a mindenkori kisebbség intézményeinek jelentőségét abban látják, hogy gyermekeiknek lehetősége nyílik a kétnyelvű, bikulturális képzésre, kiszélesíthetik horizontjukat, megtanulhatják a szomszéd ország nyelvét, vagy tökéletesíthetik a már meglévő nyelvtudásukat. Bár empirikusan nem igazolható, de a határokon átnyúló együttműködési projektek részvevői a határrégió lakosságának szellemi beállítottságában változásokat figyeltek meg. Az emberek belátták annak szükségességét, hogy többet kell tudni a szomszéd ország kultúrájáról, és meg kell tanulni nyelvét. Nagy általánosságban véve nő a határokon átnyúló együttműködések száma. Magától értetődővé válik, hogy társadalmi problémák megvitatásakor és azok megoldásakor a szomszédos ország példával szolgálhat.

Martin Klatt, Dél-Dániai Egyetem, Határrégió Kutató Intézet (Institut for Grønserregionsforskning), Dánia

További információk:

Politika és Igazgatás:

Sønderjylland-Schleswig régió: www.region.dk

Sønderjylland Hivatala: www.sja.dk

Schleswig-Holstein kormánya: www.schleswig-holstein.de

RegNet D/DK–a regionális gazdasági támogatás és a Sønderjylland-Schleswig régió fejlesztési

szervezetinek hálózata: www.regnetddk.org

Képzés és kultúra:

Határregió Kutató Intézet: (dánul: Institut for Grænseregionsforskning): www.ifg.dk
Dél-Dániai Egyetem (dánul: Syddansk Universitet): www.sam.sdu.dk
a szakképző iskolák hálózata a Sønderjylland / Schleswig régióban: www.hla.flensburg.de
VUC Sønderjylland: www.vucsyd.dk
Schleswig-Holsteini Népfőiskolák Szövetsége: www.vhs-sh.de
Továbbképzési Szövetség Flensburgban: <http://weiterbildung-flensburg.de>
Dán Művelődésügyi Minisztérium: www.amu.dk

Kisebbségek a határvidéken:

Német Észak-Schleswigiek Szövetsége: www.bdn.dk
Dél-Schleswigiek Egyesülete (Sydslesvigsk Forening): www.sydslesvigsk-forening.de
Észak-Fríz Intézet (Nordfriisk Instituut): www.nordfriiskinstituut.de

Lábjegyzetek:

- 1 Történetileg tekintve a Sønderjylland Hivatala az egykori Schleswig hercegség északi részét fogja át. Ezt a rész Észak-Schleswignek is nevezik különösen az itt élő német kisebbség körében. A dánok ezzel szemben mind a német, mind a régi dán elnevezést (Nordslesvig) kerülik.
- 2 A német, dán, fríz kisebbségre vonatkozólag további információk találhatóak a linkeket tartalmazó listán, a cikk végén.
- 3 További információk: Sønderjylland-Schleswig régió: www.regnetddk.org
- 4 EURES (EUROpean Employment Services) egy együttműködési hálózat, amelynek tagjai az Európai Bizottság, az állami munkaigazgatási és más nemzeti és regionális szervek, amelyek foglalkoztatási politikával foglalkoznak. (Ld.: <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>)
- 5 Jesper Nielsen 2.fejezetben található cikkében vannak erre példák
- 6 A dán felnőttképzéshez Ld.: www.amu.dk

Hollandia – Németország

Rajna-Waal régió

Roland Wolf

A Rajna-Waal eurégió (Euregio Rijn-Waal)¹ egy ún. holland-német érdekszövetség, amely több mint 50 német és holland várost és községet fog össze a hollandiai Gelderland, Észak-Brabant, Limburg tartományokból és a német Észak-Rajna-Vesztfália tartomány Kleve és Wesel körzeteiből. További tagok: a német járási jogú város Duisburg, az Alsó-Rajnai Ipari- és Kereskedelmi Kamara, Gelderland Kereskedelmi Kamarája (hollandul: Kamer van Koophandel Gelderland), a Rajnai Körzetek és Városok Szövetsége. A Rajna-Waal eurégió célja, hogy területén támogassa a holland-német együttműködéseket.

Földrajz és népesség

Rajna-Waal eurégió (Euregio Rijn-Waal) a holland-német határon fekszik a Rajna, Waal, Maas, IJssel folyók mentén. A nagy deltatorlatnál, amely tovább terjeszkedve Dél-Hollandiát formálja Duisburg (Németország) és Wageningen (Hollandia) között, kerekén 1,3 millió német és 1,4 millió holland él. A régió két jelentős konglomerátummal

Balra: Rajna-híd Emmerichnél (Németország).
Jobbra: a Rajna-Waal eurégió központja Kleveben (Németország).

rendelkezik: Duisburg kb. 500.000 lakossal a legnagyobb német vonzáskörzet a Rajna-Ruhr nyugati szélén, Arnhem-Nijmegen Hollandia második legnagyobb vonzáskörzete 700.000 lakossal. E két központ között a Rajna-Waal eurégiót többnyire kisvárosok és falvak strukturálják. Ez jellemző az Arnhem-Nijmegentől nyugatra fekvő gelderlandi Betuwe, és az észak-brabanti, észak-limburgi községekre is. A régió legészakabbra fekvő részét Hollandia legnagyobb, nagyrészt lakatlan nemzeti parkja (De Hoge Veluwe) alkotja. A folyók képezik a régió elválasztó és összekötő elemeit.

Az észak, észak-keleti folyású Rajna, Waal, Maas és IJssel folyók emberemlékezet óta kereskedelmi és szállítási útvonalak voltak. A feltöltés előtt a mocsaras folyóölgyekkel körülvett vízfolyások az újkor kezdetéig nyugat-keleti irányban komoly szállítási- és kereskedelmi akadályt képeztek. Ennek állít emléket Peter Attenborough „One Bridge Too Far” című filmjében (1977), amely a szövetséges légierők Arnhem környéki „Market Garden”² nevű légi deszantját választotta témájául. Rajna-Waal eurégió számos helységneve visszavezethető a víz által kialakított talajadottságokra, vagy a folyóból kiemelkedő talajszerkezetekre.

Történelem és határok

Cézár galliai hódításai (kb. 50-ben Kr.e.) során találkozott a Rajnától nyugatra kelta (gall) és a kelta kultúrát átvett germán törzsekkel. Általánosan érvényes, hogy a

Rajnától nyugatra a kelta hatás volt a meghatározó, míg a Rajnától keletre és a Waaltól északra a germán törzsi kultúrák domináltak. A Rajna, az Alsó-Rajna (hollandul: Nederrijn) és a Waal egy ún. etnikai határt alkottak, amely azonban nem azonos a mai holland-német határral, hanem átlósan keresztbeszeli azt. Etnikai szempontból is magukért beszélnek a helységnevek: -ik/-ich végződésűek (pl. Emmerich) kelta névadásra utalnak, a hem-re vagy heim-re végződő helynevek (pl. Arnhem) a későbbi

frank alapításokra. Az időszámításunk utáni első évszázadokban a Rajna és Waal nyugati partja mentén húzódott a Limes, egy jól megerősített határfal, amelyet az északkeletre lakó germán törzsekkel szemben emeltek. Az összes út- és kereskedelmi hálózat a Rajna-Waal-Limes irányát követte délkeletről északnyugatra. Ez az irányultság a modern út- és sínhálózatnál is megmaradt. Xanten (Colonia Ulpia Traiana) Köln után a második legnagyobb római garnizon volt Alsó-Germániában a Limes mentén, mint ahogy Nijmegen is garnizon, és fontos kereskedelmi központ volt. A IV. és V. században a Merovingok többek között éppen a mai Rajna-Waal eurégió területéről kiindulva hódították meg Róma alsó-germán és gall provinciáit. A Rajna szolgált határvonalul a keresztény hitre tért frankoknak is a pogány szászokkal szemben. A Rajna jobb partján fekvő Duisburg és a Waal mentén elterülő Nijmegen egyszerre funkcionáltak határerődítményként és kereskedelmi központként.

Miután Nagy Károly (Charlemagne) a IX. század elején beolvasztotta birodalmába a szász területeket, a Rajna alsó folyásának határfunkciója megszűnt. A Rajna-Waal eurégió mai területe a Frank-, és a későbbi Német-római Birodalom legfejlettebb területei közé tartozott. A késő középkorban a császár hatalma egyre inkább a fejedelmek kezébe került.

A Rajna-Waal eurégió mai területe nagyjából megfelel a kora újkori Gelderland hercegségeknek, Kleve hercegségnek, Moers kis grófságának. A németalföldi tartományok 80 évig tartó háborúja a spanyolok ellen, és az ezzel szorosan összefüggő Harmincéves Háború a Német-római Birodalom területén, valamint az ezt 1648-ban lezáró béke (Münster / Osnabrück) kiszabadította Németalföldet a Német-római Birodalom kötelékeiből. Az egész XVII. század alatt a Németalföldi Köztársaság Európa egyik leghatalmasabb és legfejlettebb állama volt.

A mai határvonalat a Holland Királyság és a Német Szövetségi Köztársaság között, és a Rajna-Waal eurégió területének végleges kettészakadását a következő események eredményezték: Napóleon veresége és németalföldi kivonulása, a bécsi kongresszuson 1815-ben létrehozzák a Rajna-menti tartományokat.

Kulturális tér

Az 1815-ig kulturálisan és gazdaságilag egységes, és magasan fejlett kulturális térség a Rajna, a Waal és a Maas mentén a XIX. század óta egymástól elválasztva fejlődött a német és a holland oldalon. Ez főként a nyelv, kultúra, jog, oktatás, szociális helyzet, igazgatás területeire igaz. Legkésőbb a XIX. század elejétől mindkét rész a saját nemzetén belül a perifériára sodródott, amely jócskán megakasztotta fejlődésüket. Hollandia aranykorában, tehát a XVII. században Németország, de legfőképpen Poroszország nagy példaképei közé tartozott mind tudományosan, mind technikailag és kulturálisan. A XIX. században a németországi fejlődés lódult meg hatalmas iramban,

ekkor a hollandok tekintették Németországot követendő példaképnek. Ennek a II. világháború vett véget. Azóta Hollandia mind kulturális, mind tudományos szempontból az angolszász világhoz igazodik. A holland-német gazdasági összefonódások azonban teljes egészében megmaradtak.

Nyelv

A római időkben a Rajna, a Waal és a Maas mentén a latin nem vált népnnyelvvé. Az a megsemmisítő vereség, amelyet Cézár a keltákra, a Maas és a Rajna között élő eburonokra mért, olyan döntő mértékben gyengítette a kelta kultúra hatását, hogy a Rajna, Waal és Mass mentén a keltával szemben hosszú időre a germánok dominanciája érvényesült. A nyugat-germán népnnyelvből „Theodisc“ > „Diets“ > „Dutch / Deutsch“ fejlődtek ki a régió területén az egymással szoros rokonságban álló alsófrank és alsó-szász dialektusok. Az újkorig nem voltak megértési problémák a Rajna-Waal eurégió mai területén. A középkorban a Szent Római Birodalom délebbi területein a felnémet nyelv különböző dialektusai a második germán hangeltolódás hatására teljesen leváltak az alnémet nyelv dialektusairól.

A mai nyelvi helyzetre döntően hatott a XIX. századi nemzetállamok törekvése, amely arra irányult, hogy hivatalossá váljon a holland és a felnémet. Ez a határ mindkét oldalán ahhoz vezetett, hogy nagyrészt az irodalmi nyelvek léptek a dialektusok helyébe. A régió nyelvi kettéosztása már olyan előrehaladott állapotban van, hogy csak a határ mentén élő lakosság őrizte meg és beszéli a dialektust. Bár az ún. újalnémetet a német határ menti területeken még használják a családok – főként az egymás közti kommunikációban –, a fiatal generációnál ez a nyelv már csak passzívan van jelen. A Rajna-Waal eurégió holland területein a vidéki lakosság körében erősebben él a dialektus, mint a német területeken. A dialektus azonosságtudatuk fontos eleme. Ez főként Limburgra jellemző. Összességében azonban megállapítható, hogy a régió dialektusát a kihalás veszélye fenyegeti.

Ezért ma jobbra két, egymástól elválasztott nyelvterületből indulhatunk ki: egy németből és egy hollandból. A nyelvi határ a nemzeti határral párhuzamosan fut, és ez jelenti a határokon átnyúló együttműködés legnagyobb akadályát.

Idegen nyelvek

Kevés kivételtől eltekintve az angol tekinthető mindkét országban a diákok első kötelező idegen nyelvének. A nyelvtanulás egypár év óta már az alsó osztályokban kezdetét veszi játékos formában. A holland, mint idegen nyelv a közvetlen határvidékek kivételével nem igazán jut szerephez a német iskolákban. Ezzel szemben a német felnőttoktatásban és egyetemeken a 90-es évektől kezdve jelentős mértékben nőtt az érdeklődés a holland kultúra és nyelv iránt. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy a holland munkaerőpiacon jobbak a lehetőségek.

Hollandiában a német, mint idegen nyelv tradicionálisan fontos szerepet játszott. Ehhez még hozzájárult az is, hogy Hollandia keleti részein a 60-as évektől kezdve lehetett fogni a német televízióadókat. Az utóbbi időben azonban erősen visszaesett az érdeklődés a német, mint idegen nyelv iránt. Tanévenként az összes egyetemre csupán 50 elsős germanista hallgató iratkozik be. Ez a szám kevesebb, mint a münsteri egyetemen a holland szakot megkezdő hallgatók száma évi lebontásban. Mivel a holland tanulóknak kötelező jelleggel egy évig kell németül tanulniuk, a némettanárok hiánya előre prognosztizálható.

A gazdasági összefonódást, és azt a tényt tekintve, hogy a Rajna-Waal eurégió holland részén a megkérdezett 272 vállalkozás kb. fele jelezte, hogy szüksége van olyan munkatársakra, akik jól beszélnek a német nyelvet (Frietman et al., 2001), a helyzetet drámainak értékelhetjük. A 189 megkérdezett német vállalkozás közül egyharmad jelezte igényét olyan munkatársak iránt, akik beszélnek hollandul. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a német vállalkozások elsődlegesen nem a holland piacra koncentrálnak, másrészt talán arra számítanak, hogy a holland partner beszél németül.

Oktatás

„Hollandia jól tagolt iskolarendszerrel rendelkezik, ezért a tanulók relatív későn kezdik meg a specializálódást. A rendszeren belül nagy az átjárhatóság.” (Carl Bertelsmann-Dij, 1996). Az óvodákat (4-6 éves korig látogatják a gyerekek) az alapfokú oktatásba integrálták. A szakmai-, tudományos pályát előkészítő oktatásba való beválogatás csak 12 éves kortól kezdődik el. Németországban a szakosodás már a 10. életévtől elkezdődik. Az iskola-előkészítőt az iskolán kívül szervezik meg. Németország egyike azon kevés országoknak, ahol az óvodai nevelők nem rendelkeznek diplomával. Megjegyzendő, hogy Hollandiában is növekvő számban alkalmaznak diplomával nem rendelkező asszisztenseket az alapfokú oktatásban.

Németországgal összehasonlítva a holland iskolák mind anyagilag, mind a tartalmi oldalt tekintve függetlenebbek. A Művelődésügyi Minisztérium a holland iskolákat extern és szabványosítva értékeli. Az értékelés eredményeit bárki megtekintheti az interneten. Ez a megoldás fokozza az iskolák közti versenyhelyzetet. Mindkét országban a 16. életév az iskolakötelezettség korhatára. Németországban a szakképzés duális rendszerben valósul meg, amennyiben a tanulók az üzemi gyakorlat mellett hetente 1 vagy 2 napot állami szakképző iskolákban töltenek el.

Hollandiában a szakmára való felkészítés mindenekelőtt az ún. regionális oktatási központok (hollandul. Regionale Onderwijs Centra / ROC) felügyelete alatt zajlik. Az üzemi gyakorlat az iskolai oktatás mellett a képzés 20-60%-át teszi ki. Továbbá arra is van lehetőség, hogy munka mellett tanuljanak, és hetente egy napot a ROC-ba járjanak iskolába.

Az egyetemre való felkészülés Hollandiában vagy az általánosan képző középfokú (hollandul: Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs / HAVO), vagy a tudományos tevékenységet előkészítő oktatásban (hollandul: Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs / VWO) eltöltött 11 illetve 12 év után zárul le. Észak-Rajna-Vesztfáliában a tanulók vagy a gimnáziumban, vagy az összevont típusú iskola gimnáziumi osztályában 13 év után szerzik meg a főiskolai érettséget. A szakfőiskolai érettséget 12 év tanulás után kapják meg a tanulók. A német tanulók nem fizetnek az iskoláért. Hollandiában 16 éves korig szintén ingyenes az oktatás. 16 éves kortól a mai adatok szerint évente 900 eurót kell fizetni.

Mivel Hollandiában két évvel később szakosodnak a tanulók, továbbtanulásuk, szakmaválasztásuk átgondoltabb. Ez mutatkozik meg abban is, hogy kevesebb az ismétlők és az iskolai tanulmányokat megszakítók száma, mint Németországban. A holland oktatás 10 éve tartó reformja azonban az érintetteknek nem kevés nyugtalanságot okoz. Mindkét országban különböző intézmények foglalkoznak felnőttoktatással. Hollandiában a regionális oktatási központok töltenek be jelentős szerepet, Németországban a helyi népfőiskolák.

Gazdaság és munkaerőpiac

A Rajna-Waal eurégióban a munkahelyek száma kb. 800.000, ennek 60%-a a holland részen található. 100 kilométeres körzetben 12,5 millió embert számláló felvevőpiac van. A feldolgozóipar exportaránya 30%. A régióban többségben vannak a középállalatok.

A német részen a feldolgozóipar és az állami szektor biztosítja a legtöbb munkahelyet. Kivételt képez az acél-, a vegyipar és a logisztika központja Duisburg, ahol a nagyvállalatok vannak többségben, Wesel körzete, ahol a foglalkoztatottak 10%-a bányászatból él. Az acél- és a vegyipar, valamint a bányászat 10 év óta átstrukturálás alatt áll, és a mai napig nagy mértékű a munkahelyek leépítése. Ez komolyan érintette Duisburgot és Wesel körzetét. Duisburg egyedül az acél-és szénbányászati szektorban 100.000 munkahelyet veszített el a 90-es években. Duisburg modern logisztikai és mikroelektronikai központtá való átalakítása még nem teljesen pótolta a hiányt.

A holland részen a szolgáltatási szektor és a logisztika a legjelentősebb. Itt különösen az Arnhem-Nijmegen irodai és szolgáltatási központ vált fajsúlyossá mind Hollandián belül, mind a német szomszédnál. Erről tanúskodnak a virágzó iparvidékek az A12-es mentén.

A Rajna-Waal eurégióban 3 egyetem és 1 szakfőiskola található, melyek egyúttal fontos munkaadók is. A holland oldalon Radboud Universiteit Nijmegen³, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen⁴, Wageningen Universiteit⁵ találhatóak, míg a német oldalon Universität Duisburg-Essen⁶.

Rajna-Waal eurégió végül fontos mezőgazdasági központ is, főként gyümölcs-, zöldség- és dísznövénytermesztés folyik, de az állattenyésztés is fontos. Míg a német részen az állatállomány megengedett nagysága a gazdaság földterületének nagyságától függ, addig a holland oldalon a húsipar a terület nagyságától független, intenzív állattartással és az üzemenkénti magas darabszámmal tűnik ki.

A recesszió ellenére, amely mind a német, mind a holland részt megtépázta, létesültek új munkahelyek az elmúlt 10 évben. Ezenfelül megemlíthető még, hogy Hollandiában nagyobb jelentősége van a részmunkaidős munkának, mint Németországban.

A Rajna-Waal eurégióon belül a határ túloldalán munkát vállalók száma 1%. Emellett mostanában több német munkavállaló ingázik a holland részre, mint fordítva. Rajna-Waal eurégióban a holland részen 9%-os a munkanélküliség, a német oldalon (Duisburg nélkül) kb. 10%, Duisburgban ezzel szemben 14%.

Arnhem.

Infrastruktúra

Sehol Európában nem kel át annyi áru egy európai belső határon, mint a Rajna-Waal eurégióban. A Rajna-Waal eurégiót szinte minden fontos, a holland Rijnland és a német Rajna-Ruhr közötti közlekedési út átszeli. A szállítás belső hajóúton bonyolódik, a Rajnán, a Waalon és a Maason. Európa legnagyobb belső kikötője Duisburg-Ruhrort a világ legnagyobb tengeri kikötőjének, Rotterdammak a disztribútor-kikötője. Az autópályák („Európa-út” 31, 34, 35) szintén gondoskodnak a tengeri kikötők (Antwerpen és Rotterdam), és keleti irányban Berlinen keresztül Kelet-Európa elérhetőségéről.

Miután az egykori brit Weeze-Laarbruch katonai repülőtér átalakították civil euroregionális repülőtérre, Európa számos pontja repülővel is elérhető Skandináviától Dél-Európaig. Az új repülőtér mind a hollandok, mind a németek egyformán használják.

Rotterdamból a Ruhr-vidékre a vasúti áruszállítás holland területen bonyolódik. A zökkenőmentes szállítás érdekében teljesen újjáépítik a Betuwe-vonalat. Ennek kiépítését a német oldalon még nem folytatták. Itt két sínen kell megosztoznia az Amsterdam és Frankfurt között közlekedő nagysebességű vonatnak, a helyi vonatközlekedésnek és a vasúti áruszállításnak. Középtávon szűkületekre kell számítani.

A „Vasrajna”, a vasúti áruszállítás Antwerpen és Duisburg közötti újjáélesztése még bizonytalan. Minden határátlépő regionális vasúti összeköttetést beszüntettek az elmúlt 20 évben. Csak néhány busz közlekedik ezen az útvonalon. Egy határátlépő gyorsbusz-összeköttetés létesült nemrég Kleve-Nijmegen között az európai INTERREG program támogatásával.

A határokon átnyúló európai támogatások közül az INTERREG IIIA és az EURES (European Employment Service) emelendő ki a régióban. Az INTERREG IIIA minden területen támogatja a szomszédos határrégiók együttműködését. Az EURES célja a munkaerőpiac közös használata és rugalmassá tétele. Ezért tart fenn egy saját holland-német tanácsadó hálózatot. Mindkét program régiós központja Kleve. Főként INTERREG IIIA bír komoly anyagi jelentőséggel a régió számára. A Rajna-Waal eurégió 29 millió euró támogatást kap a 2000-től 2008-ig terjedő időszakra.

Roland Wolf, *Rajna-Waal eurégió PR munkája (PR und Öffentlichkeitsarbeit der Euregio Rhein-Waal), Németország*

Irodalomlista:

Carl Bertelsmann Preis (1996). Innovative Schulsysteme im internationalen Vergleich. Band I: Dokumentation zur internationalen Recherche. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
Frietman, J., Buis, T. & Broekhoven, S. van (2001). Bedarf an Fremdsprachenkenntnissen in niederländischen Unternehmen in der deutsch-niederländischen Grenzregion. Kurzbericht einer im Auftrag der Euregio Rhein-Waal durchgeführten Studie. Kleve/Mönchengladbach: Euregio Rhein-Waal/Euregio Rhein Maas Nord.

További információk:

Holland Oktatási, Kulturális és Tudományos Minisztérium: www.minocw.nl/english/index.html
Rajna-Waal eurégió(Euregio Rijn-Waal): www.euregio.org
közös INTERREG-titkárság: www.euregio-rmn.de
Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) Rijn IJssel: www.rocrijnijssel.nl
Radboud Universiteit Nijmegen: www.ru.nl
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: www.han.nl
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: www.wau.nl
Universität Duisburg-Essen: www.uni-duisburg-essen.de
EURES Hollandia-Németország - Belgium: www.eures.info

Lábjegyzetek:

- 1 www.euregio.org
- 2 A „Market-Garden” operáció a szövetségesek egy meghiúsult légi deszant akciójának kódneve volt a II. világháborúban. 1944 szeptemberében került rá sor Észak-Brabant és Gelderland holland tartományokban. Célja az volt, hogy megkerülje a német vonalakat és lehetőséget adjon az angol és

amerikai csapatoknak arra, hogy gyorsan behatoljanak a Német Birodalomba. A kezdeti sikerek után kudarcba fulladt az operáció, mert nem tudták tartani az arnhemi rajnai hidat. Ez volt a II. világháború legnagyobb légi deszantja.

3 További információk: www.ru.nl

4 További információk: www.han.nl

5 További Információk: www.wau.nl

6 www.uni-duisburg-essen.de

7 EURES (EURopean Employment Services): egy együttműködési hálózat. Hozzá tartoznak: az Európai Bizottság, az állami foglalkoztatási hivatalok és más a foglalkoztatással foglalkozó nemzeti és regionális szereplők. (Ld.: <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>). EURES Hollandia-Németország-Belgium Ld.: www.eures.info

Németország – Belgium – Hollandia

Németország-Belgium-Hollandia „hármás államhatár régiója”

Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas

Történelmi, politikai, kulturális, gazdasági és szociális fejlődés

Az Aachen (Németország), Liége / Lüttich (Belgium) és Maastricht (Hollandia) központú régiót, amelyet Maas-Rur régióknak is neveznek (Hardach 1996), a kora kapitalista Európában ipari régióként tartották számon. Sokféle iparág működött viszonylag kis területen, melyek közül a kőszénbányászat, a vasipar, valamint a gyapjú- és textilipar volt a legjelentősebb.

*Balra: határkő a belga-német határon Aachennél.
Jobbra: hármás államhatár Belgium-Németország-Hollandia Vaalsnál (Hollandia).*

Habár a régió 1795-ig számos felségterületből állt, és ennek megfelelően mindegyik terület egyéni gazdaságpolitikát folytatott, mindvégig meghatározó volt a határokon átnyúló, szoros munkamegosztás.

1795-től a francia uralom kezdetével véget ért a régió feudális szétagoltsága. Az egységes kormányzat gazdasági növekedést eredményezett. A napóleoni Franciaország bukását követően Európa politikai újjárendezése révén 1815-ben új határok jöttek létre.

A Német Ajkú Közösség¹ területe és a Rajna-vidék 1813 és 1815 között porosz fennhatóság alá került. Nyugaton létrejött a Holland Egyesült Királyság. Ennek 1830-as felosztása után és a Belga Királyság megalapításával további határok keletkeztek.

A saját régió gazdasági fejlődését előtérbe helyező politika eredményeként egyre nagyobbak lettek a különbségek az egykori gazdasági régióon belül. Mindennek ellenére megmaradtak a közös vonások a társadalom és kultúra területein. A politikai választóvonalak sem akadályozhatták meg, hogy továbbra is fennmaradjanak a családi kötelékek, valamint meghatározó volt a régióban a katolikus vallásúak túlsúlya. Poroszország és Hollandia protestáns uralkodóházai ezért mindig idegenek maradtak. A nemzeti érzés csak a XIX. század utolsó éveiben alakult ki a mai hármas államhatár régióban. Ehhez nagyban hozzájárult a Német Birodalom megalapítása 1871-ben. Míg ezt német részről pozitívan értékelték, addig a holland oldalon Poroszország gazdasági, és mindenekelőtt katonai dominanciája poroszellenességhez, valamint a holland nemzeti érzés megerősödéséhez vezetett. (Knippenberg, 1999).

Az I. világháború elválasztó határokat hozott a régió számára. Belgium semlegességét Németország súlyosan megsértette, és a katonai erőszak mind a mai napig érezteti negatív hatását a régióban. Hollandia, bár semleges maradt az I. világháborúban, 100.000 belga menekültet fogadott be. Semlegessége gazdasági előnyökkel járt. A háború után feszültségek keletkeztek Belgium és Hollandia között, mivel a belgák a háborús veszteségek kárpótlásaként Limburgot követelték maguknak.

*A Német Ajkú Közösség
Minisztériuma Eupenben (Belgium).*

Az I. világháború után ismét változtak a határok a régióban. Ez főként a német-belga kapcsolatokat érintette, mivel a Keleti Kantonokat (az Eupen és Malmedy környéki területek)² egy 1920-as törvénytelen népszavazással Belgiumhoz csatolták (Cremer & Minke, 1990). A lakosok úgy érezték, hogy elárulták őket. A bajt még csak tetézte, hogy a bécsi kongresszus óta a régió gazdasági válsággal küzdött, amelyet csak néha szakítottak meg rövid gazdasági fellendülések. Ez csak a XX. század harmincas éveiben változott meg. Habár 1920 és 1940 között a lakosság nagy része a németországi visszatagozódás mellett volt, a náci németországi fejlemények

csatlakozásellenes megmozdulásokhoz vezettek. A Keleti Kantonokat a Harmadik Birodalomhoz csatolták 1940 májusában.

A háború végével nem köszöntött be az igazi béke. A belga állam tisztogató hadjáratot folytatott a náci rezsim vélt, és valódi társtettesei ellen, amelyet a Keleti Kantonok lakossága túl keménynek és indokolatlannak tartott. Mindenekelőtt azért, mert Belgium nem reagált komolyan az egyoldalú német annexióra, és a háború után nem mutatott túl sok megértést a határrégió speciális helyzete iránt. Alapvető változás a 60-as évek közepén Belgium államszövetségi átszervezésekor következett be. Ez vezetett 1984-ben a Német Ajkú Közösség megalapításához, amely a flamand és a francia

közösséghez hasonlóan politikai önállósággal rendelkezik az oktatás és a kultúra területén. A Német Ajkú Közösség (Belgium lakosságának csak 0,7%-át teszi ki) autonómiájáról szóló alapszabályzatot Európa szerte példaértékűnek tekintik, habár Belgiumban nem sokan látják be az autonómia előnyeit. Mivel a Német Ajkú Közösség teljes egészében a Vallon régióban található, ez a régió felelős kompetencia-területén

belül a Német Ajkú Közösség területéért. A régiók kompetenciái mindenekelőtt gazdasági és területrendezési szférákra koncentrálnak. A Német Ajkú Közösség azon dolgozik, hogy a régióval kialakított szoros kapcsolata mellett tovább szélesítse autonómiáját.

Németország és Hollandia között 1815 óta nem változott a határ egy-két kisebb határkiigazítástól eltekintve a II. világháború után. Fontos azonban, hogy a II. világháború következményeként a hollandok mentálisan elhatárolódtak német szomszédaiktól. A semlegesség meggyalázása és az öt évig tartó megszállás a holland történelem legérzékenyebb eseményei közé tartoznak.

Maas-Rajna eurégió és az Európai Unió hatása

A II. világháború fájdalmas tapasztalatai 1976-ban a Maas-Rajna eurégió³ megalapításához vezettek. Az eurégió munkaterülete nagyjából megfelel a korábbi Maas-Ruhr régióknak (holland Limburg déli része, Aacheni régió, Liége és a Német Ajkú Közösség), melyet belga Limburg egészít ki északnyugaton. Összesen 3,8 millió lakosa van a Maas-Rajna eurégióknak. Az Aacheni régióban a legnagyobb a népsűrűség, míg Belgium Német Ajkú Közössége nemcsak a legkisebb, hanem 72.000 lakosával a legritkábban lakott részregió.

*Egykori határátkelő Németország és Belgium között Aachennél.
Balra és középen: a vám- és útlelvizsgálat üresen álló épülete.*

Az eurégió megalapításakor a központi gondolat az volt, hogy a régióban elősegítsék a békés együttélést. Az 1980-as évek végén fellendülést hoztak az együttműködésben az Európai Unió és az uniós pénzek, amelyek segítségével számos, a határokon átnyúló terv valósulhatott meg pl. a gazdaság és az infrastruktúra területén.

Főként a Német Ajkú Közösség profitált az ún. eurégiós folyamatokból. Ennek egyik fontos oka abban keresendő, hogy közvetítő szerepet játszik Belgium és Németország

kultúrái között. Amikor 2004-ben az év európai régiójává választották, a Német Ajkú Közösség hivatalos honlapján a következőket lehetett olvasni: „Az európai gondolat a Német Ajkú Közösség identitásának alapvető alkotórésze. A határokon túlnyúló együttműködések és a nyitottság a lakosság hétköznapijaihoz tartoznak”⁴.

Regionális szinteken szövetségek is működnek, mint pl. az Aacheni régió, Limburg parkváros (holland Limburg 7 községe) és a Német Ajkú Közösség együttműködése az „Euregionale 2008” keretében. Ez az európai belső körének is nevezhető. Ezáltal nemcsak a szereplők közti távolság csökken, de a kommunikációs problémák is enyhülnek, mivel nem három, hanem csak két nyelvet vonnak be. Mivel az Aacheni Népfőiskola és a Keleti Kantonok Népfőiskolájának együttműködése is erre a szűkebb körre koncentrálódik, a következőkben nem térünk ki a két belga tartományra Limburgra és Liége-re. Ehelyett a hármás államhatár régió (gyakran nevezik így a belső kört) leírására szorítkozunk.

Foglalkoztatás és munkaerőpiac

A gazdasági fejlődés holland Limburgban és a Német Ajkú Közösségben alakul a legelőnyösebben. A munkanélküliek száma nemcsak alacsonyabb mindkét régióban, mint az Aacheni régióban, hanem ráadásul még csökkenő tendenciát is mutat. Ez egy különleges teljesítmény, ha figyelembe vesszük, hogy holland Limburg a 80-as évek elején komoly foglalkoztatási problémákkal küzdött. A Német Ajkú Közösségben egy-két nagyobb üzem mellett sok a középvállalkozás, amelyek gyakran exporttal foglalkoznak. A foglalkoztatottak aránya eltérő a második szektorban: Limburg tartományban 29%, a Német Ajkú Közösségben 33%, az Aacheni régióban 40%. Összességében relatíve magas az iparban foglalkoztatottak aránya a Maas-Rajna európai régióban.

Említésre méltó még az erős nyugat-keleti irányultság a határokon átnyúló munkaerőpiacon. A Német Ajkú Közösségben a munkaképes lakosság 36%-a külföldre jár dolgozni. A legtöbben Németországba, de több mint 1500-an Luxemburgba. A holland részregióban is már régóta megszokott volt, hogy a magasabb bérek miatt Németországban dolgoztak. Amióta a német oldalon is emelkedik a munkanélküliek száma – egyelőre csak kis mértékben –, a németek is ingáznak a holland határon túlra.

Strukturális változások

A Maas-Rajna európai régió létrejöttének egyik fő oka a szénbányák bezárása volt, amely a 60-as években vette kezdetét. Addig a bányászat volt az egyik legfontosabb gazdasági ágazat. A bányák bezárása nemcsak a munkahelyek megszűnését jelentette, hanem egyfajta érték módosulás is bekövetkezett. Az emberek elveszítették egyik fontos lételemüket. Lassanként kilábalta a térség a gazdasági válságból, habár részben még

mindig beszélhetünk gazdasági lemaradásról. Manapság a régióban számos képzőintézmény található, „a tudomány régiójaként” tartja számon magát, fokozatosan „hightech-központtá” is fejlődik. Habár a különböző részregiókban többé-kevésbé komoly kísérletek történtek arra, hogy kioltásák a bányászat örökségét, manapság mindenütt megtalálhatóak az ipari örökség újjáélesztésére irányuló kezdeményezések. Ez első fokon abban a törekvésben nyilvánul meg, hogy igyekeznek megőrizni az ipari emlékműveket. Az energiatermelés új módszereit is kipróbálják.⁵

Felnőttképzés

Habár a részregiókban már a II. világháború előtt voltak népfőiskolák, a következő leírás a 45 utáni fejlődésre szorítkozik, mivel a feladatkörök egy része azóta jelentős mértékben megváltozott.

Kelet-Belgiumban a felnőttképzés főként (párt)politikai eredetű. A felnőttképző-szervezetek némelyikét az adott párt, vagy társadalmi mozgalom (pl. szakszervezetek) kutatási szervezeteként alapították. A szervezetek nagy száma (24) a lakosság nagyságához viszonyítva a különböző projektektől és hozzájárulásoktól való függőség, valamint a szervezetek politikai kötődése feszült viszonyokat okoz Kelet-Belgium felnőttképzésében. Nem egyszerű az egyes szervezetek közti együttműködés, de mivel a politika is támogatja, egyre gyakrabban megvalósulhat.

Belgium Német Ajkú Közösségében 25 éve fedőszervezetként és az illetékes miniszter tanácsadó grémiumaként működik a „Nép- és Felnőttoktatási Tanács”⁶.

Szakvéleményeket ad ki és állást foglal a felnőttképzés szakterületeiről, mint pl. a támogatás kritériumairól, a Német Ajkú Közösség tanácsának költségvetéséről, vagy a felnőttképzés területéhez tartozó különböző szervezetek támogatásra méltó terveiről. A „Nép- és Felnőttoktatási Tanács” szervezetén keresztül szolidáris viszonyt próbálnak létrehozni a felnőttképzési szervezetek és a politika között. A Keleti Kantonok Népfőiskolája egyike a térség felnőttképzési létesítményeinek. Három fő célkitűzése van: társadalompolitikai munka és képzés, a munkanélküliek szociális és munkahelyi integrációja, valamint a munkavállalók újbóli munkahelyi beilleszkedése, képzése. De mindeközben a népfőiskola különböző célcsoportokat szólít meg a keresztény munkásmozgalmon kívül és belül.

A szomszédos Észak-Rajna-Vesztfáliában a II. világháború vége után a céllal alapították a népfőiskolákat, hogy kiegyenlítsék a személyes, hivatásbeli és a demokratikus képzésben jelentkező hiányokat, melyeket a nemzetiszocialista diktatúra és a háború okoztak. Csak 1976-ban szabályozták a továbbképzést és annak finanszírozását a továbbképzésről szóló törvényben. A népfőiskola létesítése és fenntartása a törvény szerint helyi feladat. Más keretek között működő továbbképző intézeteket is támogat a törvény. A szabad felelősségű továbbképző intézményekkel

szemben a népfőiskolák világnézeti és vallási szempontból függetlenek, nem profitszerzés céljából jöttek létre, de kötelesek betartani a gazdasági alapelveket főként azért, mert az állami források az elmúlt években eléggé beszűkültek. A törvényben éppúgy szabályozzák az egyes népfőiskolák minimumóraszámát, mint a minimális személyzet számát. A népfőiskolák finanszírozása a tartomány, a kommuna hozzájárulásaiból, a résztvevők tanfolyamdíjaiból, valamint egy harmadik tényezőtől, pl. különböző megbízásokért (munkaerőpiac igazgatása, speciális ajánlatok magánvállalkozóknak, németoktatás külföldieknek stb.) kapott összegekből tevődik össze. Németországban a továbbképzés fontos szerepe egy 1985-ös törvény elfogadásával nyert igazolást, amely a munkavállalóknak megengedi, hogy évente 5 nap ún. képzésre fordítandó szabadságot vegyenek ki.

Az egyes népfőiskolák programprofilja nagyon eltérő, de minden esetben széles tartalmi spektrumot kínál. Az Aacheni Népfőiskolát 71%-ban Aachen városa és Észak-Rajna-Vesztfália szövetségi tartomány támogatja. Ebből nagy hányadot tesznek ki az iskolai végzettséget nyújtó képzések támogatásai. A feszült pénzügyi helyzet Észak-Rajna-Vesztfáliában kiváltotta azt a vitát, mely szerint a népfőiskolának olyan programokat kellene kínálnia, amelyek segítségével a munkanélkülieknek ismét több esélye van a munkaerőpiacon. Ez történhetne a politikai képzés terhére, amely a német továbbképzésben különleges szerepet tölt be. Megtanítja az embereket, hogy hogyan működik a demokrácia, és megmutatja azt is, hogy hogyan vehetnek maguk is aktívan részt benne.

Hollandiában körülbelül 100 népegyetem van, melyek közül szinte mindegyik a Bond van Nederlandse⁷ fedőszervezet tagja. Évente átlagosan 200.000 tanfolyamrésztvevőjük van. Miután az 50-es években a népegyetemek virágkorukat élték és a háború előtti időhöz képest számuk megháromszorozódott, megállt a fejlődés. A 60-as években azonban már olyan nemzeti támogatásokból profitáltak, amit azért kaptak, hogy új célcsoportokat vonjanak be az oktatásba. Az új programot, amely nyelvi kurzusokat kínált külföldiek, vagy tanfolyamokat alacsony iskolai végzettségűek számára, manapság összefoglalóan felnőttképzésnek nevezzük. A 90-es évek elejétől ezeket a kurzusokat már nem a népegyetemeken tartják, mivel alapjában véve ezek nem tartoztak a feladatkörükhöz. A végleges szakításra 1996-ban került sor, amikor a holland állam előírta, hogy a felnőttképzést és a szakképzést az ún. Regionale Opleidings Centra (ROC) szervezetbe vonják össze. E keretben a felnőttképzés főként olyan kurzusokat tartalmaz, amelyek a hollandot, mint második nyelvet oktatják, írni tanítanak, valamint általános végzettséget adnak a második középiskolai szintnek megfelelően. Az összevonások következtében körülbelül 10 népegyetem olvadt be a ROC-ba.

Összességében jellemző Hollandiára, hogy a népegyetemeket törvényileg nem

szabályozzák. Ezért legtöbbjük önálló alapítvány vagy egyesület. Míg a ROC-ot a holland állam finanszírozza, addig a népegyetemek tevékenységének fedeznie kell a költségeket. A városok egyharmada támogatja saját népegyetemét, de ez főként a nagyobb városokra jellemző. A városi támogatás a népegyetemek összköltségvetésének 9,5%-át teszi ki. A függetlenség előnye abban foglalható össze, hogy programjuk kialakításában autonómiát élveznek. Jellemző még, hogy a népegyetemek nem adnak ki végzettséget igazoló bizonyítványt.

Nyelvek a régióban

A belgiumi Német Ajkú Közösség tagjainak anyanyelve szinte egységesen a német. A második nyelv a francia. A holland nyelvet sokan értik, így a Német Ajkú Közösség valóban egy többnyelvű régió. Hollandiában is több idegen nyelvet beszélnek, habár a németnyelv-tudás az utóbbi időkben még a határ régióban is csökkenő tendenciát mutat. Ez részben azzal függ össze, hogy a német nyelvhez kötődik egyfajta negatív asszociáció (Westheide, 1997). A német oldalon egy ellentétes fejlődés érzékelhető. A határ régióban egyre gyakrabban kínálnak holland nyelvű kurzusokat mind az alapfokú (érintkezés nyelve), mind a középfokú oktatásban. A vázolt fejlődések ellenére az euregionális kapcsolatokban a legtöbbször használt nyelv a német. Voltak már próbálkozások arra vonatkozólag is, hogy az angol nyelv (modern lingua franca) legyen a határokon átnyúló együttműködés közös nyelve, de ezt a javaslatot főként a belga partnerek ellenzik. Említést érdemelnek még a közös nyelvjárások is, hiszen azok is átnyúlnak a határokon. Itt azonban jelezniük kell, hogy többségük elveszíti jelentőségét, és ilyen formában aligha tölthetnek be fontos funkciót az interkulturális kapcsolatokban.

Etnikai kapcsolatok a régióban

Az Aacheni régióban 1998 elején a külföldiek aránya 10,7% volt, amely főként a városokra és azok környékére koncentrált. A Német Ajkú Közösségben arányuk 16,7% volt, melynek többségét németek tették ki. Limburg tartomány déli részén ezzel szemben csak 5,4% volt a külföldiek aránya. Közülük feltűnően sokan nyugati államokból érkeztek (az egykori kolóniát, Indonéziát is beleértve). A külföldiek nagy része a határ túloldaláról települt át, főként anyagi okokból. De továbbra is erősen kötődnek eredeti lakhelyükhöz.

A 60-as évek „vendégmunkásai” (a Német Ajkú Közösségbe főként Spanyolországból, az Aacheni régióba többnyire Törökországból érkeztek) majdnem teljesen integrálódtak a helyi társadalomba. Most leginkább német származású kelet-európaiak (a volt Szovjetunióból) kérnek menedéket Kelet-Belgiumba. Aachenben ezzel szemben az odavándorlókat statisztikailag nem is tartják nyilván, mivel ők rendelkeznek német útlevéllel. Hasonló a helyzete Hollandiában az egykori kolóniákból érkezőknek.

Néhol a külföldiekkel szembeni előítélet felerősödik. Jelenleg a marokkói fiatalok helyzete veszélyeztetett. Ezt főként negatív újsághírek idézték elő. A szélsőjobboldali pártoknak azonban politikailag marginális a szerepük. A jobboldali populista pártok azonban sok szavazatot kaptak mind a Német Ajkú Közösségben – ahol a legutóbbi választások eredményeként a jobboldali populista párt bekerült a parlamentbe –, mind a hollandiai Limburgban, ahol a jobboldali populista Liste Pim Fortuyn-nak sok híve volt. Ezzel Hollandia részben elveszítette példaképfunkcióját mint, toleráns nyitott ország.

Nicole Ehlers, Aacheni Népfőiskola (Volkshochschule Aachen), Németország

Filip Dedeurwaerder-Haas, Keleti Kantonok Népfőiskolája (Volkshochschule der Ostkantone), Belgium

A kétnyelvű Eupen.

Irodalomlista:

- Cremer, F. & Minke, A. (1990). Grenzland seit Menschengedenken – Identität und Zukunft der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. Eupen: Grenz-Echo.
- Hardach, G. (1996). Der Weg nach Maastricht: Die Grenzregion im nationalen und internationalen Kontext, 1750-1992. In J.C.G.M. Jansen (red.), Economische Betrekkingen in grensregio's in een industrieel tijdperk 1750-1965: verslagbundel van het op 14 en 15 september 1995 te Maastricht gehouden congres van de verenigingen voor economische geschiedenis in België, Duitsland en Nederland. (7-36). Leeuwarden: Eisma.
- Knippenberg H. (1999). The incorporation of Limburg in the Dutch State. In Knippenberg, H. and Markusse, J. (eds.), Nationalising and Denationalising European Border Regions, 1800-2000. GeoJournal Library, Volume 53, 39-60. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Projektplan GbR (2000). Verwaltungen in der Euregio Maas-Rhein. Aachen: Lenkungsgruppe des Projektes INTERREG II.
- Westheide, H. (1997). Trägerische Nähe. Niederländisch-deutsche Beziehungen in Geschichte, Sprache und Kultur. Münster: LIT (Europa 2000; 16).
- www.interregemr.info/site_de/infomaterial/PIC_DE.pdf (17.03.05)

További információk:

Belgium Német Ajkú Közössége: www.dglive.be
Aachen Népfőiskola: www.vhs-aachen.de
Keleti Kantonok Népfőiskolája: www.vhs-ostkantone.org
Nép- és Felnőttképzési Tanács, Belgium Német Ajkú Közössége: www.rve.demetec.net
Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten: www.volksuniversiteit.nl

Lábjegyzetek:

1 A Német Nyelvű Közösség 71.000 lakosával, többségében német ajkú belga. Belgium 3 közössége közül a legkisebb. A közösségek 1983-ban, a centrálisan kormányzott Belgium régiókra osztásával jöttek létre.

2 A Német Ajkú Közösség mellett gyakran használatos elnevezés a Keleti Kantonok és a Kelet- Belgium is. Az utóbbi két fogalom 1920-ban jött létre, amikor az újonnan megalapított Népszövetség a korábban porosz Kantonok Eupen, Malmedy és St.Vith annexióját megerősítette. A Keleti Kantonok és a Német Nyelvű Közösség azonban mégsem ugyanaz, mivel Malmedy Kanton községei a Francia Közösséghez tartoznak.

3 www.euregio-mr.org/emr_site/index.php

4 www.dglive.be (17.03.05)

5 www.mijnwaterproject.info (31.03.05)

6 www.rve.demetec.net

7 www.volksuniversiteit.nl

Németország – Franciaország

Saar-Moselle régió

Wilfried Schmidt

Saar-vidék kiemelt szerepe a német-francia kapcsolatokban¹

A Római Birodalom bukása után, melyet a népvándorlás és a kereszténység térhódítása idézett elő, a Saar folyó partján fekvő területek a Metz-i püspökség, illetve a Trieri érsekség fennhatósága alá kerültek. A késő középkort követően alakultak ki azok a területek, amelyek – mint például a Nassau-Saarbrückeni grófság – a Saar-vidék mai címerében is megtalálhatóak. A mai Saar-vidék határvidékeit a Trieri őrgrófság, a Pfalz-Zweibrückeni és Lotaringiai hercegség, illetve több kisebb felségterület képezte. A XVI. században Nassau-Saarbrückenben és Pfalz-Zweibrückenben bevezették a reformációt. 1680-1697 között a franciák vezette területi újraegyesítések során a kisebb felségterületekből létrejött a Saar-vidéki tartomány.

A spicherni csata emlékműve.

1793-ban a nagy francia forradalom kitörése után elűzték a fejedelmeket, és a Rajna bal partján fekvő területeket Franciaországhoz csatolták. Napóleon bukását és a bécsi kongresszust követően a mai Saar-vidék területén Poroszország, Bajorország és a Német Szövetség néhány kisebb állama osztoztak. A nagy francia forradalom vívmányait az ún. rajnai jog őrizte meg. A XVIII. századi kezdetek után a XIX. században indult fejlődésnek a kőszénkitermelés, a vas- és acélipar. Az 1870-71-es német-francia háború és a spicherni csata után, a Német Birodalom megalapítása és Elzász Lotaringia annexiója egy egységes, a francia határig nyúló gazdasági terület létrejöttét eredményezte. Itt a Saar mentén alakult ki a Német Birodalom harmadik legnagyobb nehézipari központja.

Az I. világháborúban elszenvedett német vereség után a versailles-i békeszerződés értelmében a Saar-vidéket leválasztották a Német Birodalomról, és a Népszövetség irányítása alá helyezték. Ekkor válhatott először a Saar-vidék önálló igazgatási egységgé. Franciaország a komoly gazdasági befolyást jelentő kőszénkitermelés jogát kapta meg, bár emellett területi annexióra is törekedett. Az 1935. január 13-án megtartott népszavazáson a németországi nemzetiszocialista uralom ellenére a szavazásra jogosultak több mint 90 %-a a terület Német Birodalomhoz való visszacsatolására voksolt. A II. világháborúban a Mosel-vidéki területet ismét annektálták, a birodalom nyugati határkörzetéhez csatolták, ide tartozott Pfalz is.

A II. világháború után Franciaország megkezdte a Saar-vidék gazdasági felzárkóztatását. A lakosság által 1947. október 5-én megszavazott, majd 1947. december 15-én írásba foglalt alkotmány megteremtette a területi autonómia feltételeit. A Saar-vidék jogállásáról szóló európai egyezményre – melynek elfogadását Franciaország és Németország hosszas vitája előzte meg – az 1955. október 23-i népszavazáson a lakosság nemmel voksolt. Ez tette lehetővé a luxemburgi egyezmény

1956. október 27-i elfogadását, mely szerint 1957. január 1-jétől megkezdődhetett a Saar-vidék visszacsatolása Németországhoz. 1959. július 1-jén megtörtént a Németországgal való gazdasági egyesítés is, a francia frank helyett bevezetésre került a német márka.

Az ezt követő években befejeződött a Saar-vidék jogi, gazdasági, társadalmi és politikai rendszerének német mintára való felépítése, és az ehhez szükséges intézményi háttér megteremtése.

A Saar-Moselle régió nyelvei

A német-francia határvidék jelöli a német és újlatin nyelvterület határát, azonban az elmúlt évszázadokban történt gyakori határvonal-változtatások miatt a közigazgatási határ nem egyezik meg a nyelvhatárral. A német nyelvhatár Franciaország területén húzódik, kb. 30 kilométernyire nyugatra a közigazgatási határtól. A francia oldalon főként az idősebb lakosok beszélik a Mosel- illetve Rajna-vidéki frank nyelvjárást, melynek hasonló variánsai a Saar-vidéken is elterjedtek és a köznyelvet képezik. A Saar-vidék fiatalabb lakosai a Mosel-, illetve Rajna-vidéki frank nyelvjárás felnémet elemekkel vegyített változatát használják.

A francia oldal fiatalabb lakosai nem beszélik a helyi francia nyelvjárást (Francique). Franciául és németül tudnak, a német nyelvjárást idegen nyelvként sajátítják el. Ugyanez érvényes a Saar-vidéki oldalon a francia nyelvre: a legtöbben több-kevesebb sikerrel és intenzitással tanulják a nyelvet. A Saar-vidék lakosai érdeklődést mutatnak a szomszéd ország kultúrája és nyelve iránt, ugyanez a francia oldalról már nem mondható el. Ebben minden bizonnyal szerepet játszanak a történelem során Németországgal kapcsolatban elszenvedett negatív tapasztalatok is, habár az ellentétek nagy része a mindennapi kapcsolatokban már feloldódott, a hosszabbtávú hatások egy része még ma is érezhető.

A Saar-vidék elhelyezkedésének, illetve Lotaringiával² – különösen annak részét képező Département Moselle-e³ – ápoltságának szoros kapcsolatának, és az oktatást érintő, a Saar-vidéki Oktatási Minisztérium és az Académie de Nancy-Metz⁴ között megkötött számos tartományi megállapodásnak köszönhetően a szomszéd tartomány nyelvének oktatását mindkét oldalon támogatják. A Saar-vidéki általános iskolák 3. és 4. osztályában 1992 óta kötelező a francia nyelv tanulása, ennek köszönhetően a felsőbb tagozatokban a tanulók több mint fele a franciát választja első nyelvként.

Az intenzív idegennyelv-tanulást támogatják – a francia nyelv korai, óvodai és általános iskolai oktatása mellett – a különböző két tannyelvű oktatási intézmények. A két tannyelvű oktatás segít a két-, illetve többnyelvűség megalapozásában, és olyan interkulturális kompetenciák elsajátítását teszi lehetővé, amelyek elősegítik a későbbi

munkavállalást és az azzal kapcsolatos munkapiaci mobilitást. A két tannyelvű (német-francia) évfolyamok, illetve az egyes tantárgyak két nyelven történő oktatása mellett Saarbrückenben megtalálhatjuk a Német-Francia Gimnáziumot⁶ (franciául: Lycée Franco – Allemand í Sarrebruck⁶), a franciaországi Saargemünd (franciául: Sarreguemines⁷) iskoláiban pedig az ún. classes européennes-t.

Saar-vidék és Lotaringia együttműködése a felsőoktatásra is kiterjed, példaként említhetjük a Saar-vidéki Műszaki és Gazdasági Főiskola⁸ határon túlnyúló képzési formáit (Francia- és Németországban folytatható tanulmányok a Saar-vidéki Műszaki és Gazdasági Főiskola Német-Francia Intézete és a Metz-i Egyetem / franciául: Université Paul Verlaine-Metz⁹ együttműködésében), vagy az Etudes transfrontalières franco-allemandes-t a Saarvidéki Egyetemen¹⁰. Mindezek mellett Saarbrückenben működik a virtuális Német-Francia Egyetem központja (franciául: Université franco-allemande)¹¹.

A német, illetve francia, mint idegen nyelv iránti érdeklődés minden előiskolai, iskolai, egyetemi és felnőttképzési igyekezet ellenére csökken, nő viszont az angol nyelvet választók száma. Vítathatatlan, hogy az angol, mint világnyelv ismerete nélkülözhetetlen, azonban az is tény, hogy a határvidékekben a szomszéd ország nyelvének ismerete is roppant fontos. Így a végső cél csak a háromnyelvűség lehet.

Lotaringia és Saar-vidék oktatási rendszere

Saar-vidék (Németország) és Lotaringia (Franciaország) oktatási rendszere mind alsó-, közép- és felső szinten, mind pedig a felnőttképzés területén lényeges eltéréseket mutat. Az általános iskola Franciaországban öt osztályos, Németországban csak négy. A határ Saar-vidéki oldalán a gyerekek a negyedik osztály után befejezik az általános iskolát, és a négyféle középiskolai képzés egyikét választhatják: reáliskola, reáliskola bővített tantervvel, több iskolatípust egyesítő iskola, gimnázium. Franciaországban a Cours Moyen 2 (általános iskola 5. osztály) után a Collège következik, melynek elvégzése után lehetőség nyílik a 3 éves Lycée megkezdésére, amely érettségivel zárul. A francia Ecole Primaire részét képezi az Ecole Maternelle, azaz az óvoda, amely így az állami oktatási rendszer szerves része; Németországban az óvodákat magánszemélyek vagy önkormányzatok illetve egyházak üzemeltetik. Eltérő a két ország tanárképzési rendszere is. Az oktatási rendszerek különbségei gyakran hátráltatják a határokon átnyúló projektek és kapcsolatok létrehozását.

A német népfőiskolák rendszere Franciaországban csak részlegesen található meg. A határ közvetlen közelében létesült a francia Université Poulair de Forbach, amely a határ túloldalán található völkingeni népfőiskolával (franciául: Université Populaire Transfrontalière)¹² működik együtt. Ezen túlmenően azonban a franciaországi és a lotaringiai felnőttképzés a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló pedagógiából kialakult hagyományos népművelésre (pl. „Nyugdíjasok Egyeteme” ill. speciális továbbképző-

intézetek) és a szakszervezeti képzésekre szorítkozik. Ez egyben azt is jelenti, hogy a francia népfőiskolák egyesülete sokkal csekélyebb jelentőségű, mint német megfelelője (németül: Deutscher Volkshochschul-Verband)¹³.

A francia felnőttképzési rendszerben a munkahelyi továbbképzés kapja a legnagyobb hangsúlyt (formation professionnelle continue). Ezen intézmények közös szervezete az ún. GRETA¹⁴ (Groupements d'établissements pour la formation continue). Az 5000 intézményt integráló, és 1300 tanácsadót alkalmazó hálózat Franciaország teljes területét lefedi. Fő célja a vállalati továbbképzés, a gazdasági szektorok képzési programjainak kidolgozása. Ezen okok miatt a német népfőiskolák számára nehéz olyan együttműködő partnert találni Kelet-Franciaországban, melynek szervezeti felépítése hasonló lenne sajátjához. A népfőiskolák feladata tehát az, hogy a magas számú francia továbbképzési intézet közül olyan partnert válasszanak, melynek szervezeti struktúrája és oktatási profilja legalább néhány ponton találkozik a német népfőiskolai modellel.

Határokon átnyúló gazdasági és szociális kapcsolatok¹⁵

Lotaringia német ajkú lakosságának már az európai egységes piac létrejötte előtt is számos (privát, családi vagy gazdasági), a határon átnyúló kapcsolata volt a szomszédos országgal. Lotaringia és Saar-vidék mai határa kettéosztja azt az ipari forradalom idején még egységes területet, melynek fő erőforrása a szén volt. A hagyományos iparágak (bányászat, vas- és fémipar) előző századi visszaszorulása a határ mindkét oldalát sújtotta és alapvető strukturális változásokat kényszerített ki.

A legtöbb régió esetében a munkaerő-piaci kínálat, a munkahelyi körülmények és a kereseti lehetőségek között fennálló különbségek a munkavállalók határátlépő ingázását erősítik, az ingázás mértéke azonban a régiók között egyenlőtlenül oszlik el. Az esetek többségében a kistérség belüli, napi határátlépésekről van szó. A lotaringiai ingázók legkedveltebb célja Luxemburg (napi 46.300 ingázó), ezt követi Saar-vidék (napi 24.600 ingázó), ezzel szemben Lotaringiában csak 1000 Saar-vidéki lakos dolgozik. Az adatok csak azon munkavállalók számát tartalmazzák, akik munkaköre társadalombiztosítást igényel, a szabadfoglalkozásúak, alacsony keresetűek (pl. takarítás, vendéglátás), a tanulók és bevásárlóturisták száma nem szerepel a felmérésben. A kistérségi munkaerőpiac alaposabb vizsgálata megmutatja, hogy az ingázók döntő többsége a luxemburgi és a Saar-vidéki határ mentén a lotaringiai bányászterületek azon részén él, melyeket a gazdasági struktúraváltás a legsúlyosabban érintett. Az ingázók több mint 60%-a a Saar-vidéki munkahelyek nagy részét adó Saarbrückenben és környékén dolgozik.

A közös történelmi múltnak köszönhetően számos hagyományos iparágban (vas-, acél-, üveg- és kerámiaipar) olyan határokon túlnyúló kapcsolatok alakultak ki, melyek közül

több máig fennáll. A közelmúltban, különösen az egységes európai piac létrehozatala után Lotaringia határ menti területein több külföldi, javarészt német vállalat települt le. Az alacsony telekárak, az állami támogatások és a jól képzett, viszonylag olcsó munkaerőnek köszönhetően Saar-vidéki, baden-württembergi és észak-rajna-vesztfáliai vállalatok alapítottak itt új telephelyeket, vagy helyezték át ide székhelyüket. A régió 175 vállalata jelenleg 21.000 főt foglalkoztat, a vállalatok és foglalkoztatottak száma az utóbbi öt évben jelentősen nőtt a határközeli területeken. Ebben a folyamatban kiemelkedő szerepet játszik az autógyártás és az ehhez kapcsolódó beszállítói kör, illetve az utóbbi években a telekommunikációs területen elterjedt szolgáltatások fejlődése (call center). A két ország határán, Saarbrücken és Forbach között létrejövő Eurozóna¹⁶ területén egy, a határokon átnyúló ipari és kereskedelmi terület létrejöttének lehetünk tanúi.

Az alacsony telekárak és építési költségek miatt sok Saar-vidéki lakos – különösen Saarbrückenből és környékéről – vásárolt építési telket Lotaringiában, és települt át oda. Ez az oka annak, hogy a német tulajdonban lévő lakóházak száma Lotaringiában 1990 és 1999 között 6000-ról 12.500-ra nőtt.

Saarbrücken.

Az 1950-es, 1960-as évek gazdasági fejlődése a szabadidős tevékenységek és a turizmus fellendülését is magával hozta, ennek egyik jele a számos Saar-vidéki látogató a lotaringiai halastavaknál.

Összességében elmondható azonban, hogy a gazdasági struktúraváltás mindkét régióban nyomott hagyott, ez a Saar-vidéki 11%-os, és a lotaringiai 10%-os munkanélküliségi rátában is visszatükröződik.

Európai Nagyrégió és EuRégió

Saar-vidék tagja az ún. „Saar-Lor-Rheinland-Pfalz-Vallon-Belgium Francia- és Német Ajkú Közösségei“ Európai Nagyrégióknak, melynek keretein belül a következő régiók

működnek együtt: Saar-vidék (Németország), Lotaringia (Franciaország), Luxemburg, Rheinland-Pfalz (Németország), Wallon Régió (Belgium), Francia- és Német Ajkú Közösség (Belgium)¹⁷. Emellett létezik még az 1995-ben alapított EuRégió SaarLorLuxRhein (fr. EuRegio SaarLorLuxRhin)¹⁸, melynek jelenleg 40 (városok, községek, járások) Saar-vidéki, lotaringiai, rheinland-pfalzi és luxemburgi tagja van. Saarbrücken és környéke tagja az INTERREG IIIa Ost Moselle – Saarland – Westpfalz elnevezésű programnak.

2000-2006 között a program keretében a német-francia-luxemburgi határvidéken 34,5 millió euró támogatást osztottak ki. A támogatásokból, melyek súlypontja az európai ismeretek elsajátítására és a lakosságot támogató projektekre esett, főként oktatási intézmények részesültek.

*Balra fent: Luxemburgba átvezető híd a németországi Mosel folyó fölött (Schengen).
Jobbra fent /lent: Schengen a Mosel partján.
Balra lent: a Schengeni Egyezmény Princess Marie Astrid nevű hajón történt aláírása alkalmából felállított emlékmű.*

Az INTERREG IIIb program fő célja a nemzetközi együttműködések létrehozása a területrendezés területén. A Saar-vidéki regionális park része az Európai Unió által támogatott együttműködési, városrendezési projektnek. A SAUL (Sustainable and Accessible Urban Landscapes)¹⁹ nevű együttműködés keretein belül Saar-vidéki és öt európai vonzaskörzet szakértői a városrendezés új stratégiáit és koncepcióit dolgozzák ki.

Az INTERREG IIIc a SaarLorLux térség interregionális együttműködését támogatja többek között az e-BIRD (e-Based Interregional Development) elnevezésű, 6,25 Millió

euró alaptókéjű programmal, amely a nagytérségek identitását formáló hálózatok erősítésének lehetőségeivel foglalkozik. Meg kell még említenünk az EURES²⁰ „Határátlépők: Saar-vidék-Lotaringia-Luxemburg-Rheinland-Pfalz“ programját: a program információt szolgáltat a munkaadóknak, munkavállalóknak és álláskeresőknek a partnerrégiókról, adatokat gyűjt a határrégiók munkaerő-piaci keresletéről és kínálatáról; a program további feladata az állásközvetítés és a határokon túlnyúló munkaerőképzés megteremtése, illetve támogatása.

Wilfried Schmidt, Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Németország

További információk:

Politika és igazgatás:

Saar-vidék weboldala: www.saarland.de
 Saabrücken weboldala: www.saarbruecken.de
 Lotaringia/Lorraine régió weboldala: www.cr-lorraine.fr
 Département Moselle weboldala: www.moselle.pref.gouv.fr
 Sarreguemines (Saargemünd) weboldala: www.sarreguemines.fr
 nagyrégió: www.grossregion.net
 Saar-Lor-Lux-Rhein EuRégió (EuRegio SaarLorLuxRhin): www.euregio.lu

Képzés:

Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája: www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs/
 Határokon Átnyúló Népfőiskola (Université Populaire Transfrontalière): www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm
 Német-Francia Gimnázium (Lycée Franco-Allemand í Sarrebruck): www.dfg-lfa.com
 Német-Francia Főiskola (Université franco-allemande): www.dfh-ufa.org
 Etudes transfrontalières franco-allemandes a Saar-vidéki Egyetemen: www.uni-saarland.de
 Académie de Nancy-Metz: www.ac-nancy-metz.fr
 Német Népfőiskolák Szövetsége: <http://vhs-dvv.server.de>
 Saar-vidék Műszaki és Gazdasági Főiskolája: www.htw-saarland.de
 Metzi Egyetem (Université Paul Verlaine-Metz): www.univ-metz.fr
 Groupements d'établissements pour la formation continue – GRETA: www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

Lábjegyzetek:

- 1 A bekezdés a következő forrás alapján készült: Bildungsserver Saarland – Einblick in Themenbereiche – Geschichte (www.saarland.de)
- 2 www.cr-lorraine.fr
- 3 www.moselle.pref.gouv.fr
- 4 www.ac-nancy-metz.fr
- 5 www.saarbruecken.de
- 6 www.dfg-lfa.com
- 7 www.sarreguemines.fr
- 8 www.htw-saarland.de
- 9 www.univ-metz.fr
- 10 www.uni-saarland.de
- 11 www.dfh-ufa.org
- 12 www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm
- 13 <http://vhs-dvv.server.de>
- 14 www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

15 A bekezdés az következő forrás alapján készült: Christian Schulz/Peter Dörrenbächer:
Wirtschaftsbeziehungen im saarländisch-lothringischen Grenzraum, Einleitung; Beitrag im Rahmen des
Projektes deufamat (www.deufamat.de)

16 www.eurozone-saarbruecken-forbach.org

17 www.grossregion.net

18 www.euregio.lu

19 www.saulproject.net

20 EURES (EUROpean Employment Services) brings together the European Commission and the public
employment services as well as other regional and national bodies concerned with employment issues
(see: <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>). For EURES Netherlands-German-Belgium see:
www.eures.info

Németország – Lengyelország

Felső-Luzsica / Lausitz régió

Detlef Heuke / Ute Grun

Gazdasági fejlődés

A Németország keleti részén, a lengyel és cseh határ mentén fekvő Hoyerswerdat¹ és környékét a történelem során a mezőgazdaság formálta. A földművelés és állattenyésztés megkezdését a mocsarak időszámításunk szerinti V-VI. században történt lecsapolása tette lehetővé. Az 1950-es években kezdődött a barnaszén kitermelése a régióban, mely virágkorát az 1970-es, 80-as években élte. A bányászat és az ahhoz kapcsolódó szén-feldolgozóipar és szénerőművek monogazdaságot képeztek, ami a régió addigi agrár berendezkedését néhány kivételtől eltekintve teljesen elpusztította.

A régió politikai fejlődését az elmúlt évszázad második felében a kommunista ideológia határozta meg. Az egykori NDK számára a barnaszén volt az egyetlen gazdaságosan kitermelhető nyersanyag. Az egész gazdaság a barnaszéneken alapult, hiszen ezért a hazai energiahordozóért nem kellett drága külföldi devizával fizetni. Ennek köszönhetően mind a párt, mind a kormány nagy hangsúlyt fektetett a régió fejlődésére. Az 1950-es években egy óriási szénfeldolgozó üzem és az ahhoz kapcsolódó szénerőművek építése kezdődött meg, ezzel párhuzamosan új külszíni fejtéseket is nyitottak. Elmondható, hogy létrejött Európa legnagyobb, és talán az akkori idők legmodernebb szénfeldolgozó komplexuma.

Az új üzemnek munkásokra, a munkásoknak pedig lakásokra volt szükségük. Így szinte a párt döntésével egy időben megkezdődött az addig jellemzően agrár vonásokat mutató Hoyerswerda „szocialista várossá” való fejlesztése és építése. A „szocialista város” kiépítéséhez ideálisak voltak a feltételek, a történelmi belvárosban mindössze 6000 ember lakott, és a várost sík vidék vette körül. Komplet városrészeket terveztek és építettek fel. A város felépítésénél az akkoriban forradalminak számító paneeljárást használták. Először itt, Hoyerswerdában alkalmazták a panelépítkezés nagyüzemi módszereit, kártyavárszerűen, előre gyártott betonlapokból és panelekből a helyszínen állították össze a 12 emelet magasságot elérő épületeket. Ez az építési mód viszonylag gyors és olcsó volt: rövid idő alatt sok, a kor elvárásainak megfelelő komfortú lakás épült, és Hoyerswerda „kvázi-nagyváros” lett. Munkások ezrei költöztek a városba, mivel az akkori többéves várakozással ellentétben azonnal, a 60-as

években luxusnak számító távfűtéses lakáshoz lehetett jutni. A „Schwarze Pumpe” gázüzem átlagosnál magasabb fizetési szintje és a város – az NDK más vidékeire nem jellemző – élelmiszerrel és fogyasztási cikkekkel való jó ellátottsága is vonzották a munkásokat. A régiót akkori fejlődése alapján „kiemelt gazdasági terület”-nek minősíthetjük.

A gazdasági fejlődés egyik legmarkánsabb jele a lakosság robbanásszerű növekedése volt. A munkások beköltözésének köszönhetően a lakosok száma a régióközpontnak

számító Hoyerswerdában 6.000-ről kb. 85.000-re emelkedett. A lakosság döntő része fiatal volt, ennek köszönhetően megugrott a születési arányszám. Mind a város, mind a régió profitált a fellendülésből: a lakosság növekedése szükségessé tette új szociális és kulturális intézmények létrehozását.

A gazdasági fellendülésért azonban nagy árat kellett fizetni. A sorra egymás után megnyitott külszíni fejtések súlyos környezeti károkat okoztak. A külszíni fejtések

fenntartása érdekében rengeteg vizet kellett kipumpálni a környék magas talajvízszintje miatt. Mindezek, és a külszíni fejtés során keletkező óriási „lyukak“, valamint a szénfeldolgozás során keletkező kén tartalmú gázok a környezet nagymértékű pusztulásához vezettek.

Struktúraváltás

A Hoyerswerdai „kiemelt gazdasági övezet“ az NDK összeomlásáig viszonylag jól működött. Ezt követően azonban szembe kellett nézni 40 év egyoldalú, a barnaszénre alapozott gazdasági, kulturális és szociális fejlődésével. A német újraegyesítéssel a barnaszén elvesztette jelentőségét, hiszen fűtőértéke elmarad a feketeszénétől, bányászata pedig súlyos ökológiai károkat okoz. A külszíni fejtések és a szénfeldolgozó-üzem bezárása a város szinte teljes lakosságát viszonylag rövid idő alatt munkanélkülivé tette. Az emberek kilátástalan helyzetbe kerültek, hiszen az addig uralkodó monogazdasági rendszerben nem létezett semmilyen más gazdasági ág, amely ilyen nagyszámú munkaerőt tudott volna foglalkoztatni.

Tovább rontja a Hoyerswerdai régió helyzetét, hogy közigazgatási hovatartozásától függetlenül gazdasági peremvidéknek minősül: ez vonatkozik Szászországra (melynek népszavazás alapján lett része) és Brandenburgra is.

Furcsának tűnhet, de megfelel a valóságnak az a tény, hogy a régió egyetlen esélye a fellendülésre a bányászat által lerombolt természetben rejlik. A barnaszén külszíni fejtése olcsó volt, azonban az eljárásra jellemző környezeti pusztítást hagyott maga után. A bányák bezárását követő időkben ez komoly problémákat okozott, azonban az elmúlt tíz évben megkezdődött, és a jövőben is folytatódni fog a külszíni fejtések eredeti természeti állapotának visszaállítása. A talajvíz kipumpálásának megszűnésével a külszíni fejtés után maradt óriási gödrök rövid idő alatt tavakká változnak. A természet lassan visszanyeri eredeti formáját, és a tavakat összeköti egymással. Ennek köszönhetően kialakulóban van Közép-Európa legnagyobb tóvidéke, ami lehetőséget nyújt a sport- és fürdőturizmus fellendítésére. Sikerült tehát a természet pusztulását megállítani, és megvan az esélye annak, hogy a turizmus által új munkahelyek létesüljenek a régióban.

Szociális problémák

A gazdasági struktúraváltás súlyos következményekkel járt a Hoyerswerdai régióban: magas, átlagot meghaladó munkanélküliség (éves átlag kb. 22%), magas elvándorlási arány (jelenleg már csak 42 000-en élnek Hoyerswerdában), alacsony születési arány, a lakosság nagyfokú elöregedése, a fiatal lakosság elvándorlása. A 90-es évek elején Hoyerswerdában történt idegenellenes támadások a várost Európa szerte „ismertté”

tették. A világ minden részére eljutottak a képek a támadásokról, és a támadásokat tétlenül végignéző, vagy azokban aktívan résztvevő helyi lakosokról. A mindennapos tüntetések és zavargások miatt Hoyerswerda az újraegyesített Németország szociális tűzfészkévé vált. Az eseményeket a lakosság nagy része által elszenvedett feldolgozatlan frusztrációkkal magyarázták. Csorba esett a város jó hírnevén, hiszen az új Németország 50 éves folyamatos kulturális, politikai és szociális fejlődésének hátulütői a 68-as mozgalmak idején történt zavargásokat leszámítva itt mutatkoztak meg először látványosan. A 90-es évek elején történt események megbélyegezték Hoyerswerda-át, amin nem változtat az a tény, hogy hasonló események történtek később Rostockban majd Solingenben is.

A politika nem nézhette tétlenül a történeteket, ezért komoly anyagi segítséggel igyekezett a város szociális egyensúlyát helyreállítani. A későbbi években ezt többé-kevésbé sikerült is elérni, és megteremtődtek a szociális béke feltételei. A város azonban a súlyos szociális zavargásokról maradt híres, ami megnehezítette olyan befektetők felkutatását, akik beruházásaikkal munkahelyeket teremthettek volna. Emiatt a magas munkanélküliségi ráta – ami jóval magasabb lenne, ha az egykori lakosság több mint fele nem vándorolt volna el – továbbra is probléma maradt.

Az elvándorlási hullám újabb problémákat okozott, hiszen főként az aktív, fiatal, jól képzett lakosok hagyták el a régiót. A városban maradók nagy részét az 50-es és 60-as években ideköltözött, időközben nyugdíjba vonult lakosok adják. Ez természetesen azt is jelenti, hogy a város népessége előregedett és a születési arányszám alacsony. Ezen túlmenően a város történelméből adódóan hiányzik a művelt polgárság. A szociális fejlődés fenti hiányosságai nem vezetnek újra a 90-es évek elején tapasztalt problémákhoz. A városnak és a régiónak azonban szembe kell néznie ezekkel a rendellenességekkel, és ki kell dolgoznia a megfelelő megelőző stratégiákat, melyek segítségével a problémák kezelhetővé válnak. A fenti változások tragikusnak tűnhetnek a helyi közösség számára, azonban más hasonló monogazdaságra alapozott térségek esetében hasonló változások teljesen elfogadottak, sőt néhány esetben a térség felvirágzását vonták maguk után.²

Felnőttképzés

A fenti adatok tükrében a felnőttképzés fejlesztése új jelentőséget kap. Különösen két területre kell koncentrálni: felnőttképzés a szakmai továbbképzés területén, az idősek szabadidős képzése, ami egyben társasági és kommunikációs lehetőség is. A fiatalok számára problémát okoz, hogy a 90-es évek közepe óta a szakközépiskolai- és gimnáziumi érettségit nem lehet a népfőiskolákon megszerezni. A régió számára ez egyben képzési hiányt is jelent. A régió felnőttképzésében a népfőiskola dominál. A

Hoyerswerdai Népfőiskola³ jelen van mind a klasszikus felnőttképzés, mind a szakmai továbbképzés területén. A népfőiskolák országos hálózatának köszönhetően a helyi népfőiskola kihelyezett intézetei a régió vidéki területeit is lefedik. A magánkézben lévő oktatási intézmények részesedése a régió felnőttképzésében elhanyagolható.

Etnikai csoportok

A nyugatról, főként Thuringiából érkezett németek és a keletről, a mai Csehország területéről érkező szorbok⁴ népvándorlás kori találkozási olyan különleges történelmi esemény, melynek hatásai a mai napig érezhetőek. A két népcsoport felosztotta egymás között a földterületeket, és néhány kivételtől eltekintve a mai napig békésen él egymás mellett. A hoyerswerdai régióban nem beszélhetünk „óslakosokról“ a szó szoros értelmében. Egyetlen kivételt jelentett ez alól a nemzetiszocializmus és az azt követő évek. A fasizmus terjedését látva a szorbok a cseh és a lengyel nemzet tagjaivá kívántak válni, amit azonban mindkét állam elutasított. A csehek németként kezelték a szorbokat, a lengyelek pedig az Odera-Neisse határ újra meghúzása révén nyert területeiket féltették, hiszen a szorbok befogadásával megkérdőjelezték volna az új határok létjogosultságát. Így a szorbok végül Németországban, az NDK-ban maradtak, és a II. világháború után alkotmányban rögzített jogokat kaptak. A szorb népcsoport jogilag kisebbség, ők magukat viszont nemzetiségnek tartják. Hagyományaikat és kultúrájukat megtartották, és a mai napig gyakorolják. A régió a mai napig kétnyelvű, hiszen a német mellett a második hivatalos nyelv a szorb, melynek hivatalos használatát Szászország 1990-es alkotmánya biztosítja.

A népfőiskola szorb tanfolyamain főként köztisztviselők vesznek részt, akiknek kötelező a szorb nyelvtanfolyam elvégzése, azonban vannak olyanok is, akik kedvtelésből tanulják a szorb nyelvet. Mivel a szorb nyelvben egyre inkább a szomszédos szláv országokhoz fűződő kapcsolat kulcsát látják, a szorb kisebbség jogosan bízhat abban, hogy a szorb művészet és kultúra nagyobb fontosságot kap az államközi kulturális kapcsolatokban. Problémát jelenthet ebben a tekintetben az, hogy csökken a szorb kisebbség száma, mivel a lausitzi régióban már csak kb. 30.000 szorb él. Mindezek ellenére a hoyerswerdai szorb kisebbség lehetne az a csoport, aki a kelet felé történő nyitást elindítja, hiszen mindeddig hiányoznak a régióban a Lengyelországgal ápolttal szorosabb kapcsolatok.

Detlef Heuke / Ute Grun, Hoyerswerdai Népfőiskola / Hoyerswerda Városának Kommunális Kulturális és Képzési Intézménye (Kommunaler Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda / EKuB), Németország

További információk:

Hoyerswerda: www.hoyerswerda.de

Hoyerswerdai Népfőiskola: www.vhs-hoyerswerda.de

szorb kisebbség: www.sorben.de, www.sorben.com, www.stiftung.sorben.com, www.serbski-institut.de

Lábjegyzetek:

1 www.hoyerswerda.de

2 Ellenpélda lehet a Saar-vidék, ahol a bányászati monogazdaságról a hightech iparágakra való váltás jól működött. Ld.: Wilfred Schmidt cikke ugyanebben a fejezetben

3 www.hs-hoyerswerda.de

4 www.sorben.de, www.sorben.com, www.stiftung.sorben.com, www.serbski-institut.de

Szlovákia – Magyarország

A dél-szlovákiai határrégió

Miroslav Michela

Történelem és határok¹

Az Osztrák-Magyar Monarchia 1918-as összeomlása és az utána létrejött utódállamok mélyreható változásokat okoztak Közép-Európában. Ekkor vált le a mai Szlovákia is a Magyar Királyságról. A Szlovák Nemzeti Tanácsba tömörült szlovák politikai elit a szlovák nemzet deklarációjában a Wilson által megfogalmazott önrendelkezési jogra hivatkozva 1918. október 30-án egyöntetűen a mellett szállt síkra, hogy Szlovákia a létrejövő Csehszlovákia része legyen. Ezt a követelést azok a számkivetésben élő cseh és szlovák politikusok támogatták, akik a háború alatt az ún. Entente-lobbyban az Osztrák-Magyar Monarchiából való kiválásért és az önálló cseh és szlovák állam létrehozásáért harcoltak.

Szlovákia és Magyarország szétválasztásában a határvonal meghúzása jelentette a legnagyobb problémát. A magyar kormány mindenáron meg akarta őrizni a Magyar Királyság területi integritását. Érvként hozta fel a királyság gazdag történelmi múltját, valamint magát a Magyar Királyságot olyan ideális államként mutatta be, amely kezdettől fogva garantálta a Kárpát-medence földrajzi egységét. A magyar diplomácia erőfeszítései ellenére a csehszlovák küldöttségnek sikerült elérnie a párizsi békeszerződések megkötésekor, hogy az általuk propagált felosztás valósuljon meg.

Ezt a határt, ami nagyjában-egészében megegyezik a mai szlovák-magyar határral, 1920. június 4-én ratifikálták a trianoni szerződésben.

Az új csehszlovák határok menti területekre rengeteg cseh és szlovák kisebbséget költöztettek be. A Szlovákia déli részén élő magyarok azzal a ténnyel szembesültek, hogy már nem a többséget alkotó magyar nemzethez tartoznak, hanem az új államalakulat, Csehszlovákia egyik kisebbségét alkotják. A 30-as években a nemzetiszocialisták hatalomra kerülése Németországban mélyreható következményekkel járt Csehszlovákia számára is. Az első bécsi döntés 1938. november 2-án a többségében magyarlakta dél-szlovákiai területeket ismét Magyarországhoz csatolta. Attól eltekintve, hogy a 40-es évek végéig a magyarok kisebbségi iskolákat működtetettek, ez az időszak nem igazán volt alkalmas arra, hogy kölcsönös kulturális és oktatási együttműködések hozzanak létre a demokratikus Csehszlovákia és a revizionista Magyar Királyság között. A II. világháború után annullálták az első bécsi döntést, és Csehszlovákia határait visszaállították.

A csehszlovák kormány mellett döntött, hogy kitelepíti vagy „kicseréli” a határai közt élő nem szláv lakosságot. Dél-Szlovákia magyar lakossága számára ez azt jelentette, hogy megvonták jogaikat, és erőszakkal áttelepítették őket Magyarországra. A magyar kisebbség elvesztette értelmiségi rétegét, a kitelepítés pedig a mai napig keserű nacionalista konfliktusok forrása maradt mindkét oldalon. Csak 1949-ben kapta vissza a csehszlovákiai magyar kisebbség teljes állampolgári jogait és gyülekezési jogát. Ebben nagy szerepe volt az 1949-ben alapított Csehszlovákiai Magyar Munkások Kulturális Egyesületének CSEMADOK², amely a csehszlovákiai magyarok központi szervezete lett. Igazából a 1965-ös áradások elleni harc egyesítette először a Duna régiójában élő csehszlovákiai magyarokat és szlovákokat. A közös küzdelem eredményezte az első enyhülést konfliktusaikban.

Gazdaság

A Magyar Királyság 1918-as felbomlásának legjelentősebb következménye a régió gazdaságának összeomlása volt. Mind a szlovákiai ipar, mind a mezőgazdaság elvesztette régi felvevőpiacait, és arra kényszerült, hogy a cseh piachoz igazodjon. Ez a struktúraváltás gyengítette a szlovák ipart, mivel nem volt olyan helyzetben, hogy versenyezni tudjon a jóval erősebb cseh iparral.

A II. világháború után a kommunista rezsim totális kurzusváltást kényszerített rá az országra. Egy excesszív iparosítási program keretében főként a nehézipart fejlesztette, amelynek központjával a szlovákiai területeket jelölte ki. A kommunista rendszer 1989-es bukása óta a szabad piacgazdasághoz igazodik az ország. Ez az új folyamat egy-két ipari ágazat számára fájdalmas következményekkel járt, és az életben maradt

üzemek kénytelenek voltak alkalmazkodni a megváltozott viszonyokhoz. A magyar nyelvű területen fekvő Komárno körzetben a fordulat éve előtti időszakban a gazdasági teljesítmény 63%-a az első és második szektorból származott, most a gazdasági teljesítmény 86,6%-a a termelő és a termeléshez közel álló szolgáltatásokból tevődik össze. 1988-hoz viszonyítva az erdő- és mezőgazdasági termelés aránya az össztermelésben 28,9%-ról 13,4%-ra, a termelőszektoré 35,2%-ról 32,9%-ra esett vissza, míg a szolgáltatások aránya 35,9%-ról 53,7%-ra emelkedett. A harmadik szektor figyelemreméltó növekedése a kereskedelmi szektor ugrásszerű fejlődésével függ össze, amely a gazdasági teljesítmény 28,8%-át teszi ki.

A szolgáltatóipar masszív növekedése ellenére sem volt képes arra, hogy minden munkásnak munkahelyet teremtsen, akiket az első és második szektorban a struktúraváltáskor leépítettek. 2003. június 30-án Komárno körzetben a munkanélküliségi ráta 20,15% volt. A népesség növekedése az utóbbi időben negatív tendenciát mutat. A népesség abszolút száma csökkent, és a növekedési rátát tekintve ez a tendencia tartós marad. Ettől a negatív tendenciától eltérően az 1991-es 60,2%-ról 2001-ben 65,3%-ra növekedett a keresőkorban lévő személyek aránya.

Pozsony mellett Komárno körzetből érhetők el legjobban az ország ipari központjai. Előnyös elhelyezkedése a Bécs-Budapest-Pozsony háromszögben, viszonylag jó csatlakozási lehetőségei Magyarország és más fontos európai állam közlekedési vonalaihoz, főként a vasútvonalakhoz, autópályákhoz és dunai kikötőkhöz jó fejlődési potenciált rejt magában. Mindennek ellenére Komárno körzet gazdasági pozíciója meglehetősen gyenge. Ennek oka a tradicionális termelőágak krízise, amelyek 1989-ig a gazdaság alapját képezték. A régió visszamaradott infrastruktúrája hátráltatja a gazdasági beruházások lehetőségeit. Ebből a szempontból féltő, hogy a régió gazdasági helyzete rosszabbodni fog. A krízis megoldását nemzeti és európai uniós támogatásoktól várják, amelyek reményeik szerint a régió jövőjét is jelentősen meghatározzák.

Ebben az összefüggésben nő majd a szakképzett munkások és az új képzőintézmények iránti szükséglet. A humán erőforrásokat nem optimálisan használták ki a szlovák határrégióban. A határon átnyúló együttműködések egyik lehetősége a dél-szlovákiai gazdasági fejlődés elindításában, intenzívvé tételében rejlik. A szomszédos Észak-Magyarországon több fontos ipari vállalat található. Több ezek közül, mint pl. a komáromi Nokia gyár, már most is foglalkoztat szlovák munkásokat.

Együttműködés a képzés és oktatás területén

1918-tól mind a mai napig a dél-szlovákiai konfliktusok gyökere etnikai jellegű. Ez a kölcsönös megértés hiányából eredeztethető, amit a kormány asszimilációs politikája és az erre reagáló nacionalista megnyilvánulások gerjesztenek. A magyar kisebbség

1918 óta fáradozik azon, hogy megtalálja és meghatározza helyét és identitását Szlovákiában. Ez figyelhető meg abban, hogy a kisebbség viszonya a szlovák többséghez és az anyaországhoz folyamatosan változik. Ez a folyamat közvetlen összefüggésben áll a képzési rendszer fejlődésével.

Az 1989-es „bársonyos forradalom” után hirtelen lehetőség nyílt arra, hogy Magyarországgal együttműködések jöjjenek létre. Bár már a kommunista uralom alatt is voltak elvétve kulturális és oktatási együttműködések a csehszlovákiai magyar kisebbség és Magyarország között, számuk 1989 után nőtt meg ugrásszerűen. Csehszlovákiában, majd később Szlovákiában is új intézmények létesültek a Magyarországgal kötendő együttműködések támogatására.

Az oktatási rendszerre és a kulturális tevékenységekre szánt csekély költségvetési összeg közvetlenül érintette a magyar kisebbség iskoláinak finanszírozását is. Ezért a 90-es évek elejétől a magyar kormány projektekkel támogatja a szlovákiai magyarok anyanyelvi oktatását. 1990-ben szlovákiai magyar kisebbség oktatási rendszerének támogatása céljából megalakult A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége³. A szövetség ún. nyári egyetemeket szervez, amelyek továbbképzéseket kínálnak a magyar pedagógusok számára. Évente átlagban 300 tanár vesz részt a kurzusokon. A siker abban is megmutatkozik, hogy már év közben is rendeznek továbbképzéseket.

A Comenius Pedagógiai Intézet egy további tanártovábbképző intézet, amelynek létét elsősorban a Komárom-Esztergom megyével kötött együttműködés biztosítja. Ez az intézet speciális, az új pedagógiai módszereket bemutató kurzusokat szervez. A tanfolyamokat általában Szlovákiában tartják, habár van arra is lehetőség, hogy a tanárok Magyarországon vegyenek részt rövidebb nyári tanfolyamokon. A fiatalok és felnőttek egy másik lehetséges támogatási formáját jelentik a magyarországi tanulmányi- és kutatóösztöndíjak, amelyeket a magyar kormány és az ún. nem kormányzati szervek finanszíroznak. Az Agora Iroda az ösztöndíjak odaítéléséről dönt. A Selye János Egyetemi Alapítvány már 3 éve rendez nyári egyetemeket, év közben pedig különböző kurzusokat.

A komáromi⁴ Selye János Egyetemi Központ⁵ (szlovákul: Univerzité Stredisko Jána Selyeho) a szlovákiai magyar kulturális központ felállításában is fontos szerepet vállal. A tervezett székhelyek között első helyen van Komárno. Valóban ideális székhely lehetne, hiszen nagy történelmi múltra, gazdag kulturális tradíciókra tekint vissza, és szoros kapcsolatokat ápol a Duna, azaz a határ túloldalán lévő magyar testvérvárosával, Komárommal.⁶

Az utóbbi években Magyarország és Szlovákia között nőtt az együttműködések száma, ezt a tendenciát erősíti a két ország európai uniós tagsága is. De a mindenkori politikai hangulat mind Magyarországon, mind Szlovákiában a mai napig meghatározza

a kölcsönös kapcsolatok intenzitásának mértékét. De az alkalmankénti politikai és regionális szintű konfliktusok ellenére ma már számos kapcsolat létezik, amelyek kiváló alapot teremtenek eredményes, határokon átnyúló kooperációk számára.

A külföldön élő magyarok státusztörvénye, amelyet a magyar parlament 2001-ben fogadott el, kihat mind a magyar kisebbség helyzetére, mind a két állam, Magyarország és Szlovákia további kapcsolataira. Magyarország szomszédos országában élő minden magyar kisebbségre kiterjed a törvény. Ezzel a törvénnyel szeretné a magyar kormány anyagilag támogatni a szlovákiai, romániai és ausztriai magyar kisebbséget. Ennek feltétele a külföldön élő magyar státusz elfogadása. A magyar kormány az érintett országok hivatalos beleegyezését kérte, így próbált érvényt szerezni a törvénynek. Ez a döntés politikai viták sorát vonta maga után. Szlovákia (és Ausztria is) a törvényben foglaltakat azzal az indokkal utasította vissza, hogy azok ellentmondásban állnak az adott nemzet jogrendszerével. A magyaroknak nincs joga beleavatkozni más államok belső ügyeibe. Ez a magyarázata annak, hogy Szlovákiában nem vették át a törvényt.

A törvényjavaslat véget nem érő vitákat provokált ki Magyarországon szomszédos államaiban, amelyek többek között alkotmányellenességgel és nacionalista

Komárno (Szlovákia).

indíttatással vádolták a státusztörvényt. Ennek ellenére a státusztörvény nagy hatással volt az oktatás területén létrehozott határokon átnyúló kapcsolatokra. A meglévő pénzalapokat kiszélesítette és újakat is létrehozott a gyermek- és felnőttképzés dél-szlovákiai finanszírozására.

Az európai uniós tagság

A szlovák-magyar határ mentén hat eurorégiót állapítottak meg: Ipeľ, Váh-Danube Ipeľ, Slaná-Rimava, Neogradensis⁷, Košice-Miskolc, Pozsony-Brno-Bécs-Győr. A PHARE CBC határokon átnyúló kapcsolatokra vonatkozó stratégiai terve megfogalmazott egy közös agendát, amely az együttműködés határrégiós fejlesztésének prioritásait

tartalmazza. Az uniós csatlakozás óta a PHARE CBC program már nem érvényes az új tagállamokra. Szlovákia mostantól kezdve az ún. strukturális alapokhoz folyamodhat támogatásért. Az INTERREG program egyike a strukturális alapoknak. Ebben a programban az együttműködés három alapvető formáját adják meg: 1. határokon átnyúló, 2. transznacionális és 3. interregionális. A program előnyben részesíti a városokat, községeket és állami intézményeket, de partnerek lehetnek a határrégió nem kormányzati szervei, valamint magánszemélyek is. Az egyik fő célkitűzés arra

Határellenőrzés a komáromi (Magyarország) oldalon, a Dunán átvezető hídon Komárno (Szlovákia) felé.

irányul, hogy a határrégiókban megszűnjenek a korlátok, megoldódjanak azok a problémák, amelyek negatívan hatnak az együttélésre. Nyilvánvalóvá vált, hogy Szlovákia és Magyarország bilaterális kapcsolatainak jövője a határrégiókban megvalósuló, határokon átnyúló együttműködéstől függ. A vegyes, szlovák-magyar lakosságú Dél-Szlovákia alapján a régió sokat profitálhatna a kölcsönös együttműködések kiterjesztéséből.

A legutolsó népszámlálás adatai szerint a szlovák lakosság 10%-a (520.528 személy) a magyar kisebbséghez tartozik. A nyelvismeret és a magyar kisebbség kulturális rokonsága a magyar anyaországgal egy dinamikus, határokon átnyúló együttműködés ideális előfeltételeit jelenti.

Miroslav Michela, Szlovák Tudományos Akadémia Történeti Intézete (Inštitút dejín, Slovenská akadémia vied), Szlovákia

Irodalomlista:

- Tóth, L. (szerk.): A (Cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998. Budapest: Ister, 1998.
 Angyal, B.: Érdekvédelem és önszerveződés. Galanta-Dunajská Streda: Lilium Aurum-Forum Institute, 2002.
 Bárdi, N.: Tény és való. Bratislava: Kalligram, 2004.
 Kováč,D. (zost.): História... a politika. Bratislava: Československý výbor Európskej kultúrnej nadácie, 1993.

- Mannová, E.: Malé dejiny Slovenska. Bratislava: VEDA, 2004, 369 s.
Pekník, M. (zost.): Pohľady na slovenskú politiku. Bratislava: VEDA, 2000.
Szarka, L.: Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák. Budapest: Kisebbségkutatás könyvek, 2004.
Szarka, L.: Duna-táji dilemmák. Budapest: Ister, 1998.
Zeidler M. (szerk.): Trianon. Nemzet és emlékezet. Budapest: Osiris, 2003.
Zelenák, P. (zost.): Slovensko-madžarské vzťahy v 20. storočí. Bratislava: Slovak Academy Press, 1992.

További információk:

- Nitra weboldala (Nitriansky samosprávny kraj): www.unsk.sk
Komárno weboldala: www.komarno.sk/default_deu.asp
Komárom weboldala: www.komarom.hu
Euroregión Neogradensis: www.euroregion-neogradensis.sk
CSEMADOK: www.csemadok.sk
A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége: www.szmpsz.sk
Selye János Egyetemi Központ (Univerzitné Stredisko Jána Selyeho / Selye János Egyetemi Központ):
www.selye.sk

Lábjegyzetek:

- 1 Ld.: Alfred Lang cikke ebben a fejezetben
- 2 Ld.: www.csemadok.sk
- 3 www.szmpsz.sk
- 4 www.komarno.sk/default_deu.asp
- 5 www.selye.sk
- 6 www.komarom.hu
- 7 további információk a témához: Findra / Hullová tanulmány a 2. fejezetben

Ausztria – Magyarország – Szlovákia

A burgenlandi, nyugat-magyarországi és nyugat-szlovákiai határ menti területek története és az osztrák-magyar-szlovák hármass államhatár

Alfred Lang

A közös történelmi múlt és a számos hasonlóság ellenére az újabb kori történelem főként 1945 után olyan választóvonalakat hozott létre az osztrák-magyar-szlovák határ menti területeken, amelyek hatása mind a mai napig érzékelhető. Az adminisztrációs és politikai igazgatási egységek mentén haladva az itt tárgyalandó határterület az osztrák oldalon Burgenland tartományt, a magyar oldalon Nyugat-Dunántúlt¹ és a szlovák oldalon Pozsony (Bratislavský kraj)² és Trnava (Trnavský kraj)³ körzeteket foglalja magában. A leghosszabb közös határ, 356 km Burgenland és Nyugat-Magyarország között húzódik, a legrövidebb 26 km Burgenland és Szlovákia között. A határterület északi részén Deutsch-Jahrdorfnál (Ausztria) / Rajkánál (Magyarország) és Rusovcénél (Szlovákia) található a hármass államhatár Ausztria, Magyarország és Szlovákia között.

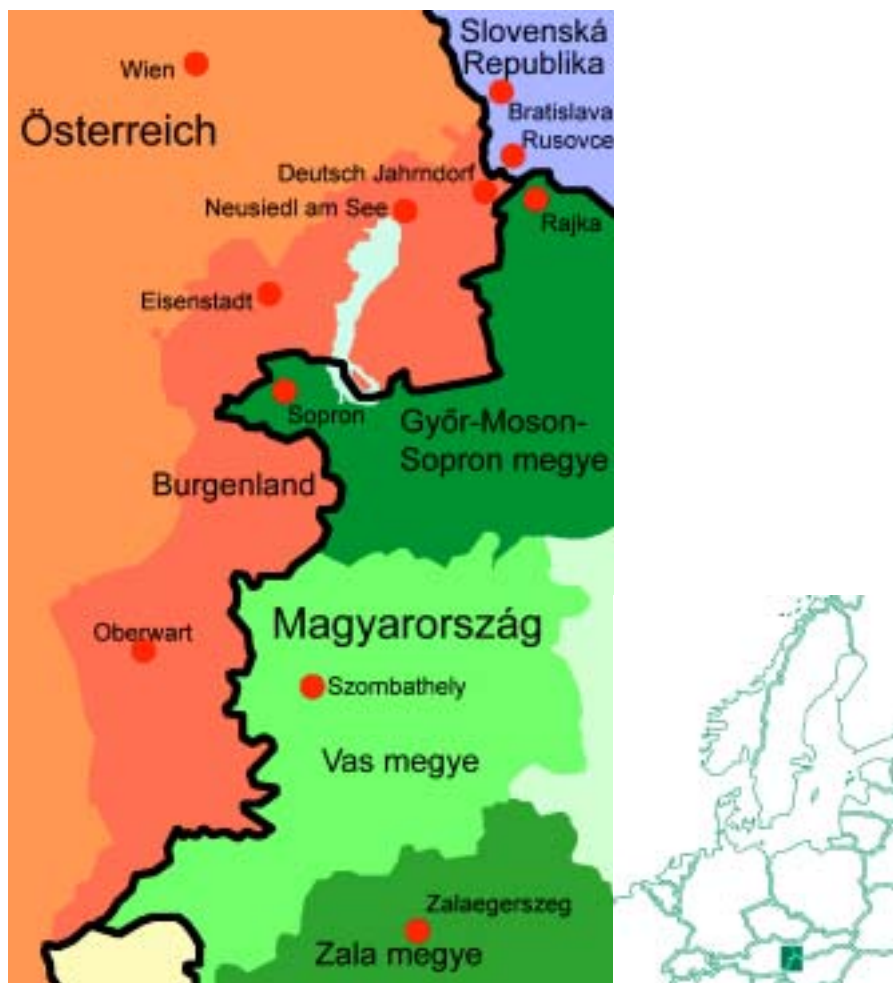

*Hármass államhatár Ausztria-Magyarország-Szlovákia
Deutsch-Jahrdorfnál
(Ausztria) / Rajkánál
(Szlovákia) / Rajkánál
(Magyarország).*

A határterület az Osztrák-Magyar Monarchia alatt

Történetileg tekintve az egész határterület 1918-ig az Osztrák-Magyar Monarchia magyar birodalmi feléhez tartozott.⁴ A monarchia a Habsburg osztrák uralkodóház uralma alatt egy multinacionális, és több népcsoportból álló államképződményt (soknemzetiségű állam) alkotott, egy belső határa volt, amely a birodalom két fele,

Ausztria és Magyarország között húzódozott. A határ ugyan áteresztő volt, de a terület államjogi felosztása és annak jelentősége a népesség számára továbbra is meghatározó maradt. Az akkori határ nem egyezett meg a mai államhatárokkal Ausztria, Magyarország és Szlovákia között, sőt nem követte a lakosság etnikai és nyelvi hovatartozását sem. A mai osztrák tartomány Burgenland több, mint ezer év óta a Magyar Királysághoz tartozott, de többségében német ajkú polgárok lakták. Innen ered a későbbi nem hivatalos elnevezés „Német Nyugat-Magyarország” is. Szlovákia is

a Magyar Királyság része volt már a XI. századtól. Földrajzi fekvése nyomán Felvidéknek (Horná Zem) nevezték. Dél-Szlovákiában a mai napig magyar ajkú többség⁵ él, és Bratislava / Pozsony⁶ két évszázadig Magyarország fővárosa volt. A város azonban határhelyzete alapján a XIX. század második feléig háromnyelvű volt, többségében német lakossal. A települések peremén mindig alaposan keveredett a népesség az adott német, szlovák vagy magyar többséggel.

Ehhez jöttek még a határterületen élő horvát, roma és zsidó kisebbségek. A horvátok a török háborúkkal jöttek a régióba, és mindhárom nyelvterületen falvakban telepedtek le.

Ugyanígy az egész határterületen létrejöttek nagyszámú zsidó települések, mint ahogy voltak letelepült, és továbbra is vándorló életmódot folytató romák és sintik.

Az 1848-as forradalom hatására felbomlott a feudális nagybirtokos rendszer, ami a mezőgazdasági struktúra polarizációját vonta maga után: egyrészt a magyar mágnások (pl. Esterházy család) birtokai, másrészt a kisparaszti birtokok határozták meg a képet, amelyek az itteni örökösödési jog következtében – minden utód ugyanakkora részt örökölt – egyre inkább felaprózódtak, és nem tudták biztosítani a családok megélhetését. Sokaknak csak úgy sikerült biztosítaniuk a megélhetésüket, hogy a család egy része vándormunkásként dolgozott a szomszédos Ausztria gyáraiban, vagy bejárónőként talált munkát a birodalmi fővárosban, Bécsben. A magyar kormány aggódva figyelte „Német Nyugat-Magyarország” egyre növekvő kötődését Ausztriához.

A XIX. század vége felé Magyarország minden nemzetiségével és etnikai kisebbségével szemben erőteljes magyarosító politikát folytatott azzal a céllal, hogy a nem magyar népeket a kialakulóban lévő nemzetállamba integrálja. Ez a politika nem kímélte Nyugat-Magyarország német ajkú vidékeit, de a Felvidék szlovák nyelvű megyéit sem. A magyarosítás csúcspontján a XX. század kezdetén a német és szlovák nyelvű iskolákban fokozatosan bevezették a kötelező magyar oktatási nyelvet, és a német és szlovák anyanyelvet csak, mint idegen nyelvet taníthatták. A forgalmi összeköttetéseket is kizárólag a magyar központi területre, kelet felé központosították.

Bár Bratislava / Pozsony közvetlen környéke, és főként Petržalka (Engerau) helység környéke a város déli peremén a monarchia legiparosodottabb területei közé tartoztak, a határterület távolabbi részein szegénység és elmaradott állapotok uralkodtak. A szegénység elől rengetegen kivándoroltak, főként Amerikába. Ez a folyamat a határterületet sem kímélte: 1871 és 1914 között Szlovákiából 650.000 ember ment el, közülük 500.000 Amerikába.

A határterület a két világháború között

1918-ban az I. világháború után a Habsburg Monarchia egy sor nemzetállammá esett szét. A Habsburgok nagy birodalmából egy kis állam, az Osztrák Köztársaság maradt. Az egyetlen területi gyarapodás számára az volt, hogy a többségében német ajkú Nyugat-Magyarország területét a saint-germaini békeszerződésben (1919) a győztes hatalmak az Osztrák Köztársaságnak ítélték. A magyar ellenállás miatt csak 1921-ben csatolták⁷ ezt a területet Burgenland⁸ néven Ausztriához.

Ausztria legfiatalabb tartományában a csatlakozása utáni években 4000 km²-en 286.000 ember élt, közülük 227.000 (80%) a német ajkú többséghez, 42.000 (15%) a horvát, és 15.000 (5%) a magyar népcsoporthoz tartozott.⁹ Ezenkívül Burgenlandban

számos településen éltek viszonylag nagyszámú zsidó közösségek (az 1934-es népszámláláskor 3600 fő). A roma népcsoport kb. 5000-7000 főből állt.¹⁰ Egyes német ajkú községek és települések, amelyekben német ajkú közösség is élt, a magyarok kezében maradtak. Hasonló volt a horvát települések helyzete is.

1918-ban tehát létrejött Ausztria és Magyarország új határa, amely ugyan nagymértékben a nyelvi határt követte, de részekre szabdalta egy eddig földrajzilag, gazdaságilag és adminisztrációs szempontokból egységes territóriumot. Az elszakadási folyamat a régió nagyobb és közepes nagyságú városai esetében volt a legnehezebb. Wieselburg (Moson), Ödenburg (Sopron), Güns (Kőszeg), St. Gotthard (Szentgotthárd) Magyarországhoz kerültek, bár Ausztria is magának követelte őket. Mindenekelőtt Ödenburg / Sopron népszavazás utáni elvesztése érintette érzékenyen az osztrák felet, mivel a város lett volna Burgenland tartományi fővárosa. Maradt egy túlnyomó mértékben mezőgazdasági terület kis községekkel, városi központok nélkül. Nemcsak az igazgatási központok hiányoztak, hanem a városok elszakadásával a térség elvesztette majdnem teljes iskola-rendszerét és kulturális intézményeit. A mezőgazdaság nagy felvevő piacai is a határ túloldalán voltak.

Ausztria 1921-ben csatlakozott legújabb tartománya egyúttal a legszegényebb és legelmaradottabb is volt. Ez jelentősen nem változott a két világháború közötti időszakban, sőt még 1945 után is sokáig ezek az állapotok formálták Burgenland fejlődését. A nehéz gazdasági helyzet nem adott perspektívákat, ezért sokan kivándoroltak. A kivándorlók kedvelt úti célja Amerika volt. Egyedül 1919 és 1923 között 13.600 burgenlandi vándorolt ki Amerikába. A két világháború alatt összesen 22.500 fő hagyta el a tartományt.

Magyarország az I. világháború után 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében elvesztette területének 68%-át és lakosságának 58%-át. Nemcsak Burgenlandról, hanem egész Szlovákiáról is le kellett mondania. Burgenland esetében az új határ még követte a lakosság nyelvi hovatartozását, az 1918-ban újonnan alapított Csehszlovák Köztársaság (ČSR) szlovák részénél már nem. Csehszlovákia déli, magyarországi határszakaszánál magyar nyelvű többség élt¹¹, a magyarországi területeken pedig szlovák nyelvszigetek maradtak. Ettől kezdve Magyarország és Csehszlovákia között a határ a Duna mentén húzódott végig valamivel Bratislava / Pozsony előttig, ahol Petržalka / Engerau ipari központtól délre létrejött a hármas államhatár Ausztria, Csehszlovákia és Magyarország között. A burgenlandi határszakasz csak pár kilométer volt. A hármas államhatár egy horvát nyelvű területet is szétszakított, települései Ausztriához, Csehszlovákiához és Magyarországhoz kerültek.¹²

A Magyar Királyságból 1918-ban először demokratikus köztársaság lett, aztán egy rövid köztársaság formájában tanácsköztársaság. Végül ismét királyság lett az államforma, de mivel nem volt trónkövetelő, az országot kormányzó irányította. Csehszlovákiával,

Romániával és Jugoszláviával ellentétben Magyarország nem támasztott komoly revíziós követeléseket Ausztriával szemben az elcsatolt burgenlandi területekért, és a magyar-osztrák kapcsolatok is szorosak maradtak. Ennek oka főként abban keresendő, hogy Horthy Miklós Ellentengernagy, Magyarország kormányzója alatt működő nemzeti-konzervatív rezsim egyedül gyengének bizonyult nyíltan revizionista, a trianoni békeszerződésben elcsatolt területek visszaszerzésére irányuló politikájának megvalósítására. A 30-as évek elején ezért közeledett Horthy Mussolini fasiszta Olaszországához és Dolfuß szintén diktatórikusan kormányzott Ausztriájához. De mivel e két állam külpolitikája meglehetősen gyengének bizonyult, a kormányzó az egyre erősebbé váló náci Németország felé fordult.

1938-as határrevíziók

1938. március 12-én a hitleri Németország annektálta Ausztriát. Burgenland megszűnt önálló tartomány lenni, a két szomszéd körzet Alsó-Duna és Steiermark között osztották fel. Burgenland így a Harmadik Birodalom délkeleti határává vált.

1938 októberében az ún. Szudéta-válságban¹³ Szlovákia először autonómmá, majd 1939 márciusában Jozef Tiso miniszterelnöksége alatt és Hitler nyomására¹⁴ önálló állammá nyilvánította magát. Szlovákia történelme során most volt először önálló, de szorosan függött a hitleri Németországtól. 1938-ban Horthy¹⁵ kormányzónak sikerült visszanyernie többek között Dél-Szlovákia magyarlakta területeit, így a határ már nem a Duna mentén húzódott, hanem északabbra tolódott. Ezen kívül Szlovákiának¹⁶ le kellett mondania Bratislava / Pozsony déli peremén közvetlenül a Német Birodalom határán fekvő Petržalka / Engerau¹⁷ ipari központjáról Németország javára. Az egykori Burgenland északi részéhez hasonlóan ezt a területet is beolvasztották az Alsó-Duna körzetbe, és a háború végéig a Harmadik Birodalom egyik fontos fegyveripari központjává vált.

1941-ben mind Magyarország, mind Szlovákia aktívan részt vett Németország oldalán a Szovjetunió elleni háborúban. 1944-ben Horthy kormányzó különbékét próbált kötni a Szovjetunióval, a terv azonban csődöt mondott. A német csapatok ezt követően elfoglalták Magyarországot, a magyar fasiszta nyilaskeresztes mozgalom ragadta magához a hatalmat és a végsőkig kitartott Németország, illetve a háborús részvétel mellett. Szlovákiában Banská Bystrica / Besztercebánya városa 1944-ben fellázadt a nácik ellen, a lázadást azonban vérbe fojtották.

A korszak egyik legszörnyűbb fejezete volt a zsidó és roma lakosság elűldözése és kiirtása a németek által elfoglalt és ellenőrzött területeken. Az „Anschluss” után 1938-ban Burgenland zsidó lakosságát (3600 fő) az elsők között üldözték el és gyilkolták meg. A burgenlandi romák döntő többsége is a náci koncentrációs táborokban lelte halálát. Magyarországon a zsidó lakosság deportálása a németek 1944. márciusi

bevonulásával kezdődött. Több mint 200.000 magyar zsidó halt meg koncentrációs- és megsemmisítő táborokban. További 200.000 áldozat a magyarok által 1938-ban elfoglalt, ma Szlovákiában, Ukrajnában és Romániában található területekről származott. A 90.000 szlovákiai zsidó lakosból csak 10.000-nek sikerült elmenekülnie, 70.000 német koncentrációs táborokban pusztult el.¹⁸

Új határok 1945 után

1945. március 29-én lépték át először a Vörös Hadsereg csapatai Klostermarienbergnél – egy kis burgenlandi településnél – a Német Birodalom határát. Ezzel megkezdődött Ausztria náci uralom alóli felszabadítása. Nem sokkal ezelőtt a Vörös Hadsereg már elfoglalta Magyarországot, Csehországot és Szlovákiát.

1945-ben ismét megalakult a Csehszlovák Köztársaság (ČSR), Magyarországon 1946-ban kiáltották ki a köztársaságot. 1945-ben Ausztria is visszanyerte önállóságát, bár 1955-ig a szövetségesek (Amerikai Egyesült Államok, Szovjetunió, Egyesült Királyság,

Balra: történelmi gyógyszerár háromnyelvű (szlovák/német/magyar) felirattal Pozsonyban. Jobbra: Holocaust Emlékmű az egykori zsinagóga helyén Pozsonyban.

Franciaország) megszállása alatt állt. Burgenland ismét önálló osztrák tartomány lett, de ezzel együtt 1955-ig szovjet megszállási övezet maradt. A háborús pusztítások és a háborút követő nehéz időszak nagymértékben megnehezítették az amúgy is visszamaradott terület újjáépítését. Az ún. Marshall-segélyből¹⁹ kevés jutott Burgenlandnak, és az orosz megszállók is távol tartották a befektetőket. A gazdasági fejlődés stagnált, mivel a tartomány nem rendelkezett jó út-és vasúthálózattal, amelynek kiépítése nagy erőfeszítéseket igényelt. Ez a hátrány évtizedekkel később még mindig releváns.

Át-és kitelepítések 1945 után

1945-ben Magyarországnak ismét át kellett adnia Szlovákiának (most Csehszlovák Köztársaság) az 1938-ban elfoglalt területeket. Így ismét a Duna képezte az államhatárt

Magyarország és Szlovákia között. 1945 és 1948 között a magyar kisebbségtől megvonták az állampolgári jogokat. A szövetségesek nem engedélyezték a kitelepítést. A német lakosságot viszont kitelepítették Csehországból. Lehetővé tettek azonban egy ún. népcserét, amelynek keretében 68.000 magyart telepítettek át Dél-Szlovákia magyar nyelvű területeiről Magyarországra és 73.000 szlovákot Magyarországról Szlovákiába. Már közvetlenül a háború után 44.000 magyart kényszerítettek arra, hogy a volt Szudéta-vidékre, az ország cseh részére települjön át.²⁰ 1949-ben az áttelepítettek fele visszatérhetett Dél-Szlovákiába. További 32.000 magyart űztek el, mert ők csak 1938-ban, Dél-Szlovákia magyar annektálása után érkeztek erre a vidékre. A magyarok jog nélküli állapota az 1948-as kommunista hatalomátvétellel ért véget. A magyarok mind a cseh állampolgárságot, mind az összes állampolgári jogot megkapták. Az 1945-ig Dél-Szlovákiában élő 720.000 magyarból 1945 után 120.000-et űztek el. Ma 580.000 magyar él Szlovákiában.

Magyarországon 1945 előtt összesen 250.000 német élt, közülük 65.200 Nyugat-Magyarországon. 1946 és 1948 között űzték el őket, köztük azok többségét is, akik közvetlenül a burgenlandi határszakasznál éltek.

A Burgenland (Ausztria)-Magyarország-Szlovákia hármassághatárnál is voltak területi változások. Magyarországnak át kellett adnia 3 Bratislavától / Pozsonytól délre fekvő horvát települést (Cseh-)Szlovákiának, a németek által annektált Bratislava / Pozsony déli peremén fekvő Petržalka / Engerau helységet²¹ is visszakapta Szlovákia. Ezáltal a hármassághatár délebbre került, és a közös burgenlandi-szlovák határszakasz hosszabb lett.

Kommunista hatalomátvétel Magyarországon és Csehszlovákiában

1947 és 1949 között a Magyarországi Kommunista Pártnak egymás után sikerült kiiktatnia az ellenzéki pártokat, és így végül 1949. augusztus 20-án szovjet mintára megalapíthatta a Magyar Népköztársaságot. 1953-ig Magyarország Rákosi Mátyás pártelnök uralma alatt a sztálinista vonalat követte. 1953. júniusától Sztálin halála után Nagy Imre miniszterelnök vezetésével egy óvatos liberalizációs folyamat következett. 1955-ben a nagyjából változatlanul maradt pártelnökség Nagy Imrét megfosztotta hatalmától, és megindult a restauráció. A politikai helyzet feszült maradt. Végül 1956-ban kitört egy népfelkelés, amelynek keretében Nagy Imrét ismét miniszterelnöknek nevezték ki. Több pártból álló kormányt hozott létre, követelte a parlamenti demokráciát és Magyarország semlegességét. A felkelést azonban a szovjet hadsereg leverte. 100.000 katonát számláló szovjet megszálló hadsereg maradt Magyarországon. Nagy Imrét 1958. júniusában egy titkos perben halálra ítélték, majd röviddel azután kivégezték. Megtorlásul 1963-ig 400 embert ítélték halálra. Sok magyar elmenekült a forradalom bukása után, Nyugat-Európába és Amerikába emigráltak. Határhelyezete

miatt Burgenland volt a menekültek első menhelye. Már a forradalom leverése utáni első napokban 20.000 ember szökött át Burgenlandon keresztül Ausztriába. Az osztrák hatóságok azonnal reagáltak, szükséglakhelyeket és gyűjtőtáborokat hoztak létre.

Burgenland északi határát a Fertő tó képezi. Mesterséges lefolyása fölött vezető kicsi híd különös jelentőséget kapott ez idő tájt, mert felrobbantásáig menekülési útvonalként szolgált.²² A felkelés következtében összesen 180.000 magyar hagyta el az országot. Kádár János pártelnök uralma alatt (1956 és 1988 között) 1968-tól gazdasági reformokra került sor. Ez az időszak, mint az ún. „gulyáskommunizmus” időszaka vonult be a történelembe.

1948-ban Csehszlovákiában is a kommunisták szereztek meg a hatalmat, politikájuk szintén hűen követte a sztálini kurzust. Alexander Dubček 1968-as megválasztása után a kommunista párt liberalizálta és demokratizálta a politikát és a gazdaságot. Ezt a folyamatot erősítette és befolyásolta kritikájával a liberalizáció által létrejött reformközvélemény. Az „emberarcú szocializmus” kísérlete a „prágai tavasz”

Balra és középen: Ausztria és Magyarország közti határ – az újra felépített „andai híd”.
Jobbra: emlékkő az 1956-os magyar népfelkelés emlékére Andanál (Burgenland).

jelszavával vált ismertté. A reformtörekvéseknek azonban hamar véget vetett a Varsói Szerződés csapatainak csehszlovákiai bevonulása 1968 augusztusában. Dubčeket megfosztották hatalmától és Gustav Husák került a helyére. Az 1970-es évekre nyoma sem maradt a reformoknak.

A vasfüggöny

1945 után az ún. vasfüggöny felállítása jelezte a legmarkánsabban a határvidék részeinek kettéválását. Winston Churchill 1946-os fultoni beszédében a vasfüggöny fogalmával írta le a keleti blokk teljes lezárását a nyugattal szemben: „From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic an Iron Curtain has descended across the

Continent“. 1948-ban Magyarország (mint ahogy más kelet-európai állam is) az osztrák-magyar határon megkezdte a szögesdrótkerítés és az őrtornyok felállítását. Ugyanígy Csehszlovákia is szögesdróttal és aknákkal zárta le ausztriai határát. Az 1956-os felkelés után kiépítették a határzárat is. Az osztrák határtól egytől tíz méter távolságban 2,5 m magas fémkerítést állítottak fel, amely mögött 3 m széles sakktablaszerű aknamező terület el. A sok aknabaleset (1966-1971) miatt az aknaövezetet eltávolították. Ehelyett Magyarország a határtól kb. 200-1000 m távolságra egy második, elektromos jelzőkészülékkel ellátott drótkerítést állított fel. A határerődítés ellenére számos embernek sikerült átjutnia Nyugatra. Akit azonban elkaptak, menekülési kísérlet vádjával hosszú börtönbüntetésre ítélték. Sokakat megöltek menekülési kísérlet közben, pontos adatokkal ma sem rendelkezünk a sikeres és a kudarcba fulladt szökésekről.

A vasfüggöny tartós választóvonalakat hagyott hátra. Az egykori határon inneni és túli kapcsolatok sora ment tönkre az évtizedek alatt. A határvidék gazdasági szempontból is halott volt, üzemek sorát telepítették át, újakat nehéz volt idecsábítani. A magyar oldalon kilométer széles tiltott zónákat hoztak létre, ahonnan a lakókat kitelepítették, és a katonák vették át a terepet. A közvetlen határ menti városokat pl. Sopron / Ödenburg csak külön engedéllyel lehetett elhagyni vagy a határukat átlépni. Ennek következtében sokan elhagyták ezt a körzetet. A nyelvi akadályok is lényegesen nagyobbak lettek, hiszen nyugaton alig páran tanulták a közvetlen közelben lévő, de mégis megközelíthetetlen szomszédos ország nyelvét. Ausztria semlegessége okán, ha politikailag nem is, de kulturális területeken nyitni tudott kelet felé. Ezért az osztrák állampolgárok jóval korábban utazhattak Magyarországra, mint más európai országok lakói.

1989

1987-től az első ellenzéki csoportok kialakulásával elkezdődött egy békés átalakulási folyamat. A kommunista pártban gazdasági reformerek vették át a hatalmat, és 1988. október 23-án kikiáltották a harmadik Magyar Köztársaságot. Európában a vasfüggöny lebontása az osztrák-magyar határon kezdődött el. „Technikailag túlhaladott, politikailag már nem indokolt”, így szólt a magyar parlament védelmi bizottságának indoklása 1988. szeptemberében egy soproni ülése alkalmával. 1989. május 2-án végül Magyarország a nemzetközi sajtó jelenlétében megkezdte a határzárat eltávolítását az osztrák határon. Alois Mock és Horn Gyula 1989. május 27-én Nickelsdorfnál az osztrák-magyar határátkelő közelében szimbolikusan lebontotta a határt a két ország között. Már ezelőtt feloldották a vízum-, útlevél- és devizakorlátozásokat.

Mivel 1989 elején az NDK-ban, Csehszlovákiában és Romániában még szigorú kiutazási rendelkezések voltak hatályban, a fenti országok polgárai a magyarországi

liberalizációt arra használták ki, hogy a magyar határon át meneküljenek Nyugatra. Az első nagy menekülthullám 1989 nyarán az NDK-ból érkezett a zöld határon át. Szántóföldeken, réteken, szőlőskerteken keresztül NDK polgárok ezrei jutottak át

Lezárt út Halbturn (Ausztria) és Albert Kázmér-pusztá (Magyarország) között.

Nyugatra. Néhány határ menti lakos a burgenlandi oldalon közvetett módon segítette a menekülőket azzal, hogy jelezte a menekülési útvonalakat. Látványos volt az első tömeges menekülés 1989. augusztus 19-én az ún. páneurópai piknik alkalmával. Ez egy békedemonstrációnak indult az osztrák-magyar határon Sopron / Ödenburg közelében, amelynek keretében a két ország előzetes beleegyezésével három órára felnyitották a határsorompókat. Több, mint 600 NDK polgár használta ki a vasfüggöny első megnyitását, és menekült át Nyugatra anélkül, hogy a magyar határőrök

Vasfüggöny szimbolikus lebontásának emlékére állított kő. A két külügyminiszter Horn Gyula (Magyarország) és Alois Mock (Ausztria) Nickelsdorfnál (Burgenland) vágták át a vasfüggönyt.

közbeléptek volna. Az ellenzéki Magyar Demokratikus Fórum tagjai és a Páneurópai Unió rendezte meg a pikniket²³. Az esemény fontos mérföldkő volt az NDK felbomlásához és az egységes Németországhoz vezető úton.

Az ún. „bársonyos forradalom” – egy viszonylag békés és erőszakmentes népfelkelés – 1989-ben a csehszlovák kommunista párt uralmának is véget vetett. Csehszlovákia

még 1989 decemberében elrendelte a vasfüggöny lebontását, és a hónap közepén eltávolították a Pozsonykörnyéki határerődítményeket. 1989 decemberétől a vízum nélküli kiutazás is lehetővé vált Csehszlovákiából. Hamarosan az is világossá vált, hogy a csehszlovák államnak tartósan nincs jövője. 1992-ben a választások útján hatalomra került cseh (Václav Klaus) és szlovák (Vladimír Mečiar) miniszterelnök Csehszlovákia békés felosztásában egyezett meg. 1993. január elsején létrejött a két önálló állam: Csehország és Szlovákia. 2004. május 1-jén Szlovákia belépett az Európai Unióba.

1990 márciusában Magyarországon szabad választásokat írtak ki. 1991-ben a szovjet csapatok kivonultak az országból, a kommunista kormány lemondott, Magyarország kilépett a Varsói Szerződésből. 2004. május 1-jén Magyarország az Európai Unió tagja lett.

Balra: Nickelsdorf / Hegyeshalom határátkelő.
Középen és jobbra: az osztrák szövetségi hadsereg ellenőrző bevetése az osztrák-magyar határon, Andauernál.

A két állam európai uniós tagsága ellenére megmaradt a határellenőrzés, mivel Magyarország és Szlovákia még nincsenek abban a helyzetben, hogy teljesítsék a Schengeni Egyezményt²⁴, ami annyit jelent, hogy még nem tudják megvédeni külső határaikat az illegális bevándorlóktól. A határátlépés csak érvényes, a beutazáshoz szükséges dokumentumokkal, a határátkelőknél lehetséges. A fennmaradó egész határszakaszt osztrák oldalon a hadsereg ellenőrzi.

Alfred Lang, Burgenlandi Kutatótársaság (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Ausztria

Lábjegyzetek:

1 A 3 nyugat-magyarországi megyéből áll: Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala. A megye regionális igazgatási egység.

2 A következő körzetekből áll: Bratislava I-V, Malacky, Pezinok és Senec.

- 3 A következő körzetekből áll: Trnava, Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Piešťany, Senica und Skalica.
- 4 Miután a magyar rendek a XIX. század második felében sikeresen ellenálltak annak a habsburg törekvésnek, hogy Magyarországot beolvassák az Osztrák Birodalomba, 1867-ben létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia, amelyben azonban a magyar nemesek előjogai továbbra is biztosítottak voltak.
- 5 További információk: ebben a fejezetben Miroslav Michela cikke.
- 6 A városnév Bratislava 1919 óta létezik csak. Előtte a város szlovák neve Prešporok (Prešporek is), magyar megnevezése Pozsony a német pedig Pressburg volt.
- 7 1923/1924-ig voltak regionális és helyi határkiigazítások.
- 8 A név a 4 magyar megye német nyelvű megnevezésének burg végződéséből erdeztethető: Pressburg (Pozsony), Wieselburg (Moson), Ödenburg (Sopron), Eisenburg (Vasvár). Ebből a 4 megyéből jött létre Burgenland.
- 9 Az 1923-as népszámlálás eredményeinek kerekített számai.
- 10 számlálás ill. becslés variációja
- 11 Összesen 3 millió magyar maradt az I. világháború után Romániában és Csehszlovákiában és alkotta az egyik ottani nemzeti kisebbséget.
- 12 Jarovce (németül: Jahrdorf, magyarul: Horvátjáfalu), Rusovce (németül: Karlburg, magyarul: Oroszvár), Cunovo (németül: Sarndorf, magyarul: Dunacsúny) községekről van szó a csornai vasútvonal mentén. A II. világháború utánig Magyarországhoz tartoztak. (ma ezek a helységek Petržalka/Engerau-val együtt a 4 burgenlandi-horvát helységhez tartoznak Szlovákiában). De ide tartoznak a köv. burgenlandi helységek is: Kittse (horvátul: Gijeca), Pama (horvátul: Bijelo Selo), Neudorf (horvátul: Novo Selo).
- 13 Ennek következtében Csehszlovákiának a Német Birodalommal határos vidékeit át kellett adnia birodalomnak.
- 14 Hitler Csehszlovákia felbomlását ürügyként használta fel arra, hogy egy nappal később bevonuljon Csehországba.
- 15 a bécsi döntések alapján
- 16 a müncheni egyezmény egyik megállapodása alapján
- 17 Devin (németül: Theben) helységgel együtt Bratislava/Pozsony északi részén és 16.000 lakossal 43 km²-en.
- 18 Közvetlenül a háború után 10.000 zsidó élt Szlovákiában, akiket részben asszimiláltak, részben kivándoroltak.
- 19 Az Egyesült Államok külügyminisztere George Marshall neve után kapta ezt az elnevezést. Az 1945 utáni Nyugat-Európa legjelentősebb újjáépítési programja volt. (European Recovery Program-ERP).
- 20 Miután a német lakosságot a háború után közvetlenül evakuálták.
- 21 úgy mint Devén/Theben Bratislava/Pozsony északi részén
- 22 ezt James A. Michener „The Bridge at Andau“ című könyve örökíti meg
- 23 www.paneuropa.org/de
- 24 1985 júniusában 5 európai uniós tagállam írta alá az ún. Schengeni Egyezményt. Célja: a tagállamok közti határellenőrzés megszüntetése és a szabad személy- és áruforgalom. Ezért azonban egy nagyon pontos ellenőrzést írt elő a külső határokon (Schengeni határok).

Ausztria

Burgenland. A perifériáról Európa közepébe

Alfred Lang / Andreas Polsterer

Népesség és társadalom

Az osztrák-magyar-szlovák határterületen belül területét és lakosságának számát tekintve Burgenland alkotja a legkisebb földrajzi egységet. Ebben az osztrák tartományban jelenleg 3966 km²-en 279.000 ember él. Burgenlandra a kistelepülésformák jellemzőek, a tartomány fővárosa Eisenstadt / Kismarton, 12.000 lakossal egyúttal a tartomány legnagyobb városa is. Burgenland északkeleten Szlovákiával, keleten Magyarországgal és délkeleten egy kis határszakaszon Szlovéniával határos. A 160 km hosszú észak-déli kiterjedés és a 4-től 60 km-ig terjedő szélesség miatt csak nehezen alakulhatott ki egy egységes régió, és még máig vannak gazdasági egyenlőtlenségek a periférián fekvő déli területek és a fővárostól, Bécstől részben csak 50 km távolságra fekvő északi részek között.

Táj Dél-Burgenlandban.

Az utóbbi évtizedekben az idetelepült külföldi bevándorlókkal összességében nőtt a lakosság száma, de jelentősek az egyes részek jellegzetességéből fakadó eltérések. A déli vidéki körzetek, valamint a Magyarországgal, Szlovákiával közvetlenül határos települések az elvándorlás problémájával küzdenek. Mindenekelőtt a fiatal, jól képzett lakosság körében jelentős az elvándorlás, és a lakosság átlagéletkora erőteljesen növekszik.

Burgenland demográfiai struktúráját mindig a sokszínűség jellemezte. A mostani lakosság kb. 10%-a az ország három hivatalosan elismert népcsoportjához tartozik. A legnagyobb csoportot a burgenlandi horvátok képezik. A 2001-es népszámlálás szerint

20.000 fő (7,3%) beszéli a burgenlandi horvátot köznyelvként. A magyar népcsoport 5.000 főt (2%) számlál. A burgenlandi romákról nincsenek biztos adatok. Ennek egyik oka, hogy egyrészt a mai napig társadalmilag megbélyegezve érezheti magát az, aki romának vallja magát, másrészt a burgenlandi roma nyelvet alig beszéli már a fiatalabb generáció, így hiányoznak a besoroláshoz szükséges kategóriák. A burgenlandi népcsoportok különböző egyesületekbe szerveződnek, és így képviselik érdekeiket az osztrák népcsoportok között.

A vallási hovatartozást tekintve a protestánsok 13%-os aránya viszonylag soknak mondható a többségében katolikusok lakta Ausztriában. Ez a vallási megoszlás arra az időre vezethető vissza, amikor Burgenland a Habsburg Monarchia magyar részéhez tartozott, ahol a vallási törvényhozás liberálisabb volt, mint az osztrák részen.

Képzés

A II. világháború után a hiányos képzési kínálat következményeként Burgenland egyrészt az olcsó munkaerő forrásává vált, másrészt a fiatalok jobb képzési lehetőségeket keresve elhagyták Burgenlandot, és mivel nem igazán voltak szakképzett munkaerőt foglalkoztató munkahelyek, legtöbbször nem is tértek vissza. Egypár évvel ezelőtt még egyáltalán nem voltak felsőoktatási intézmények. Csak a 90-es évek elejétől létesítettek főiskolai képzéseket, amelyek a 3. oktatási szinten kínálnak gyakorlatorientált programokat. Egyeteme azonban máig sincs a tartománynak, és az egyetemet végzettek aránya is az osztrák átlag alatt marad.

Gazdaság

A II. világháború után Burgenland gazdasága nehéz helyzetben volt. A háború okozta károkat még fokozta az 1955-ig tartó szovjet megszállás. Ez utóbbi következményeként Burgenland jóval kisebb részt kapott az európai gazdaság újjáépítésére létrehozott ún. ERP alapból¹. Másrészt a megszállás miatt csekély volt a befektetők száma. A szovjet kivonulás után negatív befolyásolási tényező volt a tartomány perifériális helyzete, a vasfüggöny közvetlen közelsége. Burgenland bruttó hazai összterméke jelentősen az osztrák átlag alatt maradt.

A következő évtizedekben a gazdaság szerkezete mélyreható változásokon ment keresztül. 1951-ben a tartomány értéktelődésének 63%-a a mezőgazdaságból származott, jelenleg ez csak 4,8%. A regionális munkaerőpiac nem tudta felvenni a mezőgazdaságot elhagyni kényszerült munkaerőt, és ez erős elvándorláshoz vezetett. A 60-as évek végén, a 70-es évek elején a helyi infrastruktúra kiépülése (utak, iskolák, kórházak) a befektetési kedv növekedését, üzemalapításokat vont maga után. 1951 és 1991 között az ipari szektor aránya 24,5%-ról 46,5%-ra nőtt. Többségében az elektronikai és textilipari kiszolgálóipar feldolgozóüzemeiről volt szó, amelyek csak

alacsony képzettségű munkavállalókat igényeltek. Nagy volt a képzetlen női munkavállalók aránya, és továbbra is alacsony a regionális értéktermelés. Ezek az ún. „meghosszabbított munkapadok” ugyan középtávon gazdasági növekedéshez és a munkahelyek számának megszorodásához vezettek, de az elvándorlást csak részben tudták megállítani.

A második szektor legfontosabb munkaadója az építőipar, melyet a fémfeldolgozó ipar követ. A burgenlandi lakosság majdnem egyharmada kénytelen más tartományokba ingázni, itt a legmagasabb a hetente ingázók száma². A legtöbb naponta-, illetve hetente ingázó Bécsbe és környékére jár munkába. A burgenlandi munkaerőpiac másik különlegessége abban áll, hogy magas a szezonális munka aránya. A munkanélküliek egyharmada az ún. szezonális munkák (pl. turizmus, építőipar) köréből kerül ki.

Ezek a munkahelyek, amelyek a burgenlandi gazdasági növekedés fontos összetevőjét jelentették a 60-as és 70-es években, a vasfüggöny leomlása után 1989-től egyre inkább a konkurencia nyomása alá kerültek. A keleti nyitás egy újabb konkurenciahelyzetet jelentett a szerkezetileg amúgy is gyenge burgenlandi gazdaság számára, és főként az ún. „meghosszabbított munkapadokat” helyezték át Magyarországra, Szlovákiába, Romániába, de a különböző ázsiai országokba is, ahol még olcsóbb a munkaerő. A legtöbb munkahelyet a textil- és ruhaipar veszítette el, ami főként a nőket és az alacsonyan képzett munkaerőt érintette.

1995 – Ausztria az EU tagja,

Burgenland ebből következően „kiemelt terület” lesz

Ausztria 1995. január 1-jei európai uniós tagsága egy újabb lépést jelentett afelé, hogy Burgenland kiléphessen határhelyzetéből. A 1994-es népszavazás alkalmával az osztrák lakosság 66%-a szavazott igennel arra, hogy Ausztria az Európai Unió tagja legyen, Burgenlandban ez az arány 75% volt. Az Európai Unió Burgenlandot gyenge gazdasági ereje miatt a fokozottan támogatandó kiemelt területek („1-es célterület”) közé³ sorolta. Az európai uniós strukturális alapokból kiterjedt eszközökhöz juthatott hozzá, amelyeket a rákövetkező években befektettek.

Az európai uniós támogatások attraktív feltételeket teremtettek a befektetők számára új üzemek alapítására. Ipari parkokat és technológiai központokat létesítettek, ezzel is támogatva a jövő ipari ágazatainak burgenlandi jelenlétét, amelyek a munka innovatív súlypontozásával a helyi növekedést segíthetik. A turizmust is erőteljesen fejlesztették, hiszen ez is a helyi gazdaság egyik húzóágazatát jelentette. A tervekben a következő feladatokat emelték ki: északon a Fertő tó körüli tófürdők infrastruktúrájának kiépítése, a tartomány középső és déli részén termálfürdők és nemzeti parkok létesítése. A regionális politika a „nagyüzemek” koncepcióját követi. A nagyüzemi befektetésből profitál a beszállító ipar is, és az így beindított folyamatok jótékonyan hatnak az egész

régió gazdasági prosperitására. A megfelelő szakképzési kínálatról a szakfőiskolai képzések beindításával gondoskodtak.

A fokozott támogatás első periódusában 1995 és 1999 között 165 millió euró európai uniós támogatást kapott Burgenland, ami a nemzeti együttes-támogatásokkal és a magánbefektetésekkel együtt 831,37 millió eurós befektetési keretet tett ki. A mostani időszakban (2000-2006) az EU 283 millió euró támogatást ad, és a befektetések teljes összege 1,75 milliárd eurót tesz ki.

1988 és 2002 között a foglalkoztatottak száma 64.000-ről 82.800-ra emelkedett. A munkanélküliségi ráta mégsem csökkent, és 8,6%-al még mindig az osztrák 6,9%-os átlag fölött van. A vásárlóerőt tekintve is elmarad Burgenland a többi osztrák tartománytól.

1989-ben a keleti határok megnyitása után Burgenlandban ugrásszerűen megnőtt a külföldi foglalkoztatottak száma. Különösen a turizmus területén, az építőipari- és szállítmányozási ágazatban és a mezőgazdaságban nőtt meg a külföldi munkavállalók aránya. A közvetlen szlovák és magyar határterületen magas a naponta ingázók aránya. A 1:3 bérkülönbség alapján egy szlovák vagy magyar munkás aránytalanul többet kereshet Burgenlandban, mint hazájában. Az európai uniós bővítések előterében Burgenland részéről erős kétségek, félelmek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az olcsó munkaerő beáramlása erős bércsökkenést von maga után. Ezért érveltek az osztrák politikusok az ellen, hogy Magyarország európai uniós tagsága után közvetlenül

Az 1994-ben alapított Lenzing Fibres kft. üzeme a Heiligenkreuz (Ausztria)-Szentgotthárd (Magyarország) határokon átnyúló ipari parkban.

megtörténjen a munkaerőpiac liberalizációja is. A felek egy 7 évig tartó átmeneti időszakban egyeztek meg. Szlovákia és Magyarország akarata ellenére Burgenlandban bevezették a magyar és szlovák munkavállalók számának szabályozását, ill. korlátozását.

A burgenlandi gazdaság döntő részben a szolgáltatásokra és ezen belül a turizmus ágazatra épül. Míg 1951-ben a szolgáltatások az értéktermelés 11,3%-át tették ki, addig ezek aránya 2001-ben már 65,0% volt. A turizmuson belül ma az ún. természetturizmus, valamint az egészségmegőrzés és pihenés (wellness) kapnak döntő szerepet. E trendeknek megfelelően a tartomány középső és déli részén a gyógyvízforrásokat kihasználva termálfürdőket építettek.

Alfred Lang / Andreas Polsterer, Burgenlandi Kutatótársaság (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Ausztria

További információk:

A Burgenlandi Kutatótársaság weblapja: www.forschungsgesellschaft.at
Burgenland tartomány weblapja: www.burgenland.at

Lábjegyzetek:

- 1 European Recovery Programm, amelyet Marshall-tervnek is neveznek.
- 2 Ez alatt olyan személyeket értünk, akik a munkahét alatt Burgenlandon kívül élnek, és csak a hétvégére jönnek vissza.
- 3 Ezzel az Európai Unióban olyan régiókat jelölnek, amelyeknek az egy főre eső gazdasági ereje a bruttó nemzeti összterméssel mérve kevesebb, mint az európai uniós átlag 75%-a.

Magyarország

A Nyugat-Dunántúli régió – Magyarország kapuja Európára

Csontos Kornélia

A Nyugat-Dunántúli régió már a Római Birodalomban is egy fontos terület volt, Pannónia provincia¹ részét alkotta. Ma 3 megyéből, Vas, Győr Moson Sopron és Zala megyéből áll. A régió jól kivehetően észak-déli kiterjedésű és 4 állammal határos: nyugaton Ausztriával, délnyugaton Szlovéniával és Horvátországgal, északon Szlovákiával. Területe 11.100 km², ami Magyarország területének 10%-át teszi ki. Nyugat-Dunántúl ökológiai szempontból sokszínű, lényegében 3 különböző topográfiai régióból tevődik össze: Kisalföld, Alpokalja, és a nyugat-dunántúli dombság. Ezt a 3 régiót a nyugat-dunántúli hegylánc északi és nyugati nyúlványai veszik körül. A vidéket számtalan folyó, természetes és mesterséges tó formálja. Sok nemzeti parkja van pl.: Fertő-Hanság Nemzeti Park², Őrségi Nemzeti Park³. A természeti tartalékokat tekintve jelentősek termál-és gyógyvízkészletei, amelyek a régióban szétszórva mindenütt megtalálhatóak. A számos ipari központ ellenére a régió nem küzd jelentősebb környezeti problémákkal. A kommunizmus bukása után sok környezetszennyező termelőágat (pl. textilipar, bányászat) megszüntettek, átalakítottak vagy csökkentették a termelést. Hasonlóan csekély a mezőgazdasági környezetszennyezés. A természet nagy része tehát sértetlen, ami nagy lehetőségeket jelent a turizmus számára.

Gazdaság

Az 1989-es rendszerváltást mélyreható változások követték mind a gazdaság szerkezetében, mind a munkaerőpiacon. Nyugat-Dunántúl gazdasági fejlődése klasszikus példáját adja a kommunizmus utáni egész magyar gazdaság fejlődésének. A szocialista nagyüzemeket bezárták, munkások ezreit bocsátották el. A bejelentett munkanélküliek száma 1994-ben érte el a csúcspontot. A szocialista éra alatt hivatalosan nem létező munkanélküliség komoly problémává vált, ezért új megoldásokra volt szükség. Az új külföldi és hazai vállalkozások megjelenése átalakította a szakképzett munkaerő struktúráját is. Ahol rendelkeztek szakképzett munkaerővel, oda szívesen mentek a befektetők is, új munkahelyek sora létesült. Egyes csoportokat, mint pl. alacsonyan képzett munkások, fiatalok, akik félbeszakították tanulmányaikat, újrakezdők és szakmunkások, akiknek elavult a képzése, különösen keményen érintette a változás.

A gazdasági szerkezet közepes mértékben mutat fel különbségeket. Az ipari szektort a feldolgozóipar uralja: gépipar, textilgyártás, élelmiszeripar, fafeldolgozás, papírgyártás,

szolgáltatások és a turizmus ágazatai jelentősek. A mezőgazdaság részesedése a gazdasági teljesítőképességben az 1992-es 12%-ról a jelenlegi adatokat figyelembe véve 7%-ra esett vissza. Az egy főre eső bruttó hazai össztermék 15%, ez a nemzeti átlag fölött van.

Az utóbbi években – főként az ipari központokban – a régió gazdaságilag fellendült. Ettől függetlenül nagyok a különbségek pl. a régió városi és falusi települései között. Az ipari központokba telepített, csekély értéket előállító termelésnek széleskörű és tudásalapú fejlesztési impulzusokra lenne szüksége. A kutatás és fejlesztés nemzeti összehasonlításban is rendkívül szerény méreteket ölt. A szállítási útvonalak megközelíthetősége nehézkes, ezért a regionális fejlesztési program legfőbb prioritásai közé egy magas színvonalú úthálózat kiépítése tartozik.

A mai magyar gazdaság nyitott és erőteljesen exportorientált. A Nyugat-Dunántúli régió Magyarország kapuja az Európai Unió felé. A szocializmus összeomlása után ez a terület vált a közvetlen külföldi befektetések központjává. Az összes hazai export több mint 70%-a nyugati határon megy át. Az ország exportmennyisége 1990 és 2000 között megháromszorozódott (10 milliárd USA-dollárról 28 milliárd USA-dollárra nőtt). A rendszerváltó országok között Magyarország az elsők között támogatta a közvetlen külföldi befektetéseket. Ugyanebben az időszakban a közvetlen külföldi befektetések mennyisége ötszörösére nőtt (az 1990-es 311 millió USA-dollárról 1,6 milliárd USA-dollárra 2000-ben). A világszerte uralkodó ellentétes tendenciákkal szemben Közép- és Kelet-Európában a befektetések viszonylag stabilak maradtak. A magyar gazdaság egyik legnagyobb kihívását jelenleg az jelenti, hogy miként integrálják a külföldi befektetéseket a magyar gazdasági rendszerbe (a beszállítóktól a klaszterig stb.). Fontos és megoldandó probléma még az alacsony mértékben értéknövelő termelésről a fokozottan értéknövelő termelésre való átállás.

Ha figyelembe vesszük, hogy a nagyüzemek döntő száma külföldi cégek tulajdonába tartozik, akkor nem meglepő, hogy a mai magyar gazdaságot magán- és külföldi cégek uralják. A 90-es évek adatai arra engednek következtetni, hogy a részben külföldi kézen levő cégek aránya 30% körül stabilizálódott. Az is könnyen belátható, hogy ezek a (külföldi) cégek jobban megfizetik munkásaikat, mint a magyar vállalatok. A nagy cégek dominanciája (a kis- és középvállalkozások viszonylagos gyengesége mellett) nagy veszélyt rejt magában: egyetlen egy vállalkozás döntése (legyen ez egy termékváltás, leépítés, visszavonulás) nehezen kiegyenlíthető következményekkel járhat a regionális munkaerőpiac számára.

2002 óta szert tehettünk a fent körvonalazott tapasztalatokra, és úgy tűnik, hogy még nem értük el e folyamat végét. A foglalkoztatottak pozitív számait még nem befolyásolták ezek a változások, holott egyes területeken már érezhetőek a negatív hatások (Körmend, Szentgotthárd, Kapuvár). A külföldi beruházók részleges

visszavonulása még csak mikroszinten érzékelhető, nincs kihatással az egész nemzeti helyzetre. Ez azzal is összefügg, hogy a beszállítókra és a szabad munkavállalókra gyakorolt negatív hatását nem vették fel ebbe a statisztikába.

A befektetők kivonulása mellett még egy másik, éppen most kibontakozó trend is jelentőséggel bír: Magyarország (és Nyugat-Dunántúl) bizonyos befektetők számára egyre érdektelebbe válik. A „kellott volna” oldalára kerül az is, hogy Magyarországnak nem sikerült megvalósítania, a tervezett Peugeot-Citroën beruházást. Ez kevesebb adó-és járulékbévételt jelent mind a magyar államnak, mind a helyi igazgatási egységeknek (megyéknek). A külföldi befektetések nyomán bekövetkezett magyarországi gazdasági növekedést látva az egész közép-európai térség ezt a modellt követte, köztük a Cseh Köztársaság és Szlovénia is, akik pedig kezdetben egy önállóbb modellt részesítettek előnyben. A világméretű recesszió kezdetével mutatkoztak meg annak a fejlesztési modellnek a hátrányai, amely főként külföldi befektetőkre épít.

*Üzemalapítások a magyar határvidéken a 90-es években.
Balra: Vossen Frottírgyár Szentgotthárdon (Magyarország), 1994.
Jobbra: Opel Művek Szentgotthárdon, 1992.*

Határokon átnyúló kapcsolatok Ausztriával

Magyarország kapcsolatai Ausztriával hagyományosan jók. A határnyitás intenzívebbé tette a határokon átnyúló kapcsolatokat a munkaerőpiacon, a kereskedelmi és intézményi együttműködésekben. Ez a fejlődési folyamat jó alapot teremtett a közös, határokon átnyúló fejlesztési stratégiák megfogalmazásához és megvalósításához. Az Európai Unió programjában is prioritásokat élvező határokon átnyúló programokat azzal a céllal indították, hogy erősítsék a határ két oldalán élő emberek kapcsolatait, a gazdasági együttműködések, és enyhítsék a határrégiók közti különbségeket. Ezzel egyidejűleg a határrégiót támogató programok, mint pl. PHARE CBC, arra szolgáltak, hogy felkészítsék az EU-tagságra kandidálókat az EU- eszközök felhasználására.

Nyugat-Dunántúl 3 munkaügyi központja az utóbbi években szoros együttműködéseket dolgozott ki mind egymás között, mind osztrák partnerintézményekkel, és így nemcsak regionális, de külföldi (osztrák) tapasztalatokra is támaszkodhatnak. Eléggé ellentmondó azonban az a tény, hogy miközben a PHARE CBC program⁴ eszközeivel a nyugati határ régiót fejleszthetik, ez a támogatás nem igazán oldja fel az egyenlőtlenségeket az ország régiói között.

Kisebbségek

A Nyugat-Dunántúli régió 2 legnagyobb kisebbségét a német és horvát kisebbség alkotja. A régió déli részén megtalálhatóak a roma és szlovén kisebbség csoportjai is.

A lakosság száma a családban, baráti körben és a helyi közösségben használt köznyelv szerint (2001)

Nyelv	Nyugat-Dunántúl	Győr Moson Sopron megye	Vas megye	Zala megye
Magyar	953.347	414.522	256.398	282.427
Horvát	6.678	2.027	2.139	2.512
Német	6.210	3.757	1.631	822
Egyéb	7.899	1.610	2.758	3.531

Forrás: EuRegio számokban, = Szombathely 2003

A kisebbségi nyelveken kívül a Nyugat-Dunántúli régió lakosságának idegennyelv-ismerete is magasabb, mint az egész országban, de jelentősen alatta marad az európai átlagnak. Németül a lakosság 4%-a beszél. További fontos idegen nyelvek: angol (0,8%), francia és olasz.

Csontos Kornélia, Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht, Magyarország

További információk:

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.: www.westpa.hu

VÁTI – Térségfejlesztési Igazgatóság: www.pharereg.hu

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Területfejlesztési Kutatási Központ BME TTK: www.tkk.bme.hu

Lábjegyzetek:

1 A régi Pannóniában a Borostyánkőút mentén virágoztak a városok, mint pl.: Sale (Zalalövő), Savaria (Szombathely), Scarbantia (Sopron), Arrabona (Győr), Ad Flexum (Mosonmagyaróvár), Quadrata (Lébény). Ezek a települések mind a mai napig léteznek.

2 www.ferto-hansag.hu

3 www.orseginpi.hu bzw. Naturpark Raab-Örség-Goricko: www.naturpark-raab.at

4 A PHARE / CBC program támogatja a csatlakozó államok (pl. Magyarország, Szlovákia) specifikus fejlődési problémáinak megoldását.

Szlovákia

Pozsony-Trnava régió – Az arany háromszögben

Eva Rajčáková

Az osztrák-magyar-szlovák határrégió szlovák része földrajzilag Pozsony (Bratislavský kraj)¹ és Trnava (Trnavský kraj)² körzeteket foglalja magában. Területe 6.201 km², lakosságának száma 1.150.600³. Ez Szlovákia egyik legsűrűbben lakott területe. Stratégiai helyzete előnyösen befolyásolta a régió fejlődését. A múltban ez a régió is az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. A jelenlegi határrégió három állammal határos: Ausztria, Magyarország és a Cseh Köztársaság. A régió nagy része egy nemzetközileg jelentős, a Duna mentén húzódó tengely (München-Salzburg-Linz-Bécs-Pozsony-Budapest-Belgrád) része. Pozsony közvetlen környékével együtt a legsűrűbben lakott városkaréj közepén, Bécs és Budapest között fekszik, a lakosság száma 5 millió. A

Duna-híd Pozsonyban.

vasfüggöny lebontása után Pozsony és környéke Közép-Európa egyik legdinamikusabban fejlődő régiójának része lett, amelyet „Bécs-Pozsony-Győr arany háromszögnek” is neveznek. A fejlődési lehetőségeket erősíti a szolgáltatások széles kínálata, a technikai és kommunikációs infrastruktúra, valamint kiváló csatlakozási lehetőségei az európai forgalmi úthálózatokhoz.

A régió gazdasági szerkezete

Az utóbbi évtized folyamán a régió gazdasága pozitív irányba fejlődött. A bérek a szlovák átlag fölött vannak, a régió bruttó nemzeti összterméke a legmagasabb egész Szlovákiában. Összességében nézve a régió az ország gazdasági nagyhatalmát alkotja. Míg 2000-ben Pozsony és környékének bruttó nemzeti összterméke kevéssel az EU-15-átlag fölött volt (101%), addig a nagyszombati rész termelése megfelelt a

szlovákiai átlagnak (48%). A közvetlen külföldi befektetések háromnegyede a pozsonyi régióba áramlott, ez a tény nagymértékben hozzájárult a régió gazdaságának kiépítéséhez és fejlődéséhez.

A sikeres gazdasági fejlődést, az átlag feletti bruttó nemzeti összterméket olyan, főként Pozsonyba települt cégek segítették elő, mint a Volkswagen, Siemens, Sony, Slovnaft, Henkel, Jacobs Suchard Figaro, Coca-Cola. A bankok és a biztosítási társaságok fokozott koncentrációja és más privát külföldi befektetési formák átlag fölötti bérszínvonalat eredményeztek a régióban. Ide tömörültek az országos szintű pénzügyintézetek (bankok, takarékpénztárak, lízing-társaságok) és egészségügyi intézmények is. A régióban magas a foglalkoztatottak aránya is. A különböző gazdasági szektorok közti megoszlásuk megfelel a szlovákiai átlagnak (5,4% az első szektorban, 23,1% a másodikban, 71,5% a harmadikban). 1991-ben a munkanélküliségi ráta 7,2% volt, 2002-ben 9,1%.

A népesség-szerkezet, foglalkoztatási potenciál és foglalkoztatás

A demográfiai változások a régió népesség-szerkezetének erőteljes differenciálódását mutatják. A régióban a népesség száma a pozsonyi körzetben, de mindenekelőtt Pozsonyban a legmagasabb. A népsűrűség viszonylag ritka, illetve csökkenő tendenciát jelez a határrégióban. Mind a régióban, mind egész Szlovákiában az utóbbi időben csökken a népesség száma. Pozsonyban és környékén megfigyelhető, hogy a lakosság a városok belsejéből az elővárosokba vándorolt. Másik tipikus jellemző a lakosság elöregedése, amely megmutatkozik a keresők csökkenő arányában és a gazdaságilag már nem aktív lakosság növekvő számában.

A régió lakosságának háromnegyede vallásos. A többség római katolikus (71%), 5% evangélikusnak vallja magát az augsburgi hitvallás szerint, 18,3% hitvallás nélküli. A Dunajská Streda / Dunaszerdahely régióban 10% vallja magát evangélikusnak a helvét hitvallás szerint, ez az adat a magyar kisebbség erős jelenlétére vezethető vissza, akik evangélikusként nagy valószínűség szerint a reformált ághoz tartoznak.

Képzés

Pozitív tendenciaként értékelhető a képzési színvonal növekedése. 1997-ben a régió lakosságának egyötöde rendelkezett szakképesítéssel (Bratislava / Pozsony 47%, Trnava / Nagyszombat régió 70%), 12% egyetemi diplomával (Bratislava / Pozsony régió 18%, Trnava / Nagyszombat régió 5,5%). 2002-ben az egyetemi diplomával rendelkezők aránya 13% volt, 54% pedig magasabb iskolai végzettséggel rendelkezett. Az idegennyelv-ismeret növekedett, főként a magasabb végzettségű munkavállalóknál.

A régió a képzési, kutató és kulturális intézmények központja. Legtöbbjük országos jelentőségű. Megemlítendő a pozsonyi Comenius Egyetem (Univerzita Komenského)⁴,

ami Szlovákia legnagyobb egyeteme, és 12 fakultással rendelkezik. Ezután következik a Műszaki Egyetem (Slovenská Technická Univerzita)⁵ 5 fakultással, a Közgazdaságtudományi Egyetem (Ekonomická univerzita v Bratislave)⁶, végül pedig az ábrázoló- és képzőművészeti fakultások. A nagyszombati Teológiai Fakultással együtt 35.600 hallgató a nappali és 8.200 az esti képzésben vesz részt. A régió további egyetemei a következők: Trnavai Egyetem (Trnavská Univerzita)⁷, a Műszaki Egyetem Anyagtechnológiai Kara, a Szent Cirill és Metód Egyetem Bölcsészettudományi, Természettudományi és Tömegkommunikációs Kara. A Comenius Egyetemen és a Műszaki Egyetemen működik az ún. harmadik generáció egyeteme is.

Kisebbségek, kulturális és nyelvi sokszínűség

A magyar kisebbség a maga 14%-val a régió legnagyobb kisebbsége (Bratislava / Pozsony környékén 4,6 %, Trnava / Nagyszombat körzetben 23,7%). A Duna mentén, a déli régióban is ők alkotják a többséget: Dunajská Streda / Dunaszerdahely 83 %, Galanta / Galánta 28 %, Senec 20,4 %.

Egy számarányában kisebb cseh kisebbség 1,5-3% a szlovák-cseh határon él (Distrikt Skalica 2,6%, Malacky és Senica 1,1%). Német nyelvszigetek Pozsonyon kívül a történelem során németek lakta területeken találhatóak, mint pl. a bányászvárosokban: Kremnica (Kremnitz), Banská Štiavnica (Schemnitz) vagy Spiš (Zips).

EU Strukturális Alapok, INTERREG, PHARE és a határokon átnyúló együttműködések

A regionális munkaerőpiac a külföldi nagybefektetésekből (pl. Trnavaban / Nagyszombatban a Peugeot-Citroën), az EU Strukturális Alapok támogatásaiból (ipari parkok: Észak-Malacky, Dél-Malacky, Pezinok-Lazarňa, Észak-Pezinok) profitál. Határokon átnyúló együttműködésekre Szlovákia és Ausztria között az INTERREG IIa és a PHARE CBC programok keretében került sor. A PHARE projektek számára juttatott támogatás összege 1995-1999 között 13 millió euró volt, amelyet 1999-ben a PHARE CBC keretében 4 millió euróval egészítettek ki. Környezettechnikai berendezéseket létesítettek – szennyvízcsatornák, tisztító berendezések Zohorban, Malackyban és Gajaryban, a dél-szlovákiai légszennyezettséget csökkentették, javították a szállítás infrastruktúráját –, a Morván létrejött a közlekedés a szlovákiai Záhorská Ves és az osztrák Angern között. Tervezett projektek: a szlovák Moravský Sv. Jánt és az osztrák March an der Hohenaut összekötő híd a Morván, gyorsforgalmi utak csomópontja a szlovák Stupavanál és kerékpárút Malacky körzetben. Határokon átnyúló projektek keretében készültek el azok a tanulmányok is, amelyek a szlovák Jarovcei és az osztrák Kitzsee-i ipari park, valamint a pozsonyi műszaki tudományos park létesítésének tervét dolgozták ki.

2000 és 2001-ben a szlovák-osztrák PHARE CBC programok keretében különböző projektek indultak el, mint pl. Bratislava / Pozsony és Bécs közötti vonatközlekedés, árvízvédelmi projekt a Petržalka (Szlovákia) – Wolfsthal (Ausztria) – Kittsee (Ausztria)

Kilátás a kittsee-i osztrák-szlovák határról (Ausztria) Pozsony felé (Petržalka).

régióban. Szlovákia európai uniós tagsága óta Bratislava / Pozsony és Trnava / Nagyszombat régiók az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) és az Európai Szociális Alap támogatásaival dolgoznak a 2004-2006 közötti programidőszakban. Pozsony támogatásokat kap a Cél-2 és Cél-3 programokból is. Trnava / Nagyszombat régió (pozsonyi régió nélkül) rosszabb gazdasági mutatói miatt kiemelten támogatásra szoruló terület. („1-es célterület“)

Eva Rajčáková, Comenius University Bratislava (Univerzita Komenského), Szlovákia

Lábjegyzetek:

- 1 Bratislava / Pozsony, Malacky, Pezinok és Senec kerületeiből áll
- 2 Trnava/Nagyszombat, Dunajská Streda / Dunaszerdahely, Galanta / Galánta, Hlohovec, Piešťany, Senica und Skalica kerületekből áll
- 3 A településszerkezetet 290 falusi és 23 városi egység formálja, amelyek nagyságukat tekintve erősen eltérnek egymástól. (Bratislava / Pozsony: 427.049, Trnava / Nagyszombat: 69.868 lakos)
- 4 www.uniba.sk
- 5 www.stuba.sk
- 6 www.euba.sk
- 7 www.truni.sk

Határokon átnyúló együttműködések Európában

Svédország – Finnország – Norvégia – Oroszország

Példák a határon átnyúló együttműködésekre az Északi-sarkvidéken (Nordkalotten) és a Barents régióban

Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen

A Torne-völgyi finn-svéd határrégióban (Tornedal) a határ mindkét oldalán hagyománya van a kölcsönös kapcsolattartásnak. Svédország és Finnország között az államhatárt képező Torneälv folyó mindkét oldalán kialakult egy-egy közösség. A háború utáni évtizedek békében teltek, de mindkét oldalon jellemzőek voltak az állandó változások: pénznemreformok az egyik oldalon, kereskedelmi korlátozások a másikon. Ezek a gyakran előre nem látható fejlemények állandóan új feltételeket állítottak mind a lakosság, mind a vállalatok elé. Ezek a változások azonban egyúttal ösztönözték azokat a kezdeményezéseket, amelyek a határon átnyúló együttműködések akadályainak megszüntetésére irányultak.

Finnország látképe Svédországból a befagyott Torneälv határfolyó fölött. Télen a jég természetes hídként is szolgál a két ország között.

Az ún. Nordkalotten Tanács¹, amelyben Norvégia, Svédország és Finnország északi tartományai dolgoznak együtt, döntő szerepet játszott az együttműködések létrehozásában. Ezt a tanácsot 1967 augusztusában az Északi Tanács² kezdeményezésére alapították meg. Az északi együttműködésnek két hivatalos fóruma van, az Északi Tanács és az Északi Minisztertanács. Az Északi Tanácsot 1952-ben hozták létre. Az együttműködés parlamentáris szintjét képezi. 87 tagja van, akiket Dánia, Finnország, Svédország, Norvégia, Izland és a három autonóm terület (Fårö szigetek, Grönland, Åland) parlamentjei delegálnak. Az Északi Minisztertanácsot 1971-ben alapították, és a kormány szintű együttműködések fórumaként működik. A minisztertanács különböző munkacsoportokból áll, amelyekben az adott

szakminiszterek képviseltetik magukat, és évente többször rendeznek találkozót. Mindkét szervnek, mind az Északi Tanácsnak, mind az Északi Minisztertanácsnak Koppenhágában van a titkársága. Ezenkívül az Északi Tanácsnak vannak titkárságai az adott tagsági parlamentekben is, melyek a tanácsba delegált képviselők munkáját segítik.

Eredetileg a Nordkalotten Tanács munkája a munkaerő-piaci együttműködésekre szorítkozott, de az INTERREG programok és a helyi ügyek iránti növekvő nemzetközi érdeklődés hatására a regionális politika területén új szerepeket kapott. Sok együttműködési projektet kezdeményezett, és sok együttműködési hálózatot kibővített.

Nyitott határ Haparanda (Svédország) és Tornio (Finnország) között.

Az 1990-es oroszországi események új helyzetet és alkalmat teremtettek arra, hogy megindulhassanak az együttműködések Északkelet-Oroszországgal is. Így Európa legészakabbra fekvő részein az ismét teljessé vált Barents régió³ kínált színteret a határokon átnyúló együttműködések számára. Svédország és Finnország európai uniós tagsága pedig a konkrét határokon átnyúló projektek megvalósítását is lehetővé tette.

„Eurocity” Haparanda és Tornio

A két ikerváros,⁴ Haparanda⁵ (svéd) és Tornio⁶ (finn), a határokon átnyúló európai határregións együttműködés legjobb példáját mutatja. A két város a Torneälv folyó jobb

és bal partján helyezkedik el, a folyó Botteni-öböl torkolatánál. 1809-ig a finn Tornio volt Észak-Svédország legjelentősebb városa. Az 1808 és 1809 között zajló svéd-orosz háború után a határok újrajrölés kettéosztotta a területet Svédország és Finnország között.⁷ A nemzeti határok ellenére jószomszédi viszony uralkodott a két rész lakossága között. De a határ ennek ellenére számos területen hátráltatta, vagy éppen gátolta a fejlődést. A határokon átnyúló együttműködés a 70-es évek elején egyetlen projekttel indult, de hamarosan világossá vált, hogy a határokon átnyúló kapcsolatok mindkét fél számára hasznosak. A nem kedvelt határ pedig a kooperációk hajtóerejévé vált. 1987-ben az együttműködés végül „Haparanda-Tornio Botteni Tartomány”⁸ nevet kapta, amely egy határoktól mentes finn-svéd uniót jelöl.

Manapság a helyi tevékenység szinte minden területén együttműködés folyik: van egy közös távfűtési- és egy közös szennyvízrendszerük, vannak közös befektetések a mentőszolgálatban, és közös kooperációk az oktatásban is. Amikor Svédország és Finnország európai uniós tagállamok lettek, új lendületet kapott ez az együttműködés, és 1995 tavaszán Haparanda és Tornio 35.000 lakosukkal és 2.000 vállalatukkal együtt közös várossá, ún. „Eurocity-vé” nyilvánította magát.⁹ Jelenleg a két város rendőri erőt egyesíti. Ez a projekt a maga nemében egyedülálló. A további tervekben szerepel egy új belváros építése bevásárlóközponttal, igazgatási épületekkel és egy nagy parkkal.¹⁰ Haparanda hivatalos helyein a svéd korona mellett elfogadták az eurót is fizetőeszközként, mivel Finnország belépett az euró-övezetbe, Svédország viszont nem.

„Eurocity Álláscentrum”

Az „Eurocity Álláscentrum” Haparanda és Tornio városok közötti munkaerő-piaci együttműködés neve. Az álláscentrum Finnország és Svédország munkaközvetítőivel működik együtt, és támogatja azok határokon átnyúló kapcsolatait. Az álláscentrum az álláskeresőknek szolgáltat információkat a szabad munkahelyekről, tájékoztat a képzési és továbbképzési lehetőségekről a határ mindkét oldalán, támogatja vállalatok és oktatási intézmények kooperációit, tájékoztatást ad a vállalatokról a régió belül, és találkozót is szervez. Az „Eurocity Álláscentrum” részt vesz kiállítások rendezésében, rendezvényeket szervez munka, képzés és az ezekhez szorosan kapcsolódó témákban, munkatársaik felkeresik az iskolákat, a vállalatokat, és összegyűjtik a munkaerőpiaccal kapcsolatos lényeges információkat. Az álláscentrum az Európai Unió EURES hálózatának tagja¹¹ (European Employment Services), pénzügyi támogatását is innen kapja.

Guide – Idegenvezetők az Északi-sarkvidékért

A Kemi-Tornio Technikum¹² (Finnország) által koordinált INTERREG IIIa projekt célja olyan idegenvezetői szaktanfolyamok és megfelelő turisztikai termékek kifejlesztése,

amelyek kifejezetten a Nordkalotten / Északi-sarkvidék régió szükségleteihez igazodnak. A projekt célja, hogy a régió turizmusa intenzívebbé váljon. A régió tartós fejlődése, és ezen belül a turisztikai programok fejlesztése céljából idegenvezető-hálózatot építettek ki, és egy idegenvezető-szervezetet is alapítottak. A szervezet biztosítja, hogy a projekt befejezése után is folytatódjon a képzési és fejlesztési munka. Határokon átnyúló turisztikai termékeken és értékesítési stratégiákon is dolgoznak. A célcsoportot a projektben résztvevő országok (Finnország, Svédország, Norvégia) idegenvezetői alkotják. A projekt koordinátora mellett a terv megvalósításában partnerként részt vesz a Piteåi Aqua Svédországból, és a Bodøi Nordland Reiseliv Norvégiából.

From Drug Path to Care – A droggal való visszaélés elleni harc a Barents régióban

Ebben a projektben is részt vesz a Kemi-Tornio Technikum. A projekt célja, hogy a drog- és más függőséget okozó szereket fogyasztókkal felveszék a kapcsolatot és rábírják őket arra, hogy szakmai segítséggel elvonókúrán vegyenek részt. A további célkitűzésekhez tartozik a szociális munkások szakmai ismereteinek bővítése, új módszerek bevezetése a függők és családjuk kezelésében. A droggereskedelem útvonalait is fel akarják deríteni, emellett hasznosítani kívánják azoknak a személyeknek a tapasztalatait is, akik drogfüggőkkel dolgoznak. Végleges céljuk, hogy egy hosszú távon hasznosítható modellt és konkrét kezelési útmutatókat dolgozzanak ki a drogfüggők kezelésére. A Kemi-Tornio Technikum mellett a projektben még részt vesznek a rovaniemi és az oului technikumok (mindkettő Finnországból), az oroszországi Murmanszk városának pedagógiai főiskolája, egészségügyi intézete és ifjúsági intézményei.

Womennet – A Barents régió és Skócia gazdaságában foglalkoztatott nők hálózata

„Womennet“ a svédországi Övertorneåban található Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (svédül: Utbildning Nord)¹³ INTERREG IIIb / északi periféria kísérleti projektje. Ezt a kísérleti projektet Norbotten és Västerbotten (mindkettő Svédország) és a Balti régió tartományi igazgatási szervei finanszírozzák. A kísérleti tanulmány főbb céljai között szerepelt egy hálózati modell kidolgozása, amelynek feladata főként abban áll, hogy segítse a női vállalkozókat nemzetközi vállalkozásaik lebonyolításában. Az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért mellett a projektben részt vett a finn Kemi-Tornio Technikum, a norvég Kirkenes Kompetansesenter¹⁴ és a skóciai UHI Millenium Institut Inverness¹⁵.

Profilok

Az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért egy további projektet is koordinál: INTERREG IIIb / északi periféria projekt „Profilok” címmel. Ez a projekt az északi

periféria és Északnyugat-Oroszország vállalatait, szervezeteit és igazgatási szerveit vezető nők hálózatát hozza létre. A projekt a női vezetők pozícióit szeretné erősíteni. Képzéseket kínál az új vezetési stílusokra, a hálózatok jobb felhasználására, a nemi különbségek kezelésére, a partneri- és kommunikációs kapcsolatra vonatkozólag. Ezek a képességek segítenek a női vezetőknek abban, hogy jobban és hatékonyabban irányítsák vállalataikat, szervezeteiket és hatóságaikat. A projektben való részvétel elősegíti a vállalatok, szervezetek és hatóságok együttműködését. A női résztvevők Svédországból, Finnországból, Oroszországból és a Fårö szigetéről érkeznek. Foglalkoznak szemináriumok és workshopok keretében a főbb kompetenciák fejlesztésével, kiscsoportos kutatómunkával, lehetőség nyílik külföldi gyakorlatokra, kapcsolatteremtésre további hálózatokkal és a modern információs- és kommunikációs technológia elsajátítására. További projektpartnerek az Északi Sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért mellett: Kemi-Tornio Technikum, Fårö szigetek Kereskedelmi Tanácsa, Észak-Oroszország európai részén Arkhangelszk igazgatása. A projektet az INTER-REG IIIb / északi periféria finanszírozza. Támogató felek még: Norrbotten és Västerbotten tartományi igazgatásai, a Nordkalotten Tanács és a Finn Belügyminisztérium.

A tornedaleni szakképző iskolák

A tornedaleni szakképző iskolák az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért kísérleti projektje volt az INTERREG IIIa program keretében. A cél az volt, hogy a szakképző iskola képzése gyakorlat-és szakmaorientált legyen, illetve ne a tradicionális módszerekkel oktassanak. A projekt felmérte azt is, hogy milyen szükségletek merülnek fel egy Torne-völgyi (svédül: Tornedalen) szakképző iskola esetében. Erre dolgoztak ki egy kísérleti projektet. A projekt célcsoportját vállalkozások, községek, hatóságok, a munkaerőpiac szereplői, más szakképző iskolák és tanulók (fiatalok 16 és 25 év között) alkották. A célrégiót Pello és Ylitornio finn városok és a svéd Övertorneå tették ki. A projektpartnerek a következők voltak: Länsi-Lapin ammatti-instituutti Tornionban (Finnország), Brevika videregående skole Tromsøban (Norvégia) és a Gränsälvgymnasiet Övertorneåban (Svédország). A projektet az Európai Regionális Fejlesztési Alap, Pello, Ylitornio és Övertorneå finanszírozták.

Ulf Olovzon / Anne Arrelo, Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (Stiftelsen Utbildning Nord), Svédország

Sirpa Hyttinen, Kemi-Tornio Szakképző Főiskola (Kemi-Tornion ammattiopisto), Finnország

További információk:

Az Északi Tanács weboldala: www.norden.org

Barents régió: www.barents.info

Haparanda weboldala: www.haparanda.se

Tornio weboldala: www.tornio.fi

Haparanda-Tornio „lkervárosok” weboldala: www.citytwins.net

„Haparanda-Tornio Botteni Tartomány” weboldala: www.provinciabotheniensis.org

„Eurocity” weboldala: www.eurocitynet.nu

Lábjegyzetek:

1 www.norden.org/Gransreg_samarbete_en/sidorna/nordkalotten-eng.htm

2 Az Északi Tanács az északi államok (Dánia, Finnország, Svédország, Norvégia, Izland) fóruma. Az államok parlamentjei képviselőket küldenek a tanácsba, akiknek elsődleges feladata az, hogy ügyeljenek országaik érdekeire. A tanácsot 1952-ben alapították.

3 www.barents.info

4 www.citytwins.net

5 www.haparanda.se

6 www.tornio.fi

7 Ld.: 1. fejezet (Nordkalotten).

8 www.provinciabotheniensis.org

9 www.eurocitynet.nu

10 www.pagransen.com

11 <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>

12 Ld.: Partnerprofilok

13 Ld.: Partnerprofilok

14 www.kirkeneskompetansesenter.no

15 www.uhi.ac.uk

Dánia – Németország

Kultúrák párbeszéde. Højskolen Østersøen és Sønderjylland-Schleswig határokön átnyúló projektjei

Jesper Nielsen

Højskolen Østersøen – a dán és német kultúra találkozóhelye

A dán-német régióban Østersøen Népfőiskola 1993-as alapítása óta az interkulturális oktatás egyik jelentős központjává vált, a dán és német kultúra és nyelv találkozóhelyeként tartják számon. Az intézménybe mindkét országból érkeznek diákok és tanárok. Højskolen Østersøen alapítása óta számos, határokön átnyúló programban vett részt, és így rengeteg tapasztalatot gyűjtött a határokön átívelő együttműködésekben.

Højskolen Østersøen

Elsőként jó példa erre, hogy a dán városi és körzeti hivatalok alkalmazottai számára a Højskolen Østersøen rövid, egy hetes, németországi tanfolyamait vették igénybe. Ezek a kurzusok többet nyújtottak egy hagyományos tanfolyamnál. Elsődlegesen azzal a céllal indultak, hogy a dán hivatalnokok jobban megismerkedjenek, valamint közvetlen kapcsolatba kerüljenek a német nyelvvel és kultúrával. Ez utóbbit példázza az a tény is, hogy nemcsak hivatalnokok, hanem szociális munkások is részt vettek a kurzusokon.

Egy INTERREG projekt részeként, amely a dán és német rendőrség együttműködését segítette elő, 2001-ben 150 dán határrendőr vett részt a Højskolen Østersøen egy évig tartó német nyelvtanfolyamán. A tanulók nagyon pozitívan értékelték az interkulturális tanulási környezetet. A rendőröknek lehetőségük volt a német nyelv elsajátítása mellett arra is, hogy kapcsolatba kerüljenek más kurzusok német résztvevőivel.

A Højskolen Østersøen interkulturális munkáját egy másik, szintén 2001-es INTERREG projekt is jól példázza: Sønderborg (Dánia) és Flensburg (Németország) egészségügyi iskolái együttműködést kötöttek közös tantervek kidolgozására és tanfolyamok szervezésére. A projektmunka kezdetekor több nehézség is felmerült. A közös munkát nemcsak a nyelvi korlátok nehezítették meg, hanem az eltérő munkakultúra és szellemi beállítottság is. Az is hátráltatta a munkát, hogy a felek hiányos információkkal rendelkeztek egymás egészségügyi rendszeréről és hálózatáról. A Højskolen Østersøen a két iskola projektigazgatóságával együtt 2 szemináriumot is szervezett, amely nemcsak a másik nyelv, hanem a kölcsönös megértés és együttműködés alapjaival is megismertette a résztvevőket. Itt vált világossá, hogy a német munkavállalók sokkal közvetlenebbül viszonyulnak a feladatokhoz, mint dán társaik. A dánok viszont rugalmasabbak, gyorsabban reagálnak a megváltozott viszonyokra, és a döntési folyamatokban nem olyan erős a hierarchia befolyása, mint a német oldalon. A szemináriumok alatt még további eltérések is megmutakoztak a két fél munkához való viszonyában, ezért a két iskola projektvezetése arra kérte a népfőiskolát, hogy szakmailag is felügyelje a projektet. Ezt azonban a népfőiskola szakember hiányában nem tudta megvalósítani. Rendőri egységeknél is sor került olyan kurzusokra, amelyek a sikeres együttműködésekre készítettek fel.

2001-ben az Európai Nyelvek Évében a Højskolen Østersøen a Dániai Német Nyelvtanárok és a Schleswig-Holsteini Dán Nyelvtanárok Egyesületével együttműködve egy kurzust rendezett „Nyelveket tanulni egymástól és egymással” címmel. A résztvevők általános- és középiskolákból, valamint a felnőttképzés területéről érkeztek. A célok között első helyen szerepelt a véleménycsere, új módszerek, mint pl. az ún. tandemmódszer és különböző, az új információ-és kommunikációtechnológiára épülő módszerek kísérleti jellegű kipróbálása. Az egyhetes tanfolyam keretében a népfőiskolán sor került dán és német diákok találkozására is. A közös munka mottója „Játszva nyelveket tanulni” volt. A találkozó további fontos célja abban állt, hogy olyan partnerkapcsolatokat hozzanak létre Dél-Dánia és Schleswig–Holstein iskolái között, amelyek későbbi együttműködés alapjait képezhetik. Összességében sikeresen zárult a tanfolyam, néhány partnerkapcsolat valóban létre is jött. 2002-ben a tanfolyam folytatásaként még rendeztek egy hétvégi szemináriumot, és nagy érdeklődés mutatkozott további foglalkozások iránt is, ezeket azonban a hiányzó személyi feltételek miatt nem sikerült megvalósítani. Problémás volt a projekt finanszírozása is: az EU Európai Nyelvek Évek programja nem nyújtott támogatást. Az utolsó pillanatban Sønderjylland-Schleswig régió vállalta magára az anyagi terheket.

A Højskolen Østersøen kiváló együttműködést tart fenn a Sønderjylland-Schleswig Régió Regionális Tanácsával¹. Az egészségügyi iskolák együttműködését a tanács anyagi eszközökkel támogatta, valamint közvetítő szerepet vállalt az iskolák kapcsolatfelvételében és különböző interkulturális projektek terjesztésében. A

Højskolen Østersøen informális képzési kezdeményezéseit és bentlakásos rendszerét pozitívan értékeli a régió. Ez abban is megmutatkozik, hogy a regionális tanács német és dán tagjai itt a népfőiskolán tartottak a dániai és németországi munkakultúrával foglalkozó ún. hétfői szemináriumokat. Ezt az interkulturális közeget használták fel arra is, hogy gyakorolják a másik, az idegen kultúra elfogadását, annak kezelését, ami minden együttműködés alapját képezi. Sønderjylland-Schleswig Régió Regionális Tanácsa kezdeményezte a nyelvtanárok határokon átnyúló egyesületének megalapítását is. Létrejöttek már a nyelvtanulással és az interkulturális tanulással foglalkozó munkacsoportok, a közös tananyagok kidolgozásában a Højskolen Østersøen is részt vesz.

A Højskolen Østersøen Népfőiskola tagja a felnőttoktatással foglalkozó, határokon átnyúló munkacsoportnak is, amely a Schleswig-Holsteini Német Népfőiskolai Szövetség vezetése alatt áll. A munkacsoport számára fontos, hogy teret adjon a folyamatos tapasztalatcseréknek, valamint a határokon átnyúló partnerkapcsolatoknak. Terveik között szerepel egy közös kurzuskínálatot tartalmazó honlap elkészítése, amivel a schleswig-holsteini német nyilvánosságot kívánják megszólítani. Természetesen az is világossá vált, hogy ezek az együttműködések nem minden nehézség nélkül jönnek létre: mind a közös célcsoportokért folytatott verseny, mind a kurzusok különböző finanszírozási módja megnehezítik a közös kurzusok létrejöttét a népfőiskolán.

Balra: Flensburg (Németország), középen és jobbra: Dán Gimnázium Flensburgban.

Az évek során a népfőiskola az interkulturális tanulás fellegváraként, valamint a dán és német kultúra találkozóhelyeként vált híressé. Emellett az együttműködés más formáit is kialakították: Højskolen Østersøen némettanárai rendszeresen előadnak a helyi tanáregyesületek, nyitott egyetemek (Open University) és más intézmények rendezvényein.

Kisebbség – Többség. Kultúrák párbeszéde

1997 és 2001 között összesen 325 kelet- közép- és nyugat-európai kisebbséghez és többséghez tartozó fiatal vett részt három, illetve négyhetes nyári, ún. kisebbségi kurzusokon. A kurzusok részvevőinek legalább a felét kisebbségi fiataloknak kellett alkotnia. A kurzusok olyan témákat jártak körül, mint a kisebbség és többség együttélése, a kisebbségek politikai, kulturális és nyelvi jogainak megőrzése. Mindkét problémát főként a határrégiók esetében vizsgálták, de természetesen lehetőség nyílt a témák szélesebb körű megvitatására is. A tanfolyamok túllépték a hagyományos értelemben vett kurzusok kereteit, amennyiben központi célkitűzésük arra irányult, hogy különböző nemzetiségű és kultúrájú fiatalok vitatkozzanak arról, miként őrizhető meg a nyelvi és kulturális sokszínűség. A program három és négy hetes közös projektmunkák keretében valósult meg. A kisebbségi és a többségi kultúrák képviselői ismertették történeteiket és tapasztalataikat, valamint bemutatták országuk, régiójuk, közösségük szokásait. A projekt eredményeit mind a dán-német határrégió szélesebb nyilvánossága, mind az adott hazai közösség előtt prezentálták: broszúrákat állítottak össze, honlapokat hoztak létre, vitafórumokat rendeztek a kisebbségi problémákról.

A Højskolen Østersøen számára e tanfolyamok azzal a tapasztalattal zárultak, hogy ezek a valódi, hétköznapi találkozások, és az így létrejött intenzív együttes munka sokkal eredményesebb interkulturális megértést eredményeztek, mint az addig alkalmazott művi szituációk, pl. szerepjátékok. Az interkulturális megértést az is elősegítette, hogy a kurzus viszonylag hosszú ideig, több hétig tartott, valamint hogy a projektet egy bentlakásos népfőiskolán valósították meg. Amennyiben a fiatalok hosszabb ideig együtt laknak, vitatkoznak, dolgoznak, valóban egy igazi közösség formálódik. A kurzusok színhelye először csak a népfőiskola volt, majd később tanulmányi látogatásokra is sor került, pl. a romániai Erdélyben, a hollandiai nyugati frízeknél, Lettországbán, Lengyelországban és a Cseh Köztársaságban. A látogatások elsődleges célja az volt, hogy összehasonlítsák a nyugat- és kelet-európai kisebbségek helyzetét, de fontos volt az is, hogy jövőbeni transznacionális projekteket készítsenek elő, amelyek tovább erősíthetik a fiatalok közötti kapcsolatokat.

A kisebbségi problémákkal foglalkozó kurzusok hátterét alkotta az a tény is, hogy a Højskolen Østersøen egy olyan határrégióban található, ahol dán, német és fríz kisebbségek élnek együtt. Ilyen értelemben a célok között szerepelt a helyi kisebbségek együttműködése is. Ez a tény nemcsak a projekt régiós létjogosultsága számára volt döntő fontosságú, hanem egyúttal biztosította a politikai és pénzügyi támogatásokat is mind helyi, mind országos szinteken. Ezért a kurzusok indításának egyik fontos előfeltétele volt a dán-német határ mindkét oldalán a kisebbségi szervezetekkel és képviselőikkel (kulturális egyesületek, médiák, politikai pártok, szakértők, fiatalok, stb.) való kapcsolatfelvétel és együttműködés. A fenti okokból

kifolyólag elengedhetetlen volt, hogy az említett szervezetek támogatásukról biztosítsák a népfőiskolát, és együttműködjenek a projektben. Azt is tervezték, hogy az adott kisebbségek különböző szervezetei a kurzus résztvevőinek bemutatják saját kisebbségüket, és így tapasztalataik jó kiindulópontot jelenthetnek a viták során. Végső célként az európai kisebbségek fiataljai között létrejövő jó kapcsolatokat fogalmazták meg. A dán-német kisebbségi szervezetek között megvalósult együttműködés nagyon értékesnek bizonyult. Højskolen Østersøen 2005 nyarán a kisebbségek kulturális- és ifjúsági szervezeteivel együtt a népfőiskolán és a dán-német kisebbségek iskoláiban egy bővített kisebbségi kurzust tervez 180 európai fiatal számára, amelynek címe: „A kultúrák párbeszéde”. Ez az elnevezés az 50 évvel ezelőtti eseményekre emlékeztet. 1955-ben a dán és a német kormány aláírta a Bonn-Koppenhága nyilatkozatot, amely biztosította a dán-német határvidéken a kisebbségek jogait.² Ez a nyilatkozat meghatározó volt mind az adott kisebbségek közötti, mind a régió többségével való békés együttélés szempontjából. „A kultúrák párbeszéde” című projekt eredményeit határozat formájában tárják az európai nyilvánosság és a döntéshozók elé. Kiemelik, hogy a kisebbségek kultúrájának és nyelvének védelme, valamint a kisebbség és a többség békés együttélésének elősegítése modellként szolgálhat az európai sokszínűség megteremtéséhez, sőt ajánlásként is arra vonatkozólag, hogy miként valósuljon meg az együttélés az új Európában. A projekt megvalósulása érdekében széleskörű összefogás született, melynek résztvevői a következők: a német kisebbség, a német kisebbség ifjúsági szervezetei, egy német kisebbségi iskola, a dán kisebbség népfőiskolájának legfontosabb kulturális szervezetei, a dán kisebbség, a dán kisebbség ifjúsági szervezetei, a dán határtársaság (amely a dán kisebbséget támogatja) és

*Német Központi Könyvtár és a
Német Észak-Schleswigiek
Szövetségének székhelye
Aabenraaban (németül
Abenrade).*

természetesen a Højskolen Østersøen legfontosabb kulturális szervezetei. Ez az egyesület a népfőiskolán létrehozott egy titkárságot, és felvett egy a projektért felelős projektvezetőt. Ez egy újabb példa arra, hogy miként válik a Højskolen Østersøen a dán és német kultúra találkozóhelyévé. 2001 után az Európai Unió új témái alkották a tanfolyamok főbb témáit is, mint pl. Európai Unió bővítése, a régiók Európája, új európai uniós alkotmány, politikai részvétel, stb.

Fontos megemlíteni még két képzéssel foglalkozó projektet, amelyek az INTERREG program támogatásával valósultak meg. A „Hallon-Régió” dán-német oktatási anyagok gyűjteményét jelöli, amelyet a felső tagozat, a reál- és összevont iskolák, a gimnáziumok és az ún. szakgimnáziumok felsőbb osztályos tanulóinak (9-11. osztály) állítottak össze. Az oktatási anyagok fő célja az, hogy felhívják a tanulók figyelmét a határvidék közös és eltérő kulturális, történelmi és gazdasági adottságaira. Hasonlóan fontos a határrégióban a különböző nyelvek és dialektusok ismerete, valamint az érdeklődés felkeltése a többnyelvűség iránt. A tanárok a kidolgozott anyagok segítségével a fenti témákat eredményesen beépíthetik az oktatásba. Egyes témák jól feldolgozhatóak az internet segítségével, másoknál előnyösebb, ha nyomtatott munkalapokat vagy szövegeket használnak fel. Számos feladat pár tanóra alatt megoldható, mások viszont több időt igényelnek, és a diákokat arra sarkalják, hogy elmélyedjenek az adott témában. A feladatok különböző típusúak, vannak egy személyre szabott, partner- vagy csoportos feladatok, de találhatóak javaslatok a projektorientált oktatásra is. A különböző témák nem egy tantárgyhoz kötődnek, inkább a tantárgyakon átívelő, interdiszciplináris oktatásnak adnak teret, és így segítenek abban, hogy a tanulók kibővítsék általános ismereteiket. A témákat egymástól függetlenül is feldolgozhatják. Általában úgy állították őket össze, hogy a tanulók a megoldás során egyfajta felfedezőutat tegyenek Sønderjylland-Schleswig régióban. A tananyag mind mappa formában, mind az interneten elérhető.³ Az anyagok kidolgozását és összeállítását az INTERREG program mellett Schleswig-Holstein tartomány, Észak-Frízföld és Schleswig-Flensburg körzetek, Flensburg városa, Sønderjylland hivatala, valamint a Dán Totó–Lottó Társaság is támogatta.

Az IRSAM (InterRegionale zuSAMmenarbeit / interregionális együttműködés) a német és dán, mint idegen nyelv oktatása számára készített interneten alapuló program⁴. Az egyéni, individuális nyelvtanulást segíti elő, jól használható a munkahelyi nyelvoktatásban, de ideális a szervezett nyelvoktatás és az önálló tanulás kombinációjában is. A program különböző hétköznapi témaköröket kínál feldolgozásra 400 oldal terjedelemben, főként interaktív feladatokon keresztül. Minden szöveget anyanyelvű szerzők dolgoztak ki. A tanulók saját tempójuk és szükségletük szerint dolgozhatnak és ismételhetnek. Az IRSAM a Husumi, Flensburgi és Schleswigi Népfőiskolák, valamint VUC Sønderjylland közös munkájaként és az INTERREG IIIa program támogatásával jött létre.

Jesper Nielsen, Højskolen Østersøen Népfőiskola, Dánia

További információk:

Dán Művelődésügyi Minisztérium: www.amu.dk

Dán Népfőiskolák: www.hojskolerne.dk

A Határrégió Kutatási Intézete (dä. Institut for Grænseregionsforskning): www.ifg.dk

Dél-Dániai Egyetem (dä. Syddansk Universitet): www.sam.sdu.dk
A Szakképző Iskolák Hálózata Sønderjylland / Schleswig régióban: www.hla.flensburg.de
VUC Sønderjylland: www.vucsyd.dk
Schleswig-Holstein Népfőiskáinak Tartományi Szövetsége: www.vhs-sh.de
Flensburgi Továbbképzési Szövetség: <http://weiterbildung-flensburg.de>
Német Gimnázium Észak-Schleswig: www.deutschesgym.de
Dán-Német Könyvtárszövetség: <http://bib.region.dk>

Lábjegyzetek:

- 1 A Regionális Tanácshoz és a Sønderjylland-Schleswig régióhoz bővebb információk találhatóak Martin Klatt tanulmányában. Ld.: 1. fejezet
- 2 A Koppenhagen-Bonn Nyilatkozathoz Ld.: Martin Klatt tanulmányát az 1. fejezetben
- 3 www.halloreion.com
- 4 www.irsam.de

Hollandia – Németország

A Tanuló Eurégió: Rajna-Waal

Lenny van Kempen

A Rajna-Waal eurégió¹ 51 várost, községet, regionális hatóságot és szervezetet – mint pl. a holland-német határvidék ipari- és kereskedelmi kamaráit (Kamer van Koophandel) – fog össze. Az eurégió 4000 km² területen a következő régiókat foglalja magában: Arnheim, Nimwegen, Noord Oost Brabant és Noord Limburg a holland oldalon, Wesel és Kleve körzet, valamint Duisburg városa a német határvidéken. Összesen 2.500.000 ember él ebben a határrégióban.

Egy tanuló régió

A Tanuló Eurégió Rajna-Waal tervében a célkitűzések között szerepel a határtérség nyilvános szereplőinek jobb együttműködése, az euregionális munkaerőpiac és a szakképzés infrastruktúrájának fejlesztése. A tanuló régió koncepciója még viszonylag új, ennek ellenére rövid időn belül népszerűvé vált nemcsak a tudományos vitákban, hanem a politika és a gyakorlati élet területén is.

A projekt gyors sikere két fő okkal magyarázható: egyrészt az üzemek belátták annak szükségességét, hogy az egyre inkább globalizálódó és nemzetközivé váló világban a piacon akkor állják meg a helyüket, ha elsajátítják a regionális cselekvés és együttműködés módozatait is, másrészt a politika felismerte, hogy a nemzeti szintek helyett a nemzetközi és regionális, valamint a helyi szintek kerülnek előtérbe.

A tanuló régiót többféleképpen is definiálják: egy bizonyos fokig leírható egy olyan társadalmi szerkezetként, amelyet a különböző szereplők olyan stratégiák kidolgozására használnak fel, amely mindenki számára előnyös. Másképp fogalmazva: a tanuló régiók különböző szereplőket összefogó hálózatok, amelyek mindenki számára előnyöket, hasznot hordoznak magukban. Ebben az összefüggésben a tanuló régió nem más, mint egy innovációs stratégia, amely a régió meglévő kompetenciáinak optimális fejlesztésére, elosztására és hasznosítására irányul. Kulcsszavai: kommunikáció, kooperáció és információ. A tanuló régió jellemzői: közös céljuk, hogy a szereplők egymástól tanuljanak, minden résztvevő ismereteit hasznosítják, fizikai közelség, hatékony támogatási rendszerek.

A tanuló régió hatékonysága a következő tényezőktől függ: kölcsönös bizalom, a szervezet alulról felfelé építkezik, az együttműködések egyértelmű, tartós célokkal fogalmazzák meg, nyitott és rugalmas hálózatok, amelyekben a kielégítő

információáramlás és a kooperációk egyéb formái kapnak központi szerepet, jól körülhatárolt, gyakorlatorientált képzések és semleges hálózati vezetés.

Az európai egység kibővítésével és fokozódásával egyre erősebbé válik a régiók jelentősége. A régióknak, mint cselekvési színtereknek jelentős előnyei vannak: 1. a döntések és a döntéshozatali folyamat átláthatósága (azonnal érzékelhetőek a következmények), 2. fizikai közelség (a partnerek gyorsan kialakíthatnak egy kölcsönös bizalmi viszonyt). Egy régióban jobban érződik annak szükségessége, hogy olyan szituációkat teremtsenek, amelyek mindegyik félnek előnyösek, hiszen mindannyian érdekeltek az összhangban és annak hosszú távú fenntartásában mind az élet-, mind a munkakörülmények javítása érdekében.

A régióknak, mint kisebb igazgatási egységnek jelentős előnyei mutatkoznak a munkaerőpiacon és a képzésben. Ezekben a területeken nemcsak a vállalkozások és az intézmények, hanem a foglalkoztatottak, a munkanélküliek és a képzésben résztvevők is kénytelenek cselekedni és kezdeményezni. Éppen e területeken fontos a regionális hálózatok szerepe is: a határ mindkét oldalán létrejöttek hálózatok, amelyekben a gazdaság, a munkaerőpiac és a képzési szektor szereplői intézményesült vagy valamilyen más stabil formában dolgoznak együtt. A regionális kezdeményezések e típusait a bürokráciamentes együttműködés jellemzi.

A „Tanuló Eurégió”

A „Tanuló Eurégió”² terv kettős céllal indult. Egyrészt megteremti a tanuló régió megvalósíthatóságának előfeltételeit, ami azt jelenti, hogy a Rajna-Waal régióban létrejön egy, a folyamatosan változó követelményekhez alkalmazkodó információ- és tapasztalatokat átadó hálózat. Fő célja a munkaerőpiac és a képzési struktúra fejlődési tendenciáinak fokozottabb összehangolása. Másrészt fontosnak tartják a terv alapját képező metodológia fejlesztését, értékelését és optimalizációját is. A megvalósított „Tanuló Régió I” terv tapasztalataiból a következő további célokat fogalmazták meg a résztvevők:

- (1) A meglévő hálózat kibővítése egy átfogó információs rendszerré, amely megkönnyíti a szakképzés tapasztalatainak, ismereteinek, adatainak feldolgozását és cseréjét.
- (2) A Rajna-Waal régió digitális térképeinek aktualizálása. Ezáltal az iskolák könnyebben beszerezhetik a különböző iparágazatokra és témákra vonatkozó információkat.
- (3) Ágazati hálózatok kifejlesztése iskolák és üzemek számára, főként olyan területeken, ahol elengedhetetlen az információk és tapasztalatok folyamatos cseréje.
- (4) A hármas pont alapján: olyan euregionális projektek kidolgozása, amelyek a különböző ágazatok szakképzésére és munkaerőpiacára vonatkoznak.

- (5) Különböző, határokon átnyúló innovációs projektek kezdeményezése, kidolgozása és megvalósítása nem INTERREG-forrásokból származó anyagi eszközök bevonásával.
- (6) Minden eurégiós projekt feldolgozása és tárolása, amely a szakképzés és a munkaerő témáival foglalkozik.
- (7) A többi eurégió szakképzési és munkaerő-piaci terveivel kapcsolatos, a régió számára releváns információk elérhetőségének megteremtése.

IBER-Információs Pont Szakképzés

A „Tanuló Eurégió” egyik központi tevékenységi területe a szereplők közti párbeszéd és kommunikáció megteremtése, majd egy hálózat létesítése. Célja az eurégiós szakképzés megújítására szolgáló feladatkatalógus összeállítása. Egyik projektje az IBER-Információs Pont Szakképzés a Rajna-Waal eurégióban³. Az IBER egyik fő célja a szakképző iskolák közti kapcsolatok támogatása a Rajna-Waal eurégióban. Erre példa a Weseli Szakképző Iskola (Németország) és az Arnhemi ROC Rijn Ijssel (Hollandia) együttműködése a következő célokkal: a szomszéd ország iskolarendszerének és munkaerőpiacának megismerése, pályaválasztási tanácsadás, nyelvi ismeretek bővítése. A projektben egy német és egy holland osztály vett részt 20 diákkal. A projektben megjelölt napokon 10 német diák utazott Hollandiába és 10 holland Németországba. Ugyanabban az időben került sor a tanításra vegyes, német-holland osztályokban mind Weselben, mind Arnheimben. A nyelvi problémákat a részvevő tanárok orvosolták.

A kapcsolattartó személyek találkozója, nemzetközivé válás

2004 márciusában Kleveben (Németország) rendezték meg a Rajna-Waal eurégió szakképző iskoláinak nemzetközi kapcsolatokért felelős dolgozóinak találkozóját. A találkozón 50 fő vett részt. Tájékoztatták őket a „Tanuló Eurégió” fejlődéséről és tevékenységeiről, bemutatták az engedélyezett projekteket, és rendeztek egy nagyon érdekes és izgalmas workshopot is. A találkozónak köszönhetően további kapcsolatok születtek, és számos jó ötletet is megfogalmaztak a további együttműködésekkel kapcsolatban.

Német-holland csereprogramok a képzés területén

A www.austausch.nl internetes cím alatt hasznos információk találhatóak a pedagógiai együttműködés lehetőségeiről a német-holland csereprogram keretében. A weboldal elsősorban az iskoláknak és a tanári szemináriumoknak készült, de tájékoztatást nyújt az iskolán kívüli csereprogramokról és a képzéspolitikai háttérrel is.

EURES gyakorlati helyek adatbázisa

Az EURES⁴ gyakorlati helyek adatbázisa⁵ 400 különböző üzemi, vállalati címet tartalmaz, és közvetlen kapcsolatot biztosít a német-holland határvidéki vállalatok illetékes személyeivel. Az adatbázis a Rajna-Waal és Rajna-Maas-Nord eurégió közös projektje, de részt vettek benne mind a holland, mind a német oldal munkaügyi hivatalai is.

e-learning projekt a kiskereskedelemben

Ezt a projektet az eurégió kezdeményezte a kiskereskedelemben dolgozók képzésének reformja érdekében. A projekt célja megfelelő oktatási- és tananyagok kidolgozása, amelyeket mind Hollandiában, mind Németországban alkalmazhatnak.

Egymás jobb megértéséért a határrégióban

A projekt áttekintést nyújt a nyelvoktatás anyagairól, módszereiről és az interkulturális kompetenciák közvetítéséről is. A kutatás eredményeit a régió szakképző iskoláinak tanárai megvitatják, majd az anyagokat az iskolák rendelkezésére bocsátják.

„Munkakonferencia” Az iskolai vezetés cselekvési tere és kompetenciája

„Az iskolai vezetés cselekvési tere és kompetenciája” című konferencián arról tárgyaltak, hogy miként lehetne jobbra tenni a határokon átnyúló, iskolák közti együttműködések, miként akadályozza a kooperációkat az adott ország oktatási törvénye. A konferencia céljai között szerepelt a tapasztalatcsere és az iskolai vezetés új módszereinek megvitatása.

Lenny van Kempen, Rijn IJssel Regionális Képzőközpont (Regionaal Opleidings Centrum Rijn IJssel / ROC Rijn IJssel), Hollandia

További információk:

weboldal „Die lernende Euregio“ / „Tanuló Eurégió”: www.learning.org

Lábjegyzetek:

- 1 www.euregio.org és Roland Wolf tanulmánya az 1. fejezetben
- 2 www.learning.org
- 3 További információk az IBER projekthez: 4. fejezet
- 4 EURES (EUROpean Employment Services), <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>
- 5 www.euregio.org/stage/

Belgium – Németország – Hollandia

Határok nélküli képzés és tanulás a hármás államhatár területén-Belgium-Németország-Hollandia

Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas

A Határok Nélkül (Grenzen-Los) Munkacsoport

A belgiumi Eupenben található Keleti Kantonok Népfőiskolája¹ 1982 óta foglalkozik a munkások történelmének, a társadalomtörténet, valamint a jelenkor eseményeinek feldolgozásával. A „Munkások történelme saját szemmel” című projekt jelentette a kezdetet. Ugyanabban az időben a határ német oldalán az Aacheni Népfőiskola² a várostörténeti kutatás keretében Aachen város 1933-as történetét mutatta be egy kiállítás keretében. A fenti kutatások hatására a két népfőiskola között megindult a párbeszéd, majd a következő években létrejött egy szoros együttműködés, amelynek fő témája az alsó néprétegek történetének határokon átnyúló, euregionális keretek között történő feldolgozása és publikálása volt. Mindkét fél vizsgálatai, közös munkája a különböző történelmi látószögek, felfogások kölcsönös megértésére irányult. Az együttes munkához mindig hozzátartoztak a közös kirándulások és idegenvezetések.

*Amerikai katonák temetője
(Henri Chapelle).*

A fentiek alapozták meg a 90-es évek közepén a Határok Nélkül Munkacsoport létrejöttét. Ez a szervezet a II. világháború végének ötvenéves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségek, megemlékezések és más rendezvények előterében, azok bevezetéseként alapult meg 1994-ben. A kezdeményezők a rutinszerű ünneplés ellen próbáltak hatni. Az Aacheni Népfőiskolához és a Keleti Kantonok Népfőiskolájához e célból csatlakoztak még a régióból egyházi, helyi és egyéb továbbképző intézetek. Kiemelendő a Maas-Rajna eurégióban található Evangélikus Egyház Eurégiós Központja, amely a munkacsoport egyik kezdeményezője volt.

A munkacsoport elsőként az elnyomás és az ellenállás eurégiós színhelyeihez szervezett emléktúrákat. Egy egyházi ünnepség keretében a résztvevők találkozhattak túlélőkkel, szemtanúkkal. Ez az ún. euregionális emléktúra mind a mai napig a munkacsoport tevékenységének fontos részét alkotja. Mindhárom régió referensei együttműködnek a túrák lebonyolításában. Főként iskolák igényelték, hogy évente több túrát is szervezzenek. A nagy kereslet arra ösztönözte a munkacsoportot, hogy a témában tanártovábbképzést szervezzen az iskolákban és a továbbképző intézetekben. A tanárok itt elsajátíthatják a túraszervezés módszerét. A kétnapos szeminárium alatt a résztvevő megismerkedhet a fontosabb történelmi háttérinformációkkal, határokon átnyúló összefüggésekkel. Ezáltal bátorítást kap ahhoz, hogy a történelemoktatásba az euregionális témákat is beépítse. 1998 óta minden évben sor kerül erre a továbbképzésre. Időközben újabb témákkal bővült a képzés anyaga: foglalkoznak többek között (természetesen mindig az eurégiós keretek között) a csempészet problémájával, migrációval, az I. világháború korszakával.

*Vaalsnál, a hármas államhatárnál
(Németország-Belgium-Hollandia) Hollandia
legmagasabb pontja, 322,5 méter,
kedvelt kirándulási cél.*

A szervezők különös gonddal választják ki a szemináriumok helyszínét: itt az egyik döntő szempont az, hogy a helyszín kötődjön a tárgyalandó témához, a másik, hogy mindig máshol rendezzék meg a továbbképzéseket. Kezdetben az egykori események tanúival folytatott beszélgetés állt a továbbképzés középpontjában, mára a központi probléma inkább az, hogy miként dolgozhatóak fel a történelemoktatásban a konkrét eurégiós történelmi események. Ezt a kérdésfeltevést megoldandó a résztvevők számos fontos történelmi háttér-információt kapnak, valamint feldolgoznak az iskola vagy a régió környékéről származó konkrét történelmi példákat is. A kidolgozott anyagok a továbbiakban fontos segédanyagokká válhatnak az oktatásban és tanulásban, kiindulópontjai lehetnek a tanulók kutatásainak, dolgozatainak vagy referátumainak.

A térség csempészetével foglalkozó téma példáján jól bemutatható a továbbképzések felépítése. A szeminárium első napján a csempészet történetével kapcsolatos információkat dolgozták fel, történelmi fotókkal, filmrészletekkel is illusztrálták az elmondottakat. A második nap a résztvevők megtekintették a vámhivatalt, és megismerkedhettek a hatóság mai feladataival. A hallgatóságnak főként a vámhatóság mai szerkezete volt új, hiszen a legtöbben csak a ki- és beutazások ellenőrző szerveként ismerték. Délután a „csempészet egykor és ma” című projekten dolgoztak a résztvevők. Az Antwerpeni Vámmúzeumot is megtekintették, és tájékoztatást kaptak arról, hogy milyen megelőző munkát végez a rotterdami rendőrség a fiatalok körében. A mindennapi gyakorlat megismerése során a tanárok olyan impulzusokat kaphatnak, amelyek segítségével könnyebbé válik egy adott eurégiós téma beépítése a tananyagba.

Az átlagosan 25 fős csoportok többsége a német határvidékről érkezett. Az utóbbi időben emelkedett a holland résztvevők aránya, a belga tanárokat azonban még úgy is nehéz megnyerni az ügy számára, hogy a Keleti Kantonok Népfőiskolája részt vesz a szervezésben. Ennek egyik oka az, hogy Belgiumban ritkán engedik el a tanárokat a fentiekhez hasonló rendezvényekre. Liège és Limburg tartományokból eddig még egy érdeklődőt sem regisztráltak, ami azzal függhet össze, hogy a két tartomány távol fekszik a szemináriumok színhelyétől, sőt Liège esetében a nyelvi probléma is szerepet játszik. Eddig egy- vagy kétnyelvű rendezvényekre került sor. Ha azonban Liège-ből is érkeznek résztvevők, akkor elengedhetlenné válik a francia tolmácsolás is. 2004-ben a rendezők francia nyelvű meghívókat is küldtek a liège-i tanárok részére, jelentkező azonban továbbra sem volt.

A Határok Nélkül Munkacsoport másik jelentős projektje Január 27. a Náci Diktatúra Áldozatainak Emléknapja. Az euregionális szemináriumok elsődleges célja, hogy vizsgálataiba lehetőség szerint a diktatúra áldozatainak minden csoportját bevonja. Az előkészítés keretében 1998 óta minden évben iskolai versenyt hirdetnek, amelynek témája a II. világháborútól a jelenkorig terjedő korszakot öleli fel. A versenyzők tetszőleges módon prezentálhatják kutatási eredményeiket, mint pl. hirdetőfal, film vagy videó formájában, hangszalagon, vagy komputer-animációval. 2005. január 27-én a nyilvánosság is megismerkedhetett a verseny résztvevőinek munkáival. A Határok Nélkül Munkacsoport tevékenyen részt vesz a szélsőjobbaldali, rasszista, idegengyűlölő megmozdulások elleni harcban. Ezek felerősödése főként a 90-es évek elejétől érzékelhető.

A tagok ingyen dolgoznak a munkacsoportban. Ezt a tevékenységüket úgy tekintik, mint munkájuk természetes velejáróját. A csoportnak nincs saját költségvetése, bár egyes tevékenységeket ún. harmadik forrásból finanszíroznak. Az említett tanártovábbképzést pl. Belgium Német Ajkú Közössége támogatja, de segítséget kap

az Aacheni régió és Észak-Rajna-Vesztfália Tartomány Politikai Központjától is. 2005-ben a Náci Diktatúra Áldozatainak Emléknapját is nagyobb keretek között rendezhették meg, mivel 4 támogatót is találtak. Az EU strukturális támogatásából 2003-ban részesült a munkacsoport először. Az Aacheni Népfőiskola a Tanuló Régiók³ tartományi program keretében a „Határok Nélküli Tanulás”⁴ projektben partnerként vett részt. A „Határok Nélküli Tanulás” egy képzési hálózat neve, amely az Aacheni régió és környékének képzését és képzési kínálatát szeretné javítani. Céljuk, hogy Aachen képzési profilját a szomszédos területekkel együtt fejlesszék. A Maas-Rajna eurégió esetében pedig fontos számukra, hogy a régió egy tanuló, a jövő kihívásaira válaszoló térré váljék. Együttműködő partnerek az Aacheni Népfőiskola mellett: az Aacheni Rajna-Vesztfáliai Műszaki Főiskola (Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen / RWTH Aachen) oktatási vezetése, az Aacheni Szakfőiskola Jülichi Napenergia Intézete, az Aacheni Iparvidék Vállalkozói Szövetségeinek Egyesülete (Vereinigung der Unternehmerverbände im Aachener Industriegebiet e.V.).

Az Aacheni Népfőiskola politikai képzésért felelős részlegéhez tartozik az „Euregionális Jövőért Tanulni” (Lernen für eine euregionale Zukunft / EuZ) nevű részhálózat felügyelete. A hálózat azért jött létre, hogy tanárai segítségével erősítse a régió tanulóiban, az itt élő emberekben a határokon átnyúló identitástudatot. Ennek elősegítésére szolgálnak az olyan tevékenységek, mint pl. az eurégiós kirándulások tervezése és kipróbálása, oktatók képzése, eurégiós képzési modulok kidolgozása, fiatal munkanélküliek az eurégiós témák megfelelő képzése. A Keleti Kantonok Népfőiskolája az Aacheni Népfőiskola al megbízottjaként részt vesz az „Euregionális Jövőért Tanulni” részhálózatban. A Határok Nélkül Munkacsoport számos tevékenységét mind anyagilag, mind a szervezés területén a népfőiskola támogatja.

Határtörténelem

A Határok Nélkül Munkacsoport tapasztalataiból született az egyik INTERREG pályázat ötlete: a XX. és XIX. századi euregionális határtörténelem feldolgozása és dokumentációja népszerű tudományos és pedagógiai szempontból. Az eredmények főként a turizmus és az oktatás számára lehetnének hasznosak. Mivel a Maas-Rajna eurégió 5 részrégióból áll, arra törekedtek, hogy a projektben mindegyiket képviseljék partnerek. Így a következő 5 partner működik együtt a projektben: a két népfőiskola mellett Hollandiából Gemeente Kerkrade⁵, Limburgs Universitair Centrum⁶ Diepenbeek bei Hasseltből, Belgiumból pedig a liége-i Fondation André Renard⁷.

A „GrenzGeschichte” / „Határtörténelem” projekt segíteni szeretne a régió történetének feldolgozásában, és ezáltal az itt élő emberek tudatában is erősíteni kívánja a régiós történelem fogalmát. Ennek előfeltétele a határterület hétköznapi életének dokumentálása és feldolgozása. A projekt feltárja a kulturális rétegeket, közelebb hozza

a hétköznapi világát, dokumentálja a közös és az egymástól különböző hétköznapi történeteket. Teszi mindezt annak reményében, hogy az eredmények segítenek kialakítani a határregións identitástudatot, a történelmi tudás a jövő tudásává alakul át, a határterület új minőséget, értéket kap. Megszűnnek továbbá az infrastrukturális hátrányok, az emlékezet a határral kialakított aktív kapcsolat révén marad fenn, az európai egységben ez a viszonyulási mód őrzi meg az euregionális sokszínűséget, teremti meg annak lehetőségét, hogy közös csomópontok, piacok és tőzsdék létesüljenek.

A „Határtörténelem” projekt kidolgozói számára fontos kiindulópont volt, hogy módszereikkel, munkájukkal átélhetővé és megtapasztalhatóvá tegyék a múlt eseményeit. A felhasználó részére kidolgozott anyagok is a fenti célt tükrözik: a közös határterülettel foglalkozó népszerű tudományos tanulmányok, tananyagok és oktatási tervek, együttműködési projektek, tanártovábbképzés, kiállítások, szakmai kirándulások, eurégiós együttműködések a térség tanárai között, publikációk, ülések és konferenciák, szakmai beszélgetések. A projekt összköltségvetése 648.000 euró. 50%-ot INTERREG eszközökkel finanszíroznak, 30%-ot a részvevő régiók biztosítanak, a maradék 20% a partnerek önrésze.

További határokon átnyúló kezdeményezések a Maas-Rajna eurégióban

Euregionális szempontból jelentős a munkaerőpiac és a szakképzés együttműködési platformja, amelyhez 3 euregionális képzési hálózat az ALMA⁸, a HORA EST⁹, a ProQuA (Projekt Qualifizierung und Arbeitsmarkt / Projekt, Szakképzés és Munkaerőpiac), valamint az EURES, a munkaügyi hivatalok európai hálózata¹⁰ tartozik. Az együttműködési platform az INTERREG program megvalósítását a munkaerőpiacra és szakképzésre vonatkozó szakvéleményekkel segíti. Az ALMA egy 1991-től működő euregionális egyetemi szövetség, melynek tagjai: Universiteit Maastricht¹¹, Limburgs Universitair Centrum, Université de Liège¹² és a Rajna-Vesztfáliai Műszaki Főiskola¹³. Fő feladata, hogy a képzés, kutatás területén támogatást nyújt a partnereknek, valamint segíti a társadalmi szolgáltatások fejlesztését. 1998 óta a Maas-Rajna eurégió főiskolái egy hasonló hálózatban dolgoznak együtt, amely a HORA EST nevet viseli.

A ProQuA projekt 1998 óta a Maas-Rajna eurégió INTERREG programjának keretében működik. Megvizsgálták az eurégiós szakképzés és továbbképzés struktúráit, és felmérték a kiegészítő képzés iránti szükségleteket is. Az eredményeket az „Eurégió Kompetenciatervben” összegezték mindenekelőtt azzal a céllal, hogy emeljék az eurégió szak- és továbbképzésének minőségét. Az eurégiós kompetencia fogalma a szakképzés szisztematikus kiegészítését jelenti a külföldi- vagy eurégiós munkavállalás elősegítése érdekében. Ilyen kiegészítések lehetnek: idegennyelv- ismeret, interkulturális ismeretek, jogi ismeretek (munkajog, társadalombiztosítás,

adózás, letelepedés). Elengedhetetlen a jövő számára, hogy ez a kínálat szerves részévé váljon a szak- és továbbképzés rendszerének.

A HORA EST, az ALMA és a „Határok Nélkül Tanulni” elnevezésű projekt között létrejött egy ún. workshop-hálózat. Hasonlóan az előző kezdeményezésekhez itt is a tapasztalat- és ötletcsere áll a szervezet háttérében, valamint az újabb kapcsolatok lehetősége. Eddig csak az Aacheni Népfőiskola tett kísérletet arra, hogy az ALMA és a

*EU-információs busz
Aachenben.*

HORA EST hálózatokkal együttműködést építsen ki. Sikerült kidolgozniuk egy eurégiós körút tervét az EuZ (Lernen für eine euregionale Zukunft / az euregionális jövőért tanulni) részhálózat keretei között. Az Aacheni Népfőiskola a körút segítségével szeretne volna megismertetni a hallgatókkal a régiót. A terv azonban a szolgáltatás anyagi vonzatairól kialakult parttalan vita miatt nem valósulhatott meg.

Nicole Ehlers, Aacheni Népfőiskola (Volkshochschule Aachen), Németország

Filip Dedeurwaerder-Haas, Keleti Kantonok Népfőiskolája (Volkshochschule der Ostkantone), Belgium

További információk:

„Tanuló Régiók” tartományi program: www.lernende-regionen.info

„Határok Nélkül Tanulni”: www.lernen-ohne-grenzen.de

Aacheni Népfőiskola: www.vhs-aachen.de

Keleti Kantonok Népfőiskolája: www.vhs-ostkantone.org

Euregionális Képzési Hálózat ALMA: www.alma-emr.nl

Euregionális Képzési Hálózat HORA EST: www.hora-est.org

Universiteit Maastricht: www.unimaas.nl

Limburgs Universitair Centrum: www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php

Université de Liège: www.ulg.ac.be

Rajna-Vesztfáliai Műszaki Főiskola: www-zhv.rwth-aachen.de

Lábjegyzetek:

1 www.vhs-ostkantone.org

2 www.vhs-aachen.de

3 www.lernende-regionen.info

- 4 www.lernen-ohne-grenzen.de
- 5 www.kerkrade.com
- 6 www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php
- 7 www.far.be
- 8 www.alma-emr.nl
- 9 www.hora-est.org
- 10 EURES (EUROpean Employment Services) Együtműködési hálózat, melynek tagjai az Európai Bizottság, az állami munkaügyi igazgatási hivatalok és más foglalkozáspolitikai kérdéssel foglalkozó nemzeti és regionális szereplők. (<http://europa.eu.int/eures/index.jsp>)
- 11 www.unimaas.nl
- 12 www.ulg.ac.be
- 13 www-zhv.rwth-aachen.de

Németország – Franciaország

Határokon átnyúló tevékenységek a Saar-Moselle régióban

Wilfried Schmidt

A tevékenységi terület földrajzi behatárolása

A következő leírás a határ közeli német-francia területre vonatkozik, amely egyúttal a jóval nagyobb Saar-Lor-Lux régió¹ része is. Vizsgálatunk tárgyát tehát a Saar-vidék (itt: Saarbrücken Városszövetség / Németország) és Lotaringia (itt: Département Moselle² / Franciaország, amelyet a Saar-vidéki Tartományi Kormányral együtt a Saar-vidéki Tartomány küldöttei képviselnek Berlinben) részrégiók határterületei alkotják. A teljes régió behatárolásának lehetőségeiről különbözőek a vélemények, és az adott kérdésfeltevésnek megfelelően a régió definíciója is változik, amire főként pragmatikus okok hatnak, mint pl. az, hogy milyen mértékben vesznek részt a régió helyi közigazgatási egységei a határokon átnyúló együttműködésekben.

Schengennél a Németországból Luxemburgba átvezető Mosel-híd.

Bár a Saar-Lor-Lux régió szintjén számos intézmény támogatja a részrégiók együttműködését, a határokon átnyúló képzés témája szempontjából a Saar-vidék és a Moselle körzet közti közös, határ menti kistérségi kooperációk érdekesekek. Egyrészt azért, mert átláthatóak, másrészt mert a régió lakói elsősorban ezekkel az együttműködésekkel képesek azonosulni, együtt dolgozni.

A Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolájának határokon átnyúló együttműködései főként a Moselle körzet intézményeire fókuszálnak. Ebben a térségben számos, különböző együttműködések alapuló és témakörű projekt valósult meg ez elmúlt évtizedekben.

A nagyrégió (Saar-Lor-Lux) fentiekben jelzett számos, határokon átnyúló tevékenységet folytató szervezete mellett azonban hiányzik az együttműködések hatásosan koordináló rendszer, és ez főként a továbbképzések esetében érzékelhető. Ez az állapot úgy alakulhatott ki, hogy mindegyik intézmény önállóan dolgozik. Az átláthatóság hiánya negatívan hat a határokon átnyúló tevékenységek hatásfokára. Időközben már elkezdtek dolgozni a nagyrégió jövőbeni intézményi hálózatának tervén.

*Nyitott német-francia határ Saarbrückennél.
Balra: egy francia telefonfülke egy német mellett.
Jobbra: a Moselle régiót jelző tábla.*

Határokon átnyúló együttműködés helyi szinten

A közigazgatási megállapodásoknak megfelelően a városhálózatokba összefogott helyi területi egységek sok témában működnek együtt egymással, mint pl. a gazdaságfejlesztés területén vagy kulturális projekteken. A Zukunft SaarMoselle Avenir egyesület számos Saar-vidéki és lotaringiai együttműködés részese volt már az évek során, és ő indította útjára az Eurodistrikts (euro-körzetek) Saarbrücken – Moselle – Est nevű szervezetet is. 77 város és község tartozik ide a határon innen és túl. Az eurokörzetek alapítására vonatkozó szándéknyilatkozat aláírásával 2004 májusában, valamint a meglévő eurokörzetek konferenciájával, ahol az eddigi tapasztalatokat osztották meg egymással a résztvevők, a Saar-vidéki és lotaringiai határvidék kicsit közelebb jutott az intézményesített, átlátható együttműködések lehetőségéhez.

Határokon átnyúló képzés és továbbképzés

Míg az általános- és szakképző iskolákban, valamint az egyetemeken számos olyan, határokon átnyúló szak- és továbbképző együttműködés van, amelyeket a Saar-vidéki

Tartományi Kormány és a Francia Oktatásügyi Minisztérium megegyezéseinek és szerződéseinek keretében támogatnak, addig a továbbképzés (főként ahogy az a Saar-vidéki népfőiskolai oktatásban jelen van) semmiféle intézményi szervezettséget nem mutat fel. Általában egyéni tevékenységekre korlátozódik, amiből ennek ellenére tartós, határokon átnyúló együttműködések bontakozhatnak ki.

Franciaország, és leszűkítve a francia határvidék továbbképzési struktúrája ismeretlen volt a népfőiskolák, így a Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája számára is. A francia felnőttképzés fejlődésére erős hatást gyakorló és nemzetközileg is ismertté vált *Peuple et Culture*³ szervezetével voltak szórványos együttműködések, pl. a politikai képzésben a 60-as és 70-es években.

A felnőttképzésben és a népfőiskolák munkájában csak az utóbbi 20 évben szaporodott meg az együttműködések száma, vált erősebbé a tapasztalatcsere. A Saar-Moselle határvidék egy különlegessége a határokon átnyúló Völklingen-Forbach⁴ Népfőiskola (*Université Populaire Transfrontalière*), amely egy testvérvárosi kapcsolatból nőtte ki magát, és a határ mindkét oldalán tart kurzusokat. Interkulturális, cél-, eredmény- vagy termékorientált, határokon átnyúló továbbképzések azonban alig találhatók a kínálatában.

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolájának határokon átnyúló tevékenysége⁵

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája egyszerre városi és körzeti népfőiskola, tevékenységi területébe ugyanis beletartozik Saarbrücken városa és még 10 környező városszövetségi közösség, amelyekben a népfőiskola kihelyezett tagozatokat tart fenn. Mind Saarbrücken, mind a fent említett községek egy része közvetlenül a francia határnál fekszik. Ezért magától értetődik, hogy a tanfolyamok résztvevőinek egy része a határ francia oldalán fekvő városokból, községekből érkezik.

Ez azzal is magyarázható, hogy a francia oldalon nincs egy olyan, hasonlóan széleskörű programmal és kurzusajánlással rendelkező továbbképző intézmény, mint a saarbrückeni népfőiskola.⁶ A francia-német határvidéken még találhatóak nagyobb népfőiskolák a távolabb eső elzászi Strassbourgen és Mulhouse-ban, a lotaringiai határvidéken azonban nem. A következőkben a Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolájának jelentősebb, határokon átnyúló együttműködéseit mutatjuk be.

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája – GRETA

A Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája 1998 óta ápol partneri együttműködések egy kooperációs egyezmény keretében a francia határvidéken található GRETA (*GRoupments d' ETAbissements pour la formation continue*) csoport tagjaival. A GRETA csoport tagjai a Francia Oktatásügyi Minisztérium szakképzéssel

foglalkozó továbbképző intézményei, amelyeket általában egy iskolához, rendszerint egy gimnáziumhoz csatolnak hozzá, és külön igazgatással rendelkeznek. Egyik fő területüket a német nyelvű vizsgák teszik ki. Számos továbbképző tanfolyamot és szemináriumot szerveznek cégeknek, amelyeknek fontos részét alkotja a többnyelvű szakképzés is. A német nyelvtanfolyamokat a megfelelő, nemzetközileg is elismert német nyelvvizsgákkal (pl.: a Goethe Intézet nyelvvizsgái, nemzetközi szakmai nyelvvizsga) zárják a résztvevők. Erre a Saarbrücken Városszövetség Népfőiskoláján kerül sor. A népfőiskola évente 4 francia gyakornokot foglalkoztat, akik a GRETA szakképzési keretébe tartoznak. A határ közvetlen közelében található GRETA Freyning-Merlebach partnerként vett részt a „Saar-Lor-Curriculum” projektben. (Ld.: 4. fejezet)

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája – Metz Egyetem

A fenti együttműködésben az egyes szakmákhoz kötődő idegennyelv-ismeret átadása állt a középpontban. A kulturális és interkulturális kérdésekkel csak érintőlegesen foglalkoztak. A Metz Egyetemmel (Université Paul Verlaine-Metz)⁸ kötött együttműködésben ezzel szemben a nyelvoktatás mellett a kulturális ismeretek kölcsönös átadása kapott központi szerepet. Zárójelben jegyezzük meg, hogy az egyetem önálló továbbképző részleget működtet, amely a nem-egyetemista közönséget vonja be az oktatásba. Már 1986 óta jó kapcsolatokat ápolt egymással a Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája és a Metz Egyetem, amelyek a fenti kapcsolathoz hasonlóan szintén egy együttműködési szerződésben tetőződtek be. Az évek folyamán rengeteg rendezvényre került sor: nyári francia nyelvkurzusok és nyári tanfolyamok a Metz Egyetemen, tanulmányutak német és francia résztvevőkkel, egy- és többnapos kirándulások a Saar-Lor-Lux régióban, német-francia estek, és a már említett „Saar-Lor-Curriculum” projekt.

„Nyelvi hálózatok a határvidéken” együttműködési terv

Ebben az együttműködési tervben együtt dolgozik Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája a Saar-Vidék Oktatásügyi, Kulturális és Tudományokért Felelős Minisztériumával, valamint a Saar-vidék Pedagógiai és Média Intézetével az „Élethosszig Tartó Tanulás” kísérleti program⁹ keretében. A támogatók között megtalálható az Oktatásügyi és a Kutatásokért Felelős Szövetségi Minisztérium, de az EU (Európai Szociális Alap) is. A programért a Felnőttképzés Német Intézete felel. A programot kísérleti modellként már megvalósították 2001. január és 2004. decembere között. Több képzést, német és francia iskolákat, egyetemeket és tanártovábbképző intézeteket fogott át. A program konkrét célja az volt, hogy a Saar-vidék Lotaringia határvidékén élő, a tanulásban és képzésben hátrányokat szenvedő fiataloknak megadja a lehetőséget az adott szomszédos nyelv megismeréséhez, valamint elsajátításához.

Kiindulási pontként az a megállapítás szolgált, hogy a Saar-vidéken, eltérően a többi tartománytól, a francia nyelvtudás szinte elengedhetetlenül szükséges a sikeres munkavállaláshoz. A Saar-vidék rendelkezik a leghosszabb, francia nyelvterületek (Luxemburg, Franciaország) mentén húzódó határszakasszal. Franciaország földrajzilag is az a szomszédos ország, amely a végzős tanulók számára munkalehetőségek keresése esetén a leginkább számításba jöhet. A francia nyelvtudás tehát nemcsak a magas képzettséget igénylő munkahelyeken elengedhetetlen, hanem azokon a munkaterületeken is, ahol a tanulásban és képzésben hátrányokat szenvedő diákok helyezkednek majd el. A további életút szempontjából tehát rendkívül fontos, hogy a diákok képesek legyenek társalgási szinten beszélni a francia, francia oldalon pedig a német nyelvet. A hátrányos helyzetű tanulóknál azonban ez a program általában kudarcba fullad, ha csak a jövőbeni munkalehetőségekkel érvelnek az idegen nyelvek fontossága mellett. Ezért először egy kerülőút segítségével próbálnak közeledni a tanulókhöz, és ún. „fiatalos témákat” (pl. popzene) kínálnak az adott idegen nyelven. Ennél a megoldásnál viszont problematikus, hogy a modern, fiatalokat érdeklő témáknál az angol, mint idegen nyelv minden más idegen nyelvet maga mögé utasít.

A projekt másik fontos célja az volt, hogy elősegítse az önálló, az új médiákat felhasználó tanulási módokat. A médiismeret hasonlóan fontos a hátrányos helyzetű diákoknál, mint a nyelvismeret, hiszen a jövő munkahelyein nem boldogulhatnak az információ- és kommunikációtechnológia ismerete nélkül. A modern, médiákra támaszkodó tanulási módok ráadásul népszerűek a diákok körében, így könnyebbé válik a motiváció is. A projekt keretében német és francia diákok közös francia-német médiatermékeket hoztak létre.

Bebizonyosodott, hogy a módszer alapjaiban véve hatásos. A különböző kontextusok keretében, de továbbra is az iskola keretei között maradván a diákok motiváltabbak voltak, jobban teljesítettek, mint a projekt kezdetén. Főként a koncentrációs nehézségekkel küzdő diákok számára jelentett nagy segítséget az átalakított tanulási környezet. Kívánatos lenne, hogy a projektnek tartós folytatása legyen.

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája és Chambre de Commerce et d' Industrie (IHK) Nancy kooperációja

Ez a népfőiskola legújabb kooperációja. Nancy Meurthe-et-Moselle körzet fővárosa, amely a Moselle körzettel szomszédos. Az IHK Nancy fiatal felnőtteket képez többek között a turizmus és a szállodapar területén. E témakörökben lehetőség van továbbképzések igénybevételére is. A program tartalmaz egy többhetes Saar-vidéki, ebben az esetben saarbrückeni tartózkodást is, ennek során a hallgatók a népfőiskolán egy speciálisan a szakmájukhoz kötődő nyelvtanfolyamon és üzemlátogatásokon vesznek részt. A program jelenleg csak egyoldalúan működik, mivel a népfőiskola nem rendelkezik olyan ügyfelekkel, akik e szolgáltatást a másik oldalon igénybe vennék. A

következő év folyamán kísérletet tesznek arra, hogy a saarbrückeni vendéglátó szakiskolát és a Saar Turizmusközpontot is bevonják az együttműködésbe, és így valóban bilaterálissá válhat a program, amennyiben a Saar-vidéki diákok a francia oldalon részesülhetnek hasonló képzésben, mint eddig francia társaik. Ezt a kísérleti programot a saarbrückeni Munkavállalók Csereprogramjáért Felelős Német-Francia Titkárság is támogatja.

Saar-Lor-Lux-EUROP' AGE¹⁰ , Idős korúak európai találkozóhelye

1990 óta működik a saarbrückeni népfőiskolán ez a határokon átnyúló munkaközösség, amely az idős korúakkal foglalkozik. Luxemburg is csatlakozott hozzá. Határokon átnyúló rendezvényeket, találkozásokat kínál az időseknek, és egy kétnyelvű újságot is megjelentet.

Saarbrücken Városszövetség Népfőiskolája és a Communauté d' Agglomération Sarreguemes Confluences (Sarreguemes) kooperációja

Saarbrücken és a francia határváros Sarreguemes már évek óta együtt dolgoznak a turizmus és a környezetvédelem területén. Sarreguemes még 2005-ben szeretne létrehozni egy népfőiskolát, amely szorosan együttműködne a saarbrückeni népfőiskolával. Ebben a kontextusban rengeteg lehetőség nyílik majd a közös munkára.

Wilfried Schmidt, Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Németország

További információk:

Politika és igazgatás:

Saarbrücken weboldala: www.saarbruecken.de
Lorraine/Lorraine régió weboldala: www.cr-lorraine.fr
Département Moselle weboldala: www.moselle.pref.gouv.fr
Nagy Régió: www.grossregion.net
Sarreguemes (Saargemünd) weboldala: www.sarreguemes.fr

Képzés:

Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája: www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs
Peuple et Culture: www.peuple-et-culture.org
Határokon Átnyúló Népfőiskola (Université Populaire Transfrontalière) Völklingen-Forbach: www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm
Saar-Lor-Lux – EUROP' AGE: www.altenwerkkultur.de
Élethosszig Tartó Tanulás Kísérleti Program: www.blk-III.de
Egyetem Metz (Université Paul Verlaine-Metz): www.univ-metz.fr
Groupements d'établissements pour la formation continue – GRETA: www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

Lábjegyzetek:

- 1 www.grossregion.net
- 2 www.moselle.pref.gouv.fr

3 www.peuple-et-culture.org

4 www.vhs-voelkingen.de/vhs/upt.htm

5 A tanulmány jelen fejezete a CBC Projekt céljának megfelelően a közvetlen határokon átnyúló együttműködésekre szorítkozik. A népfőiskola nagyobb európai valamint transznacionális együttműködéseit ezért e helyen nem taglalom.

6 Ehhez további információk találhatóak Wilfried Schnidt a Saar-Mosel régióról írt tanulmányában az 1. fejezetben

7 www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

8 www.univ-metz.fr

9 www.blk-III.de

10 www.altenwerkkultur.de

Németország – Lengyelország

Felső-Luzsica / Lausitz régió

Detlef Heuke / Ute Grun

A közös nyelv elengedhetetlen a kommunikációhoz és az idegen kultúra megismeréséhez. Hoyerswerda a lengyel-, cseh- és német hármashatár mentén fekszik, így a német nyelv betölthetné a közös nyelv szerepét. A határ cseh és lengyel oldalán a közös múltnak köszönhetően beszélnek ugyan a németet, azonban szintén történelmi okok miatt visszafogottnak mondható a használata. A történelmi múlt az oka annak is, hogy a németek nem beszélnek sem a cseh, sem a lengyel nyelvet. A lengyelek és a csehek szintén a fenti ok miatt nem beszélnek egymás nyelvét sem. A II. világháború után a német nyelv szalonképtelenné vált, Csehország és Lengyelország, a két „szocialista testvérállam” között szinte minden kapcsolat megszakadt. Érthető tehát, hogy a cseh-, illetve lengyel tanfolyamok iránti érdeklődés nagyon alacsony a népiskolákon.

A problémát megoldhatnák a német-cseh nyelvű óvodák és iskolák, azonban ezek többnyire csak egyedi kezdeményezések maradnak. A fiatalabb generációk esetében egyre gyakoribb a semleges angol nyelv használata. E nyelv segítségével kommunikálnak az erősen nemzeti beállítottságú lengyelek és csehek, és a németek, csehek és lengyelek közötti nyelvi és kulturális érintkezésnek is az angol nyelv a fő eszköze. Ez a fejlődés furcsának tűnhet kívülállók számára, azonban a régióban ez az egyetlen járható út, hiszen itt sokkal nagyobb a hatása a történelmi múltnak és az előítéleteknek.

Kétségtelen, hogy a közös történelmi múlt legfontosabb fordulópontja a II. világháború, melynek feldolgozása – beleértve előzményeit és hatásait is – néhány kivételtől eltekintve a mai napig tabu maradt. Lengyelország volt kénytelen a leghosszabb ideig elviselni a német megszállást, és ezt a traumát a többszöri békülési kísérletek ellenére mindmáig nem sikerült teljesen feldolgoznia. Ezt személyesen is tapasztalhattuk a Hoyerswerdai Népfőiskola opole-i társintézményénél tett látogatásunkkor: az igazgató ugyan beszélt németül, de az első találkozás alkalmával nem volt képes használni a nyelvet, mivel az a német megszállás idejéből származó rossz emlékeket idézte fel benne. Csak néhány alkalom után nyertük el bizalmát. Ez a példa nem pusztán a mély történelmi szakadékot mutatja.

Hasonló hatásai voltak a müncheni egyezménynek¹ a cseh nemzeti tudatra. Német oldalon viszont a fiatalabb generációk körében is feldolgozatlan a német nyelvű

lakosság elüldözése Csehországból és Lengyelországból, valamint a csehországi németek a Benes dekrétumokat² követő lemészárlása okozta trauma.

Ezek a problémák még a mai politikai életben is fontos szerepet játszanak: Ausztria és Németország Csehország felvételét az Európai Unióba attól tette függővé, hogy az felülbírálja-e eddigi hivatalos véleményét a Benes dekrétumokkal kapcsolatban. A tény, hogy a két ország az utolsó pillanatban eltekintett követelésétől és Csehország, valamint vezető politikusai a lakosság véleményétől tartva a mai napig nem ítélték el határozottan a dekrétumokat, ugyanúgy nem segíti az országok közötti kapcsolat javulását, mint a dekrétumok tabuként való kezelése.

Az előítéletek leküzdésében fontos szerepet kapnak a továbbképző intézetek. A Hoyerswerdai Népfőiskola tapasztalatai szerint azonban célravezetőbb politikától mentes projekteken keresztül kiépíteni az együttműködéseket, mivel a politikával kapcsolatos képzések mindhárom nemzet számára nehezen elfogadhatóak. Ez szorosan összefügg az országok későbbi, szocialista történelmével és az ott kialakult „zárt társadalmakkal“. Itt kell keresnünk a történelmi problémák elhallgatásának gyökereit. A szocialista rendszer bukása óta eltelt 14 év a jelek szerint nem elegendő a múlt tabuk nélküli kezelésére. Ez egyben generációs kérdés is, hiszen a Lengyelországgal folytatott együttműködés azt mutatja, hogy a továbbképző intézetek vezetését nagyrészt a szocializmus formálta generációk képviselői adják.

A határrégió lakosságának meg kell tanulnia az előítéletek kezelési módozatait, és támogatni kell a szomszéd ország kultúrájának megismerését, ami Csehország és Lengyelország EU-hoz történt csatlakozása óta nélkülözhetetlen. Ez a kulturális csere az egész régiót érinti, ami lehetőséget teremt egy tanuló régió létrehozására. A kulturális csere, mint az idegen kultúra közvetítési módja a Hoyerswerdai Népfőiskola egyik projektjének is központi témája. „A sziléziai kastélyok Lengyelországban” című projekt történelmi és politikai kérdéseket is felvet. Az így kialakuló párbeszéd révén a kultúra segít a másik oldal alaposabb megismerésében, megértésében és kölcsönös elfogadásában. Ez azonban nem jelentheti a kultúrák – legyen az bármilyen mértékű is – egymáshoz való igazítását. Minden nemzetnek saját kultúrája és kulturális gyökerei vannak, ami még akkor is igaz, ha a német-cseh-lengyel régió esetében ezek a kulturális gyökerek megegyeznek, valamint szoros kölcsönhatások révén alakultak ki. A kultúrák folyamatosan fejlődnek, ezért különösen fontos egyrészt a közös kultúra óvatos megközelítése, másrészt pedig a tolerancia és az elfogadás kialakítása. Ezen a területen a német, lengyel és cseh határrégióknak sok pótolnivalója van, amiben komoly részt vállalhatnak a tovább- és felnőttképzéssel foglalkozó intézetek.

Az ötletek megvalósításában meghatározó szerepet vállalnak az Európai Unió által támogatott projektek, mivel a nemzeti kormányok által nyújtott támogatás viszonylag

kis mértékű. Ennek oka az, hogy a nemzeti kormányok pénzügyi lehetőségei ezen a területen erősen korlátozottak, és csak néhány nagyobb projektre összpontosulnak.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy a határokon átnyúló kapcsolatok alakulását a határrégiók gazdasági fejlődése erősen befolyásolja. A gazdasági visszaesés és az azzal együtt járó szociális problémák hatására (ami az utóbbi években mindhárom országra jellemző volt) az emberek megélhetési problémáik miatt kevésbé érdeklődnek a határokon átnyúló párbeszéd és kulturális csere iránt.

Mint azt más európai határrégiók példája is mutatja, a nemzeti politika, a gazdaság és az európai uniós támogatások jó együttműködése segítheti a határrégiók perifériából sikeres centrummá váló alakulását. Lengyelország és Csehország európai uniós tagsága lehetővé teszi Hoyerswerda (Németország) és Opole (Lengyelország) együttműködését. A határokon átnyúló kapcsolatokra jó példa a Lengyel-Német Egyetem az Odera menti Frankfurtban (Europa Universtität Viadrina / Európa Egyetem Viadrina)³ és az egyes német-cseh iskolaprojektek.

A német–lengyel–cseh határvidék komoly fejlődési lehetőségekkel rendelkezik. Az együttműködés politikai feltételeit az egykori szocialista országok európai uniós csatlakozása teremtette meg. A felnőttképzés (amely már korábban is igyekezett kapcsolatokat kiépíteni) feladata, hogy támogassa a kultúrák kölcsönös megismerését és az előítéletek a határ mindkét oldalán történő visszaszorítását. Fontos az is, hogy ez a folyamat közvetlenül az emberek szintjén történjen. A jogi és anyagi feltételeket az állam teremti meg, de emellett a kulturális fejlődés egyik fontos hajtóereje a virágzó gazdaság is.

Detlef Heuke / Ute Grun, Hoyerswerdai Népfőiskola / Hoyerswerda Városának Kommunális Kulturális és Képzési Intézménye (Kommunaler Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda / EKuB), Németország

További információk:

Hoyerswerda: www.hoyerswerda.de

Hoyerswerdai Népfőiskola: www.vhs-hoyerswerda.de

Európa Egyetem Viadrina: www.euv-frankfurt-o.de

Lábjegyzetek:

1 1938. szeptember 29-én Mussolini közvetítésével a brit és a francia miniszterelnök aláírta Hitlerrel a müncheni egyezményt. Ennek keretében Németországhoz Csehszlovákia szudétanémetek által lakott területeit, Lengyelországhoz pedig a Teschen tartományt csatolták. A müncheni egyezmény megkötése a cseh köztudatban mindmáig a történelem sötét napjaként él.

2 Eduard Benes 1945 és 1948 között volt Csehszlovákia miniszterelnöke. Többek között 143 dekrétumot hozott létre, melyek közül 15 a magyarok és a németek vagyonának elidegenítésére és jogfosztására vonatkoztak; ez teremtette meg a jogalapot a két népcsoport elűzésére.

3 www.euv-frankfurt-o.de

Szlovákia – Magyarország

Határokon átívelő együttműködés a Neogradiensis eurégióban

Tomáš Findra / Danica Hullová

A Neogradiensis eurégió¹ a történelmi Novohrad területén található: szlovák oldalon Lučenec (Losonc), Poltár és Vel'ky Krtíš körzetek, magyar oldalon pedig Nógrád megye képezi a régió területét. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején az 1867-es kiegyezés² után a régió gyors fejlődésnek indult, amit azonban megállított az I. világháború kitörése. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után Novohrad északi része Csehszlovákiához került (kivéve az 1938-1945 közötti időszakot, amikor Novohrad egyes szlovák részei Magyarországhoz tartoztak). Az 1945-ös felszabadulás után a régió szlovák része a besztercebányai (Banská Bystrica) járáshoz, majd később a közép-szlovák régióhoz került. A Novogradiensis eurégió alapító okiratát 1999 szeptemberében írták alá Nógrád megye, Lučenec, Poltár és Vel'ky Krtíš körzetek politikai vezetői. Az eurégió célja az, hogy a terület gazdasági versenyképességét saját és helyi erőforrások felhasználásával teremtse meg. Ezt a célt mindkét ország kormánya támogatja. A következő projektek kerültek eddig lebonyolításra: nyelvi és know-how csereprogramok gimnáziumoknak, The Fil'akovo stronghold program a történelmi örökség a jövő nemzedékeinek történő megőrzésére, az Ipoly fölé Koláre közelében tervezett híd megvalósíthatóságáról szóló tanulmány.

A sport- és kulturális kapcsolatok fejlődése

A régió belül erősek a sport és a kultúra területén kialakult együttműködések történelmi gyökerei. A történelmi Novohrad két részből áll: a szlovák rész Besztercebányától (Banská Bystrica) délre, a közép-szlovákiai Krupina fennsík, az Ore hegység lábánál fekszik, a másik részt a határ túloldalán található magyarországi Nógrád megye képezi. A két régió közös történelmi hagyományait és az itt lakók között régóta fennálló kulturális és gazdasági együttműködés tényét jelzi, hogy míg a X. és XI. században a terület központja a Novohrad vár volt, addig a későbbiekben hol Lučenec (Losonc), hol pedig Balassagyarmat töltötte be ezt a szerepet.

A régió értékét emelik az itt található számtalan regionális, európai, sőt világszintű jelentőséggel bíró történelmi emlékművek, a több százéves hagyományokra visszatekintő népszokások és építészeti alkotások. A határ mindkét oldalán találhatunk olyan szervezeteket és intézményeket, melyek a szomszéd ország kultúrájának megőrzésére jöttek létre. A régió legtöbb kulturális intézményének van társintézménye

a határ túloldalán. Ezen a határvidéken fontos szerephez jutnak a kulturális intézmények, könyvtárak, múzeumok és oktatási intézmények, hiszen segíthetnek az együttműködés fejlesztésében. A sport és a kultúra területén kialakuló informális kapcsolatok jó hatással lehetnek a két ország közötti kapcsolatokra: ez lehet az alapja a szlovák-magyar viszony javításának és a régió belüli életszínvonal-emelkedésnek.

A kedvezőtlen szociális és gazdasági folyamatok ebben a régióban is éreztetik hatásukat. A közigazgatási és intézményi szinten érezhető forráshiány, a nehéz gazdasági helyzet és a munkanélküliség hátráltatják, sőt legrosszabb esetben visszavetik a kulturális- és sportélet fejlődését. Tovább rontja a helyzetet a fiatalság alacsony érdeklődése a helyi kultúra és a sport iránt. Globalizálódó világunkban elveszítik értelmüket a határokon átnyúló kapcsolatok a kulturális tevékenységek támogatása és a kulturális örökség ápolása nélkül. Emiatt fontos, hogy a szlovák és magyar identitást a kultúra közös, szlovák-magyar továbbfejlesztésével őrizzük meg, és ezt a kulturális örökséget Neogradiensis későbbi generációinak továbbadjuk. A kis községekben és közösségekben kialakult gazdag szlovák és magyar hagyományok olyan értéket képviselnek, amelyet nemcsak a helyi lakosok, hanem a turizmus miatt is fontos fenntartani.

A humánerőforrás fejlődése

A régióban számos olyan iskola és oktatási intézmény van, amely az uniós csatlakozás révén megemelkedett képzési színvonalnak és igényeknek eleget tud tenni. Ilyen intézmények az általános-, közép- és szakközépiskolák, illetve egyetemek, mindegyiknek fontos szerepe van a helyi humán erőforrás fejlesztésében. A határokon átnyúló együttműködésben az egészségügyi, pedagógiai és pszichológiai intézmények, tanácsadóközpontok, felzárkóztató iskolák és szabadidős központok is részt vesznek. A régióban korábban működő – az elmúlt években anyagi okok miatt elhanyagolt vagy megszüntetett – hagyományos oktatási együttműködést újra be lehetne indítani. Jó lehetőséget ad az európai uniós tagság arra, hogy tanárok, diákok és más oktatási intézmények képviselői régi kapcsolataikat határokon átívelő együttműködések keretében újra felelevenítsék.

A régió kis mérete miatt (ez lehetővé teszi az ingázást) a lakosok valószínűleg új munkalehetőségek után fognak nézni. A régió munkaerő-kínálata meghaladja a munkaerő-keresletet, és sem a szlovák, sem a magyar munkaerő képzettsége nem felel meg a piaci elvárásoknak. Emiatt emelkedik a munkanélküliség, ami Szlovákia és Magyarország hasonló régióival összehasonlítva itt a legnagyobb mértékű.

A régió további kedvezőtlen jellemzői közé tartozik egyrészt a szakképzett munkaerő elvándorlása, másrészt számos gazdasági ágban a jól képzett munkaerő hiányát

eredményező alacsony kereseti lehetőség. Ezt a trendet erősíti az alacsony műveltségi színvonal, a képzetlen munkaerő arányának növekedése (különösen a romák körében) és a néhány iskolára, illetve oktatási intézményre jellemző hiányos felszereltség. A humánerőforrás-menedzsment területén tett közös szlovák-magyar intézkedések célja az oktatási rendszer megújítása, hiszen csak így lehet az erősödő (régió belüli és kívüli) munkaerő-piaci kihívásoknak megfelelni. Sajnos sem a munkaadók, sem a munkavállalók nem rendelkeznek megfelelő munkaerő-piaci információkkal. Emiatt lenne szükség egy olyan közegre vagy intézményre, amely információt nyújt a munkaerő-piaci követelményekről és képzési lehetőségekről a határ mindkét oldalán. A terv megvalósítását az oktatási intézmények is támogatják. A részvevő intézmények összefogása lassíthatná a fiatalok fejlettebb régiókba való elvándorlását, és megteremthetné egy új, a határokon átnyúló munkaerőpiac alapjait. A meglévő tapasztalatok alapján egy új, a határokon átnyúló, egyedi igényeknek is megfelelő és a kisközösségekre épülő információs hálózatot kellene létrehozni. Hasonló kezdeményezések segítségével emelhető lenne a régió vidéki részein a foglalkoztatottsági arány és a műveltségi színvonal, ami egyben új befektetőket is vonzhat a régióba.

Határon átnyúló együttműködés – gyakorlati tapasztalatok

Több intézmény is rosszul szerveztként jellemzi a határ mentén a szlovák-magyar együttműködést. Hiányoznak azok a projektek és kezdeményezések, amelyek az együttműködés folytonosságát biztosíthatnák. A határon átnyúló együttműködésben részvevő intézmények nincsenek megelégedve a hivatalok (pl. információs központok) munkájával: szervezeti felépítésük áttekinthetetlen és nem hatékonyan, a gyakorlati elvárásoknak megfelelően működnek. Potenciális ügyfeleknek – olyan szervezeteknek, amelyek képesek és készek is határon átnyúló projektekben való részvételre – nem tudnak megfelelő segítséget nyújtani. Az együttműködési projektek pályázati feltételei nem egyértelműek és átláthatóak, a pályázatok kiértékelésénél bizonyos mértékű korrupció lehetősége is fennáll. Mindez a határon átnyúló projektekben részvevő szervezetek motivációjára rossz hatással lehet, ha a továbbiakban nem történik változás. A „Fundament“ nevű nyilvános intézmény feladata a nem kormányzati szervezetek fejlődésének támogatása. A szervezet községi projekteket, nem kormányzati és lakossági szervezeteket támogat, együttműködik a nagyobb szlovákiai alapítványokkal és külföldi támogatókkal. A „Fundament“ az utóbbi három évben az egri Életfa Környezetvédő Szövetséggel kötött megállapodást: a projektek információáramlását vizsgálják.

Tomáš Findra / Danica Hullová, A Nonprofit Szervezetek Képzési Központja (Centrum vzdelávania neziskových organizácií / CVNO), Szlovákia. Ez a fejezet az NGO (Non Gouvernement Organisation: Nem Kormányzati Szervek) Alap támogatásával jött létre (www.fundament.sk).

További információk:

Neogradensis eurégio: www.euroregion-neogradensis.sk

Lábjegyzetek:

1 www.euroregion-neogradensis.sk

2 Ld. Alfred Lang cikkét az 1. fejezetben

Ausztria – Szlovákia – Magyarország

A vasfüggönytől a közös határvidékig

Alfred Lang

Az osztrák-magyar-szlovák határvidék kapcsolatait 1945 után az ún. vasfüggöny¹ határozta meg. Az 1980-as évek végéig, a vasfüggöny felszámolásáig csak nagy nehézségek árán valósulhattak meg a határokon átnyúló kapcsolatok. Az 1989-es magyarországi és szlovákiai rendszerváltás teremtette meg a határokon átnyúló kapcsolatfelvétel lehetőségét. A kezdeti fázis eufóriája után az itt lakók hamar szembesültek a kijózanító tényekkel, a valóban rendelkezésre álló lehetőségekkel. A kapcsolatok igazán akkor lendültek fel, amikor a fenti államok csatlakoztak az Európai Unióhoz (Ausztria 1995-ben, Magyarország és Szlovákia 2004-ben). Ennek ellenére a határokon átnyúló kapcsolatok gyakorlata még elég sok helyen csak a kezdeti stádiumban van. Ez főként a felnőttképzés területére igaz.

1989 – új perspektívák és régi határok

Közvetlenül a vasfüggöny 1989-es felszámolása előtt a beutazás megkönnyítésével és az osztrákok számára előnyös árkülönbségek hatására az osztrák határvidék lakói rendszeresen átjártak bevásárolni Magyarországra és Szlovákiába (főként Pozsonyba). Benzint, élelmiszert, élvezeti cikkeket, ruhaneműt és háztartási cikkeket vásároltak. Az említett előnyös árkülönbségek miatt rendszeresen látogatták a vendéglőket, gyógy-és termálfürdőket, de kedveltek voltak a fodrászok, kozmetikusok, optikusok és a fogorvosok jóval olcsóbb szolgáltatásai is.

Már 1988. január 1-jén a vasfüggöny lebontása előtt Magyarországon nemzetközi útleveleket állítottak ki, amelyek lehetővé tették, hogy a magyarok minden nehézség nélkül kiutazhassanak Ausztriába. Ennek következtében magyar részről is elindult egy eléggé intenzív bevásárlóturizmus. Az osztrák határ menti településeken, de főként a Nickelsdorf / Hegyeshalom határátkelők és Bécs közötti útvonal mentén többnyire sebtében felépített üzletek nyíltak (gyakran kiürített garázsokban, gyorsan felállított konténerekben), amelyek mindenféle árut kínáltak. Ezek a folyamatok jelentősen megterhelték a magyar devizamérleget. Amikor 1989 áprilisában szigorították a vámelőírásokat, két nap alatt 114.000 magyar állampolgár rohamozta meg az osztrák üzleteket. A magyar vámstatisztika az 1989. április 3. és 4. közötti vásárlásokról a következő áruhátról rendelkezik: 5664 videomagnó, 4013 színes televízió, 4714 számítógép és számítógép-alkatrészek, valamint 3506 mélyhűtő láda. Az új vámrendelkezések életbelépésétől (április közepe) hirtelen alábbhagyott a vásárlási

kedv, ami a hirtelen létrehozott üzletek végét jelentette. Ezzel egy időben a magyar kormány jelentősen megkönnyítette a Joint Ventur üzemek létesítését, valamint 5 év adómentességet és a nyereség zavartalan átcsoportosításának lehetőségét garantálta a külföldi befektetők számára.

1989. május 2-án a magyar speciális egységek a magyar-osztrák határ mentén megkezdtek a műszaki határzárok lebontását. 1989. június 27-én a két külügyminiszter Alois Mock (Ausztria) és Horn Gyula (Magyarország) a Nickelsdorf / Hegyeshalom határátkelő közelében szimbolikusan a vasfüggöny egy darabjának átvágásával megnyitotta a határt Ausztria és Magyarország között. Az ezt követő roham a

Balra és középen: az egykori vasfüggöny maradványai, őrtorony és kerítésoszlop.
Jobbra: tiltakozás egy burgenlandi határközségben egy új Magyarországra beléptető határátkelő ellen a 90-es években.

burgenlandi lakosságban nem kevés ellenszenvet váltott ki. Az okok között szerepelt az átvezető utak szokásosnál jóval nagyobb terheltsége, a balesetek számának jelentős növekedése és a bűnözés, csempészet, valamint a fekete munka vélt vagy valós fokozódása. Az ellenszenvet még csak fokozták az osztrák politika ez irányú nyilatkozatai.

Ebben az időben növekvő számban érkeztek Ausztriába lengyel és román állampolgárok is. Főként a román polgárok igényelték a politikai menekült státust, az 1990-ben Ausztriába érkezett 23.000 menekült közül több, mint 12.000 román állampolgár volt. Ausztria ezért ismét bevezette a vízumkötelezettséget a lengyel és román állampolgárok számára. Ennek következtében főként az osztrák-magyar határon drámaian megnőtt az illegális határátlépések száma. A heves, érzelmeiktől sem mentes vita a Közép-Kelet-Európából érkező menekült- és turistaáradatról 1990 októberében erős visszhangra talált a küszöbön álló országgyűlési választásokon: „A határőrizet már

nem felel meg a polgárok biztonsági szükségletének. Naponta százával lépik át illegálisan a határt. A jelenlegi állapot tarthatatlan.” Így indokolta meg az akkori belügyminiszter döntését, hogy az Osztrák Szövetségi Hadsereg katonáit határőrizeti feladatra vetették be. Az intézkedés hatására jelentősen csökkent az illegális határátlépések száma. A menekültek is más helyekről érkeztek attól függően, hogy hol alakult ki válsághelyzet. A katonák határőrizeti bevetése nem katonai célokból történt, ezt többször is leszögezték az illetékes szervek. Feladatuk az volt, hogy segítsék a csendőrség és a vámőrség munkáját, innen a bevetés elnevezése is: „Assistenzeinsatz” / „Segédbevetés”.

A kritikusok egy új vasfüggönyről beszéltek, amellyel a „gazdag” Nyugatot védik a gazdaságilag elmaradott Kelettel szemben. Ausztria 1995-ös európai uniós csatlakozása nemcsak tovább erősítette ezt a folyamatot, hanem a schengeni egyezmény eredményeként Ausztria határa az EU külső határa lett. Az osztrák határ mint „schengen-határ” Ausztria európai uniós tagságának fő jellemzőjévé vált.²

Politikai szinten már a 70-es évek végén, a 80-as évek elején létrejöttek együttműködések Burgenland és a nyugat-magyarországi megyék, Győr-Moson-Sopron és Vas között. 1978-ban alapították a Keleti Tervezési Bizottságot, és 1985-ben hozták létre az Osztrák-Magyar Területrendezési Konferenciát, amelynek munkacsoportjaiban mind Burgenland, mind a nyugat-magyarországi megyék képviselői részt vettek. 1992-ben alapították meg a határokon átnyúló Pannon Regionális Tanácsot. Egy regionális parlament szerepét kellett volna betöltenie, tehát a fontos, határokon átnyúló kérdések döntési fórumának szánták, valójában azonban munkája csak ajánlások kidolgozására korlátozódott.

A burgenlandi felnőttképzés keretében 1989 után alakultak ki az első komoly kapcsolatok mind a szlovák, mind a magyar szomszédal. „Bunter Tisch” / „Tarka Asztal” név alatt szervezett a burgenlandi Európa Ház³ 1991-ben és 1992-ben interkulturális fórumokat, amelyeket osztrák, magyar és szlovák részvevőkkel felváltva rendeztek meg Burgenlandban, Magyarországon és Szlovákiában. Ezek a beszélgetések a képzés, a kultúra és a tudomány területéről számos intézmény határokon átnyúló együttműködését segítették elő. A képzési intézményeknél, mindenekelőtt a burgenlandi népfőiskoláknál⁴ fokozott érdeklődés mutatkozott magyar nyelvtanfolyamok iránt. A népfőiskolák a legújabb módszereket (pl: tandem, IST: Interkultureller Sprachentausch / interkulturális nyelvcsere) alkalmazó nyelvi kurzusokat indítottak⁵.

1989 őszén a határ megnyitását követően a Burgenlandi Kutatótársaság beszélgetéseket kezdeményezett a burgenlandi- és nyugat-magyarországi határ mentén elterülő települések lakói között („Zaungespräche”). A rendezvények célja az volt, hogy

kapcsolatokat hozzon létre az államhatár által eddig elválasztott települések között. Az összejövetelek során ismertették a települések egymástól eltérő fejlődését, a határ szerepét és hatását, valamint felvázolták a változtatások lehetséges formáit. A magyar és német nyelven folyó beszélgetéseket felváltva rendezték meg magyar és burgenlandi vendéglőkben és közösségi házakban⁶. 1991 januárjában kezdődött a „Zaungespräche” („kerítés menti beszélgetések”) nevű projekt. A felmérések számára 4 települést választottak ki. Itt szerepet játszott azok földrajzi közelsége és a közös nyelv is.⁷ A vizsgálat főként a nyelvre és annak fejlődésére, valamint a határhúzás révén megváltozott szociális kapcsolatokra irányult⁸.

A határ időleges megnyitása Loipersbach (Ausztria) és Ágfalva között 1991-ben, a Burgenlandi Kutatótársaság ún. „Zaungespräche” projektjének keretében.

A határokon átnyúló együttműködések jövőjét illetően a hangulat kezdetben kifejezetten eufórikus volt, amely azonban jelentősen mérséklődött a 90-es évek közepétől. Számos kapcsolat elhalt, a nyelvtanulás iránti érdeklődés is alábbhagyott az évek folyamán. A határokon átnyúló kapcsolatok jelentősége és lehetősége Ausztria, majd Magyarország és Szlovákia európai uniós tagságával vált ismét aktuálissá.

1995 – Ausztria európai uniós tagállam lesz

1995. január 1-jén Ausztria az Európai Unió tagállama lett. Ez új perspektívákat jelentett a határokon átnyúló osztrák-magyar és az osztrák-szlovák együttműködések területén. Az uniós tagság főként Burgenland számára volt jelentős, mivel ez a tartomány az osztrák tartományok közül egyedüliként „1-es célterületi” státust kapott, amely azt jelentette, hogy az Európai Strukturális Alapokból széleskörű támogatásokhoz jutott. A megelőző 1994. június 12-i népszavazáson az európai uniós tagságot Burgenlandban támogatták a legtöbben (75%-os támogatottság).⁹

A határokon átnyúló kapcsolatok újjáéledését elsősorban az INTERREG program segítette elő, amely Ausztria európai uniós tagságának kezdetével anyagi támogatást

nyújtott a határokon átívelő kapcsolatok létrehozására Ausztria és Magyarország, Ausztria és Szlovákia között.¹⁰

A Burgenlandi Kutatótársaság 1996-ban konferenciát (Burgenlandi Kutatási Napok)¹¹ rendezett az új támogatási lehetőségekről és az általuk megnyíló új perspektívákról a határokon átnyúló együttműködések területén. Két és fél napon keresztül nemzetközi szakértők, hazai és regionális politikusok vitáztak az európai regionális támogatásokról és a határokon átnyúló európai együttműködésekről. Ez volt az első és átfogó vitafórum e témában, amelyet Ausztria európai uniós csatlakozása óta rendeztek meg Burgenlandban. A vitafórumok egyikét a kulturális és oktatáspolitikai együttműködésnek szentelték.

Az INTERREG Ila program első fázisában 1995 és 1999 között 28,2 millió euró állt az osztrák-magyar együttműködés rendelkezésére, ebből az Európai Unió 11 millió euró támogatást nyújtott. A megvalósult tervek közül a következőket emelnénk ki: eisenstadti Technológiai Központ, Heiligenkreuz-Szentgotthárd Ipari Park, valamint a szintén határokon átívelő nemzeti parkok, biogázművek Güssingben és a biciklisek számára létesített túraútvonalak. Az INTERREG eszközöket eltérően az európai uniós határrégióktól a magyar-osztrák régióban csak az osztrák befektetésekhez lehetett felhasználni. Ilyen értelemben a magyarokkal folytatott együttműködés első fázisa 1995 és 1999 között csak formálisan működött. Az Európai Unió a leendő tagok számára felzárkóztató programokat hozott létre. Ilyen volt pl. a határrégiók számára létesített PHARE CBC program (1995 és 1999 között 42 millió euró állt Magyarország rendelkezésére a PHARE CBC keretében az Ausztriával való együttműködésekre). A közös osztrák-magyar projektek azonban gyakran akadályokba ütköztek a pályázáskor vagy a lebonyolítás során, mivel az ún. tükörprojekteket Magyarországon a PHARE CBC, míg Ausztriában az INTERREG Ila támogatta, és a két támogatási forma nem felelt meg egymásnak.

Az INTERREG 1998-as értékelése a következő eredményekkel zárult: a projektek 10%-a mutat csak közös részvételt a tervezésben, finanszírozásban és a kivitelezésben, 53%-nál figyelhető meg határokon átnyúló hatás a magyar oldalon is, a tervek 36%-a ugyan határrégióban valósult meg, de nem volt határokon átívelő hatása. Magyar oldalról az a kritika érte az osztrák felet, hogy Burgenland csak azokat a magyar projekteket támogatja, amelyek nem jelentenek konkurenciát a burgenlandi befektetési tervekhez nézve, valamint Burgenland „túl nagy figyelemmel kíséri” a nyugat-magyarországi megyék fejlődését.

A második támogatási szakaszban 2000 és 2006 között az INTERREG IIIa keretében Ausztria-Magyarország számára regionális, nemzeti- és EU támogatásból 77 millió euró áll rendelkezésre. Ehhez jön még hozzá a PHARE CBC Magyarországnak nyújtott 55,8 millió eurós támogatása. A 2000 és 2006 közötti időszak közös osztrák-magyar

programtervezetének legfőbb célkitűzése egy gazdaságilag, szociálisan és mentálisan integrált határrégió megvalósítása. Azokat a projekteket részesítik előnyben, amelyek a lehető legtöbb részvevővel valósítják meg a különböző nézetek, tapasztalatok és elképzelések állandó, határokon átnyúló cseréjét. Az első periódus programtervezetének tapasztalatait szem előtt tartva megállapítják, hogy nehezebb egy igazi, határokon átnyúló stratégia megvalósítása, mint olyan projektek támogatása, amelyek a határhoz közeli területeken valósulhatnak meg. A projektek gyakorlata valóban azt mutatja, hogy a partneri együttműködések csak a formai kritériumoknak felelnek meg: az adott szomszédos országban megneveznek egy partnert, majd a saját nemzeti projektötletüket valósítják meg. A 2003-as értékelés azt mutatja, hogy a projektek 74%-a az együttműködést és hatást tekintve a legmagasabb minőségi szintet érte el, de az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a kritériumok viszonylag könnyen teljesíthetőek voltak.

Az INTERREG és PHARE CBC programok intenzívebbé tették a burgenlandi-magyar-szlovák határvidék együttműködését, amely az 1989-es eufórikus hangulatot követően erősen visszaesett. A fentiek azonban azt mutatják, hogy a tevékenységeket, illetve a projekteket nemzeti vagy régiópolitikai cél vezette, és hiányoztak azok a transznacionális és határokon átnyúló komponensek, amelyek a SOKRATES vagy a LEONARDO DA VINCI programokat fémjelzik. Tény az is, hogy a legtöbb projekt Burgenland és Nyugat-Magyarország között valósult meg. Kezdetektől szerényebb volt a Szlovákiával folytatott együttműködés, amely főként azzal magyarázható, hogy Ausztriának Magyarországgal sokkal hosszabb határszakasza van, mint Szlovákiával.¹² Másrészt a nyugat-szlovákiai térséget a főváros Bratislava / Pozsony határozza meg, amelynek a közelben fekvő szövetségi főváros, Bécs a természetes együttműködő partnere. Ennek megfelelően az osztrák-szlovák INTERREG program költségvetése is jóval alacsonyabb volt, mint a magyar-osztrák programé.

1998-ban végül létrejött a West / Nyugat Pannonia EuRégió Burgenland (Ausztria) és a vele határos nyugat-magyarországi megyék (Győr-Moson-Sopron és Vas, 1999-től Zala is) között. Az eurégióban kb. 15.000 km²-en hozzávetőlegesen 1,3 millió ember él. Az Eurégió Tanácsa a 4 partner 40 képviselőjéből áll. Az elnökséget 4 politikai képviselő alkotja. Ők határozzák meg a fejlesztési stratégiát és a középtávú célokat is. A konkrét munkát 8 munkacsoport végzi. A West / Nyugat Pannonia EuRégió a következő fejlesztéseket tartja kiemelten fontosnak: vidékfejlesztés, wellness és rekreáció, klaszterek létrehozása. 2004-ben átdolgozott tervében a jövő céljait illetően kifejezetten ambiciózusnak mutatkozik: „Én és Mi: Az eurégió bevonja döntéshozatali folyamataiba a lakosságot és ötleteiket, ezáltal próbálja erősíteni határokon átnyúló identitástudatukat. Kedvező feltételek kialakítása: Az eurégió több, mint egy absztrakt intézményi konstrukció. Ezért számolják fel a transznacionális adminisztratív akadályokat.”¹³

A valóságban azonban a West / Nyugat Pannónia EuRégió manapság nem más, mint egy kooperációs eszköztár a politikai és adminisztrációs terület számára, amely alig érintkezik a határvidék lakosainak mindennapjaival. Egy 2001-es felmérés adatai alapján a burgenlandiak 79%-a még soha sem hallott a West / Nyugat Pannónia EuRégió szervezetéről. Ez a helyzet minden valószínűség szerint a mai napig nem sokban változott. Ez önmagában véve nem kérdőjelezi meg a szervezetet, hiszen mint hálózati és koordinációs eszköz, fontos szerepet tölt be a résztvevő országok hatóságai és adminisztratív egységei, valamint a hivatalos és félhivatalos intézmények között, de a lakosság bevonása továbbra is a jövő megvalósítandó céljai között szerepel. További gyenge pontjai, hogy nem hozott létre együttműködések a régió civil, nem kormányzati szervezeteivel és a felnőttképzés intézményeivel. A civilszektor szervezetei alkothatnák az összekötő elemet az eurégió és a lakosság között, és jelentősen hozzájárulhatnak a határokon átnyúló identitástudat kialakításához. Megjegyzendő az is, hogy a szomszédos szlovák és szlovén határvidékek nem tagjai az eurégióknak.

2004 – Magyarország és Szlovákia csatlakozása az Európai Unióhoz

Magyarország és Szlovákia európai uniós csatlakozásáról folytatott ausztriai vitát főként az a kérdés határozta meg, hogy milyen kihatásai lesznek a két ország uniós tagságának az osztrák munkaerőpiacra. Csak az eurégióban (osztrák-magyar határvidék) jelenleg 560.000 a keresők száma, ebből kb. 85.000 a burgenlandi foglalkoztatottak száma. A vasfüggöny lebontása után erőteljes eltérés mutatkozott a burgenlandi és magyar bérek között 1:13 arányban.¹⁴ Németország és Ausztria a földrajzi közelség tényéből kiindulva adott hangot abbéli félelmeinek, hogy munkaerőpiacát a nagy bérkülönbségek miatt megrohamozzák az új tagállamok lakosai. A többi EU-tagállam, valamint az Európai Unió Bizottsága nem foglalkozott különösebben a szabad munkaerő-áramlás korlátozásának szükségességével. Mindenekelőtt az új tagországok szomszédságában nőtt a félelem a személyek szabad mozgásával szemben. Míg Ausztriában heves vita folyt a keletről érkező olcsó munkaerő problémájáról, addig Magyarország az EU bővítés mindkét fél számára előnyös hatásait emelte ki. Magyarország nem kezelte valós problémaként a migráció kérdését, mivel az általános vélemények szerint a magyarok nem igazán hajlandóak a hely-és munkahely-változtatásra. Egy gyors európai uniós integráció ezzel szemben felélénkítené a magyar gazdaságot, és ezáltal megszüntetné azokat az okokat, amelyek a munkaerő elvándorlásához vezetnek.

Az osztrák politikai élet összes szereplője, de főként a munkavállalók és szervezeteik a csatlakozások fázisában ismételt átmeneti intézkedéseket követeltek annak érdekében, hogy a munkaerőpiacot megvédjék az esetleges negatív hatásoktól, illetve gyengítsék azokat. Törekedtek arra, hogy a nyilvánosság minél szélesebb körei

elfogadják az új tagállamok csatlakozását, ezért a csatlakozási tárgyalások során megegyeztek abban, hogy a munkaerő szabad áramlását átmeneti határidőkkel és rögzített kvótákkal mind időben, mind a mennyiséget illetően korlátozzák. A modell azt irányozza elő, hogy a korlátozásokat 7 év elmúltával vizsgálják felül, de pár év elteltével is lehetséges egy újabb hosszabbítás vagy új kvóták megállapítása. Végül az Európai Unió és a csatlakozásra váró államok e pontokban kompromisszumot kötöttek. Magyarország és Szlovákia is elfogadta, hogy hasonló módon védi saját munkaerőpiacát.

Bár a fenti intenciókból létrejött kétoldalú megállapodások rövid távon betöltötték szabályozó funkciójukat, a politikusok és a szociális partnerek számára egyre inkább égetővé válik az a feladat, hogy az Ausztria és Magyarország közti munkaerőpiac határainak feloldásakor megtalálják a megfelelő arányt a kontingentálás és a szabad áramlás között, amely egyúttal az egész pannon régióban biztosítja a foglalkoztatottságot és a gazdasági növekedést.

2002 júliusa óta burgenlandi és nyugat-magyarországi szakszervezeti szakemberek az INTERREG IGR – Interregionaler Gewerkschaftsrat Burgenland – Westungarn/ Interregionális Szakszervezeti Tanács Burgenland – Nyugat-Magyarország elnevezésű projektjének keretében azon munkálkodnak, hogy felszámolják az EU bővítéséből eredő negatív hatásokat. 2004 márciusa óta az IGR magyar nyelvű jogi tanácsadást nyújt a Burgenlandban dolgozó magyar munkavállalók számára. A kétnyelvű jogi tanácsadás arra szolgál, hogy a munkavállalók felvilágosítást kapjanak munka- és szociális jogi igényeikkel kapcsolatban. 2005 októberéig majdnem 4000 ember vette igénybe a szolgáltatást, ami arra utal, hogy nagy kereslet mutatkozik e területen.¹⁵

Határokon átnyúló felnőttképzés az osztrák-szlovák-magyar határvidéken

A burgenlandi – nyugat-magyarországi – nyugat-szlovákiai határtérségben a határokon átnyúló felnőttképzés még csak kezdeteiben van jelen. Bár fokozott érdeklődés mutatkozik a határokon átnyúló képzési együttműködések, képzési partnerkapcsolatok kialakítása és az Európai Unió projektjein való közös részvétel iránt, valós, működő kapcsolatok csak elvétve találhatók. A meglévő együttműködések egyéni kezdeményezésekre vezethetők vissza. Időben és helyileg korlátozottak.

Mint már fent említettük, az INTERREG program erősítette a határokon átnyúló együttműködések főként Burgenland és Nyugat-Magyarország között, de a felnőttképzés csak részben profitálhatott ebből. A felnőttképzés csekély számú INTERREG projektje majdnem kizárólagosan a szakmai képzéssel és továbbképzéssel foglalkozik. Mindenekelőtt a Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet (Berufsförderungsinstitut Burgenland / bfi)¹⁶ lett a határokon átnyúló együttműködés éllovasa.¹⁷

Erre példa a 4. fejezetben ismertetett projekt, amelynek keretében az egészségturizmus számára képeznek egészségügyi tanácsadókat, vagy a „WGL-Wellness Határok Nélkül” projekt is, amely a régió termál- és gyógyfürdői számára biztosít munkatársakat. A fémipari szakemberek határon átnyúló képzésére létrehozott együttműködés keretében három év alatt magyar és osztrák fémipari szakmunkásokat képeznek ki. Meg kell tanulniuk egymás nyelvét is. A képzés felváltva folyik Szombathelyen (Magyarország) és Großpetersdorfbán (Ausztria). A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet évek óta rendszeresen részt vesz a szombathelyi oktatási börzén. 2002 augusztusában az intézet létrehozott egy szombathelyi központot is. A Burgenlandi Felnőttképzési Intézet szombathelyi központját¹⁸ időközben mint magyar felnőttképzési intézetet akkreditálták. Maximum 12 fős kurzusokat kínálnak, leginkább a nyelvtanfolyamok iránt nagy a kereslet.

Az általános felnőttképzés területén főként a Burgenlandi Kutatótársaság a Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciájával együttműködve kezdeményezte a burgenlandi-szlovák-magyar határvidéken a határokon átnyúló közös munkát, valamint információs- és kommunikációs hálózatok létrehozását.

Az első fontos projekt a 2001-ben indult GRUNDTVIG 2 tanulási kapcsolatok létrehozását támogató projekt volt „Határokon átnyúló együttműködés az európai felnőttképzésben” címmel. Ebben a projektben, amelyet a Burgenlandi Kutatótársaság kezdeményezett és koordinált, részt vett a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. Magyarországról, és Szlovákiából a Nonprofit Szervezetek Oktatási Központja (Centrum vzdelávania neziskových organizácií / CVNO)¹⁹ is. A határátlépő felnőttképzésre jó példával szolgált, a svéd partner az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (Utbildning Nordkalotten).²⁰

Valóban erősebbé váltak a kapcsolatok a magyar és szlovák képzőintézményekkel. A Burgenlandi Kutatótársaság és a pozsonyi Képzőakadémia (Akadémia vzdelávania) között szoros együttműködések jöttek létre. Az akadémia²¹ Szlovákia legnagyobb és legrégebbi felnőttképzési intézete, országsszerte 40 kihelyezett központja működik. Egy PHARE CBC projekt keretében, amelyben a Burgenlandi Kutatótársaság partnerként vett részt, tanulmányi utakat és együttműködések előkészítő workshopokat szerveztek burgenlandi és szlovákiai felnőttképzési intézetek számára.²²

Magyar oldalon a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolával²³ jött létre együttműködés. A Burgenlandi Kutatótársaság számos Projektben vesz és vett részt partnerként (PHARE CBC, SOKRATES / COMENIUS).

Nem volt sikeres a Burgenlandi Kutatótársaság kísérlete, amely arra irányult, hogy az INTERREG IIIa program segítségével egy határokon átnyúló hálózati platformot hozzon

létre. Többszöri próbálkozás ellenére a burgenlandi oldalon nem engedélyezték a projektet. Sikerült viszont életre hívni a SOKRATES / GRUNDTVIG keretében olyan felnőttképzési intézmények együttműködési projektjét, amelyek határokon átnyúló munkát végeznek: CBCnet. Cross-Border-Cooperation Network in Adult Education.

A Burgenlandi Kutatótársaság legújabb projektje az EQUAL fejlesztési partnerkapcsolatok keretében a „Gender Mainstreaming” témához kapcsolódva háromoldalú, a nők esélyeit segítő hálózatot hozott létre Szlovákia, Magyarország és Ausztria között. Ezt az EQUAL támogatás után a SOKRATES / GRUNDTVIG 2 tanulási kapcsolatok támogatását előirányzó programmal folytatták „POWER. Promotion of Women in European Regions”²⁴ címmel egy magyar és az szlovák partnerintézményben.

A fenti projektekkel a Burgenlandi Kutatótársaság a burgenlandi felnőttképzési intézményekkel együtt olyan alapot teremtett, amely további együttműködési projektek kiindulópontjaként szolgálhat a határrégióban. Mindennek háttérében az áll, hogy a személyes kapcsolatok segítségével megszűnjenek a történelmi, gazdasági és kulturális akadályok, láthatóvá váljanak azok a lehetőségek, amelyeket egy egyesült Európa kínál.

Alfred Lang, Burgenlandi Kutatótársaság (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Ausztria

Lábjegyzetek:

- 1 V.ö. Alfred Lang cikke 1. fejezet
- 2 1985 júniusában 5 EU-tagállam írta alá a schengeni egyezményt. Ezáltal megszűnt az Európai Unió belüli a határellenőrzés és lehetőség nyílt a szabad áru- és személyforgalomra. Ezzel szemben azonban fokozták a külső határok ellenőrzését.
- 3 Akkoriban még Európa Ház Burgenland (www.europahausburgenland.net)
- 4 Ld.: Partnerprofilok
- 5 V.ö. projektleírás a 4. fejezetben
- 6 7 burgenlandi és nyugat-magyarországi faluban szerveztek beszélgetéseket: Ober- és Unterbildein/ Felső- / Alsóbeled – Pornóapáti / Pernau; Eisenstadt / Kismarton – Sopron / Ódenburg; Narda / Nahring – Schandorf / Csém; Loipersbach / Lépesfalva – Ágfalva / Agendorf, Rábafüzes / Rabfidisch (Szentgotthárd / Sankt Gotthard) – Heiligenkreuz / Rábakeresztúr; Lutzmannsburg / Locsmánd – Zsira / Tening).
- 7 Ober- / Unterbildein / Felső- / Alsóbeled, Pornóapáti / Pernau, Schandorf / Csém, Narda / Nahring.
- 8 Vö.: Traude Horvath, Eva Müllner (Hg.): *Hart an der Grenze. Burgenland und Westungarn*. Wien, Verlag für Gesellschaftskritik 1992.
- 9 A kis burgenlandi faluban Draßburgban a lakosság 86%-a szavazott igennel a csatlakozásra, itt volt Ausztriában a legmagasabb az igenek aránya.
- 10 Az INTERREG európai uniós támogatási programot 1995-ben hozták létre azzal a céllal, hogy az adott szomszédos országok együttműködését támogassák.
- 11 9. Burgenlandi Kutatónapok, 1996. november. 21-22., Eisenstadt.
- 12 V.ö. 1. fejezet
- 13 RMB Burgenland (Hg.): „Leitbild. EuRegio West“, Eisenstadt 2004, 9. o.
- 14 az aktuális kohéziós beszámoló adatai 2004-ből.
- 15 www.igr.at
- 16 V.ö. Partnerprofilok
- 17 V.ö. egészségügyi tanácsadók az egészségturizmusban nevű projekttel a 4. fejezetben
- 18 www.bfi.hu

19 V.ö. Partnerprofil

20 V.ö. Partnerprofil

21 V.ö. Partnerprofil

22 Ld.: a 4. fejezetben a felnőttképzési hálózat példáját a Pozsony-Burgenland-Trnava régióban.

23 www.bdf.hu

24 www.women-power.at

Határokon átnyúló képzés Európában – esettanulmányok

Intézményi együttműködések

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten – Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért

A határokon átnyúló együttműködés egy különleges példáját nyújtja az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért, amely egy kis településen Övertorneåban, Észak-Svédországban, közvetlenül a finn határnál található. Finnország, Norvégia és Svédország kormányai hívták életre az intézményt.

Határvidék: Svédország – Finnország – Norvégia
Intézmény: Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért, Övertorneå
(Svédország)

Az alapítvány (Stiftelsen Utbildning Nordkalotten, rövid formája: Utbildning Nord)¹ minden továbbképző tevékenysége egyúttal példa a határokon átnyúló együttműködésekre is. Az Utbildning Nord azzal a céllal hirdeti meg szakmai képzéseket és továbbképzéseket, hogy a tanulóknak jobb szakmai esélyei legyenek a finn, norvég vagy svéd munkaerőpiacon, és jobb legyen a mobilitás az északi munkaerőpiacon. Kínálnak képzéseket az első szakma megszerzésére, de képzéseket és továbbképzéseket a felnőttek számára is. Finnország, Svédország és Norvégia kormányai egyenlő részben felelősek az alapítványért. A feladatok felosztását egy együttműködési egyezmény szabályozza a három ország között.

Az intézmény 4 legfontosabb szakképző területe:

- szakmunkásképzés
- információtechnológia
- turizmus és szállodaipar
- gépgyártás

Az Utbildning Nord 350 hallgató számára biztosít képzési lehetőséget, akik 16 és 60 év közöttiek, Finnországból, Norvégiából és Svédországból érkeznek. A három kormány egyezményének megfelelően Finnországból 70, Norvégiából 85 és Svédországból 195 hallgató tanul az alapítványnál, valamint 50 felső tagozatos diák.

Átlagban 1 évig maradnak a hallgatók az alapítványnál. A tanítás nyelve a hallgatók anyanyelve, a tananyag mindhárom nyelven elérhető, az információtechnológia angol nyelvű tankönyvekkel dolgozik. Minden hallgató számára és vele együttműködve kidolgoznak egy egyéni munkatervet, amelyet tanári kísérettel önállóan és felelősségteljesen kell végrehajtani. A képzési célok elérését lépésről lépésre kiértékelik és megbeszélik az adott személlyel. A tanári személyzet szakmai szakértőkből áll, akiknek 95%-a beszéli a három nyelv valamelyikét.

Utbildning Nord kezkeskedik azért, hogy mindhárom országban elismerjék kurzusait. A hallgatók tanulmányaik befejeztével egy Finnországban, Svédországban és Norvégiában érvényes bizonyítványt kapnak. Ezt egy vizsgaegyezmény teszi lehetővé, amit egy norvég (Breivika vidaregående skole, Tromsø) és svéd (Gränsälvgymnasiet, Övertorneå) magasabb szakképző iskolával, valamint egy-két szakfőiskolával kötöttek. Egy kiegészítő vizsga letétele után 8 finn trénernek jogában áll az alapítványnál a finn képzési rendszernek megfelelő vizsgákat tartania. Hallgatói csereprojektek a LEONARDO DA VINCI keretében jelenleg Ausztriával, Észtországgal, Finnországgal, Franciaországgal, Németországgal, Görögországgal, Írországgal, Portugáliával, Spanyolországgal és Angliával folynak. Az Utbildning Nord szálláslehetőségeket is kínál hallgatói számára. A lakások Övertorneåban (Svédország) és Aavasaksaban (Finnország) vannak, általában 3 km távolságra az iskolától. Övertorneå-Hedenäsetben is rendelkezésre állnak bérlakások. Szabadidős foglalkozásokat mind hétköznapokon, mind hétvégén kínálnak.

Az Utbildning Nord két további helyi szervezettel is együttműködik. Egyrészt a Tornedalia Hotellel Övertorneåban, amely a szálloda- és vendéglátóipar területéről jövő hallgatóknak biztosít gyakorlati helyet. Az Utbildning Nord tanárai is dolgoznak a hotelben, hogy megfelelő utasításokkal lássák el az itt dolgozó személyzetet a hallgatók képzésével kapcsolatban. Másrészt az alapítvány együttműködik egy helyi

Utbildning Nord. balra: igazgatási épület Övertorneåban, középen: háromnyelvű (svéd, norvég, finn) tájékoztatótábla, jobbra snowmobilok a műszerészképzés számára.

felső tagozatos iskolával – Gränsälvgymnasiet Övertorneåban – és a szakmai képzés tantervének egy részét az alapítvány tanárai oktatják olyan területeken, mint szálloda- és vendéglátóipar, gépgyártás, elektrotechnika, automatizálás és erőgépek. Sok kurzus keretében az alapítvány együttműködéseket tart fenn a régió svéd és finn vállalkozásaival.

EWS hegesztőképzés

A határokon átnyúló együttműködés egyik gyakorlati példája az EWS (European Welding System)- hegesztőképzés Pelloban, Finnországban, kb. 50 km-re Övertorneától, az alapítvány székhelyétől. Együttműködő partner a finnországi Länsi-Lapin Ammatti-instituutti. Finn trénerok képzik ki a svéd és norvég szakembereket a norvégiai olajmezők fúrókútjain végzendő munkára. E program keretében az alapítvány együttműködött a hammerfesti BarTech-el (Barents Technology Centre) Norvégiában.

Kőműves és betonozó

A határokon átnyúló együttműködés egy további példája a kőműves- és betonozó-képzés. A résztvevők minden gyakorlatukat és tantervük 40-80%-át is egy finn betontársaságnál (Ylitornion Betonituote OY) végzik el Ylitornioban, kb. 10 km-re Övertorneától.

Betegápoló-képzés

A harmadik példa a betegápoló-képzésre vonatkozik. A különböző tantervek miatt eddig a finn, svéd, norvég ápolók csak hazájukban dolgozhattak. Az alapítvány ezért a három ország képzőintézményeivel együttműködve egy saját tantervet dolgozott ki, amely mindhárom ország vizsgakövetelményeinek megfelel. 2005 januárjában kezdte meg az első 16 hallgató tanulmányait. Egy olyan bizonyítványt kapnak majd, amely mind a három országban érvényes. A képzésért a Gränsälvs gymnasiet, az alapítvány együttműködő partnere felelős.

Ulf Olovzon / Anne Arrelo, Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért (Stiftelsen Utbildning Nordkalotten), Övertorneå (Svédország)

Kapcsolat:

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten
Skolvägen 12 (Box 42), SE-957 21 Övertorneå, Svédország
Anne Arrelo
anne@utbnord.se
www.utbnord.se

Lábjegyzetek:

1 További információk: Ld.: Partnerprofilok

Euregionális Akadémia

A belga-német-holland határvidéken fontos szerepet kapnak az euregionális hálózatok, melyek segítségével a régiók lakosai jobban megismerhetik egymást. A régió szerteágazó képzési kínálatát azonban kevesen ismerik.

Határregió: Belgium – Németország – Hollandia
 Intézmények: Aacheni Népfőiskola, Aachen (Németország)
 Keleti Kantonok Népfőiskolája, Eupen (Belgium)
 Arcus College, Heerlen (Belgium)

Támogatási forma: Tanuló Régiók (Németország)

A belga-német-holland határ mentén három olyan ország fekszik, melyeknek különböző a kultúrája, történelme, hagyományai, politikai élete, mindennepjai, képzési rendszere és önkormányzati szabályai. Csak kevesek számára ismert, hogy a határregió – adottságainál fogva – milyen óriási képzési kínálattal rendelkezik. A nemzeti-mentális határok sokkal inkább rögzültek, mint amennyire azt a politikai- és földrajzi helyzet indokolná. „Az ismeretlen szomszéd” kliséje nagyon sok embert visszatart a szomszéd régió megismerésétől. A felnőttképzésre is igaz, hogy a szomszéd ország képzési kínálata kevésbé ismert. Az Euregionális Akadémia ezt a problémát kívánja orvosolni. Célja, hogy a szerteágazó kínálatot minél szélesebb közönséghez juttassa el, és új képzési módokat hozzon létre.

Részvevők

Az Euregionális Akadémiát a három ország három továbbképző intézete alapította. Az akadémia német tagja az Aacheni Népfőiskola, amely az Aacheni Rajna-Vesztfáliai Műszaki Főiskola (Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen¹) után a város második legnagyobb oktatási intézménye. A szemeszterenként megtartott kb. 1400 tanfolyam² általános műveltségi és szakképzési témákat ölel fel.

Az Arcus College³ a hollandiai Heerlenben, Dél-Limburg keleti részén található. Az intézmény az ún. regionális szakképzési központok (Regionaal Opleidingen Centrum / ROC)⁴ közé tartozik; államigazgatási, kereskedelmi, idegenforgalmi, műszaki és egészségápolási kurzusokat kínál.

Az eupeni Keleti Kantonok Népfőiskolája, a belgiumi Német Ajkú Közösség továbbképzési intézete tagja a Keresztény Munkásmozgalomnak (CAB), Belgium legnagyobb szociális mozgalmának. Habár a népfőiskola leginkább társadalompolitikai képzést nyújt, megtalálható kínálatában néhány történelmi témákkal foglalkozó kurzus is. Az intézet szociális szolgáltatásokat is nyújt BISA⁵ elnevezésű részlege révén.

Kezdetek

A 90-es évek kezdetén az Euregionális Akadémia tagjai között csak bilaterális megállapodások léteztek. Így az Arcus College és a Keleti Kantonok Népfőiskolája a nyugdíjasok számára már 1999 és 2000 között alapított egy Euregionális Akadémia elnevezésű intézetet. Az akadémia intézményesítésére azonban a hiányos európai források miatt nem kerülhetett sor. Az aacheni és eupen-i népfőiskola immáron több, mint 10 éve működik együtt az informális „Határok Nélkül”⁶ elnevezésű munkacsoport keretein belül.

A „Tanulás Határok Nélkül” (Lernen ohne Grenzen / LoG) projekt jó lehetőséget adott a kapcsolatok újragondolására. A program egyike annak a 70 hálózati projektnek⁷, melyeket a német kulturális minisztérium az európai szociális alapon keresztül támogat, a támogatás további forrásait az Euregionale 2008 biztosítja.

Alapítás

Az Euregionális Akadémiát 2004. március 1-jén az aacheni (Németország) kulturális hivatal vezetőjének, Vaals (Hollandia) város polgármesterének és a Német Ajkú Közösség kulturális miniszterének (Belgium) jelenlétében alapították. Az alapító okiratot a részvevő intézmények igazgatói és igazgatótanácsi tagjai írták alá. Az alapításról a sajtó is részletesen beszámolt, hiszen ez volt a határokon átívelő felnőttképzés első formális és intézményesített formája.

Az alapítás, illetve a célok alapító okiratba történt foglalása ellenére az Euregionális Akadémia még nem minősül jogi személynek. Ez pedig fontos lehet az európai támogatások elnyeréséhez. Intézményi formaként az európai gazdasági érdekszövetség (Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung / EWIV) jöhet szóba, azonban a bejegyzés mindeddig nem történt meg, mert félték, hogy az intézményesítés ezen formája gátolhatná a jelenlegi jó együttműködést. A részvevők inkább egy folyamatos, de tartós intézményi felépítésre törekcsenek.

A részvevők következő lépésként a közös marketingkoncepció kialakítását jelölték meg, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy a határrégió lakosai megismerjék az akadémiát. A tanfolyamokra és rendezvényekre való jelentkezés lebonyolítása érdekében elengedhetetlen a belső szervezeti és kommunikációs struktúra megteremtése.

Euregionális képzés

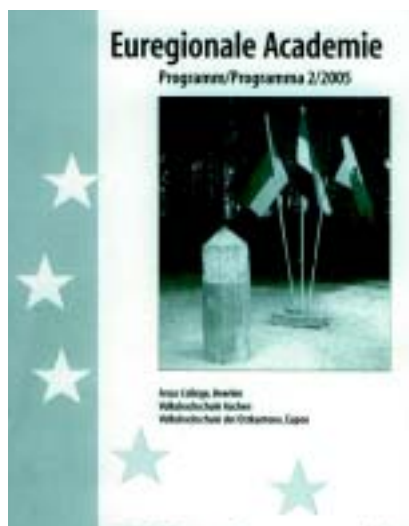
Habár mindhárom intézmény kínál euregionális témákkal foglalkozó tanfolyamokat, ezek határontúli meghirdetése mindeddig nem volt jellemző. Ezért az Euregionális Akadémia az eurégiós előadásokat, tanulmányi utakat és tanfolyamokat egy – immáron harmadik kiadásban megjelenő – közös programfüzetben foglalja össze.

Az akadémia igyekszik felkelteni a szomszédos régiók iránti kulturális érdeklődést és ennek megfelelő kínálatot kialakítani. Ennek érdekében számos kurzus foglalkozik a következő témákkal: élet és munka külföldön, a szomszéd ország konyhája, közös történelem.

A szomszédos régiókból származó résztvevők közeledését segíti a kurzusokon használt kommunikatív módszer és a mindennapi élethez kapcsolódó témák. További fontos metodikai módszer az, hogy a szervezők a résztvevőket önálló, az akadémiától független, határokon átnyúló találkozók lebonyolítására ösztönzik. Az akadémia természetesen biztosít a csoportok számára megfelelő kíséretet, a találkozók a résztvevők igényeinek megfelelően megismételhetők és fejleszthetők.

A fent leírt találkozók példája lehet a 2004 júniusában a három ország történészeinek és honismereti köreinek megtartott rendezvény. A rendezvényt ugyan az Euregionális Akadémia szervezte és vezette, azonban a résztvevők elsajátíthatták a legfontosabb rendezvényszervezési elveket, így a következő, 2005-ös találkozójukat a német résztvevők kezdeményezésére önállóan, illetve az akadémia minimális támogatásával tarthatják meg.

Az akadémia egy másik fontos törekvése az euregionális kompetencia kialakítása. Ez a fogalom olyan ismereteket, viselkedési formákat és attitűdöket foglal magában, amelyek a Maas-Rajna eurégió mindennapi életében nélkülözhetetlenek. A kompetencia

Az Euregionális Akadémia programfüzete.

elsajátítása megnyitja az utat az országhatáron túli eurégiós terület munkapiaca felé, így különösen hasznos fiatalok, valamint fiatal felnőttek számára. Az oktatás számára az eurégiós információkat önálló egységeket képező modulokba szervezték, így ezek egymástól függetlenül a határ bármely oldalán alkalmazhatóak. További felhasználási területük lehet a személyiségképzés, a karriertanácsadás és a nyelvtanfolyamok.

Finanszírozás

Mint már korábban említettük, az Euregionális Akadémia finanszírozása a „Tanulás Határok Nélkül” program és az Euregion 2008 keretein belül történik. A rendelkezésre álló források azonban messze nem elegendők az akadémia által kiadott programfüzetek előállításai és a rendezvények szervezési költségeire. A résztvevő intézetek egyike sem tud egyéb regionális támogatást igénybe venni, uniós támogatások, mint pl. a SOKRATES vagy LEONARDO program – habár az akadémia pályázati feltételeinek megfelelően – szintén nem elérhetőek az intézmények egymáshoz viszonyított földrajzi közelsége miatt. Az INTERREG III program tematikája nem teljesen egyezik meg az akadémia célkitűzéseivel, azonban a korábban említett földrajzi elhelyezkedés miatt ez a támogatási forma mindenképpen szóba jöhetne. Problémát jelent, hogy intézményenként csak egy INTERREG támogatás vehető igénybe. Egy közös pályázat biztos elutasítással végződné, hiszen mindhárom intézmény rendelkezik INTERREG támogatással.

Mindezek ellenére a régiók Európája csak akkor válhat valósággá, ha a lakosság – különösen a határrégiókban – határokon átívelően cselekszik és gondolkodik. Az euregionális identitásra épülő euregionális öntudat kialakításához hozzájárul az akadémia tevékenysége. Mindezekhez nélkülözhetetlen a különböző határrégiók lakosainak aktív kommunikációja.

Filip Dedeurwaerder-Haas, Keleti Kantonok Népfőiskolája (Volkshochschule der Ostkantone), Eupen (Belgium)

Kapcsolat:

Volkshochschule Aachen
 Fachbereich Politik und Geschichte (Politika és Történelem Szakterület)
 Peterstraße 21-25, D-5206 Aachen, Németország
 Holger Dux
 holger.dux@mail.aachen.de
 www.vhs-aachen.at

Volkshochschule der Ostkantone
 Rotenbergplatz 19, B-4700 Eupen, Belgium
 info@vhs-ostkantone.org
 www.vhs-ostkantone.org

Arcus College / ROC-OZL Contracting bv / Volksuniversiteit
 Diepenbrockstraat 15, NL-6411 TJ Heerlen, Hollandia
 Ria Freijser-Zeegers
 info@arcuscollege.nl
 www.arcuscollege.nl

Lábjegyzetek:

- 1 www-zhv.rwth-aachen.de
- 2 Részletes információk a Partnerprofilok c. fejezetben
- 3 www.arcuscollege.nl
- 4 További információk a regionális szakképzési központokról Nicole Ehlers és Filip Dedeurwaerder-Haas cikkében az 1. fejezetben
- 5 Részletes információk a Partnerprofilok c. fejezetben
- 6 További információk a „Határok Nélkül” programról Nicole Ehlers és Filip Dedeurwaerder-Haas cikkében a 2. fejezetben
- 7 u.o.

Interkulturális nyelvtanulás

Nyelvtanfolyamok és interkulturális tanulmányok dánok és németek részére

A német határon található dán Østersøen Népfőiskola olyan német és dán kurzusokat ajánl, amelyek nem csak a nyelvtanulásra koncentrálnak. Ugyanolyan fontossággal bír az interkulturális oktatás, tanulás is. Az interkulturális tanulás azt jelenti, hogy a tanulók jártasak lesznek a másik nép szociális szokásaiban, hagyományaiban és megtanulják azt is, hogy a szomszédban emberek élnek, nem csupán német vagy dán személyek.

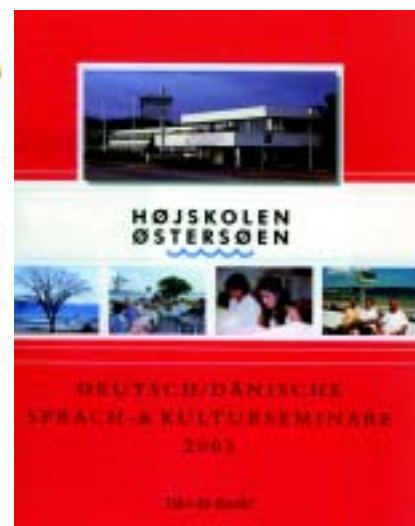
Határvidék: Dánia – Németország

Intézmény: Østersøen Népfőiskola, Aabenraa (Dánia)

1993-as alapítása óta a Højskolen Østersøen¹ fő tevékenységi területe kettő és négy hónapos nyelvi és interkulturális kurzusok szervezéséből áll, amelyeket később rövid, egyhetes tanfolyamokkal egészítettek ki. Eredetileg dán, átlagosan 35 év körüli hallgatóknak szánták a kurzusokat, akik már bizonyos előismeretekkel rendelkeztek. A hallgatókat motiválta, hogy német nyelvismerettel új tevékenységi területeket találjanak (a kereskedelemben, szállítmányozásban, felsőoktatásban stb.). A dán oktatási törvény változásai azt eredményezték, hogy a hallgatók átlagéletkora 25 évre csökkent. Sok fiatal, mielőtt elkezdené egyetemi tanulmányait vagy más, magasabb iskolákat, népfőiskolára megy azzal a céllal, hogy az iskolán kívüli életet is megismerje, vagy éppen később német nyelvterületen szeretne élni és dolgozni, ezért

*Højskolen Østersøen
programfüzete.*

szüksége van német nyelvtudásra. De más okok is közrejátszhatnak abban, hogy valaki a népfőiskola nyelvi kurzusait választja, pl. a későbbi germanisztikai tanulmányok előkészítése, vagy hogy időt nyerjen az önismeret / önreflexió számára.

Mivel kezdetben nem voltak német anyanyelvű diákok a Østersøen Népfőiskolán, az iskola együttműködések kötött a szomszédos Schleswig-Holstein népfőiskoláival, vagy délebben fekvő más német iskolákkal is azzal a céllal, hogy diákjai anyanyelvűekkel folytatott beszélgetések segítségével mérjék le tudásukat, valamint hogy megismerhessék a német kultúrát, a német hétköznapiakat és a német társadalmat.

Az utóbbi években azonban egyre több német diák is látogatja a Højskolen Østersøent, bár más céloktól hajtva, mint dán társaik: a német hallgatók átlagéletkora 35 év, magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, és Dániában keresnek munkát. Az elmúlt 5 évben pl. 85 német orvos tanult a népfőiskolán. A tanfolyamokat nyugdíjasok is látogatják, akik érdeklődnek Dánia és a dán kultúra iránt.

Dán és német hallgatók viszonylag hosszú ideig tartó együttes tanulása és együttélése nagymértékben emeli a nyelvtanulás és a kulturális oktatás színvonalát.

Mint már említettük, Højskolen Østersøen pár éve egyhetes nyelvtanfolyamokat is szervez. A legtöbb dán résztvevő felnőtt korú és az oktatás vagy a turizmus területén dolgozik. Ugyanez vonatkozik a német résztvevőkre is, habár itt sok a nyugdíjas korú kurzuslátogató, akik nyaranta Dániába utaznak, és ezért érdeklődnek a dán nyelv és kultúra iránt. A nyelvtanulást nem igazítják adott foglalkozási csoportokhoz, viszont figyelembe veszik a hallgatók előismereteit. Habár jelenleg mind német, mind dán hallgatók is tanulnak a népfőiskolán, az észak-német iskolákkal kötött együttműködések megkönnyítik a tanulmányi látogatásokat, amelyek azt szolgálják, hogy a hallgatók behatóan megismerjék a német kultúrát és társadalmat.

Az egy- vagy többhetes kurzusok hallgatói nem feltétlenül a határregió lakosaiból kerülnek ki. Valójában a résztvevők többsége a régió kívülről érkezik.

A célcsoportot az interneten, itt végzett diákokon keresztül, vagy a német és dán képzési helyeken és egyesületekben terjesztett rölapok segítségével szólítják meg. Az egyhetes kurzusokra német és dán szervezetek hivatalos együttműködéseinek segítségével toboroznak hallgatókat.

Interkulturális tanulmányok

Mivel a Højskolen Østersøen nemcsak nyelvi, hanem interkulturális kurzusokat is kínál, célja kettős: nyelvi ismeretek és interkulturális kompetenciák elsajátítása. Az interkulturális tanulás azt jelenti, hogy a tanulók jártassá válnak a másik ország szociális szokásaiban, hagyományaiban és megtanulják azt is, hogy a szomszédban emberek élnek, nem csupán német, vagy dán személyek. A nemzeti sajátosságok megismerése elengedhetetlen ahhoz, hogy egy másik országban munkát vállalhassunk,

vagy éppen tanulmányokat folytassunk. Egy német orvosnak ahhoz, hogy egy dán kórházban eredményesen dolgozzon, feltétlenül tudnia kell a nem hierarchikus struktúrákról, az informális szociális normákról, mindenekelőtt az orvos és ápoló közti fontos kapcsolatáról. A dán népfőiskolák, ahol a hallgatók négy hónapig egy fedél alatt laknak és dolgoznak, jó előfeltételekkel rendelkeznek a fenti tanulási szituációk megrendezésére. A nyelvtanulás metodológiájának kulcsszava a szabad tér. A dán népfőiskolákat nem korlátozzák törvényi kikötések, nincsenek tesztek, vizsgák. A tanulók ott kezdik a tanulást, ahol éppen akkor ismereteikkel és képességeikkel tartanak. Az idegennyelv-tudásnál különös súllyal esik latba a beszédkézség, a nyelvtan és a helyesírás másodlagos. Az oktatásban fokozott figyelmet fordítanak arra, hogy a tanuló felelősséget vállaljon tanulmányaiért.

Tandemmódszer

A tandemmódszer az egyik legfontosabb oktatási módszer, amelyet a népfőiskola saját szükségletei számára dolgozott ki. Dán és német hallgatók kettesével vagy kis csoportokban dolgoznak együtt. Így játszanak el német és dán hétköznapi szituációkat, pl. különböző helyzetek a postán, az orvosnál, bevásárlás stb. A tanfolyam tartalmaz tanulmányi látogatásokat különböző, a dán és német határ mentén elhelyezkedő intézményekbe, tanegységekbe, amelyek keretében lehetőség nyílik Dánia és Németország történelmi, kulturális, társadalmi aspektusainak megvitatására, de a nyelvi hasonlóságok taglalására is.

A tanfolyamok egy szóbeli felmérő teszttel indulnak, amely arra szolgál, hogy az előismeretek szintje szerint jöjjenek létre a csoportbeosztások. Aztán néptáncsal folytatják, hogy feloldják a résztvevők közötti feszültséget. A nyelvtanfolyamok 12 óra német, illetve dán nyelvórából állnak. Egy csoport maximum 14 főből áll, akik hasonló szintű előismeretekkel rendelkeznek. A programba három tandemmodult építettek be, ahol a dán és német résztvevők egymással és egymásról tanulnak. Végül esténként workshopokat rendeznek. Létezik egy „mozgásban lévő nyelv” nevű modul, amelyet a közeli sportcsarnokban tartanak meg. A kurzust egy szerepjáték zárja, amelyben a hallgatók egy hétköznapi szituációt rekonstruálnak, ennek keretében maguk is lemérhetik, hogy mennyit tanultak. Pótlólagos tanulási egységekre, szemináriumokra is van lehetőség. Ezek még inkább segítenek a másik kultúrájának és társadalmának megismerésében.

Általában értékesnek tartják ezeket a tanfolyamokat. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az olyan résztvevők magas száma, akik ismét eljönnek egy újabb tanfolyamra. Ezért sem a módszeren, sem a tartalom nem változtatnak jelentősen. Csupán a témákat igazítják az aktuális régiós német és dán eseményekhez. A népfőiskolán az is felmerült már, hogy a speciális foglalkozási csoportoknak is kínáljanak tanfolyamokat.

De a Højskolen Østersøen fontosnak tartja azt a tényt (és ezt a törvény is előírja), hogy a tanfolyamokat mindenki látogathatja, és ezért az általános érdeklődésre számot tartó tanfolyamokat kell elindítania. Ez az előfeltétel jelentősen csökkenti a speciális kurzusok lehetőségét.

A határokon átnyúló mobilitás támogatása

A határokon átnyúló mobilitás támogatása fontos célkitűzés, amelyet nagyban elősegítenek a jó nyelvtudás és az interkulturális kompetenciák. A népfőiskola az álláskeresésben is segíti a tanulókat addig, amíg náluk tanulnak. Kapcsolatokat épít ki a határrégió üzemivel, sőt egész Dánia és Németország területén. Magától értetődő, hogy a személyes továbbfejlődés, ami a népfőiskola legfőbb célkitűzése, valamint a külföldi munkavállalás egymást kölcsönösen kiegészítik.

A dán hallgatók többsége – akik később Németországban akarnak munkát vállalni – főként fiatalok, és a kereskedelemben vagy a vendéglátásban szeretne elhelyezkedni, de népszerű az ács szakma is, illetve vannak olyanok is, akik vándoriparosként szeretnének Németországban dolgozni. A népfőiskola számos olyan dán céggel kötött megállapodást, amelyeknek Németországban is vannak leányvállalatai, kirendeltségei, mint pl. a LEGO, a Hannoveri EXPO 2000 dán pavilonja, vagy a Dänisches Bettenlager. A népfőiskolának jó kapcsolatai vannak Hamburgban élő

*Højskolen Østersøen plakátjai.
Balra: Határnélküli lehetőségek
Jobbra: Minek már neked az útlevelem?*

dánokkal is, akik a népfőiskola hallgatóinak interjúkat szerveznek különböző cégeknél. A Højskolen Østersøen nem garantálja az elhelyezkedést, de képes interjúk kezdeményezésére. 2000 óta 125 dán fiatal talált munkát Németországban vagy Ausztriában, egyeseket ebben a LEONARDO DA VINCI európai uniós program is támogatott.

Mivel a legtöbb német hallgató már idősebb és magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik (mindenekelőtt orvosok), más jellegű támogatást igényelnek a munkakeresésben, mint a dán diákok. 2000 óta, amikor a Népfőiskola elhatározta, hogy aktívan segíteni fogja tanulóit az elhelyezkedésben, kereken 110 német talált munkát Dániában, 85-en közülük orvosként. Legtöbbször a népfőiskola segítségével találtak munkát. Az első évben a munkát kereső orvosok fiatalok voltak, friss diplomásként szerettek volna Dániában munkát vállalni. Ebben az időszakban nagy kereslet volt a dél-dániai kórházakban orvosi személyzet iránt, így sokszor egy telefonhívás elegendő volt, legalábbis a bemutatkozó beszélgetéshez. Az utóbbi időben már nem olyan készségesek a dán kórházak, mivel várható, hogy az egészségügyi reform keretében sok kisebb kórházat bezárnak. Ezért most a Højskolen Østersøen arra specializálódott, hogy szakorvosokat közvetít ki, mivel rájuk továbbra is nagy szükség van. Nehézséget okoz azonban az a tény, hogy a leendő munkavállalók családos emberek, akik kevésbé hajlandóak arra, hogy Dániába költözzenek egy nyelvi kurzus kedvéért, kivéve, ha már biztos állásajánlattal rendelkeznek.

Ezenkívül létezik egy megállapodás a flensburgi foglalkoztatási hivatallal, amelynek keretében Észak-Németországban toboroznak fiatalokat más végzettséggel is. Míg Észak-Németországban magas a munkanélküliség, addig Dánia déli részén sok foglalkozásban munkaerőhiányt jeleznek. Ezt az ellentmondást figyelembe véve nem igazán mondható magasnak a határ régió munkaerő-mobilitása. A legnagyobb nehézséget a nyelvi akadályok jelentik. Ezért nehéz munka elé néz az, aki a munkavállalókat és a munkaadókat a határokon átnyúló kapcsolatokról próbálja meggyőzni.

Jesper Nielsen, Østersøen Népfőiskola, Aabenraa (Dánia)

Kapcsolat:

Højskolen Østersøen
Flensborgvej 48-50, DK-6200 Aabenraa, Dánia
Peter Buhrmann
adm@hojoster.dk
www.hojoster.dk

Lábjegyzetek:

1 További információk: Ld.: Partnerprofilok

Interkulturális magyar-német, német-magyar „nyelvcseré”

Az 1989-es határnyitás után a nyugat-magyarországi- és a burgenlandi iskolák, valamint más képzőintézmények kapcsolatfelvételekor jelentős problémaként jelentkezett az idegennyelv-ismeret hiánya. Ez a tapasztalat áll annak az ötletnek a háttérében, hogy a résztvevők egymástól tanulják meg a másik nyelvét.

Határvidék: Ausztria – Magyarország

Projektfelelős: Burgenlandi Népfőiskolák Szövetsége, Eisenstadt (Ausztria)

Az interkulturális nyelvcsere-modell megvalósítását egyrészt az interkulturális tanulás elve határozta meg, másrészt az a törekvés, hogy a második nyelv-, valamint az idegennyelv-oktatás legújabb módszereit alkalmazzák. A célcsoportot a kezdetek óta olyan személyek alkotják, akik a közös határ mentén élnek és szeretnének egymástól, valamint egymással tanulni. A német és magyar nyelvet beszélő résztvevőkből álló csoportok német és magyar anyanyelvű tanfolyamvezetők irányításával tanulnak egymással és egymástól. A részvétel előfeltétele csupán az, hogy a tanulók nyitottak legyenek az ún. projektorientált tanfolyam- és tanulási modellre, valamint a nyelven túlmenően is érdeklődjenek a szomszéd nép iránt.

A tanfolyam modelljét, mint ahogyan a tanárok képzési tervét is a Burgenlandi Népfőiskolák Szövetsége¹ a Burgenlandi Pedagógiai Intézettel és a klagenfurti egyetemmel közösen dolgozta ki. Ez utóbbi gondoskodott a projekt tudományos, elméleti megalapozásáról.

Egy-két évi sikeres működés után a 90-es évek közepétől a szomszéd nyelv iránti érdeklődés erősen visszaesett. Ráadásul a kurzusok finanszírozása is egyre nehezebbé vált, míg végül a tanfolyamokat teljes egészében megszüntették. 2001-től azonban ismét aktuálissá vált a koncepció és újabb fejlesztésekbe kezdtek.

A koncepció

Az interkulturális nyelvcsere tervezete magában foglalja az interkulturális nevelés elméletét, a nyelvtanulás módszertanát és bizonyos keretfeltételekhez kötött. A tanfolyamok pedagógiai koncepciója abból indul ki, hogy a tanulók tapasztalataikkal, tudásukkal és érdeklődésükkel maguk is részt vesznek a kurzus alakításában. A tanfolyam középpontjában a nyelvi- és az egymással folytatott munka áll. Ennek egyik módszere a partnern munka. Minden egyes résztvevő partnerében egyúttal személyes nyelvtanárára találhat, valamint ő maga is partnere tanárává válhat. Nyelviileg homogén és heterogén kiscsoportokban, de összevont csoportokban is dolgoznak.

A szomszéd nyelv elsajátításának ideális feltételét a vegyes tanulócsoportok nyújtják. Itt megvalósulhat az együttes és az egymástól való tanulás lehetősége. Ebben a kombinációban adott az anyanyelvű kompetencia, valamint annak a lehetősége is, hogy olyan szituációkat teremtsenek, ahol a tanulók egymást taníthatják.

Az interkulturális szempont elsődlegesen a hétköznapi kultúra tárgykörére összpontosít. A szomszéd mindennapi kultúrájának megismerését nyelvének megértése befolyásolja. Minél bizalmasabb a viszonyunk a nyelv csengésével, melódiájával és ritmusával, minél többet értünk és beszélünk az adott nyelven, minél nyitottabbak vagyunk a tanulásra, annál jobban bele tudjuk élni magunkat a másik helyzetébe, és ezáltal megérthetjük, miként gondolkodik, érez a másik fél.

A témákat maguk a résztvevők választják ki. A témaválasztás világosan megmutatja, hogy az egyes kurzus résztvevői mely területek iránt érdeklődnek a szomszéd nép társadalmi, nyelvi, kulturális, politikai helyzetét illetően. A középpontban természetesen a másikkal folytatható közvetlen kommunikáció lehetősége áll. A nyelvtant a kommunikációs cél alá rendelik. A nyelvtanítás módszertana sokat átvett a második- és az idegennyelv-oktatás legújabb módszereiből.

Kerettételek

A kurzusokon magyar és német anyanyelvű személyek vesznek részt. Mindkét nyelvi csoport egyenlő mértékben van jelen, a nyelvtudás szempontjából azonban heterogén összetételű lehet a csoport. A tanfolyamokat határ közeli helyeken tartják, mégpedig felváltva az osztrák és magyar oldalon. A kurzust két tanár közösen tervezi, vezeti és értékeli. Ők a két nyelvcsoportot képviselik, de a megértés érdekében legalább az egyiknek mindkét nyelvet beszélnie kell.

A tanárok / trénerok és képzésük

A trénerok a képzés során lehetőséget kapnak arra, hogy a feladatokat saját maguk is kipróbálják, valamint adott a tanulási tapasztalatra történő reflexió lehetősége is. A szemináriumokon hasonló kritériumok vannak érvényben, mint magukon a tanfolyamokon. Középpontban az interkulturális, közös tanulás áll, de természetesen figyelembe veszik az előismereteket is.

Előkészületek és tananyagok

Erre a tanulási és oktatási szituációra nincs kész tananyag. A tanárok felkészülése az egyes foglalkozásokra ebből adódóan nagyon intenzív és munkaigényes. A két tanár együtt készíti elő a következő foglalkozást. A tervezés, az anyaggyűjtés, az előkészítés és az elmélyítés sok időt vesz igénybe. Ezt még nehezíti az a tény is,

hogyan a tanárok valószínűleg különböző módszertani nézeteket képviselnek (pl. a nyelvtanulásról, a tanár szerepéről, egy feldolgozandó téma aspektusairól stb.). A tanulás, a levezetés, a szervezés különböző nézőpontjait össze kell hangolni. Az is problematikus, hogy nem minden tanár tud túllépni a hagyományos módszereken, nem mindenki képes elfogadni az új, nyitott szituációt, valamint az ún. teamteaching módszerét.

Tanulási tapasztalatok

A tanfolyamrészvevők főként a nyelvi gátlások feloldását értékelték pozitívan (eltűnt a beszédől való félelem). Az „új nyelv iránti érzék fejlődéséről”, a „tanulás örömeiről” beszéltek („Meg kellett öregednem, hogy megtapasztaljam a tanulás örömeit”), meg arról is, hogy ezeken a kurzusokon nem létezik a „megszégyenülés” fogalma. Míg a legtöbb magyar részvevő már pár évig tanult németül az iskolában, addig az osztrákok többségében kezdők voltak.

Szervezési megegyezés és saját kezdeményezések

A szervezési megegyezés fejleszti az interkulturális tanulást. Egyes tanfolyamrészvevők az egész csoportot meghívták munkahelyükre, gazdasági kapcsolatok jöttek létre. Bizonyos ünnepek alkalmából – pl. születésnap, karácsony, húsvét – együtt ünnepeltek. Ilyenkor tudatosá váltak az eltérő vagy éppen azonos szokások is. A hétköznapi kultúra e formái a nyelvtanulás témáit alkotják. A tanfolyamon kívül is találkoztak a részvevők.

A projekt egyik célja az volt, hogy a határ közeli községek lakói egy tanfolyami csoportba járjanak. E kis településeken nem volt könnyű szervezési támogatást és megfelelő infrastruktúrát találni. A projekt eddigi két fázisában nem volt lehetőség arra, hogy a magyar oldalon is találjanak egy olyan partnert, aki hasonlóan dolgozik, mint az osztrák projektfelelős, és átveszi a helyben történő szervezési munkát (részvevők toborzása, terembérlés). Az egyes kurzusokra néha sikerült magyar partnert találni, de hamar lelanyhult a lelkesedés, amikor kiderült, hogy a költségek csekély részét tudják csak finanszírozni: a magyar képzőintézmények jobban rá vannak utalva a projektbevételekre, mint az osztrák fél, és ezért a strukturális támogatások nélkül alig lehetséges számukra a részvétel.

Finanszírozás

Az interkulturális nyelvcseretanfolyamok különösen költségesek. Egyrészt minden tanfolyamra két tanárt kell fizetniük, másrészt az intenzív, munkaigényes felkészülést is honorálni kell. A bérek és árak különböző színvonalra további nehézségeket jelent. Mind a magyar, mind az osztrák tanárokat ugyanaz a projektfelelős alkalmazza, és

ugyanazt a bért kapják. Ezt azonban az osztrák kollégák gyakran nehezményezik a bér- és árkülönbségek miatt. A részvételi díjakat viszont az adott árszínvonalhoz igazítják, ami azt jelenti, hogy a magyar résztvevők ennek megfelelően alacsonyabb részvételi díjat fizetnek. Ezzel kapcsolatban is voltak negatív visszajelzések az osztrák oldalon. Az osztrák résztvevők ugyanis úgy gondolják, hogy magasabb részvételi díjkkal részben ők finanszírozzák a magyarok tanulását is.

Christine Teuschler , Rafaela Weninger, Elisabeth Deinhofer, Burgenlandi Népfőiskolák Szövetsége (Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen), Eisenstadt (Ausztria)

Kapcsolat:

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen
Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
Elisabeth Deinhofer
e-deinhofer@vhs-burgenland.at
www.vhs-burgenland.at

Projekt partnerek:

Pädagogisches Institut Burgenland (Pedagógiai Intézet Burgenland)
Wolfgarten, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
office@pib-bgld.at
www.pib-bgld.at

Lábjegyzetek:

1 További információk: Ld.: alul a partnerprofilok részben

Saar-Lor Curriculum

A Saar-Lor Curriculum projekt célja az volt, hogy egy olyan példaszerű tanfolyam tervezetet dolgozzanak ki az idegennyelv-tanításra, amely országismereti témákat is tartalmaz a saar-lotaringiai határ régióra vonatkozólag. Ezzel az országismerettel összekötött nyelvoktatási programmal elsősorban a másik kultúra mentalitás iránti megértését szerették volna növelni.

Határvidék:	Németország – Franciaország
Intézmény:	Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája, Saarbrücken (Németország)
Támogatás:	INTERREG Ila

A határokon átnyúló Saar-Lor Curriculum célul tűzte ki a Saar-vidék és Lotaringia határ régió lakóinak idegen nyelvi, országismereti és interkulturális kompetenciáinak javítását. Ezenkívül a nyelvtanulás és a régiós országismeret integrációját szorgalmazó koncepció összekapcsolja egymással a tanulók mindennapjait, szociális közegét és továbbképzési szükségleteit.

A projekt keretében különböző témákhoz német és francia nyelvű oktatási, tan- és munkaanyagokat dolgoztak ki. Arra törekedtek, hogy a témák a Saar-vidék és Lotaringia rész régiók életteljes és élethű képét tükrözzék vissza, amely megfelel az itt lakók valós hétköznapi határátlépő aktivitásának, privát és hivatalos irányultságának. A különböző témákat modulokban tervezték meg. Ezek alapján véve függetlenek egymástól, ami azt jelenti, hogy tetszés szerint kombinálhatóak egymással és különböző tanfolyamokkal, figyelembe véve a tanfolyam résztvevőinek tanulási szükségleteit és kívánságait.

A projektpartnerek csoportja a következő intézményekből tevődött össze:

- Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken (Németország) mint projektfelelős
- Stiftung für die deutsch-französische kulturelle Zusammenarbeit in Saarbrücken (Németország),
- Faculté des Lettres et Sciences Humaines de l'Université de Metz (F), Service d'Education Permanente de l'Université de Metz (S.E.P.U.M.) iMetz (Franciaország),
- Groupement d'Etablissements Scolaires du Bassin Houiller Lorrain (GRETA BHL) Freyming-Merlebach / Forbach (Franciaország).

A projektet az Európai Unió INTERREG Ila programja támogatta. A projekt időtartama 3 év volt. A munkálatok 1998. március 1-jén kezdődtek és 2001. február 28-án fejeződtek be. A költségek 50%-át az INTERREG Ila finanszírozta, a másik felét a résztvevő intézmények saját forrásból teremtették elő.

A tanfolyamokat az értékelés fázisában mindhárom helyszínen Saarbrückenben, Metzben és Forbachban egymással párhuzamosan rendezték meg, „Élni és dolgozni a határ mentén” címmel. A mostani kurzusok és az egész tanfolyam-koncepció integrálása a tanfolyamrészvevők találkozóin történt meg. A partnerek határ menti elhelyezkedése segíti a sikeres találkozókat. A határ egyrészt tanulási és motivációs eszközként, másrészt az alapjában véve interkulturális projekt fontos alkotóelemeként fogalmazódott meg.

Tananyagok

Már a projekt előkészítő fázisában megállapodtak az eljárás alapvető lépéseiben:

- a) a projektcsapat definiálja az országismereti eszköztárat
- b) a konkrét tartalmakat (szakvéleményt) külső szakértők dolgozzák ki
- c) a szakvélemények átalakítása munka- és tananyagokká ún. tandemek segítségével
- d) értékelés.

Először olyan anyagokat gyűjtöttek a régiós témákhoz és kérdésekhez, amelyek kapcsolódtak a hétköznapi valóság szituációihoz. A körültekintő kutatás után külső, francia és német szakértőket kértek fel a témák tartalmi feldolgozására.

Hétköznapi élet témája: Ez az egység konkrét szituációkat és feltételeket tartalmaz a napi bevásárlással kapcsolatban – különböző boltok vagy speciálisan a heti piacok, árukínálata –, de tárgyalják a városnézés vagy akár a tömegközlekedési eszközök használatának témáját is.

Régiós identitás: A súlypontot a történelem során – a római telepések óta – kifejlődött közös adottságokra helyezték. Taglalták a különböző falu- és településformákat, Metz és Saarbrücken művészettörténeti és építészeti sajátosságait, amelyeknél ismételtlen a két részregió történelmi egységét domborították ki. Ezt csak a legújabb kori történelem osztotta meg kemény politikai határokkal.

Politika és adminisztráció: Ez a modul megvilágítja a régiós igazgatás különböző struktúráit és hatásköreit, amelyeket Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság politikai rendszerének eltérő fejlődése okozott. A átláthatóság érdekében a politikai rend központi intézményeit és működési mechanizmusait részletesen taglalják.

Kommunikáció és kultúra: e témakör tárgyát egyrészt a különböző munkamódszerek kidolgozása, valamint a nyomtatott és audiovizuális médiákba leadott tudósítások milyensége alkotta, másrészt terveznek egy kirándulást, melynek célja a regionális irodalmi élet megismerése. Itt különös jelentőséggel bír a helyi nyelvjárás irodalmának közkinccsé tétele. Sok lakos számára a mai napig a különböző nyelvjárások jelentik a központi kommunikációs eszközöket.

Gazdaság: A két részrégió szociális és gazdaságszerkezeti adataiból kiindulva tárgyalják a munkaerőpiac és gazdaság sajátosságait, valamint a jövő és a fejlődés perspektíváit is. E háttér előtt válnak igazán láthatóvá a gazdasági problémák speciális, nemzeti megoldásai.

A munka világa: Ez a modul egyrészt betekintést nyújt a társadalombiztosítások különböző rendszerébe, másrészt bemutatja a munkakeresés individuális lehetőségeit és stratégiáit az adott szomszédos országban. Kiegészítésként bemutatják a (szakmai) továbbképzés intézményeit, különös figyelemmel a Saarbrücken-Metz egyetemi szövetség által kínált, határokon átnyúló egyetemi képzési lehetőségekre.

1999 nyarán egy szakmai ülés keretében Saarbrückenben mutatták be a kidolgozott szakvéleményeket, közösen megvitatják azokat, valamint részletesen megtárgyalták a kidolgozandó anyag didaktikai-módszertani koncepcióját és a későbbi tanfolyamkínálatot is. A szakmai ülés hatására a szakvéleményeket részben átdolgozták, ez után kellett a projektcsapatnak azzal a komplex feladattal megbirkóznia, hogy a szakértők régiós- és országismereti témákhoz írt szövegeit munka- és tananyagokká ültessék át. Ez nem jelentett mást, mint az anyag didaktikai szempontú átdolgozását.

A projekt interkulturális irányultsága már a kidolgozandó anyag kezdeti fejlődési fázisára is hatott azáltal, hogy egy német-francia módszertani csoportot állítottak fel. Ezek az ún. tandemek témakörönként, a résztvevő projektpartnerek 2 munkatársából, valamint külső szakértőkből jönnek létre. Fő céljuk az, hogy a meglévő szakvélemények alapján a felnőttképzés elvárásainak megfelelő anyagokat dolgozzanak ki. Ezzel a munkaszervezési megoldással nemcsak az interkulturális szempontokat sikerült integrálni, de az anyagok kétnyelvű kidolgozása is megvalósult.

A francia és német nyelvű tananyagokat két különböző szint számára is kidolgozták: van egy kezdő vagy bevezető (tronc commun), és egy haladó, elmélyítő (options de spécialisation) tananyag, de mindkettő szintnél előfeltétel a résztvevő középfokú szintű nyelvtudása.

Amellett, hogy a projekt főként a határrégió sajátosságaira irányult, fontosnak tartották a tradíciók megőrzése mellett (tanfolyami keretek közti tanulás) az új módszertani elemek bevonását is, mint pl. a közös tanulás módszerét. Franciát és németet lehet tanulni kurzusokon (Saarbrückenben, Metzben vagy Forbachban) vagy helyben, közösen. Azok a kurzuskínálatok, amelyek ún. érintkezési egységeket is tartalmaznak, lehetővé teszik, hogy az elsajátított nyelvtudást közvetlenül a cél-országban kipróbálhassák a résztvevők, ezenkívül lehetőség nyílik a szomszéd ország mélyrehatóbb megismerésére, a kultúra és mentalitás másfajta érzékelésére. Az

interkulturális dimenzió akkor is tetten érhető, amikor a helyszínen anyanyelvűekkel megvalósuló tanulás keretében az értési problémák esetében nem a docensek lépnek fel segítőként, hanem a célszág tanulói.

Tesztelés fázisa

A tesztelés és értékelés fázisa a tananyagok kipróbálására szolgált és 2 szemesztert vett igénybe. Az első tesztfázis a kezdő, bevezető szintet tesztelte. A hétköznap, a régiós identitás témáját taglaló modulokat, valamint a politikai- és adminisztrációs egységeket próbálták ki. Ráadásként a résztvevő csoportok találkozására is sor került egy kétnapos kirándulás keretében. A találkozás egységei mindig kapcsolódtak a tanórákon taglalt témához. A kurzusokat általában azok vezették, akik felelősek voltak a tananyagok kidolgozásáért is. A partnerintézmények között Saarbrückenben, Forbachban, Metzben docenscserére is sor került. Az értékelés ott helyben megtörtént egyrészt a kurzus vezetőinek, másrészt a kurzus résztvevőinek közreműködésével. A tanfolyamvezetők által összeállított kérdőív kitöltésével értékelték a tanfolyamot és a tananyagot. A teszteredmények azt mutatják, hogy az átfogó tervet a kurzusok résztvevői mind a Saar-vidéken, mind Lotaringiában pozitívan fogadták, és a tesztelt anyagok pár kisebb változástól, modifikációtól eltekintve tartalmilag és módszertanilag is megfelelnek a célkitűzéseknek.

Következő feladatként gondoskodni kellett módszertanilag jól képzett tanfolyamvezetőkről. Első lépésként a saarbrückeni népfőiskola 2000 májusában egy kétnapos továbbképző szemináriumot rendezett azzal a céllal, hogy a számításba jövő franciát vagy németet, mint idegen nyelvet tanító docenseket érzékennyé tegyék az új tanfolyamtípus iránt.

Innováció

Első pillantásra majdnem banálisnak tűnik az a tanulási és oktatási cél, amely az idegen nyelv elsajátítását az országismerettel szintetizálja. A tanulók a nyelvtanfolyamokon, nyelvkönyvekben szinte mindig igénylik az országismereti információkat, pl. földrajzi, politikai, kulturális, történelmi tényekről: Franciaórán kedvelt téma a Camargue, a nagy francia forradalom vagy Párizs, ami mind a berlini, mind a müncheni diákok számára megfelelő. A Saar-vidék és Lotaringia, de legalábbis Moselle körzet esetében a határ menti elhelyezkedésből kifolyólag a projekt olyan országismeretet dolgozott ki, amely átélhető, a határrégió lakosait közvetlenül érintő témákat taglal.

Ebben az összefüggésben a projekt elsőként tett egy átfogó kísérletet arra, hogy az idegen nyelv elsajátítását elvont, absztrakt országismeret helyett konkrét

országismerettel kombinálja, amely a tanulási folyamatba a lakosok mindennapjait integrálja. Az országismereti kompetenciát általánosan elismerik a politikában és a gazdaságban, a továbbképzési kínálatban azonban csak kiegészítésként, függelékként szerepel.

Általánosan határokon átnyúló munkamódszerrel dolgoztak, amely az interkulturális célkitűzést maximálisan teljesítette. Az interkulturális kapcsolatok jelentősége minden munkafázisban érezhető volt: a témák átadása francia és német szakértőknek az országismereti eszköztár kidolgozása céljából, a didaktikai csoport létrehozása. Feladatuk abban állt, hogy szimultán készítsék elő a kétnyelvű munka- és tananyagokat. Ezt a célt szolgálta az is, hogy a tanfolyamokat egymással párhuzamosan tartották docenscserével és közös, helyszíni értékeléssel.

Minőségi újításként említhető meg a földrajzi határ tudatos, metodikai módszerként való felhasználása, amely a határ mentén élő lakosok mindennapjait építi be az oktatási anyagokba, és lehetővé teszi, hogy a kurzusok egymással párhuzamosan fussanak. Ez az újítás vezetett a kurzusokba integrált személyes találkozások és közös tanulási formák, folyamatok megvalósíthatóságához. Az interkulturális tréning e szintjével jelentősen kiszélesíthetők a hagyományos nyelvtanfolyamok.

A projekt mellett, hogy elsődleges céljának tekintette a nyelvi kompetencia javítását, kísérletet tett arra is, hogy elősegítse az interregionális megegyezést az idegen- és más kultúra megértésével, elfogadásával.

A hosszú távú, a projekten túlmutató célok abban álltak, hogy intézményesítették és állandósították a központi felnőttképzési intézmények határokon átnyúló együttműködését. Az eddigi, inkább csak politikai és szórványos kapcsolatok a konkrét intézkedések eredményeként, mint pl. az állandósult docenscserék, a részvevő intézmények közös, a továbbképzésekre vonatkozó marketingje eredményeként egy közös struktúrájú továbbképzési hálózattá váltak.

Értékelés

A didaktikai csoport munkája meglehetősen nehéznek bizonyult, főként azért, mert külső szakértői véleményekből kellett egy egységes munka- és tananyagot összeállítaniuk. Mindenekelőtt az jelentett problémát, hogy a szakértők a megadott irányelvek ellenére nagyon különböző igényszintekkel dolgoztak. Ez elsősorban a tartalmi elvonatkoztatás mértékében vált érzékelhetővé. Természetesen az is belátható, hogy ez a probléma elkerülhetetlen volt, ha figyelembe vesszük a szakértők eltérő szakmai háttérét és a témák különbözőségét.

Idővel problémát jelentett az a kiindulási pont, hogy először a tartalmakat dolgozzák ki és csak azt követően a módszereket. Nagyban megkönnyítette volna a csoport munkáját, ha először a módszertani-didaktikai alapokban egyeztek volna meg.

Az egyes modulok interkulturális anyaga és irányultsága is különböző intenzitású volt. Ez azt jelenti, hogy egyes esetekben az interkulturális dimenzió, míg más esetekben a téma összetettsége miatt a tartalmi tudásközvetítés állt a középpontban. Ez főként azért megkérdőjelezhető, mert a projekt fő vonala eredetileg az interkulturális aspektus volt.

Kritikus pont volt még a rövid távú fejlődést figyelembe véve a docensek meglévő szakmai, módszertani-didaktikai kompetenciája is, mivel a modern nyelvtanítási módszerek és interkulturális tréningformák még nem igazán épültek be a tanárképzésbe. Megjegyzendő azonban, hogy a projektben résztvevő intézmények továbbképző tanfolyamokat indítottak, amelyek célja, hogy legalább a belső munkatársakat érzékennyé tegyék az új módszerek iránt.

A projekt egyik fontos célkitűzése volt az eredmények lehetőség szerinti horizontális (további határrégiók) és vertikális (más képzési területek, mint pl. általánosan képző- és szakképző iskolák, főiskolák) transzferálása. A jövő nagy kihívása marad a vertikális továbbítás. Az időbeni probléma mellett az eltérő oktatáspolitikai struktúra a Saar-vidéken és Lotaringiában gátló tényezőként jelentkezik Franciaország számára, ahol a tantervi újítások nemzeti hatáskört (Education nationale) érintenek.

Kitekintés

A projekt hivatalos befejezése és a két értékelési fázis után a modulok szilárd részeivé váltak a projektpartnerek továbbképzési kínálatának. A továbbiakban fontos lenne átvinni a tartalmi és módszertani szempontokat (alkalmazkodva a célcsoportokhoz) más képzési területekre (iskolák, főiskolák) is, és ez a vertikális átvitel hosszútávon Lotaringiát is magában foglalja. Távlatos cél, hogy a képzés interregionálisan elismert bizonyítvánnyal záruljon. Ennek azonban előfeltételei lennének az adatgondozáshoz elengedhetetlen, tartósan rendelkezésre álló biztos források, valamint a szabványosított tesztek folyamatos fejlesztése.

A projekt továbbfolytatása esetén lehetséges cél lenne, hogy az új médiák számára a modern információs és kommunikációs technológia felhasználásával újrendezzék az eddigi eredményeket. Az eddigi modellkísérletek főként a tradicionális médiákat (szöveganyagok, videó) vették számításba. Az önálló tanulás lehetősége mellett a tanulási folyamatot főként annak intézményesült formájában vették figyelembe. Egy

újabb kiegészítő projekt feladata lenne tehát az is, hogy az alapvető feltételeket megváltoztatva az önálló tanulás anyagainak kidolgozását helyezné előtérbe. A tananyagok multimédiás feldolgozása azt jelenti, hogy videó-anyagok integrálása, beszéd- és hallásértési gyakorlatok mellett elkészítik a modulok interaktív hálózatát is. Ehhez kell igazítani a didaktikai és módszertani eszközöket is.

Wilfried Schmidt, Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Saarbrücken (Németország)

Kapcsolat:

Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken
Altes Rathaus / Schlossplatz, D-66119 Saarbrücken, Németország
Wilfried Schmidt
wilfried.schmidt@svsbr.de
www.svsbr.de/vhs/

Szakmai képzés

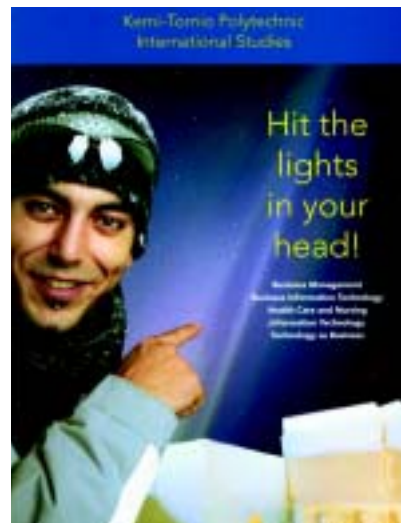
„Nordic Studies” / „Északi Tanulmányok” az ápolásban. Az ápoló személyzet kétnyelvű képzése a Torne-völgyben a határokon átnyúló egészségügyi szolgálatért

A Torne-völgy svéd- finn határvidékén mind svéd, mind finn települések összefogásával egy közös, a határokon átnyúló egészségügyi rendszer jött létre. Nemcsak az orvosi rendelők rendelési idejét igazítják egymáshoz, hanem a betegszállítást is felváltva végzik a határtelepülések. Ebben a rendszerben rendkívül fontos, hogy az egészségügyi személyzet mindkét nyelvet beszélje.

Határvidék: Finnország – Svédország

Intézmény: Kemi-Tornio Főiskola (Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu), Kemi (Finnország)

Amikor pár évvel ezelőtt Finnországban az ápolás területén nagy volt a munkanélküliség, Svédországban viszont munkaerőhiány volt e területen, akkor a Kemi-Tornio Technikum Kemiben svéd nyelvű kurzust hirdetett meg a finn munkanélküli ápolók részére. Egy-két finn részvevő Svédországban fejezte be a képzést, és sokan Svédországban találtak állást.

A Kemi-Tornio Technikum nemzetközi részlegének programfüzete.

Bizonyos szempontokból az ún. „Nordic Studies az ápolásban” is kapcsolódik a fenti projekthez. Az egészségügy és az ápolás területén belül egy egyetemi jellegű tanulmányt jelöl a fenti megnevezés, amelyet szintén a Kemi-Tornio Technikum indított el.¹ Államilag elismert betegápolókat képeznek itt, akik munkát vállalhatnak a kórházakban, egészségügyi centrumokban, idősek otthonában és más hasonló intézményekben.

A képzés célja, hogy a hallgatók mind az alap-, mind a speciális ismeretek birtokába jussanak, amelyek ahhoz szükségesek, hogy megfeleljenek a betegápolás mai és jövőbeni elvárásainak. A hallgatók megalapozott elméleti tudásra is szert tesznek, amely a kutatás mai állapotáról is tájékoztatja őket. Ezekkel az ismeretekkel képesek saját maguk is fejleszteni, bővíteni tudásukat. A képzés során a hallgatók megtanulják egymással összekötni az elméleti és a gyakorlati tudást. A programban helyet kapott a személyiségfejlesztés is, mégpedig nemzetközi keretek között. A tanárok szerepe főként abban áll, hogy támogassák és figyelemmel kísérik hallgatóik tanulmányait. Minden tanévben van kórházi gyakorlat is, amelyet vagy Finnországban, vagy külföldön teljesítenek a hallgatók.

A program a következő részekből épül fel:

- alapozó képzés
- szakmai képzés
- magasabb szakmai képzés
- gyakorlati képzés és klinikai gyakorlat
- választható tárgyak
- diplomamunka Bsc

Az itt végzett hallgatók Finnországban, Svédországban, de az egész Európai Unió területén munkát vállalhatnak. Finnországban automatikusan elfogadják az itt szerzett végzettséget, és mivel a képzést az Európai Unió előírásaihoz igazították, a hallgató saját- és más európai uniós országban is kérheti diplomája elfogadását. A képzés három és fél évig tart, és a Bachelor of Health Care végzettséggel zárul. Az oktatás nyelve svéd és angol, a hallgatónak mindkét nyelvet elégséges / alapfokú szinten kell beszélnie.

A legtöbb résztvevő Svédországból érkezik, de vannak finn hallgatók is. Majdnem minden hallgató kötődik valamiképpen Finnországhoz: vagy a határrégióban él, vagy rokonai vannak Finnországban. Kemi a svéd határtól 25 km-re fekszik, így a napi ingázás sem jelent problémát.

A Torne-völgy egyes határvárosai közös, határokon átnyúló egészségügyi rendszert építettek fel, pl. Haparanda (Svédország) és Tornio (Finnország), vagy Övertorneå (Svédország) és Yltonio (Finnország), Pajala (Svédország) és Pello (Finnország). Nemcsak a házi- és szakorvosok rendelési idejét hangolják össze, hanem a betegszállítást is felváltva végzik. Ebben a rendszerben különösen fontos, hogy a személyzet mindkét nyelvet – finn és svéd - beszélje. A képzés végzős hallgatói ezért is olyan keresettek a határtelepüléseken. Legtöbbjük így a Torne-völgyben marad, vagy itt telepedik le.

Sirpa Hyttinen, Kemi-Tornio Főiskola (Kemi-Tornion ammattiopisto), Kemi (Finnország)

Kapcsolat:

Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu (Kemi-Tornio Technikum)
Social Services and Health Care
Meripuistokatu 26 (P.O. Box 506), FI-94101 Kemi, Finnország
Leena Leväsvirta
leena.levasvirta@tokem.fi
www.tokem.fi/english

Lábjegyzetek:

1 További információk: Ld.: Partnerprofilok

Egészségügyi tanácsadók az egészségturizmusban

A tényt, hogy Magyarország és Burgenland gazdag termálvizekben, marketing-szempontról mindaddig nem aknázták ki megfelelően. A termálfürdők számának növekedése révén megjelent az igény egy, az osztrák-magyar határon átívelő egészségügyi tanácsadó képzés iránt.

Határregió: Ausztria – Magyarország
Intézmény: Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet,
Oberwart (Ausztria)
Támogatási forma: INTERREG IIIa

Ausztria 1995-ös európai uniós csatlakozása után Burgenlandot a kiemelten fejlesztendő területek közé sorolták be. Ez egyben meghatározta a burgenlandi turizmus fejlődési irányát is. A legfontosabb cél a minőség javítása lett. A fejlesztés további lényeges eleme volt a gyógy- és wellness-turizmus kiépítése: az Európai Strukturális Alapok támogatásával, nagyberuházások keretében épült termálfürdők a regionális turizmus fejlődésének központjai lettek, hiszen mint már korábban említettük, a magyar-szlovén-osztrák határvidék gazdag termálvizekben.

A gyógy- és wellnessfürdők esetében az infrastruktúra kiépítése mellett a versenyképesség másik fontos eleme a jól képzett munkaerő. A magyar, szlovén és osztrák munkaügyi szakértők részvételével 2000 őszén megtartott konferencián döntés született a közös turisztikai kínálat kiemelt marketingjéről és a magasabb szintű idegenforgalmi szakember-képzésről.

Egy közvéleménykutatás és egy a burgenlandi termálfürdőknek tartott workshop eredményeként kiderült, hogy nagy igény mutatkozik egészségügyi tanácsadók iránt. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet¹ ennek eredményeként dolgozta ki az egészségügyi tanácsadók képzési tervét.

Az egészségügyi tanácsadók feladatukat tekintve az adott területre specializálódott szakemberek (orvosok, sportszakemberek, diétásnővérek) és az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevő vendégek között állnak, hiszen fő feladatuk a tanácsadás, ápolás és a vendégek támogatása. A tanácsadás és ápolás színhelyei lehetnek gyógy- és wellness szállodák, termálfürdők, egészségközpontok, fitness-stúdiók, a tanácsadók hasznosíthatják ismereteiket új egészségügyi projektek tervezésénél is. A képzés főbb tantárgyai az anatómia, fiziológia, egészségpszichológia, lazító gyakorlatok, kommunikáció, játékpedagógia, animáció, táplálkozási- és mozgásismeretek, illetve sport.

A képzés célcsoportját olyan 20 éven felüli nők és férfiak alkotják, akik vagy

középiskolai egészségügyi, illetve idegenforgalmi képesítéssel, vagy minimum 3 éves, hasonló területen szerzett munkatapasztalattal rendelkeznek. A képzés 1100 órás és 9 hónapig tart, a képzés vége után a végzős hallgatókat aktívan támogatják a munkahelykeresés során.

Ausztriában a tanfolyamot a Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet Egészségügyi Akadémiáján tartják, amely a jormannsdorfi kastélyban található. A képzésben részt vesz továbbá az Egészségügyi Akadémia közvetlen közelében található és a gyógyfürdőt üzemeltető Kurbad Tatzmannsdorf AG², valamint a burgenlandi munkaügyi központ³. A projektet az INTERREG IIIa⁴ osztrák-magyar alapjaiból finanszírozzák.

Határokon átnyúló együttműködés

A projekt magyar részvevője a határ közelében található ReMeK (Szombathelyi Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központ)⁵. Ez a képzési intézet a felnőtt(tovább)képzést érintő munkaerőpiaci szabályozó intézkedések végrehajtásával foglalkozik. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet már több, határokon átívelő képzési (pályaválasztási) programban működött együtt a ReMeK-vel. Jelen projekt esetében a két intézet tapasztalatot cserélt az egészségturizmus már meglévő oktatási modelljeiről, sor került a munkacsoportok kialakítására, az Ausztriában kidolgozott tantervet lefordították magyarra, és a magyar termálfürdők igényeihez igazították.

Az első tanfolyamra 2004 októberétől 2005 júniusáig Ausztriában, Burgenlandban került sor. A 19 résztvevőből azonban csak egy érkezett Magyarországról, Bükfürdőről⁶, akit munkáltatója a tanfolyam idejére felmentett a munkavégzés alól. A 18 osztrák résztvevő számára a magyar kolléganő részvétele így is hasznos volt, hiszen sok fontos információt tudhattak meg a magyar nyelvről és kultúráról. Különösen érdekes volt a résztvevők számára, hogy a magyar kolléganő jóvoltából megismerhették a szomszéd ország egészségügyére jellemző munkakörülményeket. A magyar résztvevőnek lehetősége nyílt arra, hogy ismereteket gyűjtsön Ausztriáról, ami munkája során segíteni fogja az osztrák vendégek kiszolgálását.

A tanfolyam során a tanulók több magyarországi kiránduláson is részt vettek (Kőszeg, Bükfürdő). A négyhetes kötelező gyakorlatot négy osztrák résztvevő Bükfürdőn, ill. a Répce Hotelben, míg a magyar résztvevő a bad tatzmannsdorfi Kurbad AG-nál, a gyógyfürdőt üzemeltető vállalatnál töltötte. A tanfolyam összes résztvevője és a gyógyfürdőket üzemeltető vállalatok számos új tapasztalattal gazdagodtak a gyakorlat folyamán. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet és a ReMeK rendszeresen tartottak munkaértekezleteket mind Ausztriában, mind Magyarországon, amelyek keretében megvitatták a projekt során szerzett tapasztalataikat. A projekt lezárása után megállapítható, hogy az roppant konstruktív és sikeres volt.

A szervezők időközben újabb INTERREG pályázatot nyújtottak be annak érdekében, hogy a tanfolyamot 20 résztvevő számára 2005-ben Magyarországon, Bükkfördőn is elindíthassák.

Sabine Unger, *Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet (Berufsförderungsinstitut Burgenland), Oberwart (Ausztria)*

Kapcsolat:

Berufsförderungsinstitut Burgenland
Gesundheitsakademie / Egészségügyi Akadémia
Schloss Jormannsdorf Nr. 1; A-7431 Bad Tatzmannsdorf, Ausztria
Sabine Unger
s.unger@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

Projekt partnerek:

ReMeK – Szombathelyi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ
Akacs M. u. 1-3, H-9400 Szombathely, Magyarország
titkarsag@remek.hu
www.remek.hu

Lábjegyzetek:

- 1 www.bfi-burgenland.at
- 2 www.kuren.at
- 3 www.ams.or.at/neu/bgld/
- 4 www.interreg.at
- 5 www.remek.hu
- 6 www.buk.hu

IBER – Szakképzési Információs Központ Rajna-Waal eurégió

Az információs központ fő célja a német és holland szakközépiskolai tanulók csereprogramjának fellendítése. Az egyszerűen elérhető szolgáltatás elősegíti a határokon átívelő együttműködés kézzelfogható formáinak kialakítását: az együttműködő partnerek tervei szerint az elkövetkező öt évben legalább 2500 szakközépiskolai tanuló kap lehetőséget arra, hogy a csereprogram keretében a programban résztvevő szakközépiskola egyikében tanulmányokat folytathasson.

Határtérség: Hollandia – Németország
Intézmény: Regionális Szakképzési Központ Rijn Ijssel,
Arnhem (Hollandia)

Támogatási forma: INTERREG IIIa

A Rajna-Waal eurégió szakképző intézményei a 90-es évek vége óta keresik az együttműködés lehetséges formáit. A „Tanuló Eurégió” (Die Lernende Euregio / De lerende Euregio¹) – melyet INTERREG forrásokból finanszíroztak – volt az első projekt, melynek eredményeként létrejött egy közös, a régió szakképző intézményeit és azok képzési palettáját bemutató honlap. A honlap célja az, hogy segítségével az iskolák a szomszédos országban megfelelő partnert találjanak.

Az iskolák érdeklődése ellenére nagyon kevés program indult el, ami két okra vezethető vissza: egyrészt az iskoláknak (leginkább Németországban) nincsen pénzügyi keretük csereprogramok finanszírozására, másrészt az iskolák megítélése szerint a pályázati eljárás túlságosan bonyolult volt.

IBER – Szakképzési Információs (Köz)Pont

A fenti problémák felismerése vezetett az IBER projekt létrehozásához. A projektet szintén INTERREG forrásokból finanszírozzák. Az IBER program támogatást nyújt az iskolák számára a megfelelő társintézmény kiválasztásában, és támogatja a tanulók csereprogramját, valamint lehetőséget nyújt a gyakorlat szomszéd országban való teljesítésére. Ennek érdekében az IBER információs és PR-anyagokat készített a német és holland képzési rendszerről. Az eurégió szakközépiskoláinak a program német, illetve holland rész munkaidős munkatársa nyújt segítséget. A csereprogramokra való pályázás egyszerű és bürokrácia mentes: a támogatás elnyerésének egyetlen feltétele az, hogy a két ország tanulói valóban találkozzanak egymással. Egyéb feltételek nincsenek, a találkozás színhelye lehet társasági vagy sportesemény, közös oktatás, múzeum- vagy színházlátogatás, sportlétesítmények, nyugdíjas otthonok vagy áruházak megtekintése. A támogatások elnyeréséhez szükséges dokumentációt az IBER végzi el, és hasznos tanácsokat ad a lehetséges társintézetek felkutatásához.

Az IBER által támogatott programok példaként szolgálhat az eurégiót érintő témák közös oktatása, vagy olyan németországi tanulmányutak, ahol a tanulók a német nyelvi ismereteiket a gyakorlatban is használhatják és javíthatják.

Például a műszaki tantárgyakat oktató német és holland tanárok tanulmányi utakat szerveztek egy német napelemeket gyártó vállalathoz, majd ezt követően meglátogattak egy stadiont, amely napelemeket használ. A tanulóknak a kirándulásról német nyelven kellett fogalmazást írniuk. Egyúttal megvalósult a tantárgyakon átívelő oktatás elve is, hiszen a tanulók német nyelvismeretük felhasználásával írtak a napelem-gyártásról.

Folder
Balra: IBER Projekt.
Jobbra: Rajna-Waal eurégió.

Eredmények

A támogatások egyszerű hozzáférhetősége és a lehetséges társintézmények adatbázisa sikeres kombinációnak bizonyult: az utóbbi két évben majdnem 1700 tanuló vett részt egynapos és kb. 650 tanuló többnapos tanulmányi kiránduláson.

A IBER projekt jól példázza, hogy a határokon átívelő együttműködés konkrét megvalósulását milyen nagy mértékben segíti elő a támogatásokhoz való bürokráciamentes hozzáférés. A tanulók találkozási révén jobban megismerhetővé válik a szomszéd régió, a csereprogramok zökkenőmentes lebonyolításának köszönhetően a tanulók idejében tapasztalatokat gyűjthetnek a határokon átnyúló euregionális munkapiacról.

Lenny van Kempen, Regionális Szakképzési Intézet Rijn IJssel (Regionaal Opleidingen Centrum / ROC Rijn IJssel), Arnhem (Hollandia)

Kapcsolat:

Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) Rijn IJssel
Velperweg 39, PO box 5162, NL-6802 ED Arnhem, Hollandia
Lenny van Kempen
L.v.Kempen@rocrijnijssel.nl
www.rocrijnijssel.nl

Lábjegyzetek:

1 Ld.: Lenny van Kempen cikkét a 2. fejezetben

Fiatalok határon átnyúló szakképzése a magyar-szlovák határvidéken

A projekt célja a magyar-szlovák határvidék fiataljainak szakképzése, így teremtenek jobb esélyeket számukra a munkaerőpiacon, és így próbálják elkerülni, hogy növekedjen azon fiatalok száma, akik szociális segélyekből élnek. A célcsoportot szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok, azon belül is a munkanélküliek alkotják.

Határvidék: Magyarország – Szlovákia
Intézmény: EVENTUS Üzleti Tudományok Szakközépiskola, Eger
(Magyarország)

Az észak-magyarországi Heves városa 12.000 lakossal rendelkezik, a szomszédos Rimaszombatnak 14.000 lakosa van. Közülük kb. 5.000, illetve 6.000 fiatalabb, mint 30. A csoport fele már az iskolakötelezettség vége előtt kilépett az iskola kötelekeiből. További 5% más összetevők miatt tekinthető hátrányos helyzetűnek a munkaerőpiacon. Összességében a projekt célcsoportját 6.000 személy alkotja.

A legnagyobb problémát az jelenti, hogy a fenti célcsoport tagjai nem rendelkeznek iskolai végzettséggel. A legalacsonyabb végzettségűeknek olyan kézműves képzéseket ajánlanak, mint pl. kosárfonás, fonott bútorok készítése, valamint fazekasság. Azért választották ezeket a szakmákat, mert még mindig eléggé közkedveltek, könnyen elsajátíthatóak és a régió kézműves hagyományának szerves részét alkotják. Amennyiben ilyen jellegű kurzusokat ajánlanak, gondoskodnak a tradicionális szakmák fennmaradásáról Észak-Magyarországon. Ha a fiatalok elvégzik a kurzusokat, államilag elismert bizonyítvánnyal rendelkező fazekasok és kosárfonók lesznek. Ezenkívül segítséget kapnak az álláskeresésben vagy első kisebb vállalkozásuk felépítésében.

Azok a fiatalok, akik magasabb végzettséggel rendelkeznek és mégis munkanélküliek, vagy saját vállalkozást terveznek, lehetőséget kapnak arra, hogy megszerezzék az Európai Számítógép-használói Jogosítványt (European Computer Driving License / ECDL) vagy vállalkozás-vezetői tanfolyamra járhatnak. A fenti képzési ajánlatok oka abban keresendő, hogy a célcsoport tagjainál nagy érdeklődés mutatkozik az információs- és kommunikációs technológiai ismeretek iránt, másrészt ezek a kompetenciák jobb esélyeket teremtenek számukra a munkaerőpiacon.

Minden szakma számára egy csoporttal indul a projekt, minden csoportban 15 tanuló van, és a képzéseket az egri EVENTUS szervezi.

További súlypontot képez a szlovákiai magyar kisebbség. A szlovák partnerintézmény a Képzőakadémia (Akadémia vzdelačania) kihelyezett tagozata Rimaszombatban. A szlovák oldalon az akadémia egy ún. tükörprojektet szervez, és hasonló kurzusokat

ajánl vegyes szlovák-magyar csoportoknak. Minden csoport szlovák és magyar tanulókból áll, mert pályakezdekő a fiatalok a határ mindkét oldalán hasonló problémákkal küzdenek. Ez a helyzet a 1989 utáni politikai és gazdasági rendszer változásaira vezethető vissza. A vegyes csoportok azért is előnyösek, mert betekintést nyújtanak a szomszéd ország munkakultúrájába, értékrendszerébe és gazdasági helyzetébe.

Az EVENTUS már rendelkezik tapasztalatokkal szlovákok képzésében. Jelenleg 9 szlovák polgár látogatja kurzusaikat. A szlovák tanulók nem maradnak Magyarországon a képzés után, hanem visszatérnek Szlovákiába, ahol hamar munkát találnak, vagy folytatják a tanulást.

Az EVENTUS évek óta jó kapcsolatokat ápol magyarországi iskolákkal, és folyamatosan tájékoztatja tanfolyamairól a szlovák általános és középiskolákat iskolákat. Kapcsolatban áll a CSEMADOK¹ rimaszombati szervezetével is, Szlovákia legfontosabb szociális és kulturális intézményével. Rendeztek egy konferenciát is az élethosszig tartó tanulás lehetőségeiről, amelyen szlovák és magyar tanárok vettek részt.

A projekt hozzájárul a Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósításához is, amely a két régió közti különbségek megszüntetését irányozza elő.

Eddig 60 személy szerzett szakképzettséget, ami jelentősen növeli esélyeiket a munkaerőpiacon. A szlovák oldalon a bevezetőben említett célcsoportból 120 fő szerzett végzettséget. Az EVENTUS fel akarja venni tanfolyamprogramjába a projekt kurzusait. Abból indulnak ki, hogy kapcsolatuk a szlovák partnerszervezettel egyre intenzívebbé válik, sőt akár intézményesülhet is. Befejezésül kiemelendő az is, hogy a projekt hozzájárul az európai integrációs folyamatokhoz.

Sajtos Attila, *EVENTUS Üzleti Tudományok Szakközépiskola (EVENTUS Professional Training School of Arts and Business), Eger (Magyarország)*

Kapcsolat:

EVENTUS Üzleti Tudományok Szakközépiskola
Servita u. 28. HU-3300 Eger, Magyarország
Sajtos Attila
eventus@eventus.axelero.net
www.eventus.hu

Projekt partnerek:

Akadémia vzdelávania
Školská 7, SK-97980 Rimavská Sobota, Szlovákia

Lábjegyzetek:

1 Ehhez még Ld.: Miroslav Michela tanulmányát az 1. fejezetben

Munkavállalási tanácsadók közös képzése Burgenlandban (Ausztria) és Vas megyében (Magyarország)

Szakképesítéssel rendelkező munkavállalási tanácsadóknak módjában áll, hogy pályaaorientációs tanfolyamokat szervezzenek a munkanélküliek, szakképesítéssel nem rendelkező fiatalok, valamint olyan felnőttek számára, akiknek átképzésre van szüksége. Ezzel a tevékenységükkel az osztrák-magyar határ régióban jelentősen hozzájárulnak egy aktívabb munkaerőpiac megteremtéséhez.

Határvidék: Magyarország – Ausztria
Intézmény: Vas Megyei Munkaügyi Központ, Szombathely (Magyarország)
Támogatás: PHARE CBC, INTERREG IIa

A munkavállalási tanácsadók szaktanfolyamát ún. tükörprojektként tervezték meg. Ez azt jelentette, hogy mind Nyugat-Magyarországon (PHARE CBC- forrással finanszírozták), mind Burgenlandban (INTERREG IIa- forrással finanszírozták) meghirdették a kurzust. Közös kurzust terveztek 14 magyar és 14 osztrák részvevővel. A szakképzett munkavállalási tanácsadóktól azt várták, hogy képesek legyenek tanácsadó kurzusokat szervezni és kínálni a munkát keresők számára.

A projektfelelős a Vas Megyei Munkaügyi Központ volt. Ez a szervezet felelt a projekt megvalósításáért és a tevékenységek ellenőrzéséért. A megvalósítással a vasvári Reginnov Tanácsadó KFT-t bízták meg. Az osztrák projektpartner az Oberwartban található Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet volt.

A felvételi beszélgetések után 14 magyar részvevőt választottak ki. Azonos számú magyar és osztrák részvevő vett részt egy vegyes magyar-osztrák csoportban. A képzést Szombathelyen és Oberwartban tartották. A foglalkozásokat osztrák, magyar és német szakemberek tartották. A projekt 1998 januárjától 1999 szeptemberéig tartott.

A képzési program elméletet, gyakorlati alkalmazást, szupervíziót és tanfolyam-értékelést tartalmazott. Az elméleti képzés tanterve többek között a következő témákat foglalta magában: szemináriumtervezés, kommunikációs- és tárgyalási technikák, konfliktuskezelés. Az elméleti egység befejezéseként a részvevőknek tanulmányt kellett írniuk egy olyan témáról, amelyet a képzés során taglaltak. Ez az elemzés volt egyúttal a záróvizsga is, amely együtt egy sikeres foglalkozási egység tervének elkészítésével a részvevőt a bizonyítvány elnyerésére jogosította. A magyar részvevők számára a tanfolyamtervbe egy átfogó némettanfolyamot is beiktattak. A tanfolyam során jelentősen fejlődött a magyar részvevők némettudása.

A projekt eredménye, hogy olyan munkavállalási tanácsadókat képeztek ki, akik képesek pályaeorientációs tanfolyamok szervezésére a munkanélküliek, szakképesítéssel nem rendelkező fiatalok, valamint olyan felnőttek számára, akiknek átképzésre van szüksége. A projekt befejezése után az itt végzett tanácsadók sikeres pályaeorientációs kurzusokat tartottak, amelyeken több, mint 200-an vettek részt. A konferencia eredményeinek dokumentációját, pályaeorientációs módszerek kézikönyveit és további, a témához kapcsolódó írásokat is megjelentettek.

A projekt többször is csúszott: először a pályázat előkészítésekor, majd az engedélyezés és a szerződés aláírása közti időszakban. A projekt első részéhez 1997 márciusában nyújtották be a pályázatot. A projekt második részének elindításakor vetődtek fel nehézségek, mivel az osztrák partner kérvényét támogatták, a magyarét viszont nem. A PHARE CBC támogatása nélkül nem valósulhatott volna meg a projekt.

A projekt lezárása után sor került egy szimpóziumra és egy tanulmányi látogatásra Bajorországban. A nehézségeket, csúszásokat leszámítva, amelyeket a PHARE CBC és az INTERREG- program közti eltérés okozott, a projekt eredményesen zárult. A magyar munkaerőpiaci-alap kötelezte magát, hogy további kurzusokat finanszíroz.

Csontos Kornélia: Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht, Sopron (Magyarország)

Kapcsolat

Vas Megyei Munkaügyi Központ
Hollán Ernő u. 1, H-9400 Szombathely, Magyarország

Projekt partnerek:

Reginnov Tanácsadó KFT
Alkotmány út 8, Pf. 28, H-9800 Vasvár, Magyarország
reginnov@reginnov.hu
www.reginnov.hu

Berufsförderungsinstitut Burgenland (Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet)
Grazer Straße 86, A-7400 Oberwart, Ausztria
info@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

Képzési hálózatok

Képzési Hálózat Maas-Rajna Eurégió

A Képzési Hálózat Maas-Rajna Eurégió elnevezés egy kommunikációs platformot takar, amely támogatja a Maas-Rajna eurégió tanárait összefogó hálózatok létrehozását, valamint megteremti annak lehetőségét, hogy továbbképzéseket szervezhessenek eurégiós témakörökben.

Határregió: Németország – Belgium – Hollandia
Intézmények: Aacheni Népfőiskola, Aachen (Németország)
Támogatási forma: Tanuló Régiók (szövetségi program)

Hivatalosan 2004-ben alapították meg a hálózatot¹. Ezt azonban megelőzte a Határok Nélkül² nevű munkacsoport tevékenysége, amely 1998 óta évente rendezett kétnapos továbbképzéseket a régió tanárai számára. Mivel a tanfolyam résztvevőinek többsége (kb. 25 fős csoportok voltak) a határregió német részéről érkezett, a szervezők fontosnak tartották a résztvevőkör és a témakörök bővítését. E cél megvalósításának érdekében 2003-ban felvették a kapcsolatot a Mass-Rajna eurégió földrajz-, történelem- és nyelvtanárainak szövetségeivel. Így jöttek létre az ún. *Euregio Historici*, *Euregiogeografen* és az *Euregiomag* csoportok.

Az 1990-es évek közepén jött létre a történelemtanárok határokon átnyúló munkacsoportja *Euregio Historici* néven. Az elnökségi tagok holland és belga Limburgból, az Aacheni régióból és a belga Liége-ből érkeztek. A munkacsoportok rendezvényeit felváltva tartották a különböző részregiókban. Minden részregióból érkeztek oktatók. Liége-ből 20 hallgató is képviseltette magát a munkacsoportban, amely jól érzékelteti a fokozott érdeklődést a csoport munkája iránt. A munkacsoport továbbképzéseit szélesebb vonzáskörzetből látogatták az érdeklődők, mint a Határok Nélkül csoport rendezvényeit. De az anyagi problémák és az a tény, hogy bizonyos elnökségi tagok egyre kevesebb energiát fektettek a csoport munkájába végül oda vezettek, hogy az *Euregio Historici* tevékenysége mindinkább akadozott, míg végül 2002-ben már a továbbképzésre sem került sor.

Az *Euregiogeografen* munkacsoportját 1980 táján az Aacheni Rajna–Vesztfáliai Műszaki Főiskola Földrajzi Intézetének egyik professzora alapította meg, főként azzal a céllal, hogy megismertesse az eurégió földrajztanárait a térség különböző földrajzi sajátosságaival. A munkacsoport, amelyben minden részregió egy földrajztanárral képviseltette magát, a földrajztanárok évente egyszer megrendezésre kerülő üléseit készítette elő. A programban általában a délelőtti előadások mellett mindig helyet kaptak szakmai kirándulások is. A költségek felét a Maas-Rajna eurégió fedezte. A 30 résztvevő többsége Dél-Limburgból és az Aacheni régióból érkezett, de képviseltették magukat, ha szerényebb mértékben is, Limburg és Liége belga tartományai is. Idővel azonban itt is alábbhagyott az elnökségi tagok kezdeményezőkézsége, valamint

problémát jelentett a fiatalabb kollégák hiányos idegennyelv-ismerete. Az utolsó ülésre 2001 márciusában került sor Dél-Limburgban.

Az 1970-es évek óta a katolikus iskolák nyelvtanárai közös tananyagokat dolgoznak ki. 1994 környékén kristályosodott ki az a törekvés, hogy az eurégió más részeivel is fel kellene venniük a kapcsolatot. Az Euregiomag-munkacsoport 1996-ban kapott először támogatást a Maas-Rajna eurégiótól, amelyet főként diákcserekre és továbbképzésekre használtak fel. A csoport különös jellemzője, hogy a Saar-Lor-Lux nagyrégió³ is támogatja. Az Euregiomag továbbképzéseiben már 100 tanár vett részt, tehát jóval többen, mint a másik kettő munkacsoport képzéseiben. Problémát jelentett azonban az a tény, hogy a holland tanárokat nem igazán sikerült megnyerniük a közös munkákra. 2003-ban már nem kaptak támogatást a Maas-Rajna eurégiótól.

A három munkacsoport egy időben került súlyos anyagi körülmények közé, aminek következtében nem tudták megtartani a szokásos továbbképzéseket. A Maas-Rajna eurégió azért nem nyújtott anyagi támogatást, mert a továbbiakban a három munkacsoportot együttesen akarta finanszírozni. Ettől kezdve a munkacsoportok kénytelenek voltak együtt dolgozni. Az Aacheni Népfőiskola⁴ ebben az időben vette fel a kapcsolatot az egyes csoportokkal. Ekkor fogalmazódott meg a terv, hogy közösen kérnek támogatást az eurégiótól a következő továbbképzés megrendezésére. A népfőiskola nemcsak a pályázat megírásában vett intenzíven részt, hanem átvette a szervezési feladatokat is. Erre több nyomós oka is volt. Egyrészt hiányzott mind a történelem-, mind a földrajztanároknál az utánpótlás, így csak kevés tanár vett részt a munkában. Csak az Euromagnak volt jól működő elnöksége. A Tanuló Régió⁶ program keretében létrehozott Határok Nélküli Tanulás (Lernen ohne Grenzen / LoG) projektjének támogatásával az Aacheni Népfőiskola átvette a szervezői munkát és azon belül az idő- és munkaigényes pályázatírást is. A népfőiskola gazdag tapasztalatokkal rendelkezik a határokon átnyúló együttműködések területén, tananyagok kidolgozásában, valamint a határvidéken szervezett idegenvezetésben is. Ez utóbbi a továbbképzések fontos részét alkotja főként a történelem- és földrajztanárok esetében.

Az eurégiós tanártovábbképzések iránti igény felmérésére kérdőíveket készítettek el és osztották szét különböző tanártovábbképzéseken és iskolákban. A 47 kitöltött kérdőív a következő szempontokra hívja fel a figyelmet: az eurégiós oktatás még korántsem olyan magától értetődő, mint a nemzeti-, helyi- és regionális témákhoz kötődő oktatás. Közel minden tizedik megkérdezett azt válaszolta, hogy még sohasem dolgozott fel az oktatás során eurégiós témát. Az okokat kutató kérdésekre a megkérdezettek kétharmada azt válaszolta, hogy nem illik bele a tantervbe. Körülbelül a megkérdezettek fele az idő hiányát hozta fel érvként arra, hogy miért nem dolgoz ki eurégiós témákat, 40% pedig a hiányos háttértudásra hivatkozott. De abban mindannyian megegyeztek, hogy a téma fontos lenne. Német oldalon gyakrabban

hozták fel akadályozó tényezőként a hiányzó időt és a tantervet, a holland oldalon ezzel szemben a hiányos háttértudás volt a leggyakoribb érv. A tudás kiszélesítésének vágya mellett hasonló fontossággal bírt a tananyagok kidolgozását szorgalmazó kérés. A ranglista következő helyén azok a válaszok következtek, amelyek konkrét javaslatokat, ötleteket igényeltek. A kollégák közti tapasztalatcsere kevésbé volt meghatározó. Új kollégák megismerését fontosabbnak tartották, mint az ismert kollégákkal való kapcsolattartást. A német oldal erősebb érdeklődése az eurégiós témák iránt legfőképpen az eurégiós továbbképzések iránti igényben érhető tetten. Összefoglalóan megállapítható, hogy az eurégiós témákhoz kötődő tanártovábbképzéseket komolyan veszik, vagy másképpen fogalmazva, az eurégiós témákat feldolgozó továbbképzések támogatásra méltóak.

A további kérdések a tananyagok összeállítására vonatkoztak. A legnagyobb érdeklődés az eurégió iparosodásának kezdetét feldolgozó témák iránt mutatkozott. „A kőszénkitermelés szociális aspektusai az eurégióban” című témához is több információt kértek az oktatók. A magas érdeklődés a fenti témák iránt azzal is magyarázható, hogy a megkérdezettek többsége már részt vett az iparosodással foglalkozó továbbképzésen. De ez a Maas-Rajna eurégó erős ipari hálózatára is utalhat. Hasonlóan értékelték még a migráció, az ún. Westwall (egy a nemzeti szocialista időben létrehozott erődítmény), a zsidóüldözés és az 1848-as forradalom témáit is. A holland és német tanárok részéről viszont eltérő érdeklődés mutatkozott az egyes témák iránt. Az is kiderült, hogy a német tanárok jobban igénylik a továbbképzéseket, mint holland kollégáik. Holland részről a megkérdezettek csak a kultúrharc és a dialektusok témájában mutattak nagyobb érdeklődést. Ez az eredmény azzal magyarázható, hogy a holland részen jobban megőrződtek a dialektusok és a katolikus egyház társadalmi szerepe is erősebb volt, mint a határ német részén. A következő témáknál mindkét fél hasonló érdeklődést mutatott: I. világháború, határkiigazítások, lakóhely és ingázás a különböző korokban, infrastruktúra, mítoszok és legendák, továbbá az Európai Unió jelentősége az eurégiók számára. A felmérés azzal az eredménnyel zárult, hogy számos téma feldolgozható a tanártovábbképzés számára.

2004. június 1-jén alapították meg hivatalosan a Maas-Rajna eurégió képzési hálózatát egy együttműködési egyezmény keretében. Ebben lefektették a fontosabb alapelveket, pl. azt, hogy évente egyszer valamely részrégióban közös találkozót kell rendezniük, amelynek központi feladata és célja a továbbképzés és a kollégák közti tapasztalatcsere. Már 2003 őszén két továbbképző tanfolyamot rendezett az Aacheni Népfőiskola a történelem- és a földrajztanárok munkacsoportjával együttműködve. A témák a következők voltak: „A textilipar fejlődése az eurégióban”, „A volt bányásztelepülések- és központok struktúraváltása a Maas-Rajna eurégióban”. A tanfolyamok létszáma 40 és 15 fő között volt. 2004 októberében került sor az első közös továbbképzésre a képzési hálózat keretén belül, amelynek témája Verviers

vápsa volt.⁶ Bár a várt 100 résztvevő helyett csak 80 jött el, a reményeknek megfelelően sikerült megnyerni újabb körökből érkező érdeklődőket is. A struktúraváltással foglalkozó ülést összességében gyér látogatottság jellemezte, de olyanok is részt vettek rajta (pl. a belga Limburgban dolgozó tanárok), akiket a Határok Nélkül program nem tudott megszólítani. A Verviers város problémájával foglalkozó ülés népszerűbbnek bizonyult. Sok résztvevő érkezett Liége-ből. Legtöbbjük nyelvtanár volt, akik könnyebben boldogulnak az eurégiós együttműködések területén.

A hálózat által képviselt munkacsoportok eddig különbözőképpen próbálták megoldani a többnyelvűség problémáját. A földrajztanárok csoportja kezdetben fordítást biztosított, de erről később le kellett mondaniuk anyagi okok miatt. A nyelvtanároknál természetesen nem állt fenn ez a probléma. Több workshopot hirdettek meg egyidejűleg, így lehetővé vált az egyes témák egy nyelven történő megvitatása. Ennek ellenére fontos lenne, hogy a résztvevők és általában véve a tanárok érintkezésbe kerüljenek a másik nyelvvel, talán ez is elősegíthetné a nyelvtanulást. Ez utóbbi okból kifolyólag a Határok Nélkül csoport továbbképzéseit csak egy nyelven és csak egy időpontban hirdetik meg. Habár szinte alapelveként szerepel, hogy mindenki saját anyanyelvén adhat elő, a gyakorlatban általában a német az ülések hivatalos nyelve. A holland előadásokhoz nem kínálnak szimultán fordítást, hanem rövidebb időközönként a lényeg összefoglalására szorítókozó tolmácsolást biztosítanak. Ezt a megoldást az előadás résztvevői mind ez ideig pozitívan értékelték. Problematikussá akkor válik a dolog, ha egy harmadik nyelven is tartanak előadásokat, a fenti módszer ebben az esetben már nem használható.

Nehézségekbe ütközik az is, ha egyrészt a nyelvtanároknak, másrészt a földrajz- és történelemtanároknak szerveznek egy közös rendezvényt. Az érdeklődési körök ebben az esetben eléggé távol állnak egymástól. Különbözőek az elképzelések a részvételi díjakról is mind a földrajz- és történelemtanárok, mind a nyelvtanárok esetében. A vitát még bonyolítja, hogy a belga kollégák az alacsony díjak mellett érvelnek, mivel saját maguknak kell fedezniük a költségeket. Különbségek vannak a rendezvények időpontjait és napjait illetően is. Míg a földrajz- és történelemtanárok mindig egy munkanapon üléseztek, addig a nyelvtanárok mindig szombaton. 2004 novemberében a földrajz- és történelemtanárok kísérletképpen szintén szombatra tették rendezvényüket, azonban ez csalódást okozott. Ezért a következő ülést ismét külön rendezi meg a két tábor. A földrajz- és történelemtanárok pénteken, a nyelvtanárok pedig szombaton gyűlnek össze. Mivel a rendezvények két egymást követő napon kerülnek sorra, a rendezők abban bíznak, hogy ez egyfajta egységet jelenít meg a résztvevők és a kívülállók számára. A tanfolyam díjának némi csökkentése pedig még vonzóbbá teheti a részvételt.

Nem utolsósorban ezek az elenyészőnek tűnő problémák mutatják meg, hogy mind a

tantárgyakon átnyúló, mind a határokon átívelő képzési hálózatban számos akadállyal kell megküzdenie a Maas-Rajna eurégióknak. A munka azonban még csak a kezdeteknél tart, így bizakodhatunk abban, hogy a jövő egy jól működő együttműködést hoz számunkra.

Nicole Ehlers, *Aacheni Népfőiskola (Volkshochschule Aachen), Aachen (Németország)*

Kapcsolat:

Volkshochschule Aachen
Fachbereich Politik und Geschichte (Politika és Történelem Szakterület)
Peterstraße 21-25, D-5206 Aachen, Németország
Nicole Ehlers
nicole.ehlers@mail.aachen.de
www.vhs-aachen.at

Lábjegyzetek:

- 1 www.euregio-mr.org
- 2 Ld. még ehhez Ehlers/Dedeurwaerder-Haas tanulmányát a 2. fejezetben
- 3 www.grossregion.net / valamint Wilfried Schmidt tanulmánya az 1. fejezetben
- 4 További információk a Partnerprofilok fejezetben.
- 5 V.ö. www.lernen-ohne-grenzen.de és www.lernende-regionen.info., továbbá Nicole Ehlers/Filip Dedeurwaerder-Haas tanulmánya a 2. fejezetben
- 6 Verviers városa egészen a XX. századig világszerte a gyapjúkereskedelem és textilipar központjaként volt ismert.

A felnőttképzés hálózatának kiépítése a Pozsony-Trnava-Burgenland régióban

A vasfüggöny leomlása után a határokon átnyúló kapcsolatok iránti fokozott érdeklődés, valamint Szlovákia európai uniós tagsága is hozzájárult ahhoz, hogy az osztrák-szlovák határvidéken felnőttképzési hálózatokat hoztak létre.

Határvidék: Ausztria – Szlovákia
 Intézmény: Képzőakadémia, Pozsony (Szlovákia)
 Burgenlandi Kutatótársaság, Eisenstadt (Ausztria)
 Támogatás: PHARE CBC

A vasfüggöny 1989-es lebontása, de legkésőbb 2004. május 1., Szlovákia európai uniós tagságának kezdete óta az osztrák-szlovák határrégióban fokozott érdeklődés mutatkozik képzési együttműködések, képzési partnerkapcsolatok kiépítése, valamint közös részvételek iránt az európai projektekben. A felnőttképzéssel foglalkozó intézmények érdekeltek a határokon átnyúló együttműködések létrehozásában, és a szomszédos országokban keresnek partnereket. Az osztrák-szlovák határvidék „Határokon Átnyúló Felnőttképzési Hálózat” nevű projektje ezért célul tűzte ki az intézmények, vállalatok és az általános-, valamint a szakmai felnőttképzés közti hálózat kiépítését, továbbá tervezték az egyetemi és egyetem közeli képzés és továbbképzés hálózatosítását is.

Balról jobbra: tanulmányi látogatás a Burgenlandi Gazdasági Kamaránál, a Burgenlandi Népfőiskolán és a Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézetben.

A projektnek kiemelt feladata volt, hogy kiszélesítse és növelje a rendelkezésre álló információkat a határrégió képzési és szakképzési rendszeréről, továbbá fontos volt a jövőbeni intézményi és projekt alapú együttműködések megalapozása is. Az együttműködések fontosnak tartották azt is, hogy közös és hathatós stratégiákat

dolgozzanak ki az élethosszig tartó tanulás kihívásainak megoldására, valamint szem előtt tartották a különböző intézmények és vállalatok felkészítését az Európai Unió bővítéséből adódó megváltozott helyzetekre. A felnőttképzés nemzetközi és európai dimenzióinak erősítése is szerepelt a célok között.

A célcsoportot a formális és nem formális területek általános és szakmai felnőttképzési intézményei, az ún. nem kormányzati intézmények, magán képző- és továbbképző vállalkozások, valamint egyetemi és egyetemen kívüli továbbképző intézmények alkották.

A projektet 2003-ban január és szeptember között a pozsonyi Akadémia Vzdelávania (Képzőakadémia) és a Burgenlandi Kutatótársaság hajtotta végre. A projektfelelős az akadémia volt. Az szlovák-osztrák PHARE CBC program keretében nyújtotta be a tervezetet. A vezetést egy irányító csoport végezte, amely a Burgenlandi Kutatótársaság egy képviselőjéből és az akadémia képviselőiből tevődött össze. 2003 áprilisában Pozsonyban az akadémián tartották az előkészítő megbeszéléseket, amelyen osztrák és szlovák képzőintézmények képviselői vettek részt. Az előkészületek alkalmával a következő projekttevékenységeket vették tervbe:

(1) Két, határokon átnyúló tanulmányi látogatás Eisenstadtba, amelyek egyrészt felnőttképzési intézményekben tett látogatásokat, másrészt az együttműködést elősegítő megbeszéléseket tartalmaztak. A látogatások tartamát 2-3 napban, a látogatók létszámát intézményenként 15-ben határozták meg. Céljaik között szerepelt, hogy Szlovákia közelgő európai uniós tagsága előtt már intenzívebbé váljanak Szlovákia és Burgenland képzőintézményeinek kapcsolatai, valamint a határokon átnyúló képzési együttműködések minél nagyobb támogatást kapjanak. Távlatos cél volt még a határvidék képzőintézményei közötti módszertani tapasztalatcsere, diák-, tanár- és vezetőcsere, de tervezték, hogy közösen, projektpartnerként vesznek részt európai képzési- és kutatási programokban. A workshopok egyrészt az intézményi kapcsolatokat szolgálták, másrészt a személyes ismeretségek létrejöttét. Ezzel segítették a határokon átnyúló nézetek, tapasztalatok, elképzelések kölcsönös cseréjét, valamint a jövőbeni regionális, határokon átnyúló együttműködések pozitív hatásának tudatosítását.

(2) Egy pozsonyi közös zárókonferencia megszervezése. Témája a határokon átnyúló együttműködés. A szlovák intézményeken kívül minden olyan burgenlandi intézmény is részt vesz a konferencián, amelyeket a projekt folyamán közösen meglátogattak.

(3) Egy honlap és egy adatbázis létrehozása, amely a projektrégió, Pozsony és Nagyszombat felnőttképzési intézményeit tartalmazza. Ehhez ki kell dolgozni egy kérdőívet, majd ezt el kell juttatni az érintett intézményekhez. A kérdőív visszaküldése

feltétele volt annak, hogy az intézmény bekerüljön az adatbankba. A honlap szlovák verzióját a PHARE CBC költségvetése fedezte. De feltétlenül szükségesnek mutatkozott egy német és angol nyelvű verzió elkészítése is.

A munkanyelv angol és német volt. Megállapodtak abban is, hogy a közös munka alatt tolmácsokat is bevonnak.

Határokon átnyúló tanulmányi látogatások Ausztriában

Az első tanulmányi útra 2003 júliusában került sor Eisenstadtban, Ausztriában a Burgenlandi Kutatótársaság rendezésében. Szlovákiából a tanulmányi úton részt vettek az akadémia és kihelyezett tagozatainak munkatársai, valamint a Továbbképzési Központ és a pozsonyi Gazdasági Egyetem dolgozói. Mindkét találkozó legfőbb célja az volt, hogy megismerkedhessenek a burgenlandi képzőintézményekkel, és kidolgozzák a lehetséges, határokon átnyúló együttműködések tervét, valamint közös projekteket is. A látogatás másik fontos részét a WIFI-nél (Wirtschaftsförderungsinstitut Burgenland / Gazdaságfejlesztési Intézet Burgenland)¹, az eisenstadti Szakfőiskolán², valamint a Burgenlandi Népművelő Intézet Északi Központjában tett látogatások tették ki. 2003 szeptemberében érkeztek másodszor a szlovákiai képző- és gazdasági intézmények képviselői Burgenlandba. A találkozót ismét a Burgenlandi Kutatótársaság szervezte meg. A megbeszéléseken összesen 16 burgenlandi és szlovákiai intézmény vett részt. Itt megállapodtak a pozsonyi konferencia időpontjában is. Ismét rendeztek üzemplátogatásokat, pl. a Burgenlandi Szakképző Intézet gyakorló üzemében³.

A pozsonyi zárókonferencia

Végül Pozsonyban rendezték meg a záró-konferenciát. Meghívták a burgenlandi felnőttképzési intézeteket is. A konferencia témája a határokon átnyúló együttműködés volt, melyet több szakértő is elemzett, itt szó esett az európai uniós projekteken való részvétel lehetőségeiről és esélyeiről. Az egész konferenciát szimultán tolmácsolással fordították németre.

Internetes portál

2003 decemberétől működött az internetes portál is, amelyet az akadémia hozott létre szlovák, német valamint angol nyelven. Központi része a hálózat tagjainak adatbázisa volt. Az akadémia kidolgozott egy kérdőívet, amelyet aztán szétküldött a szlovák határvidéken. Az így összegyűjtött adatokat vették fel az internetes adatbázisba. Burgenlandi részről azok az intézmények kerültek be az adatbankba, amelyek részt vállaltak a tanulmányi látogatások lebonyolításában, valamint helyet adtak azoknak és részt vettek a zárókonferencián.

Problémák

A projekt végrehajtását nehezítette, hogy állandóan időszükében álltak a szervezők: késve, 2003 januárjában engedélyezték a projektet, 2003. február végén írták alá a szerződést, amely 2003. szeptember 30-án határozta meg a projekt végét. Erre az időpontra minden projekttevékenységet le kellett bonyolítani. Tovább nehezítette a dolgokat, hogy a Burgenlandi Kutatótársaság által az INTERREG IIIa Ausztria-Szlovákia program keretében megpályázott projektet nem engedélyezték. Ez a tény nagyban korlátozta az osztrák fél projekttevékenységeit, nem valósulhatott meg a tervezett közös adatbank sem.

Kitekintés

A projektet követő események egyikének tekinthető a Burgenlandi Kutatótársaság két tagjának az akadémia meghívására történt részvétele az „Élethosszig Tartó Tanulás Hete” című szlovákiai rendezvénysorozaton 2003 novemberében. Mobil csoportok keretében az akadémia kihelyezett részlegeit látogatták meg. A külföldi partnerek (a Burgenlandi Kutatótársaság tagjai mellett jelen voltak a Bajor Népfőiskolai Szövetség, valamint a prágai Comenius Akadémia munkatársai is) szerepe abban állt, hogy tájékoztassák szlovák kollégáikat az európai uniós projektekben szerzett tapasztalataikról. A tájékoztatás célja az volt, hogy pályázatok benyújtására motiválják a meglátogatott részlegeket. Emellett újabb kapcsolatok és projekttervek születtek.

Alfred Lang, *Burgenlandi Kutatótársaság (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Eisenstadt, (Ausztria)*

Renáta Kopaničáková, *Képzőakadémia (Akadémia vzdelávania), Pozsony (Szlovákia)*

Kapcsolat:

Akadémia vzdelávania
Gorkého 10
815 17 Bratislava
Renáta Kopaničáková, Klaudius Šilhár
kopanicakova@aveducation.sk, silhar@aveducation.sk
www.aveducation.sk

Burgenländische Forschungsgesellschaft (Burgenlandi Kutatótársaság)
Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
Alfred Lang
alfred.lang@forschungsgesellschaft.at
www.forschungsgesellschaft.at

Lábjegyzetek:

- 1 www.bglid.wifi.at
- 2 www.fh-burgenland.at
- 3 www.bfi-burgenland.at

A Hoyerswerdai Népfőiskola együttműködési projektjei a rasszizmus és az idegengyűlölet ellen

A Hoyerswerdai Népfőiskola európai projektjei az 1991-es idegenellenes megmozdulásokra és az azokkal összefüggő negatív újsághírekre megfogalmazott válaszként jöttek létre. A népfőiskola igyekezett a saját eszközeivel javítani a város és a régió megítélésén.

Határregió: Németország – Lengyelország

Intézmény: Hoyerswerdai Népfőiskola, Hoyerswerda (Németország)

A Hoyerswerdai Népfőiskola határokon átnyúló projektjei – melyekben 1994 óta több, mint 10 ország vesz részt – szorosan kapcsolódnak különböző európai programokhoz. Az európai projektek a londoni Greenwich Community College-al megkötött együttműködési szerződéssel vették kezdetüket. A Hoyerswerdai Népfőiskola számára fontos volt, hogy az együttműködés ne csak papíron létezzen, hanem a résztvevők számára biztosított csereprogramok révén a projektek konkrét tartalmat kapjanak. Ennek érdekében a népfőiskola újabb európai partnert keresett: választásuk a Huittisten Kansalaisopisto-ra (Huittinen, Finnország) esett.

A közös projekt témájaként mindhárom intézmény a politikai képzést választotta, a projekt felelőse a Greenwich Community College lett. A projekt célja egy olyan Európa-tanfolyam tantervének a kidolgozása volt, amely mindhárom intézményben ugyanarra az ismeretanyagra alapozva megtertartható. Az együttműködés nemcsak a szakmai tartalomra, hanem a tanfolyam metodikájára is kiterjedt.

Az együttműködés az angol és finn társintézmény mellett ír, svéd, olasz, spanyol, belga és lengyel partnerekkel bővült. A kultúra és kreativitás területén új projektek indultak angol és finn, illetve finn és lengyel együttműködéssel. A programok vezetését és koordinálását minden esetben a Hoyerswerdai Népfőiskola látta el. A szakmai- és nyelvi továbbképzést a népfőiskola a LEONARDO DA VINCI és a SOKRATES / GRUNDTVIG EU programok által biztosított együttműködő partnerekkel bonyolította le.

Hatások

A programok nagy hatással voltak a régióra és a népfőiskolára, hiszen a régióban ekkor nyílt először lehetőség az évről évre bővülő képzési programok révén európai nyelvi és szakmai továbbképzésre. Az európai partnerekkel együttműködve lehetővé vált új kurzusok indítása is különösen a politika/társadalom és kultúra / kreativitás témakörökben. Ezek a tanfolyamok a népfőiskola felnőttképzési rendszerének fontos részét képezik, és pozitívan befolyásolják a népfőiskola megítélését, hiszen ez a régió egyetlen olyan intézménye, melynek oktatási programja európai témákkal is foglalkozik. Ezt jelzi az a tény is, hogy a hoyerswerdai az egyetlen németországi népfőiskola,

amelyen belül önálló Európai Kapcsolatok Intézet működik. Az itt foglalkoztatott főállású dolgozóknak köszönhetően a pályázati és elszámolási folyamatok zökkenőmentesen intézhetőek.

Problémák

Mint már korábban említettük, a Hoyerswerdai Népfőiskolán az európai témák feldolgozásának egyik fő célja a város németországi megítélésének javítása volt. Az elért eredmények iránt azonban a helyi politikusok nem mutattak érdeklődést. Ez nehezen magyarázható, hiszen annak szükségességét, hogy a város pozitívabb megítélésben részesüljön, ők hangoztatták leginkább. A mindennapi munkában jórészt csak problémák adódtak, az eredmények elismerése és a munka támogatása elmaradt.

Testvérvárosok

Néhány közös, sikeresen lezárt projekt után a Hoyerswerdai Népfőiskola különösen a huittinen-i (Finnország) népfőiskolával fűzte szorosabbra kapcsolatait. A népfőiskola igazgatója és a városok polgármesterei tárgyalásaik során megvizsgálták a két város iskolái közötti kapcsolatok fejlesztésének lehetőségeit. A tárgyalások eredményeként 1998-ban testvérvárosi megállapodást kötött Hoyerswerda és Huittinen. A megállapodásnak köszönhetően 2001 szeptemberében a Hoyerswerdai Népfőiskola és az önkormányzat kulturális bizottsága első ízben rendezhette meg Huittinenben a hoyerswerdai kulturális napokat. A háromnapos rendezvény keretében bemutatták a város és a hoyerswerdai régió kulturális értékeit. 2003 májusában a népfőiskola és a kulturális bizottság szervezésével Hoyerswerdában megrendezték az első huittineni kulturális napokat. A fenti példa jól mutatja, hogyan alakulhat ki két felnőttképzési intézmény partneri kapcsolatából két város testvérvárosi együttműködése.

Népfőiskola az idegengyűlölet ellen

A megfelelő szakmai továbbképzés érdekében a népfőiskola hallgatói a LEONARDO DA VINCI program keretében az európai társintézetek többhetes kurzusain vehettek részt. Az adott ország nyelvének oktatása és a megfelelő intézeteknél, cégeknél a projekt témájához kapcsolódó gyakorlat teljesítése mellett a résztvevők megismerhették az adott ország történelmét, kultúráját, mentalitását, valamint a szociális hasonlóságokat és eltéréseket. A program egyben jó lehetőséget adott a hoyerswerdai régió hírének javítására. A szakmai gyakorlat elvégzése után a résztvevők az egységes, így egész Európában elfogadott Europass bizonyítványt kapták. A bizonyítvány igazolja a résztvevők külföldi, szakmai (tovább)képzésben való részvételét, és így komoly előnyt jelent munkahelykeresés során, hiszen tanúsítja az elkötelezettséget, a rugalmasságot és a teljesítőképességet.

A népfőiskola oktatói lehetőséget kaptak a külföldi, szakmai továbbképzésre: a Bay Language School-lal (Inverin, Írország) közösen indított együttműködés keretében és a SOKRATES és a LINGUA B EU programok anyagi támogatásával a nyelvtanárok a népfőiskolai hallgatók oktatásához szükséges speciális metodikai és didaktikai ismereteiket mélyíthették el.

A programokon nyert ismeretanyag nagyban javította a népfőiskola nyelvtanfolyamainak minőségét. A nyelvtanárok számára 1995 óta biztosítják ezeket a tanfolyamokat, később más szakterületek oktatói is lehetőséget kaptak a részvételre. 1999 óta az összes szakterület tanfolyamvezetői is rendszeresen részt vesznek a társintézmények kurzusain, ami jó lehetőséget nyújt ismereteik bővítésére. A továbbképzést a SOKRATES / GRUNDTVIG 3 program támogatja, a képzéseket és támogatásokat a Hoyerswerdai Népfőiskola koordinálja Németország egész területén. A népfőiskola a SOKRATES / GRUNDTVIG 2 program keretein belül is együttműködik öt európai ország továbbképző intézeteivel. A program témája a letelepedők, külföldiek és menedékjogot kérők helyi közösségbe történő aktív integrációja. Ennek érdekében új, a szociális és nyelvi integrációt elősegítő tanterveket dolgoznak ki.

Detlef Heuke / Ute Grun, Hoyerswerdai Népfőiskola / Kommunális Kultúrális és Képzési Intézmény (Volkshochschule Hoyerswerda / Kommunalen Eigenbetrieb „Kultur und Bildung“), Hoyerswerda (Németország)

Kapcsolat:

Volkshochschule Hoyerswerda / Kommunalen Eigenbetrieb „Kultur und Bildung“
der Stadt Hoyerswerda (EKuB)
Heinrich-Mann-Straße 35, D-02977 Hoyerswerda, Németország
Ute Grun
u.grun@e-kub.de
www.vhs-hoyerswerda.de

Partnerprofilok

Volkshochschule Aachen **Aacheni Népfőiskola**

Általános információk az intézményről

A Rajna-Vesztfáliai Műszaki Főiskola után az Aacheni Népfőiskola a második legnagyobb képzőintézmény az aacheni régióban. Nagyszámú képzési lehetőséget kínál az általános és a szakmai képzés területén. Önálló nonprofit továbbképző intézmény. Jogi státusa: közintézmény saját üzem formájában.

A 120 alkalmazottból 80 teljes munkaidőben dolgozik az intézményben. Évente 60.000 hallgató vesz részt a kurzusokon, szemináriumokon és előadásokon. Magas a nők részaránya: pontosan 70%. A tanulók több, mint 70 országból érkeznek.

Célok, munkaterületek, képzési kínálatok, célcsoportok

A népfőiskola tevékenysége három fő területre terjed ki: (1) második képzési lehetőség, (2) továbbképző szakmai képzés, amely az adatfeldolgozást és az elektronikus adatfeldolgozást is magában foglalja, (3) széleskörű nyelvi képzés, amelyben kiemelt szerepet kap a külföldiek német nyelvi képzése. Ezen kívül programokat kínál a politikai és kulturális képzés, a fizika és technológia, az egészségtan, tánc és mozgás területén. De még más speciális képzésekkel is szolgál. A vállalkozásoknak és egyéb intézményeknek testre szabott képzéseket nyújt, amelyeket a megrendelők a népfőiskola egész kínálatából választhatják ki. Különösen kedvelt a népfőiskola obszervatóriuma, ahol az egész bolygórendszer megtekinthető. A tanulmányi időszak rendszeres programjai mellett a nyári szünetekben speciális kurzusokkal jelentkeznek.

Határokon átnyúló együttműködések

A népfőiskola számos tanártovábbképző tanfolyamot szervezett már a német- holland-belga határrégióban. A szemináriumok a határrégió történelmével foglalkoznak. A történelmi helyekhez szervezett tanulmányi kirándulások a továbbképzések szerves részét alkotják. A népfőiskola országosan alkalmazható tananyagokat is kidolgozott, és részt vesz európai uniós programokban (INTERREG, SOKRATES / GRUNDTVIG). A határokon átnyúló együttműködésekért tartja fontosnak, mert meggyőződésük, hogy a határrégiós békés együttélés egyik alapfeltétele a másik ország történelmének megismerése. A történelmi konfliktusok kihatnak a jelenre is. A népfőiskola fő feladatának tartja a II. világháború regionális történelmének feltárását és az arra való

emlékezés ébren tartását. Ezt csak a szomszédokkal való együttműködés teszi lehetővé, akik rengeteget szenvedtek a német megszállás alatt 1940-től 1945-ig.

Kapcsolat:

Volkshochschule Aachen
Peterstraße 21-25. D-52062 Aachen, Németország
Winfried Casteel
winfried.casteel@mail.aachen.de
www.vhs-aachen.de

Akadémia vzdelávania / AV

Képzőakadémia

Általános információk az intézményről

Az Akadémia vzdelávania / AV egy független, nonprofit felnőttképzéssel foglalkozó intézmény. Szlovákia legnagyobb és legrégebb felnőttképzési intézménye pozsonyi központtal és 37 kihelyezett képzési hellyel. Több, mint 2.000 munkatárs dolgozik az intézményben, köztük vezetők, adminisztrátorok, lektorok, tanfolyamvezetők, munkavállalási tanácsadók, projektvezetők. Több, mint 80.000 hallgató látogatja a kurzusokat.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

Az akadémia a humanizmus, demokrácia és a politikai sokszínűség elveit követve a szakmai, kulturális és szociális tudás kiszélesítésének garanciáját az élethosszig tartó tanulásban látja. Tevékenysége minden társadalmi területre kiterjed. Célja, hogy minden hallgatónak lehetősége nyíljon arra, hogy jobb esélyekkel induljon a munkaerőpiacon, fejleszthesse szakmai tudását, nyelveket tanulhasson, és mindezekkel előnyöket szerezzen az egyre erősödő versenyben. Ügyfelei közé tartoznak a fontosabb szlovák intézmények, a magánszféra több területének elismert vállalkozásai, munkaközvetítők, de egyéni tanfolyamrésztvevők is. A rendkívül széles kínálati palettának köszönhetően az akadémia szinte minden területen ajánl tanfolyamokat és szemináriumokat a bankszféra, a biztosítás, az ipar, a nevelés és a szociális munka területén.

A több, mint 37 kihelyezett képzési színhelyet összefogó hálózat egész Szlovákiára kiterjedő széleskörű képzési programot kínál. Az akadémia tanfolyamai a következő területeket fogják át: munkanélküliek szakmai képzése és továbbképzése, szociális munkás- és tanárképzés, nyelvi kurzusok, számítógépes képzések, munkavállalási tanácsadás, szakmunkásképzés, fodrász- és kozmetikusképzés, közös vizsgaprogramok több szlovák és külföldi egyetem együttműködésével, valamint szakmán kívüli képzések.

Mivel az akadémia fő profilját a felnőttképzés adja, számos területen kínál tanfolyamlehetőségeket hallgatók, menedzserek és szakemberek számára. A képzések magukban foglalják a nemzetközi vizsgákra történő felkészítést is. Az akadémia a Szlovák Oktatásügyi Minisztérium által elismert bizonyítványokat, valamint nemzetközi tanúsítványokat is kiállít, mint pl. Xpert (Európai Számítógépes Igazolvány), TELC

(Európai Nyelvvizsga Bizonyítvány), IMA, amelyet a City & Guilds intézményével együtt állítanak ki.

Az akadémia létrehozott a projekt munka számára egy központot, azóta ez a részleg igazgatja az ide vonatkozó tevékenységeket. A humántőke fejlesztésére a PHARE program keretében 17 projektet valósíthattak meg. 2003-ban 15 projekten dolgoztak, az akadémia jelenleg is számos külföldi projektben vesz részt.

1990 óta az akadémia nyelvi kurzusokat is kínál, amelyek azóta folyamatosan a képzési programok legkedveltebb területei közé tartoznak. Az összes tevékenység 40%-át a nyelvi kurzusok teszik ki. Évente 30.000-en látogatják a tanfolyamokat. A nyelvi tanfolyamok bevezetésekor alapított nyelvi központ gondoskodik arról, hogy mind a 37 külső helyszínen egységes minőségi és szakmai kritériumok alapján végezzék a nyelvoktatást. Módszerük a Modern Nyelvek Egységes Európai Keretvéhez (Common European Framework for Modern Languages) igazodik, amelyet az ALTE (Association of Language Testers in Europe) dolgozott ki és számos európai nyelv oktatásakor alkalmaz.

Határokon átnyúló együttműködések

Az akadémia sok európai képzőintézménnyel is kapcsolatban áll és a Felnőttképzés Európai Szövetségének European Association for Education of Adult / EAEA tagja. Széleskörű tapasztalatokkal rendelkezik a nemzetközi projektek területén. A határokon átnyúló együttműködések jelentősége a bennük rejlő lehetőségekben keresendő. Szlovákia földrajzi helyzetéből adódóan a kihelyezett helyszínek több, mint fele a Bratislava / Pozsony környéki határrégióban található. A határrégiós együttműködéseknek történelmi alapjai vannak (lásd ehhez még: 1. és 2. fejezet). Mivel egykor Szlovákia az Osztrák-Magyar Monarchia részét alkotta, a pozsonyi régióban három nyelvet (német, magyar, szlovák) beszélnek. A nyelvismeret fontos szerepet játszik egy határrégió lakosainak mindennapi kapcsolataiban. A felnőttképzés lehetőséget nyújt a régió lakosainak arra, hogy nyelvi és kommunikációs képességeiket fejlesszék és erősebb alapokra helyezték.

Kapcsolat:

Akadémia vzedelávania / AV
Gorkého10. SK-81517 Bratislava, Szlovákia
Renáta Kopanicáková
kopanicakova@aveducation.sk
www.aveducation.sk

Berufsförderungsinstitut Burgenland / bfi **Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet**

Általános információk az intézményről

Szakképzést támogató intézetek minden osztrák tartományban találhatóak. A munkavállalói oldalon ezek Ausztria legnagyobb képzőintézetei. Felelős szervezeteik a munkások és alkalmazottak kamarái és az Osztrák Szakszervezetek Szövetsége. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézetet (Berufsförderungsinstitut Burgenland / bfi) 1991 februárjában alapították. Tartományi egyesület és nonprofit szervezet, székhelye a dél-burgenlandi Oberwartban található. Mind a 7 igazgatási központban vannak irodái és összesen 20 képzőházat üzemeltet. Fő tevékenységi területei: munkavállalók képzése és továbbképzése, képzési és foglalkoztatási segítségnyújtás munkanélkülieknek és akiket a munkanélküliség veszélye fenyeget.

2003-ban Ausztria szakképzést támogató intézeteinek összesen 160.917 látogatója volt, 14.858 tanfolyamot és kerekén 1,5 millió tanórát tartottak. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézetre ebből 890 tanfolyam esett 9.270 résztvevővel és 82.350 tanórával.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A szakképzést támogató intézetek abból indulnak ki, hogy minden embernek joga van a képzéshez. A burgenlandi intézet mindent megtesz azért, hogy az embereknek lehetőségük legyen közvetlen közelükben a lehető legszélesebb körű képzésből, szakképzésből választani. Az intézet a keresők szükségleteihez igazodik és azonnal reagál a gazdasági változásokra. A főként gyakorlatorientált képzések keretében minden embernek lehetőséget adnak arra, hogy szakmai elhelyezkedése és előmenetele sikeresebb legyen. A képzőtevékenység középpontjában az ember áll, tekintetbe veszik szociális környezetét és minden egyes személynek önálló, egyéni képzési utat biztosítanak.

A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet feladata, hogy képzéseit a régió adottságaihoz és követelményeihez igazítsa. Burgenlandban különösen fontosak a jól képzett szakemberek, hiszen az új üzemek letelepülésének, alapításának ők teremtik meg az előfeltételeit. Továbbá az üzemek igényeihez igazított képzéseket is indítanak és foglalkoznak szervezetfejlesztéssel is. A Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet a következő területeken kínál tanfolyamokat, szemináriumokat és workshopokat: irodai munka és nyelvek, üzleti élet, elektronikus adatfeldolgozás,

fémfeldolgozás és elektromosság, szállítmányozás és technikai szolgáltatások, egészség és wellness, turizmus, szabadidő, szociális és szakpedagógia.

Az oktatásban a következő módszerekkel dolgoznak: tanulás a gyakorlatban, intenzív kiscsoportos munka több tanárral, állandó szakvezetés egyéni beszélgetések keretében, adott célcsoportok egyéni szakmai vezetése, az elsajátított tudás állandó számonkérése, a szemináriumok kritikáinak és a jobb munkát elősegítő javaslatoknak a kidolgozása, a tartalmak változtatása és rugalmas alkalmazása az adott körülményekhez igazodva.

A munkaügyi központtal kötött együttműködés lehetővé teszi, hogy több szakterületen is induljon intenzív képzés. Ezek egész napos képzések, több szemeszteren át tartanak, és a munkaügyi központ finanszírozza őket. A tanfolyamokra való jelentkezéssel kapcsolatos ügyeket a munkaügyi központok regionális irodái intézik.

Határokon átnyúló együttműködések

Az intézet már évek óta dolgozik azon, hogy határokon átnyúló képzéseket indíthasson el. Kísérleti projektek már voltak pl. a fémipari szakmunkások határokon átnyúló képzése számára, de itt említhető meg az egészségturizmusban foglalkoztatott egészségügyi tanácsadó közös képzési terve is (4. fejezet). 2002-től működik a Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet szombathelyi kihelyezett irodája.

Kapcsolat:

Berufsförderungsinstitut Burgenland / bfi
Grazer Straße 86, A-7400 Oberwart, Ausztria
Peter Maier
p.maier@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

Burgenländische Forschungsgesellschaft / BFG Burgenlandi Kutatótársaság

Általános információk az intézményről

A Burgenlandi Kutatótársaságot 1987-ben alapították. Nem kormányzati, nonprofit intézmény. Jogi státusát tekintve egyesület, székhelye Eisenstadt, az osztrák szövetségi tartomány, Burgenland fővárosa. Egy tiszteletbeli tagokból álló elnökség és az ügyvezetés irányítja, 4 állandó munkatársa van. A kutatótársaság egyrészt tudományos kutatással, másrészt felnőttképzéssel foglalkozik. A kutatómunka központi területeit Burgenland történelmi, politikai, szociális és kulturális fejlődésének, valamint az oktatói munka alkalmazásának kérdései alkotják. Emellett a kutatótársaság számos régiós- és nemzetközi projektben vesz részt koordinátorként és partnerként, szimpóziumokat, előadásokat és workshopokat szervez, publikációk és projektbeszámolók kiadásával foglalkozik. A hallgatók, tanulók, kutatók, tanárok és a felnőttképzéssel foglalkozók szolgáltató és orientációs központja. A Burgenlandi Kutatótársaság a Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciájának (Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung / BuKEB) rendes tagja.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

Ausztria európai uniós tagsága óta (1995) a társaság rendszeresen részt vesz az Európai Unió programjaiban, ezáltal nagyban erősíti a burgenlandi felnőttképzés nemzetközi jellegét. A Burgenlandi Kutatótársaság Burgenland felnőttképzéssel foglalkozó intézményei közül elsőként és máig egyedülállóként koordinált egy nemzetközi együttműködési projektet: SOKRATES / GRUNDTVIG 1. A társaság volt az első burgenlandi felnőttképzési intézmény, amely részt vett egy GRUNDTVIG 2 (tanulási partnerkapcsolatok) akcióban. Jelen időpontig a társaság mind a négy GRUNDTVIG akcióban részt vett vagy partnerként, vagy koordinátorként. A sikeres pályázatokban fontos szerepet játszik a társaság együttműködése a Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciájával. Ennek köszönhető, hogy a konferencia több társintézete is kapcsolódott a GRUNDTVIG programokhoz, és ezáltal mindinkább európai jellegűvé vált a burgenlandi felnőttképzés. A Burgenlandi Kutatótársaság a SOKRATES / GRUNDTVIG programok regionális szervezője.

Határokon átnyúló együttműködések

Burgenland Ausztria 9 tartományának egyike, az ország keleti részén helyezkedik el és Szlovákiával, Magyarországgal valamint Szlovéniával határos. A vasfüggöny lebontása

óta, de legkésőbb Magyarország és Szlovákia európai uniós tagságának kezdetével különös figyelmet fordítanak az osztrák-magyar-szlovák határvidék határokon átnyúló együttműködésére. Az európai integráció folyamatában fontos kérdést jelent a határvidékek szerepe. Az iskolán kívüli képzés és az élethosszig tartó tanulás területén a fentiek érdekében közös hálózatokat és struktúrákat dolgoznak ki. A kutatótársaság legfőbb célja a határreégiós együttműködések erősítése, információs és kommunikációs hálózatok kiépítése. Ennek megvalósítása érdekében találkozókat, tanulmányi látogatásokat, beszélgetéseket, szemináriumokat és konferenciákat szerveznek. Ezek jelentik a jövőben megvalósításra váró együttműködések alapjait.

Kapcsolat:

Burgenländische Forschungsgesellschaft
Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
Alfred Lang
alfred.lang@forschungsgesellschaft.at
www.forschungsgesellschaft.at

Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung / BuKEB

Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciája

Általános információk az intézményről

A Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciája a burgenlandi felnőttképzési szervezetek független együttműködési és kapcsolattartó fóruma, amely 11 intézményt fog össze. Az elnökség turnusonként változik és két évre választják meg. A 11 tagintézményben 160 főállású, 1500 mellékállású és 500 tiszteletbeli munkatárs dolgozik. Évente 3400 tanfolyamot és szemináriumot tartanak összesen 40.000 részvevővel. Ezenkívül évente még 1200 egyéb rendezvényt szerveznek kb. 47.000 látogatóval (a Katolikus Képzőintézet és a könyvtárak nélkül).

A CBCnet projektben a konferenciát 2 tagja képviseli: a Burgenlandi Szakképzést Támogató Intézet és a Burgenlandi Népfőiskolák Szövetsége (Ld. Partnerprofilok). A projekt koordinátora, a Burgenlandi Kutatótársaság is a konferencia rendes tagja.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A Felnőttképzés Burgenlandi Konferenciáján a tagok közös céljaival foglalkoznak, együttműködési projekteket dolgoznak ki és ez a közös érdekképviselet fóruma is. Mindemellett ügyelnek az egyes tagintézmények függetlenségére. A konferencia célja és feladata:

- Olyan kulturális- és képzéspolitikai klíma megteremtése, amely elősegíti a felnőttképzés céljainak megvalósítását és lehetővé teszi a felnőttképzés szabad, független kibontakozását.
- Közös fellépés és PR-tevékenység az érdekek és célok képviseletéért azzal a céllal, hogy a burgenlandi kulturális életben és oktatásban nyilvánvalóvá váljék a felnőttoktatás fontos szerepe.
- A tagintézmények erősítése a munkatársak közös képzése és továbbképzése révén.
- A felnőttképzés és más képzőintézmények közti együttműködések támogatása.
- Együttműködési projektek kezdeményezése és megvalósítása.
- Rendezvények tervezése és kivitelezése, közös súlyponti témák és problémák megvitatására.
- A tagintézmények együttműködése a kölcsönös tapasztalat- és információcsere érdekében.

- Kapcsolatok kül- és belföldi felnőttképzési intézményekkel.
- Tanácsadás a Burgenlandi Tartományi Kormányoknak és más állami intézményeknek, képviselőknek olyan ügyekben, amelyek a felnőttképzés egészét érintik.
- A kapcsolatok ápolása az illetékes hivatalokkal tartományi és szövetségi szinteken.

Határokon átnyúló együttműködések

Burgenlandban a határokon átnyúló együttműködés már a földrajzi helyzetből adódóan is meghatározó. Határokon átnyúló képzések és az ezeket támogató együttműködések főként az Európai Unió bővítésével váltak szükségessé. Itt az első lépésben arról van szó, hogy a partnerek egymástól tanuljanak és megismerjék egymás képzéseit, oktatását. A második lépésben kerülhet sor tartós és teherbíró együttműködési struktúrák kidolgozására, amelyek a kölcsönösség elvén alapulnak és hosszú távú együttműködések tesznek lehetővé.

Kapcsolat:

Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung: BuKEB
c/o Burgenländische Volkshochschulen, Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
Christine Teuschler
c-teuschler@bukeb.at
www.bukeb.at

Centrum vzdelávania neziskových organizácií / CVNO Nonprofit Szervezetek Képzési Központja

Általános információk az intézményről

A Nonprofit Szervezetek Képzési Központja maga is egy nonprofit szervezet, amelyet közjogi szervezetenként jegyezték be. A képzési központot 1998 szeptemberében alapították meg a közép-szlovákiai Banská Bystricában (Besztercebánya). A központ tanfolyamokat kínál szlovák nem kormányzati szervezeteknek, hogy ezáltal segítse elő azok professzionálisabb munkavégzését. Jelenleg 4 munkatárssal dolgoznak.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A képzési központ lektori státusban a gazdaság, az oktatás területéről, valamint az állami szférából érkező szakértőket foglalkoztat, ezzel is biztosítva a kurzusok magas színvonalát. Céljuk, hogy olyan kurzusokat kínáljanak a menedzserek számára, amelyek új, eddig hiányzó ismeretekkel bővítik tudásukat. A szervezet filozófiája a következőkben foglalható össze: új projektmegoldások felkutatása, a megszerzett tudás továbbadása a projektmenedzsereknek, hogy ezáltal is erősödjék a projektekre építő régiós fejlesztés, a külföldön jól működő módszerek helyi viszonyokhoz igazított átvétele. A célcsoportokat kis- és középvállalkozások, városok, és más önkormányzattal rendelkező egységek, közigazgatási intézmények, kormányzati szervek és munkanélküliek alkotják. Példák a már megvalósított, nemzeti szintű képzési tervek köréből: három hónapos gazdasági és marketing tanfolyam nem kormányzati szervezetek számára, EU-Projektiskola, tanfolyam a nem kormányzati szervezetek menedzsmentjének gazdasági aspektusairól. Aktuális projektek és tevékenységek: általános és testre szabott projektmenedzsment-kurzusok, monitoring és értékelés, állami megbízások és képzéskutatás. A központ koordinálja a „Projektek a Régiókért” nevű nemzeti projektet, amelynek keretében 350 menedzsment képeznek ki helyi szinteken. Továbbá együttműködik városok, régiók stratégiai terveinek elkészítésében, terveket készít szociális és gazdasági fejlesztésekhez.

Határokon átnyúló együttműködések

A központ azért vesz részt határokon átnyúló együttműködésekben, mert támogatni szeretné a szlovák határvidékek képzési intézményeit. Közvetítési számukra a külföldi tapasztalatokat, erősíti képességeiket a határokon átnyúló együttműködések létrehozása és koordinálása területén. A Nonprofit Szervezetek Képzési Központja széleskörű tapasztalatokkal rendelkezik a nemzetközi projektmenedzsment területén:

pl. új tanulási formákat bemutató anyagok elkészítése, kézikönyv összeállítása az európai szolgáltatóipar szervezeteiről. Tapasztalatokat szerzett továbbá felnőttképzési intézmények hálózataival, a LEONARDO DA VINCI kísérleti projektjeivel és nemzetközi képzési programokkal kapcsolatban is.

Kapcsolat:

Centrum vzdelávania neziskových organizácií (CVNO)

Tajovského 51. SK-97401 Banská Bystrica, Szlovákia

Danica Hullová

hullova@cvno.sk

www.cvno.sk

**Volkshochschule Hoyerswerda – Kommunaler
Eigenbetrieb Kultur und Bildung / EKuB
Hoyerswerdai Népfőiskola – Hoyerswerda Városának
Kommunális Kulturális és Képzési Intézménye**

Általános információk az intézményről

A Hoyerswerdai Népfőiskola a város közintézménye, helyi szinten kulturális és képzési feladatokat lát el. A népfőiskola fő célja a város és a környék polgárainak szakmai és szabadidős továbbképzése a politika, kultúra és egészségügy területén. Ezenkívül a népfőiskola a társadalmi kommunikáció központja is, integrációs, minőségi törekvésekkel és nem utolsósorban az anyagi források céltudatos felhasználásának programjával. Évente több, mint 360 kurzust kínál és ezzel ő nyújtja Hoyerswerdában a legszélesebb és legnagyobb képzési ajánlatot. 9 teljes állású, 250 félállású munkatársat foglalkoztat és évente 2500 hallgatója van.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A Hoyerswerdai Népfőiskola a német népfőiskolák 100 évre visszatekintő humanista hagyományát követi. Elkötelezett híve a politikai és ideológiai semlegességnek, a toleranciának, integrációnak és a világra való nyitottságnak, és nem kötődik egyik hitvalláshoz sem. Továbbképzési kínálatát a személyiség szabad kibontakozásának előfeltételeként tekinti. A nemek közti egyenlőség kérdésében az Európai Unió irányelveit tartja mértékadónak. A Hoyerswerdai Népfőiskola minden olyan népcsoport felé nyitott, aki érdeklődik a továbbképzés iránt. A legkülönbözőbb korcsoportokból, szociális rétegekből származó egyének és a hátrányos helyzetűek számára dolgoznak ki programokat. Ügyfelei közé tartoznak olyan intézmények is, mint a hivatalok, cégek, szociális intézmények, az Európai Unió megbízói, akik saját intézményükre szabott képzési programok igényével jelentkeznek. A népfőiskola a következő szakterületeken kínál kulturális és képzési programokat: társadalom és politika, kultúra, nyelvek, egészség, elektronikus adatfeldolgozás és szakmai képzés, képzési tanácsadás. Hivatalosan elismert bizonyítványok kiállítására is jogosult, amelyek növelik az egyén esélyeit a munkaerőpiacon. A népfőiskola számos regionális és európai képzési- és kulturális hálózat tagja, modern tantermekkel és speciális műhelyekkel rendelkezik. Külön részleg foglalkozik az európai együttműködési projektekkel, amely jelenleg a LEONARDO DA VINCI, SOKRATES és ESF programokkal dolgozik.

Határokon átnyúló együttműködések

Hoyerswerda Németország keleti felén fekszik 50 km-re a lengyel és 70 km-re a cseh határtól. E két ország európai uniós tagsága után fokozott érdeklődés mutatkozott a határokon átnyúló együttműködések és regionális hálózatok iránt mind a gazdaság, mind a képzés területén. A Hoyerswerdai Népfőiskola a nyelvtanulással foglalkozó hálózatokat részesíti előnyben. Ezekben partnerként vesz részt azzal a céllal, hogy támogassa a határrégió lakóinak együttműködését.

Kapcsolat:

Volkshochschule Hoyerswerda
Heinrich-Mann-Str. 35, D-02977 Hoyerswerda, Deutschland
Detlef Heuke
Vhs-Hoy@t-online.de
www.vhs-hoyerswerda.de

Kemi-Tornion Ammattiopisto

Kemi-Tornio Szakképző Főiskola

Általános információk az intézményről

A Kemi-Tornio Szakképző Főiskolát (finnül: Kemi-Tornion Ammattiopisto) 2000 augusztusában a svéd határhoz közel fekvő finnországi Kemi városában alapították. A főiskola a finn állami oktatási rendszer része és a munka a felsőfokú képzés szintjén folyik. A főiskola központi részei Kemiben találhatóak, de van egy kihelyezett részlege Tornióban (Kemitől északra, 26 km távolságban fekszik) és egy Kolarban is (Kemitől 213 km-re fekszik északra). Az első szakképesítést adó képzésben a szakmai tudás átadása mellett fokozott figyelmet fordítanak a tanulók egyéni fejlődésére és felkészítik őket a továbbtanulásra is. Az első szakma elsajátítása Finnországban ingyenes, községek, községi egyesületek és magánintézmények szervezik meg. A tanulmányok az előképzettségtől és a szakmai tapasztalatoktól függően 2 vagy 3 évig tartanak. Az oktatás főként a főiskola saját helyiségeiben zajlik, a gyakorlatra legtöbbször az iskolán kívül kerül sor. 1.400 hallgató látogatja a 130 alkalmazott által vezetett programokat. A Kemi-Tornio Szakképző Főiskola a Municipal Federation of Kemi-Tornio Polytechnic része, ehhez tartozik a Kemi-Tornio Technikum (finnül: Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu) nemzetközi részlege is.

Célok, munkaterületek, képzési ajánlatok, célcsoportok

A Kemi-Tornio Szakképző Főiskola 15 szakot kínál 21 szakma számára. A tanulmányi területek a gazdaságot, igazgatást, egészségvédelmet és szociális szolgálatot, turizmust, szálloda és vendéglátóipart, valamint a technológiát fogják át. A hallgatók részt vehetnek tanterveik fejlesztésében, felvehetnek kurzusokat a főiskola más részlegeiben, de más intézményekben is, pl. felsőfokú iskolákban, technikumokban, egyetemeken. A modern munka állomások – mint az internet, e-mail, online könyvtárak – a hallgatók számára szabadon hozzáférhetőek. A főiskola tanulóközpontokat, karriertanácsadást és pályázat-előkészítő tanfolyamokat is kínál mind Kemiben, mind Tornióban.

A Kemi-Tornio Szakképző Főiskola nemcsak a fiataloknak nyújt első szakképesítést adó képzéseket, hanem felnőttek számára is kínál szakmai képzést és továbbképzést. Ezt a képzést esti és hétvégi kurzusok formájában szervezik meg, így biztosítva azt is, hogy munka mellett is lehessen tanulni. A felnőttek szakképzése mellett kínálnak még speciális szakmai továbbképzéseket, pályázat-előkészítő- és pályázatiíró

tanfolyamokat és más speciális kurzusokat is, pl. személyiségfejlesztés álláspályázatok tárgykörében.

Határokon átnyúló együttműködések

A Kemi-Tornio Technikum nemzetközi részlegének feladatai közé tartozik a szervezet nemzetközivé válását szolgáló stratégia megvalósítása és fejlesztése. Fő funkciója abban áll, hogy EU-projektekkel dolgozzon. Kidolgoz és megvalósít terveket. Ez a részleg felelős azért is, hogy nemzetközi tevékenységeket vonjanak be a képzésekbe és a kutatásba. A nemzetközi részleg tevékenységi köre bizonyos célterületekre, pl. Észak-Skandináviára és európai országokra koncentrálódik. A Kínával, Oroszországgal és mindenekelőtt a Barents régióval kötött együttműködések is támogatják. A projektek azzal a céllal indulnak, hogy idővel majd integrálódnak a kutatásokba. A projektek vezetői és részvevői a különböző szakok területeiről érkeznek és az a cél vezérli őket, hogy az együttműködések, kutatások alatt szerzett tapasztalatokat bevonják az oktatásba. A projektmunka arra is lehetőséget ad, hogy a tanárok továbbfejlesszék szakmai képességeiket. A hallgatóknak is felajánlják a projektmunkában való részvételt. Ezáltal bővíthetik szakmai kompetenciáikat. A nemzetközi részleg felelős a LEONARDO DA VINCI és a SOKRATES programokért és ő hozza létre az intézmény és a munkaerőpiac szereplői közötti együttműködések is. A projektmunka fontos részét alkotja az is, hogy a nemzetközi kooperációkat a helyi iparral együttműködve hozzák létre. Céljuk, hogy támogassák a régió vállalkozásait és az állami szektort abban, hogy nemzetközi vállalatokkal és más kooperációs partnerekkel kapcsolatokat alakítsanak ki és új munkahelyeket teremtsenek. Finnországban már hagyomány, hogy külföldi diákokat toboroznak, ezzel növelik a diplomás külföldiek számát. A Kemi-Tornio Technikumban pl. 140 külföldi diák tanul (Egyesült Államokból, Kanadából, Ázsiából, Kínából és Afrikából). Szeretnék Finnországban tartani a külföldi diplomásokat, de sokan visszatérnek a hazájukba. A nemzetközi projektmunka további előnye, hogy egyfajta nemzetközi hangulatot, gondolkodást és munkát hoz a finn képzési- és gazdasági rendszerbe. A korábbi években Finnország társadalma eléggé zárt volt, de mára az emberek megértették, hogy társadalmuknak és képzési rendszerüknek nyitottá kell válnia.

Kapcsolat:

Kemi-Tornion Ammattiopisto
Annikki Pulkkinen
Kauppakatu 5, P.O. Box 505, FIN-94 100 Kemi, Finnország
annikki.pulkkinen@tokem.fi
www.ktao.fi, www.tokem.fi

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen Burgenlandi Népfőiskolák Tartományi Szövetsége

Általános információk az intézményről

A Burgenlandi Népfőiskolák Tartományi Szövetségének székhelye Eisenstadtban, Burgenland osztrák szövetségi tartomány fővárosában található. Oberwartban, Jennersdorfban és Halbturnban vannak regionális kirendeltségei. Burgenland nagyobb városaiban, közigazgatási egységeiben további népfőiskolai egyesületek működnek. A népfőiskolák közhasznú képzési intézmények, amelyek Burgenlandban 1969-től kezdtek el munkájukat. A tartományi szövetség az összes burgenlandi népfőiskolát összefogja. E fedőszervezeti funkciók mellett a szövetség felügyeli a politikai képzés, második képzési út, képzési tanácsadás, nyelvek, kulcsképesítések, elektronikus adatfeldolgozás és a regionális képzési munka szakterületeit.

Jelenleg 14 munkatárs dolgozik a szövetségben, a regionális kirendeltségeken és a projektekben. Hozzávetőlegesen 350 szabadfoglalkozású munkatárs tanít a szövetséghez tartozó intézményekben. Évente 800 kurzust tartanak (165.000 tanóra) 8.700 résztvevővel és 145 rendezvényt 9.600 látogatóval. A burgenlandi népfőiskolákat az Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium felnőttképzéssel foglalkozó részlegének alaptámogatása és a Burgenlandi Tartományi Kormány finanszírozza. Bevételi forrást jelentenek még a kurzusok részvételi díjai és egyre jelentősebb hányadot képviselnek a projekt-támogatások.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A burgenlandi népfőiskolák egy átfogó képzési tervvel dolgoznak, amely összeköti egymással az általános, politikai, kulturális és szakmai továbbképzéseket. Céljuk, hogy egy széleskörű és folyamatos képzési kínálatot valósítsanak meg Burgenlandban. A legfontosabb témák a következők: az aktuális tartományi, regionális és az egyes közigazgatási egységekre speciálisan jellemző kérdések megvitatása, képzési és felvilágosító munka a társadalmi kirekesztés ellen, valamint a polgárok fizikai és szellemi jó közérzetének és kreativitásának támogatása. A burgenlandi népfőiskolák kulcskompetenciái: képzési tanácsadás, hiányzó iskolai végzettség (felső tagozatos iskolai végzettség, általánosan képző középiskolák iskolák érettségije, szakmai érettségi, egyetemi felvételhez szükséges vizsgák) pótlása, speciális kurzustervek kidolgozása hátrányos helyzetű csoportok számára, szemináriumi programok általános- és szakmai továbbképzések keretében, széleskörű nyelvoktató program, az információs és kommunikációs technológia segítségével új tanulási formák és

módszerek kidolgozása és gyakorlati kipróbálása, projektek kidolgozása, az újítások kipróbálására és megvalósítására.

A legfontosabb képzési forma a tanfolyam. A tanfolyamokat a helyi népfőiskolai egyesületek – legtöbbször tiszteletbeli státusban – szervezik és valósítják meg.

A politikai, szakmai és személyes továbbképzés szeminárium- és workshop-kínálata a népfőiskolák további fontos tevékenységi körét képezi. Kiemelten fontos emellett a politikai és interkulturális képzés keretén belül végzett projekt munka. E projektek révén az új témák és tartalmak is feldolgozhatóak, továbbá kifejleszthetők olyan innovatív képzési formák, amelyekkel mindig újabb célcsoportokat szólíthatnak meg. A képzési tanácsadás és tájékoztatás szintén jelentős helyet foglal el a burgenlandi népfőiskolák tevékenységi körében. A tanácsadási kínálat jelenleg főként a második képzési út lehetőségeire vonatkozik, de folyamatosan bővítik a többi területtel is. Támogatják az új és innovatív tanulási formákat, mint pl. önálló és autonóm tanulás (e-learning, blended learning), amelyek megfelelnek az aktuális és jövőbeni társadalmi, individuális és gazdasági kihívásoknak.

Határokon átívelő együttműködés

A burgenlandi népfőiskolák 1996 óta folyamatosan részt vesznek nemzetközi együttműködésekben, pl. az ESF (European Social Fund / Európai Szociális Alap), SOKRATES / GRUNDTVIG 2 és az EQUAL projektek keretében. A határközeli elhelyezkedésből kifolyólag, de főként 1989 óta a népfőiskolák kiemelt fontosságot tulajdonítanak a határokon átnyúló együttműködéseknek Magyarországgal, Szlovákiával és Szlovéniával. A kooperáció célja a másik ország képzéseinek, oktatásának megismerése és további innovatív projektek és együttműködések megvalósítása.

Kapcsolat:

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen
Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Ausztria
Elisabeth Deinhofer
e-deinhofer@vhs-burgenland.at
www.vhs-burgenland.at

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Általános információk az intézményről

A Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséget 1999-ben a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács (a három nyugat-dunántúli megye: Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala, hivatalos szerve) alapította. Az ügynökség fő feladata abban áll, hogy segítse a tanács munkáját és megvalósítsa a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Program céljait. Az ügynökség fontos szerepet játszik továbbá a regionális fejlesztési célok megfogalmazásában és fontosnak tartja, hogy minél több partnerrel dolgozzon együtt a stratégiai és projektorientált munka területén. A társaságnak 65 munkatársa és 5 irodája van a régióban. Az ügynökség székhelye Sopronban található.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség aktív szerepet játszik a Nyugat-dunántúli régió intézményeinek kapcsolatfelvételében, gazdasági fejlődésében és a helyi kezdeményezések támogatásában. Az ügynökség azért támogatja ez utóbbit, mert célja a régió kiegyensúlyozott fejlődése. A társaság segíti az egyes megyék regionális fejlesztési irodáit és koordinálja tevékenységüket is. Összehangolja a regionális fejlesztési program megvalósítását, támogatja és ellenőrzi az adott projektek előkészítését és régrehajtását. A társaság hozzájárul e programok finanszírozásához is, segíti a nemzetközi és hazai befektetések régióbeli megvalósulását és a beruházások hatékonyságának növelését. Támogatja a regionális fejlesztésben résztvevő személyek és intézmények együttműködését, felkutatja a közös érdekeket és feladatokat. Ezenkívül segítséget nyújt a támogatási struktúrák létrehozásában és azok egymás közötti összehangolásában.

Az ügynökség különböző szakterületekből épül fel. A stratégiai tervezés szakterület felelős az Európai Unió által is finanszírozott regionális programokért, a különböző nemzeti támogatási alapokért és a Nemzeti Fejlesztési Tervért. A projektfejlesztési szakterület támogatja a régiós kutatásokat és terveket, optimalizálja a résztvevők együttműködését, koordinálja a különböző projekttevékenységeket és összehangolja azokat a régió szükségleteivel. A regionális koordinációs szakterület legfőbb feladata, hogy létrehozza és fenntartsa a kapcsolatokat a különböző közigazgatási egységekkel, azok képviselőivel és a regionális fejlesztés helyi felelőseivel. A nemzetközi kapcsolatok egység segíti a határokon átnyúló régiós tanács elnökségének munkáját, a regionális fejlesztési tanácsot és az „Euregio West / Nyugat-Pannónia”

munkacsoportjait. A Pannon gazdasági kezdeményezés támogatja a régiós hálózatokat, klasztereket és ipari parkokat, a régió gazdasági szereplőit felkészíti a gazdasági struktúraváltásokra. A programvégrehajtási szakterület látja el a következő pályázati programok menedzselését: hazai decentralizált pályázatok, Phare pályázatok, Regionális Fejlesztés Operatív program közreműködő szervezeti feladatainak ellátása. Végül a Pannon Autóipari Klaszter, amely támogatja az autóipar beszállítóit (mindenekelőtt a kis- és középvállalkozókat), kapcsolatokat épít ki, szakértőcsoportot hoz létre, innovatív projektötleteket gyűjt és azok megvalósítását koordinálja, fontos szerepet játszik a jövőbeni projektpartnerek közötti közvetítésben is.

Határokon átnyúló együttműködések

Az ügynökség legfontosabb PHARE CBC projekt típusai többek között az innovációs gazdaságfejlesztési projektek és a Kisprojekt Alap pályázatok. Az osztrák-magyar határrégió csak együttműködések segítségével válhat versenyképes európai régióvá. Magyarország, és így az Ügynökség is 2004 óta részt vehet az INTERREG programban. Egy határ mentén elhelyezkedő intézménynek létfeltétele a határ másik oldalán található intézményekkel való együttműködés.

Kapcsolat:

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.
Kőszegi u. 23, H-9700, Szombathely, Ungarn
Győrffy Gábor
gabor.gyorffy@westpa.hu
www.westpa.hu

Højskolen Østersøen **Østersøen Népfőiskola**

Általános információk az intézményről

Az Højskolen Østersøen népfőiskolát 1993-ban alapították a dán-német határ mentén található Aabenraaban (Sønderjylland közigazgatási körzet). A népfőiskola szabad, független, saját igazgatással rendelkező nem kormányzati szervezet, melynek legfőbb igazgatási egysége a Népfőiskolák Egyesülete. Az egyesületben helyet kap a régió polgárainak és a volt hallgatóknak a képviselője. A népfőiskola bentlakásos iskola keretében 18 éven felüli hallgatóknak nyújt informális képzéseket. Bár a szociális helyzet, származás és a nemzetiség nem játszik szerepet, az oktatásban főként dán és német tanulók vesznek részt. A Højskolen Østersøen tanári kara 8 személyből áll, 4 német és 4 dán tanárt foglalkoztatnak.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A Højskolen Østersøen dán népfőiskolaként nem része a formális képzési rendszernek. A dán népfőiskolák maguk választják ki a tananyagok tartalmát és az oktatás formáját. Nincs tanterv, sem előírt pedagógiai módszer. A Højskolen Østersøen ennek megfelelően nem ad formális vagy bizonyítvánnyal tanúsítható végzettséget. A képzés végén jegyeket sem kapnak a diákok.

Mivel a dán népfőiskolák állami támogatásban részesülnek, bizonyos szabályokat be kell tartaniuk ahhoz, hogy megkapják a támogatást. Ezeket a dán népfőiskolai törvény tartalmazza. Lényeges szabály, hogy a diákok felét dán tanulók tegyék ki, de a dán állam nem befolyásolja a tananyagok tartalmát és a módszereket. Mint minden dán népfőiskola, úgy a Højskolen Østersøen képzési tevékenysége is bizonyos értékrenden alapul. Fő céljai között szerepel, hogy dánok és nem dánok olyan képességeket szerezzenek meg az oktatás során, amelyek segítségével tisztán látják az élet elvárásait, aktívan részt vehetnek a nyilvános politikai életben és eligazodnak a munka világában (life-long and life-wide learning). A népfőiskola intézményi specifikumát alkotják a dánok számára indított német nyelvtanfolyamok és kurzusok a német kultúráról, valamint a nem dánok számára kínált dán nyelvtanfolyamok és a dán kultúrával foglalkozó kurzusok. Ezek elsődleges célja a németek határokon átnyúló mobilitásának elősegítése. A Højskolen Østersøen a képességek és a kompetenciák elsajátítását biztosítja.

A népfőiskola alapszabályzatában előírták, hogy az iskola hozzájárul a Dánia és Németország közötti mobilitás és kereskedelem növekedéséhez azáltal, hogy német és dán tanulóknak az ehhez szükséges nyelvi- és kulturális tudást továbbítja. Bár az iskolának nem kifejezett célja, hogy dán-német intézmény legyen – eredendően a dán népfőiskolák hagyományára alapozva jött létre –, a dán-német tanári kar nagyon értékesnek és hasznosnak bizonyult. Ezáltal válik az iskola a tanárok számára is egy interkulturális tanulási térré, ahol a mindennapok gyakorlatában tanulhatják meg a szociális konvenciókból eredő kulturális különbségeket, az együttműködések formáit és a különböző értékeket.

A hétköznapi érintkezés és a munka nyelve a dán, de a tanárok tudatában vannak annak, hogy a német nyelv elhanyagolása számtalan kihasználatlan lehetőséget rejt magában. Bár mind a német, mind a dán tanárok foglalkoznak a másik kultúrájával, egyértelműen a német tanároknak kell jobban alkalmazkodniuk.

Határokon átnyúló együttműködések

A Højskolen Østersøen Népfőiskolát kifejezetten azzal a céllal alapították, hogy egy olyan határrégióban segítse a német-dán közös munkát, amely hagyományosan a dán-német konfliktusok, háborúk központja volt. A népfőiskola hisz a határokon átnyúló együttműködések és kapcsolatok erejében és ezt elősegítendő folyamatosan dolgozik azon, hogy céljai és tevékenységei minél szélesebb európai dimenziót nyerjenek el. 1997 óta 600 európai, nem kormányzati szervezetekben dolgozó fiatal vett részt a Højskolen Østersøen európai kurzusain. A résztvevők közel ötven európai nemzetet, kultúrát és nyelvet képviseltek. Az összejövetelek Európát hozták közelebb a résztvevőkhöz.

Kapcsolat:

Højskolen Østersøen
Peter Buhrmann
Flensborgvej 48-50, DK-6200 Aabenraa, Dánia
pb@hojoster.dk
www.hojoster.dk, www.people.hojoster.dk

Regionaal Opleidings Centrum (ROC) Rijn IJssel Rijn IJssel Regionális Képzőközpont

Általános információk az intézményről

A Rijn IJssel Regionális Képzőközpont formális regionális képzőközpont a hollandiai Arnhemben (Gelderland régió). Első szakmai képzést nyújt fiatalok és felnőttek számára és továbbképzéseket felnőttek számára. Rijn IJssel a 40 holland regionális képzőközpont egyike. Regionális képzőközpontokat Hollandiában a 90-es évek végétől létesítettek. Az általános és szakmai képzés decentralizálása és integrációja volt a cél. A képzőprogramok és kurzusok olyan szakképesítéseket és alapképzéseket nyújtanak, amelyek keresettek a munkaerőpiacon. Így a Rijn IJssel a régió szociális és gazdasági fejlődéséhez is hozzájárul. Számos vállalkozással, intézménnyel és a helyi igazgatással tart fenn kapcsolatot, amely segíti a képzőközpontot abban, hogy képzési kínálatát a munkaerőpiac szükségleteinek megfelelően állítsa össze.

Rijn IJssel 1000 fős személyzettel dolgozik. 11.500 tanuló fejezi be itt első szakképzését, 3500 felnőtt hallgatója van. A legfiatalabb diák 17, a legidősebb 80 éves, de a legtöbben 18 és 25 év közöttiek.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A Rijn IJssel 5 területre tagolódik: gazdaság, technika, szálloda- és vendéglátóipar, egészség / sport / wellness és felnőttképzés. Több évre visszanyúló tapasztalatai vannak nemzetközi projektekkel kapcsolatban. Mind a diákoktól, mind a tanároktól elsősorban nyitottságot várnak el. Minden diák egyéni előfeltételekkel érkezik a képzőközpontba, egyesek egy komplett szakképzést szeretnének elvégezni, míg mások csak bizonyos tantárgyakat és azt is a lehető legrövidebb idő alatt. Speciális kínálatuk is vannak, pl. fogyatékosok vagy élsportolók számára, akik sportkarrierjüket szakképzéssel szeretnék összekötni. Egyre több ember, aki már dolgozik, szeretne továbbképzéseken részt venni. Szeretnék továbbfejleszteni személyiségüket, felfrissíteni meglévő ismereteiket, megvitatni az aktuális témákat, valamint javítani készségeiken. Az adott életkörülményeket figyelembe véve az intézmény lehetőséget ad a nappali tagozatos képzési formára, de az alternatív formákra is, mint pl. a távoktatás. A képzési programok széles választékának köszönhetően egyszerű előrelépni egyik képzési fokról a másikra.

Határokon átnyúló együttműködések

Rijn IJssel Regionális Képzőközpont a német határtól 30 km-re fekszik. Mindkét ország lakói naponta átkelnek a határon vásárlási vagy turisztikai célból. A képzés és munka területén van egy-két akadály, amelyeket még fel kell számolni. Problémát okoznak a nyelvi akadályok, a kulturális különbségek, eltérések az iskolarendszerben és a törvénykezésben. A diákoknak nagyon fontos, hogy tisztában legyenek a határrégió munkaerő-piaci esélyeivel, ezért a képzőközpont szorosan együttműködik a Rajna-Waal eurégióval (Ld. 2. fejezet).

Kapcsolat:

ROC Rijn IJssel
Velperweg 39, P0 box 5162, NL-6802 ED Arnhem, Hollandia
Lenny van Kempen
L.v.Kempen@rocrijnijssel.nl
www.rocrijnijssel.nl

Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája

Általános információk az intézményről

A 16 saar-vidéki népfőiskola közül a Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája a legnagyobb. A saar-vidéki továbbképzésről szóló törvény által elismert általános továbbképző intézmény és a Kommunális Kulturális és Képzési Intézmények része. A népfőiskola kb. 3000 kurzusát és képzési rendezvényeit 40.000 résztvevő látogatja és évente 70.000 tanórát tartanak. A népfőiskola vezetője főállású. Az intézmény 35 állandó munkatárssal dolgozik a pedagógiai és igazgatási részlegeken (projektek alkalmával a meghatározott időre szóló szerződéseket is beleértve) és 80 mellékállású docent is foglalkoztat. A népfőiskola LQW 2 (Lernerorientierte Qualitätstestierung in der Weiterbildung / a tanulóorientált minőségi tesztelés a továbbképzésben) tanúsítvánnyal rendelkezik. A központi igazgatás a régi saarbrückeni városházán a Schlossplatzon található.

Célok, munkaterületek, képzési ajánlatok, célcsoportok

A Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája a városi népfőiskola és a körzeti népfőiskola fúziójából jött létre és 1984 óta a városszövetség hatáskörébe tartozik. A Saarbrückeni Városszövetség a szomszédos városok, községek szövetsége Saarbrücken körzetében, és olyan problémák megoldására jött létre, amelyeket csak átfogó keretek között lehet megoldani. A Saarbrückeni Városszövetség Népfőiskolája városi és körzeti népfőiskola is egyben. Altenkessel, Klarenthal, Halberg és Dudweiler városrészeknek és a városszövetség községeinek – Friedrichsthal, Großrosseln, Heusweiler, Kleinblittersdorf, Püttlingen, Riegelsberg, valamint Quierschied – helyi tiszteletbeli népfőiskolai vezetői vannak. A népfőiskola programja a következő területeken kínál képzéseket: ember és társadalom, kultúra, művészet és egészség, nyelvek, szakmai továbbképzés, német, tanulmányi utak, általános iskolai végzettség és szakképesítés. Emellett kínál programokat különleges célcsoportok számára is: nők, idősebbek (Idősek Akadémiája), gyerekek és fiatalok, írástanítás analfabétáknak, bevándorlók oktatása, kurzusok a büntetés-végrehajtó intézetekben, tréningek és szakképesítések munkát keresők számára a helyi munkaügyi hivatallal együttműködve, kurzusok cégeknek az elektronikus adatfeldolgozás / informatika, retorika és a nyelvek területén.

A Saarbrückeni Városszövetség anyagi támogatást nyújt a népfőiskolának, ezenkívül a törvényi irányelveknek megfelelően anyagi támogatást kap a Saar-vidéki Oktatási

Kulturális és Tudományos Minisztériumtól. A finanszírozás harmadik oszlopát a részvételi díjak alkotják.

Határokon átnyúló együttműködések

A népfőiskolának hosszú évekre visszatekintő tapasztalatai vannak a határokon átnyúló továbbképzés területén a szomszédos Lotaringiával és Luxemburggal (Ld. 4. fejezet).

Kapcsolat:

vhs Stadtverband Saarbrücken
Altes Rathaus, Schlossplatz, D-66119 Saarbrücken, Németország
Wilfried Schmidt

wilfried.schmidt@svsbr.de
www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten **Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért**

Általános információk az intézményről

Az Északi-sarkvidéki Alapítványt a Szakképzésért (svéd állami szervezet) 1970-ben alapították. Eredeti célja az volt, hogy a finn, norvég és a svéd munkanélkülieknek a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő képzéseket kínáljon. 1991 óta az intézmény nem nyereség-orientált alapítványként működik, fő profilja a szakmai képzés és továbbképzés, központja a finn határ közelében fekvő svéd Övertorneå városban található. Finnország, Norvégia és Svédország kormányai felelősek az alapítványért. Tevékenységi körét nemcsak az intézmény saját előírásai szabályozzák, hanem a három ország között létrejött együttműködési megállapodások is. Ezt a megállapodást 4 évente újratárgyalják. Az elnökségben 2 évente váltja egymást a 3 együttműködő állam. Minden 4. vagy 6. évben új ügyvezetést állítanak fel, ahol az országok (Finnország, Norvégia, Svédország) szintén váltják egymást. Az alapítványnak 60 alkalmazottja van, 40 közülük az oktatószemélyzethez tartozik. Éves forgalmuk 7 millió euró.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

Az Északi-sarkvidéki Alapítvány a Szakképzésért 4 területen képez fiatalokat és felnőtteket: szakmunkás, információtechnológia, turisztikai szolgáltatások, gépgyártás. E területeken folyik a továbbképzés is. Minden területnek saját vezetője van. A területek vezetői, az ügyvezetők munkacsoportot alkotnak és hetente egyszer találkoznak. 350 helyük van gyakornokok és hallgatók számára. A gyakornokok 16 és 60 év közöttiek és a 3 együttműködő országból érkeznek: Finnországból 70, Norvégiából 85 és Svédországból 195, beleértve a magasabb szakképző iskolák 50 tanulóit is. A gyakornokok és hallgatók számát is meghatározzák a fenti egyezményben.

A gyakornokok általában 1 évet töltenek el az alapítványnál. Saját anyanyelvükön oktatják őket. Az oktatási anyagok finn, norvég és svéd nyelven készülnek, de kivételes esetekben, mindenekelőtt az információtechnológia területén angol nyelven is. Az oktatószemélyzet szakemberekből áll, akik önállóságra, felelősségtudatra nevelik a hallgatókat. A képzés megkezdésekor minden gyakornok számára és vele

együttműködve személyre szabott képzési tervet dolgoznak ki, amelyet a megfelelő szakember felügyelete alatt önállóan és felelős módon végeznek el. A szakemberek lépésről lépésre ellenőrzik a tanulókat és minden új részt megbeszélnek velük.

Az alapítvány egyedülállóknak kollégiumi férőhelyet, családok számára lakásokat biztosít. A szálláshelyek a svédországi Hedenäset és Övertorneå községekben és a finnországi Aavasaksban találhatóak, kb. 3 km távolságra az iskolától. Bérlakásokat is kínálnak Övertorneå-Hedenäsetben. A szabadidős tevékenységekről mind hétközben, mind hétvégén gondoskodnak. Az alapítvány együttműködik a különböző helyi középiskolákkal és egy hotellel is, ahol a szálloda- és vendéglátóipari képzéseket végzik. 2000 augusztusától az alapítvány ISO 9001, 2003 júniusától ISO 9001:2000 tanúsítvánnyal rendelkezik. Az intézmény mindemellett elismert norvég és svéd vizsgaközpont is, ahol az Európai Számítógép-használói Jogosítványt (European Computer Driving Licence / ECDL) lehet megszerezni.

Határokon átnyúló együttműködések

Alapítása óta az intézmény a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő képzést próbál nyújtani a munkanélkülieknek. Szükség volt e térségben az északi régiók speciális helyzetét – magas munkanélküliség, fejletlen munkaerőpiac – figyelembe vevő képzésre és továbbképzésre. Az alapítvány mai legfontosabb feladata a munkaerőpiaci mobilitás növelése. Az alapítvány gondoskodik arról is, hogy az itt szerzett diplomákat mindhárom említett északi országban elismerjék. Jelenleg 30 nemzetközi, az EU által is finanszírozott projektben vesz részt, mint pl. LEONARDO DA VINCI Mobilitás program vagy a SOKRATES / GRUNDTVIG és INTERREG IIIb / Északi Periféria program.

Kapcsolat:

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten
Stina Tiainen

Skolvägen 12, Box 42 SE-95721 Övertorneå, Svédország
 stina@utbnord.se
 www.utbnord.se

Volkshochschule der Ostkantone **Keleti Kantonok Népfőiskolája**

Általános információk az intézményről

A Keleti Kantonok Népfőiskolája 1966-os alapítása óta a Keresztény Munkásmozgalom képzési intézménye. A mozgalom koordinálja a Keresztény Munkásuniót, a keresztény egészségügyi gondozást, a fiatalok szervezeteit és más egyéb egyesületeket. A kezdeti években a népfőiskola a Keresztény Munkásmozgalom tagjainak képzőintézménye volt, ami azt jelentette, hogy segítette a munkások emancipációját és támogatta a társadalmi életben való aktív részvételüket. Idővel a felnőttképzés egyre több területét tárta fel, de sohasem feledkezett meg arról, hogy működése a politikai képzésből eredeztethető. A Keleti Kantonok Népfőiskolája eupeni székhellyel Belgium Német Ajkú Közösségének hivatalosan elismert felnőttképzési intézménye.

Célok, munkaterületek, képzési kínálat, célcsoportok

A népfőiskola fő célja, hogy szakképesítést adjon diákjainak. Ebből kiindulva tevékenységének fő területe a formális képzésben keresendő. Ezzel egyidejűleg fontosnak tartja, hogy az itt tanulók képesek legyenek polgári jogaik és kötelességeik gyakorlására. A képzések meghatározó elvei a következők: nemek közötti egyenlőség, kitartás a célok mellett és a béke védelme. A végzős hallgatók közül sokan lettek vezető szakszervezeti tagok, helyi politikusok, szociális- és népjóléti intézmények aktív tagjai. A népfőiskolának van egy három és fél éves szociális és munkaerő-piaci tudományokat oktató kurzusa, amely Bachelor-diploma megszerzésével zárul (ezt Namur egyeteme állítja ki). Az utóbbi 12 év célcsoportját a nők képezték. A kurzusok megkezdésének nem előfeltétele egy előzetes képzés. A trénerok a hallgatóknak tapasztalataira építenek, a képzés célja az elméleti ismeretek elmélyítése a szociális tudományok területén. Az utolsó év a diplomamunka védésével zárul, amelynek alapját a diák személyes tapasztalata és szociális elkötelezettsége adja. Sok, eddig elkészült diplomamunka a Német Ajkú Közösség politikai döntéseinek alapját képezte.

A népfőiskola megóvja az idősebb embereket a társadalmi izolációtól, amely esetleg a hiányzó általános ismeretek vagy a mai újabb szociális és politikai ismeretek hiánya miatt következne be. Minden második héten szélesebb témakörben, mint pl. politika,

vallás, művészet, történelem vagy egészség, kirándulásokat és szemináriumokat szerveznek az idősebbek számára. Az utolsó projekt egy társadalomtörténeti workshopot foglalt magában, amelynek témája a régió hétköznapi és a szájhagyomány útján hagyományozott határvidéki történelem volt. Ez a projekt sokáig csak papíron létezett. Idővel aztán egyre inkább közelebb kerültek ahhoz, hogy a kirándulások, szemináriumok és a workshopok terveiből valóság váljék.

A szakképzés területén a népfőiskola széleskörű tapasztalatokkal rendelkezik az alacsonyán képzett munkások körében. Szakképzésükben sokat segítettek a szakszervezet funkcionáriusai (GRUNDTVIG 2 ENHANCE). Ezenkívül szociális projektje (B.I.S.A.) keretében szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű embereket foglalkoztat azzal a céllal, hogy azok ismét a munkaerőpiac aktív részvevői lehessenek. A népfőiskola további tapasztalatokat gyűjtött az EQUAL projekt segítségével, ahol főként az idősek fiataloknak szánt tapasztalat- és tudásátadásáról volt szó.

Határokon átnyúló együttműködések

A népfőiskola tevékenysége túlnyúlik a Német Ajkú Közösség határain. Több, mint 12 éve működik együtt hasonló intézményekkel a határ német és holland oldalán. Az együttműködés eredménye a „Határok Nélkül Munkacsoport” és az Euregionális Akadémia létrejötte (mindkettőhöz részletesebb információk a 2. és 4. fejezetben). Európai szinten a népfőiskola részt vett SOKRATES, ESF és INTERREG projekteken akár koordinátorként is. A projektek célja, hogy minden résztvevő számára nyereséggel záruljon. Legfőbb célkitűzéseik között szerepel a tapasztalatcsere és a kölcsönös tudásátadás.

Kapcsolat:

Volkshochschule der Ostkantone
Rotenbergplatz 19, B-4700 Eupen, Belgium
Werner Zimmermann
info@vhs-ostkantona.org
www.vhs-ostkantone.org

A CBCnet projektcsoport a Schengen Emlékmű előtt Schengenben a Mosel partján (Luxemburg): Tomáš Findra (Szlovákia), Wilfried Schmidt (Németország), Anne Arrelo (Svédország), Ulf Olovzon (Svédország), Sirpa Hyttinen (Finnország), Danica Hullová (Szlovákia), Nicole Ehlers (Németország), Filip Dedeurwaerder-Haas (Belgium), Marianna Hadvigerová (Szlovákia), Renáta Kopaničáková (Szlovákia), Ute Grun (Németország), Christine Teuschler (Ausztria), Elisabeth Deinhofer (Ausztria), Lenny van Kempfen (Hollandia), Csontos Kornélia (Magyarország).

Az emlékmű felirata:

E rakpartnál horgonyzó „Princess Marie-Astrid” hajó fedélzetén 1985. június 14-én és 1990. június 19-én a Benelux államok, a Német Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság képviselői aláírták a SCHENGENI EGYEZMÉNYT a közös határok ellenőrzésének fokozatos megszüntetéséről és az ehhez tartozó lebonyolítási egyezményt.